

श्रीर सेवा मन्दिर
विल्ली

★

क्रम संख्या ४२०४

काल नं० २२०.३ मेस्य

खण्ड

खर्गवासी साधुचरित श्रीमान् बालचन्द्रजी सिंघी

बाबू श्रीबहादुर सिंहजी सिंघीके पुण्यश्लोक पिता

जन्म-वि. सं. १९२१, मार्ग. वदि ६ 卐 खर्गवास-वि. सं. १९८४, पोष सुदि ६

दानशील-साहित्यरसिक-संकृतिप्रिय
स्व. श्रीबाबू बहादुरसिंहजी सिंघी

अजीमगंज-कलकत्ता

जन्म ना. २८-६-१८८५]

[मृत्यु ना. ७-७-१९४४

सिंघी जैन ग्रन्थ माला

*****[ग्रन्थांक २५]*****

श्रीमहेश्वरसूरिकृताः

ज्ञानपञ्चमीकथाः

[प्राकृतभाषानिबन्धाः]

SINGHI JAIN SERIES

*****[NUMBER 25]*****

NĀṆAPANĀCHAMĪKĀHĀO

OF

MAHESVARASŪRI

कलकत्ता निवासी
साधुचरित-श्रेष्ठिवर्य श्रीमद् डालचन्द्रजी सिंघी पुण्यस्मृतिनिमित्त
प्रतिष्ठापित एवं प्रकाशित

सिंघी जैन ग्रन्थमाला

[जैन भाग्यिक, दार्शनिक, साहित्यिक, ऐतिहासिक, वैज्ञानिक, कथात्मक—इत्यादि विविधविषयगुणित;
प्राकृत, संस्कृत, अपभ्रंश, प्राचीनगूर्जर-राजस्थानी भादि नामाभाषालिखित; सार्वजनीन पुरातन
वाक्य तथा मूलनसंशोधनात्मक साहित्य प्रकाशिनी सर्वश्रेष्ठ जैन ग्रन्थालि.]

प्रतिष्ठाता

श्रीमद्-डालचन्द्रजी-सिंघीसत्पुत्र

स्व० दानशील - साहित्यरसिक - संस्कृतिप्रिय

श्री बहादुर सिंह जी सिंघी

प्रधान सम्पादक तथा संचालक

आचार्य जिनविजयमुनि

सम्मान्य नियामक—भारतीय विद्या भवन, बंबई)

सर्वथैव संरक्षक

श्री राजेन्द्र सिंह जी सिंघी

तथा

श्री नरेन्द्र सिंह जी सिंघी

*

प्रकाशकता

सिंघी जैनशास्त्र शिक्षापीठ

भारतीय विद्या भवन

卐 बम्बई 卐

प्रकाशक—अध्यात्मरूप्य ह.इवे, एम्.ए. एफ्.एल्. बी. ऑनररी रजिष्ट्रार, भारतीय विद्या भवन, चौपाटीरोड; मुंबई ७.
मुद्रक—रामचंद्र वेदु होचगे, निर्गमसागर प्रेस, १६-२८, कोलमाट स्ट्रीट, कलकातेसी; मुंबई २.

श्रीमहेश्वरसूरिविरचित

[प्राकृतभाषामय]

नाणपंचमीकहाओ

[ज्ञान पञ्चमी कथाः]

[विस्तृत गुजराती प्रस्तावना पाठसेव परिशिष्टादि विविधवस्तुसमन्वित]

*

संपादक

अध्यापक डॉ. अमृतलाल सवचंद गोपाणी

एम्. ए., पीएच्. डी.

प्राध्यापक-भर्त्सभागणी शिक्षाविभाग

(भारतीयविद्या भवनद्वारा संचालित - मेघनी मथुरादास जार्टेज कॉलेज, अम्बेरी)

प्रकाशनकर्ता

सिंघी जैन शास्त्र शिक्षापीठ

भारतीय विद्या भवन

बंबई

विक्रमाब्द २००५]

प्रथमावृत्ति, पंचशत प्रति

[१९४९ क्रिस्ताब्द]

ग्रन्थांक २५]

卐

[मूल्य रु. ७-४-०]

॥ सिंधीजैनग्रन्थमालासंस्थापकप्रज्ञप्तिः ॥

अस्ति वज्रामिधे देशे सुप्रसिद्धा मनोरमा । मुर्ध्निदावाद इत्याख्या पुरी वैभवशालिनी ॥	१
बहवो निवसन्त्यत्र जैना उकेसर्वशजाः । धनाढ्या भूपसम्भ्राण्या धर्मकर्मपरायणाः ॥	२
श्रीहालचन्द्र इत्यासीत् तेष्वेको बहुभाग्यवान् । साधुषु च सचरिन्नो यः सिंधीकुलप्रभाकरः ॥	३
चाण्य एवागतो यत्र कर्तुं व्यापारविस्तृतिम् । कलिकातामहापुर्यां घृतचर्मार्थमिच्छयः ॥	४
कुशाग्रीयस्वपुत्र्यैव सद्गृह्या च सुनिष्ठया । उपाग्यं विपुलां लक्ष्मीं कोट्यधिपोऽजलिह सः ॥	५
तस्य मद्युक्तमारीति सञ्चारीकुलमण्डना । अभूत् पतिव्रता पत्नी शीलसौभाग्यभूषणा ॥	६
श्रीबहादुरसिंहाख्यो गुणबोद्धनयस्तयोः । अभवत् सुकृती दामी धर्ममिषस्य भीमिधिः ॥	७
प्राज्ञा पुण्यवता तेन पत्नी तिलकमुन्दरी । यस्याः सौभाग्यचन्द्रेण भासितं तत्कुलाम्बरम् ॥	८
श्रीमान् राजेन्द्रसिंहोऽस्य ज्येष्ठपुत्रः सुकृशितः । यः सर्वकार्यदक्षत्वात् दक्षिणबाहुवत् पितुः ॥	९
नरेन्द्रसिंह इत्याख्यस्तेजस्वी मध्यमः सुतः । सुदुर्बिरिन्द्रसिंहस्य कलिष्ठः सौम्यदर्शनः ॥	१०
सन्ति त्रयोऽपि सत्पुत्रा आस्रभक्तिपरायणाः । विनीताः सरला भव्याः पितुर्मांगानुगामिनः ॥	११
अन्धेऽपि बहवस्तस्याभवन् स्वकादिवान्धवाः । धनेर्जनेः सद्गृहः सन् स राजोव व्यराजत ॥	१२

अन्येषु -

सरस्वत्यां सदासक्तो भूत्वा लक्ष्मीप्रियोऽप्यथम् । तत्राप्यासीत् सदाचारी सचिन्नं विदुषां जङ्गु ॥	१३
नाहंकारो न दुर्भावो न बिलासो न दुर्बल्यः । इष्टः कदापि तद्गोहे सतां तद् विख्यायास्पदम् ॥	१४
अक्तो गुरुजनानां स विनीतः सज्जानान् प्रति । चन्द्रयुजनेऽनुरक्तोऽभूत् प्रीतः पोष्यगणेष्वपि ॥	१५
देश-कालस्थितिज्ञोऽसौ विद्या-विज्ञानपूजकः । इतिहासादि-साहित्य-संस्कृति-सत्कलामियः ॥	१६
समुच्चल्यै समाजस्य धर्मस्तोत्कर्षहेतवे । प्रचाराय च शिक्षाया दत्तं तेन धनं धनम् ॥	१७
गत्वा सभा-समित्यादौ भूत्वाऽप्यक्षपदाग्निवतः । दत्त्वा दानं यथायोग्यं प्रोत्साहिताञ्च कर्मठाः ॥	१८
पूर्वं धनेन देहेन ज्ञानेन शुभनिष्ठया । अकरोत् स यथाशक्ति सत्कर्मणि सदाशयः ॥	१९
अथाप्यदा प्रसङ्गेन स्वपितुः स्मृतिहेतवे । कर्तुं किञ्चिद् विशिष्टं स कार्यं मनस्यपिन्तयत् ॥	२०
पूज्यः पिता सदैवासीत् सम्यग्-ज्ञानरुचिः स्वयम् । तस्मात् तज्ज्ञानबुद्धयर्थं यतनीयं मयाऽप्यथम् ॥	२१
विचारैवं स्वयं चिन्ते पुनः प्राप्य सुसम्मतिम् । अद्वास्पदस्वमित्राणां विदुषां चापि तादृशाम् ॥	२२
जैनज्ञानप्रसारार्थं स्थाने शा मित नि के त ने । सिंधीपदाङ्कितं जै न ज्ञा न पी ठ मतीष्टिपत् ॥	२३
श्रीजिनविजयः प्राज्ञो मुनिनाम्ना च विभूतः । स्वीकर्तुं प्रार्थितस्तेन तस्याधिष्ठायकं पदम् ॥	२४
तस्य सौजन्म-सौहार्द-स्वैर्योदायोदिसद्गुणैः । बशीभूय मुदा येन स्वीकृतं तत्पदं धरम् ॥	२५
कवीन्द्रेण रवीन्द्रेण स्त्रीयपावनपाणिना । रस-र्नागाङ्क-चन्द्राङ्के तरप्रतिष्ठा व्यचीयत ॥	२६
प्रारब्धं शुभिना चापि कार्यं तदुपयोगिकम् । पाठनं ज्ञानलिप्सूनां ग्रन्थानां ग्रथनं तथा ॥	२७
तस्यैव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिंधीकुलकेतुना । स्वपितृभ्रयसे चैषा प्रारब्धा ग्रन्थमालिका ॥	२८
उदारचेतसा तेन धर्मशीलेन दानिना । व्ययितं पुष्कलं द्रव्यं तत्तत्कार्यसुसिद्धये ॥	२९
छात्राणां वृत्तिदानेन नैकेषां विदुषां तथा । ज्ञानाभ्यासाय निष्कामसाहाय्यं स प्रदत्तवान् ॥	३०
जलवायवादिकानां तु प्रातिकूल्यादसौ मुनिः । कार्यं त्रिवार्षिकं तत्र समाप्त्यान्वयं चास्थितः ॥	३१
तत्रापि सततं सर्वं साहाय्यं तेन यच्छता । ग्रन्थमालाप्रकाशाय महोत्साहः प्रदर्शितः ॥	३२
अर्ध-निर्धेके-चन्द्राङ्के जाता पुनः सुयोजना । ग्रन्थावस्थाः स्थिरत्वाय निस्तराय च नूतना ॥	३३
ततः सुहृत्परामर्शात् सिंधीवंशनभक्तता । भा मि था भ व ना येवं ग्रन्थमाला समर्पिता ॥	३४
आसीत्तत्र मनोबान्धाऽपूर्वां ग्रन्थप्रकाशने । तदर्थं व्ययितं तेन कक्षावधि हि कल्पकम् ॥	३५
दुर्बिलासात् विवेहन्त ! वीभाग्याच्चात्मबन्धूनाम् । स्वल्पेनैवाथ कालेन स्वर्गं स सुकृती बवी ॥	३६
हृष्टु-सौ-क्ष्म्य-नेत्राङ्के मासे आषाढसम्भके । कलिकाताखण्डपुर्यां स प्राप्तवान् परमां गतिम् ॥	३७
पितृशक्तैश्च सत्पुत्रैः प्रेयसे पितुरात्मनः । तथैव प्रपितुः स्मृत्यै प्रकाशयतेऽपुना पुनः ॥	३८
द्वयं ग्रन्थावलिः भेदा प्रेक्षा प्रज्ञावतां प्रथा । भूवाद् भूयै सतां सिंधीकुलकीर्तिप्रकाशिका ॥	३९
विद्वज्जगत्ताङ्गादा सचिदानन्ददा सदा । चिरं नन्दरिवयं कोके श्रीसिंधी ग्रन्थपद्धतिः ॥	४०

॥ सिंघीजैनग्रन्थमालासम्पादकप्रशस्तिः ॥

स्वस्ति श्रीमैत्रपादाभ्यो देवो भारतविभूतः । रूपाहेलीति सत्पात्री पुरिका तत्र सुस्थिता ॥ १
 सदाचार-विचारान्यां प्राचीननृपतेः समः । श्रीमच्छहुरसिंहोऽत्र सडोकाम्यवधूमिपः ॥ २
 तत्र श्रीवृद्धिसिंहोऽभूद् राजपुत्रः प्रसिद्धिभाक् । क्षात्रधर्मधरो यत्र परमारकुलप्रणीः ॥ ३
 मुञ्ज-ओजमुखा भूया जाता यस्मिन् महाकुले । किं वर्णते कुलीनत्वं तत्कुलजातजन्मनः ॥ ४
 पत्नी राजकुमारीति लक्ष्मभूद् गुणसंहिता । चतुर्ध-रूप-कावच्य-सुवक्त्र-सौजन्यभूविता ॥ ५
 क्षत्रियाणीप्रभापूर्णा श्रीर्षोर्दक्षिणुकाहृत्विक् । वां द्रष्टुं व जनो मेने राजम्यकुलजा रिविक् ॥ ६
 पुत्रः किसनसिंहाक्यो जातस्तद्वोरतिप्रियः । रणमल्ल इति चाम्यद् यक्षाम जननीकृतम् ॥ ७
 श्रीदेवीहंसनामाऽत्र राजपुत्र्यो यतीश्वरः । ज्योतिर्भैवज्यविद्यानां पारगामी जवप्रियः ॥ ८
 आगतो महदेशाद् यो जमन् जनपदान् बहून् । जातः श्रीवृद्धिसिंहस्य प्रीति-भक्त्यास्पर्दं परम् ॥ ९
 तेनायाप्रतिभवेष्णा स तत्सुतुः स्वसन्निधौ । रक्षितः, शिक्षितः सम्यक्, कृतो जैनमत्तानुगः ॥ १०
 दौर्भाग्यात् तच्छिरोर्षाब्धे शुद्धतातौ दिवंगतौ । विमूढः स्वगृहात् सोऽथ बहृष्ण्या विनिर्गतः ॥ ११

तथा च -

ज्ञान्मया नैकेषु देवेषु लेखित्वा च बहून् नरात् । वीक्षितो मुण्डितो भूत्वा जातो जैनमुनिस्ततः ॥ १२
 ज्ञाताम्यनेकशास्त्राणि नानाधर्ममलालि च । मध्यस्थवृत्तिना तेन तस्यातस्वगवेषिणा ॥ १३
 लचीता विविधा भाषा भारतीयानां पुरोपजाः । जनेका लिपयोऽप्येवं प्रक-नूतनकाष्ठिकाः ॥ १४
 येन प्रकाशिता नैके ग्रन्था विद्वत्प्रसंसिताः । छिस्तिता बहवो लेखा देतिह्यतथ्यगुञ्जिताः ॥ १५
 स बहुभिः सुविद्वन्निस्तम्भपट्टकैश्च सङ्कृतः । जिनविजयनाम्नाऽसौ कथालोऽभवद् मनीषिषु ॥ १६
 यस्य तां विभूतिं ज्ञात्वा श्रीमद्गान्धीमहात्मना । आहूतः सादरं पुण्यपत्तनात् स्वयमभ्यवा ॥ १७
 पुरे चाहन्मदाभादे राष्ट्रीयशिक्षणालयः । विद्यापीठ इति क्वात्सा प्रतिष्ठितो भवाऽभवत् ॥ १८
 आचार्यत्वेन तत्रोच्चैर्नियुक्तः स महात्मना । रत्न-मुनि-निधीन्द्रुवदे पुरा तस्वा कथमन्दिरे ॥ १९
 वर्षाणामष्टकं भावत् सम्भूष्य तत् पदं ततः । गत्वा जर्मनराष्ट्रे स तत्संस्कृतिमधीतवान् ॥ २०
 तत आगत्य लैङ्गप्रो राष्ट्रकार्ये च सक्रियम् । कारावासोऽपि सम्प्राप्तो येन स्वराज्यपर्यणि ॥ २१
 क्रमात् ततो विनिर्मुक्तः स्थितः शांति निकेतने । विश्ववन्द्यकवीन्द्रश्रीरवीन्द्रनाथभूषिते ॥ २२
 सिंघीपदयुतं जैनज्ञानपीठं तदाभितम् । स्थापितं तत्र सिंघीश्रीठाकणन्दस्य सूनुना ॥ २३
 श्रीबहादुरसिंहेन दानवीरेण धीमता । स्मृत्यर्थं निजतातस्य जैनज्ञानप्रसारकम् ॥ २४
 प्रतिष्ठितञ्च तस्यासौ पदेऽविद्यातृपञ्चके । अभ्यापयन् वरान् शिष्यान् ग्रन्थयन् जैनवाक्यायम् ॥ २५
 तस्यैव प्रेरणां प्राप्य श्रीसिंघीकुलकेतुना । स्वपितृभ्रमसे श्लेषा प्रारब्धा ग्रन्थमालिका ॥ २६
 अथैवं विगतं यस्य वर्षाणामष्टकं पुनः । ग्रन्थमालाविकीकासार्थिप्रवृत्तिषु प्रयस्यतः ॥ २७
 बाणो-रत्न-नैवेन्द्रुवदे मुंबाईनगरीस्थितः । मुंशीति विद्वद्वयातः कन्हैयाकाकपीसलः ॥ २८
 प्रुत्तो भारतीयानां विद्यानां पीठनिर्मितौ । कर्मलिङ्गस्य तस्याभूत् प्रयत्नः सफलोऽचिरात् ॥ २९
 विदुषां धीमतां योगात् संस्था जाता प्रतिष्ठिता । भारतीयपदोपेत विद्याभवनसम्भवा ॥ ३०
 आहूतः सद्गुरुर्षार्थं स मुदिकेन सुहृत् । ततः प्रभृति तत्रापि सहयोगं प्रदत्तवान् ॥ ३१
 तत्रचनेऽभ्यवा तस्य सेवाऽधिका ज्ञापेक्षिता । स्वीकृता नम्रभावेन साऽभ्याचार्यपदाभिषा ॥ ३२
 मन्वे-निर्धेय-वर्षाब्दे वैकृते विहिता पुनः । एतद्ग्रन्थावलीख्यैर्गुरु तेन नव्यथोक्तना ॥ ३३
 परामर्शात् ततस्तस्य श्रीसिंघीकुलभास्वता । भाविद्याभवनायैवं ग्रन्थमाला समर्पिता ॥ ३४
 प्रुत्ता दशसाहस्री पुनस्तस्योपदेशतः । स्वपितृस्मृतिमन्दिरकरणाच मुक्तीर्तिना ॥ ३५
 वैवाद्भवे गते काले सिंघीवर्षो दिवंगतः । यत्कस्य ज्ञानसेवायां साहाय्यमकरोत् महत् ॥ ३६
 पितृकार्यप्रगत्यर्थं यत्पत्नीकैसादाभ्यैः । राजेन्द्रसिंहमुक्त्यैश्च सत्कृतं तत्पूजकस्ततः ॥ ३७
 पुण्यश्लोकवितुर्नाम्ना ग्रन्थागारहृते पुनः । बन्धुज्येष्ठो गुणज्येष्ठो हार्दिकं प्रदत्तवान् ॥ ३८
 ग्रन्थमालाप्रसिद्धार्थं पितृवत् तस्य कांक्षितम् । श्रीसिंघीबन्धुभिः सर्वं तद्गिराऽमुनिधीवदे ॥ ३९
 विद्वज्जगद्गुणाह्लादा सच्चिदानन्ददा सदा । चिरं नन्दत्विवं लोके जिनविभवभारती ॥ ४०

सिंधी जैन ग्रन्थमाला

ॐ अद्यावधि मुद्रितग्रन्थनामावलि ॐ

- १ मेरुजाचार्यरचित प्रबन्धचिन्तामणि मूलग्रन्थ.
- २ पुरातनप्रबन्धसंग्रह. (बहुविध ऐतिहासिक परिपूर्ण)
- ३ राजशेखरसरिरचित प्रबन्धकोश.
- ४ जिनप्रभसूरिकृत विविधतीर्थकथ्य.
- ५ मेघविजयोपाध्यायविरचित देवानन्दमहाकाव्य.
- ६ यशोविजयोपाध्यायकृत जैनतर्कभाषा.
- ७ हेमचन्द्राचार्यकृत प्रमाणमीमांसा.
- ८ महाकलहदेवकृत अकलहग्रन्थत्रयी.
- ९ प्रबन्धचिन्तामणि - हिन्दी भाषान्तर.
- १० प्रभाचन्द्रसरिरचित प्रभावकचरित.
- 11 Life of Hemachandrāchārya:
By Dr. G. Bühler.
- १२ सिद्धिचन्द्रोपाध्यायविरचित भानुचन्द्रगणिकरित.

- १३ यशोविजयोपाध्यायविरचित ज्ञानविन्दुप्रकरण.
- १४ हरिवेणाचार्यकृत बृहत्कथाकोश.
- १५ जैनपुस्तकप्रशस्ति संग्रह-प्रथम भाग.
- १६ हरिभद्रसूरिविरचित धूर्ताख्यान.
- १७ दुर्गदेवकृत रिष्टसमुच्चय.
- १८ मेघविजयोपाध्यायकृत दिग्विजयमहाकाव्य.
- १९ कवि अन्जुल रहमानकृत सन्देशरासक.
- २० महाकवि भर्तृहरिविरचित शतकत्रयादि-सुभाषितसंग्रह.
- २१ शान्त्याचार्यकृत न्यायावतारपार्श्विककृत्ति.
- २२ कवि धाहिलरचित पञ्चमसिरीचरित. (अपभ्रंश)
- २३ महेश्वरसूरिकृत नाणपंचमीकथा.

ॐ संप्रति मुद्र्यमाणग्रन्थनामावलि ॐ

- १ खरतरगच्छगुर्वावलि.
- २ कुमारपालचरित्रसंग्रह.
- ३ विविधगच्छीयपट्टावलि संग्रह.
- ४ जैनपुस्तकप्रशस्ति संग्रह, भाग २.
- ५ विज्ञप्तिमहालेखादि विज्ञप्तिलेखसंग्रह.
- ६ उद्योतनसूरिकृत कुबलयमालाकथा.
- ७ उदयप्रभसूरिकृत धर्माभ्युदयमहाकाव्य
- ८ कीर्तिकौमुदी आदि अनेक प्रशस्त्यादि संग्रह.
- ९ जिनेश्वरसूरिकृत कथाकोषप्रकरण.
- १० महासुनि गुणपालविरचित जंबूचरित्र (प्राकृत).

- ११ जयपाहुडनाम निमित्तशास्त्र.
- १२ कोऊहलविरचित लीलावतीकथा (प्राकृत).
- १३ गुणचन्द्रविरचित मंत्रीकर्मचन्द्रवंशप्रबन्ध.
- १४ नयचन्द्रविरचित हृन्मीरमहाकाव्य.
- १५ भद्रबाहुसंहिता.
- १६ महेश्वरसूरिकृत नर्मदासुन्दरीकथा.
- १७ जिनदत्ताख्यानद्वय (प्राकृत).
- १८ स्वयंभूविरचित पञ्चमचरित्र (अपभ्रंश).
- १९ सिद्धिचन्द्रकृत काव्यप्रकाशसम्बन्ध.
- २० जयसिंहसूरिकृत धर्मोपदेशमाला.

ॐ मुद्रणार्थ निर्धारित एवं सज्जीकृतग्रन्थनामावलि ॐ

- १ भानुचन्द्रगणिकृत विवेकविलासटीका.
- २ पुरातन रास-भासादिसंग्रह.
- ३ प्रकीर्ण वाक्य प्रकाश.
- ४ सिद्धिचन्द्रोपाध्यायविरचित वासववत्साटीका.
- ५ देवचन्द्रसूरिकृत मूलशुद्धिप्रकरणवृत्ति.
- ६ राजप्रभाचार्यकृत उपदेशमाला टीका.
- ७ यशोविजयोपाध्यायकृत अनेकान्तव्यवस्था.
- ८ जिनेश्वराचार्यकृत प्रमालक्षण.
- ९ महानिशीवसूत्र.
- १० तरुणप्रभाचार्यकृत आबदयकणालावबोध.
- ११ राठोडवंशावलि.
- १२ उपदेशगच्छप्रबन्ध.
- १३ वर्द्धमानाचार्यकृत गणरत्नमहोदधि.
- १४ प्रतिष्ठासोमकृत सोमसौभाग्यकाव्य.
- १५ नैमिचन्द्रकृत ब्रह्मसूक्त (पृथक् पृथक् ३ बालावबोधयुक्त).
- १६ लीलकाचार्य विरचित महापुरुषचरित्र (प्राकृत महाग्रन्थ).
- १७ चंद्रपहचरियं (प्राकृत).
- १८ नैमिनाहचरित्र (अपभ्रंश-महाग्रन्थ).
- १९ उपदेशपदटीका (वर्द्धमानाचार्यकृत).
- २० निर्वाणलीलावती कथा (सं. कथा ग्रन्थ).
- २१ सनत्कुमारचरित्र (संस्कृत काव्यग्रन्थ).
- २२ राजवह्म पाठककृत भोजचरित्र.
- २३ प्रमोदमणिकयकृत वाग्भट्टार्कचरित.
- २४ सोमदेवादिकृत विदग्धमुकमण्डनवृत्ति.
- २५ समयसुन्दरादिकृत वृत्तरत्नाकरकृति.
- २६ पाण्डित्यदर्पण.
- २७ पुरातन प्रबन्धसंग्रह-हिन्दी भाषान्तर.
- २८ भुवनभानुचरित्र बालावबोध.
- २९ भुवनसुन्दरी चरित्र (प्राकृत कथा) इत्यादि, इत्यादि.

**सौभाग्यवती श्री कस्तूरीने
स्नेहार्द्रभावे समर्पण**

अ. स. गोपाणी

ग्रन्थानुक्रमणिका

स्व० बाबू श्री बहादुरसिंहजी सिंघी अने सिंघी जैन ग्रन्थमाला

पृष्ठ.

ॐ सरणाञ्जलि ॐ

प्रास्ताविक वक्तव्य - ग्रन्थमालासंपादक लिखित
संपादकीय प्रस्तावना

१३-१९

११०-११५

१-४४

(१) ज्ञानपंचमी महात्म्यदर्शक कथासाहित्य	१-७
(२) महेश्वरसूरिओ	७-१०
(३) 'नाणपंचमी' अने 'भविस्सदत्तकहा'	१०-१२
(४) भविष्यदत्त आख्याननो सारांश	१२-१७
(५) 'भविस्सदत्त कहा'नो सारांश	१७-२१
(६) विशेषनामोनुं साभ्य	२१
(७) विशेषनामो वच्चे भेद	२२
(८) वधारानां विशेष नामो	२२
(९) स्थळनां नामो	२३
(१०) प्रसंगो	२३-२४
(११) 'नाणपंचमी कहा' अने तद्गत सुभाषितो	२४-३५
(१२) प्राकृतभाषा अने संघ विषेना महेश्वरसूरिना मन्तव्यो	३५-४०
(१३) ग्रंथसंपादनमां उपयोगमां लीखेली प्रतिओनो परिचय	४०-४२
(१४) पाठांतरो	४२
(१५) प्राकृतभाषामां लखायेल जैन कथा साहित्यनो टूंक परिचय	४२-४४
(१६) छंद, भाषा अने कवित्व	४४
(१७) आभार दर्शन	४४

नाणपंचमी कहा

१-७६

(१) जयसेण कहा	२-२०
(२) नंद कहा	२०-२४
(३) भद्रा कहा	२५-२९
(४) वीर कहा	२९-३४
(५) कमला कहा	३४-३९
(६) गुणाशुराग कहा	३९-४४
(७) विमल कहा	४४-४८
(८) धरण कहा	४९-५३
(९) देवी कहा	५३-५८
(१०) भविस्सयत्त कहा	५८-७६
ग्रंथगत सुभाषितोनी पादसूची	७७-८०
ग्रंथगत विशेषनामोनी सूची	८१-८४
ग्रंथगत आवश्यक शब्दोनी सूची	८५-८७

स्व० बाबू श्री बहादुर सिंहजी सिंघी

अने

सिंघी जैन ग्रन्थ माला

—[स्मरण शक्ति]—

मारा अनन्य आदर्शपोषक, कार्यसाहायक, उत्साहप्रेरक अने सख्खय जेहास्पद बाबू श्री बहादुर सिंहजी सिंघी, जेम्णे मारी विशिष्ट प्रेरणाशी, पोताना स्वर्गवाची साधुविरत पिता श्री डाल्खंडजी सिंघीना पुण्य-स्मरण निमित्त, आ 'सिंघी जैन ग्रन्थ माला' नी कीर्तिकारिणी स्थापना करीने, एना विमिते दरवर्षे हजारो रुपिया खर्च करवानी आदर्श उदारता प्रकट करी हती; अने जेमनी आवी अज्ञाधारण ज्ञानभक्ति साथे अनन्य आर्थिक उदारवृत्ति जोईने में पण, मारा जीवननो विशिष्ट शक्तिशाली अने बहु ज मुख्यवान् अवशेष उत्तरकाळ, एग्रन्थमालाना ज विकास अने प्रकाशने माटे सर्वात्मनाए समर्पित करी दीचो; तथा जेम्णे आग्रन्थमालाजुं विगत १३-१४ वर्षांमां आरुं सुंदर, समृद्ध अने सर्वादरणीय कार्यफळ निष्पन्न थएल्लें जोईने भविष्यमां आना कार्यने बंधारे प्रगतिमान् अने बंधारे विस्तीर्ण रूपमां जोवानी पोताना जीवननी एकमात्र परम अभिलाषा सेवी हती; अने तदनुसार, मारी प्रेरणा अने योजनाने अनुसरीने, प्रस्तुत ग्रंथमालानी कार्यव्यवस्था 'भारतीय विद्याभवन' ने समर्पित करी, आना भावी अंगे निश्चित थया हता; ते पुण्यवान्, साहित्यरसिक, उदारमनस्क, अमृता-भिलाषी, अभिनन्दनीय आत्मा हवै आ संस्कारमां विद्यमान नवी. सन् १९४४ ना जुलाई मासनी ७ नी तारीखे ५९ वर्षनी उमरे ए महान् आत्मा आ लोकमांशी प्रस्थान करी गयो. तेमना एवा मध्य, आदरणीय, स्पृहणीय अने श्लाघनीय जीवनने पोतानी किंचित् जेहात्मक 'स्मरणशक्ति' समर्पित करवा विमिते, तेमनो संक्षिप्त जीवन-परिचय अर्शे आपवामां आवे छे.

सिंघीजीना जीवन साथेना मारा खास खास स्मरणोजुं विस्तृत आठेसन में हिंदीमां क्युं छे अने ते खास करीने सिंघी-जीना ज 'स्मारक ग्रंथ' तरीके प्रगट करवामां आवेला 'भारतीय विद्या' नामक पत्रिकाना त्रीणा भागनी अनुपूर्तिरूपे प्रसिद्ध करवामां आरंभुं छे. सिंघीजी विषे विशेष जाणवानी इच्छावाळा वाचकोने ए 'स्मारक ग्रंथ' जोवानी भलाभण छे.

*

बाबू श्री बहादुर सिंहजीनो जन्म बंगालना मुर्शिदाबाद जिल्लामां आवेला अजीमगंज नामक स्थानमां, संवत् १९४१ मां थयो हतो. तेचो बाबू डाल्खंडजी सिंघीना एकमात्र पुत्र होता. तेमनी माता श्रीमती मणुकुमारी अजीमगंजना ज वैद कुटुंबना बाबू जयचंदजीनी पुत्री बती हती. श्री मणुकुमारीनी एक न्है जगतसेठने त्या परणावेळी हती अने बीजी न्है ज सुप्रसिद्ध नाहार कुटुंबमां परणावेळी हती. कलकत्तावा स्व० सुप्रसिद्ध जैन स्कॉलर अने आगेवान व्यक्ति बाबू पूरणचंदजी नाहार, बाबू बहादुर सिंहजी सिंघीना सासीआई माई थता हता. सिंघीजीनो विवाह, बाळुचर-जीआगंजना सुप्रसिद्ध धनाढ्य जैन गृहस्थ लक्ष्मीपत सिंहजीनी पौत्री अने छत्रपत सिंहजीनी पुत्री श्रीमती तिलकसुंदरी साथे संवत् १९५४ मां थयो हतो. ए रीते श्री बहादुर सिंहजी सिंघीनो कौटुंबिक संबंध बंगालना खास प्रसिद्ध जैन कुटुंबो साथे गाढ रीते संकळाएलो हतो.

*

बाबू श्री बहादुर सिंहजीना पिता बाबू डाल्खंडजी सिंघी बंगालना जैन महाजनोमां एक बहु ज प्रसिद्ध अने सचरित पुरुष थई गवा. तेचो पोताना एकीका जात पुरुषार्थ अने उद्योगशी, एक बहु ज साधारण स्थितिमां स्थापनीनी कोटिमांशी म्होटा करोबाधिपतिनी स्थितिचे पहोंचवा हता अने साराय बंगालमां एक सुप्रतिष्ठित अने प्रामाणिक व्यापारी तरीके तेमणे विशिष्ट ख्याति प्राप्त करी हती. एक बखते तेचो, बंगालनो सौधी मुख्य व्यापार जे जूटनो गणाय छे तेना, सौधी म्होटा व्यापारी थई गवा हता. तेमना पुरुषार्थशी, तेमनी व्यापारी पेळी जे हरिसिंह जिह्वाळखंडवा नामे चाल्ती हती ते बंगालमां जूटनो व्यापार करवारी पेळी तथा विदेशी पेळीयोमां सौधी म्होटी पेळी गणाय थई हती.

बाबू डाल्खंडजी सिंघीनो जन्म संवत् १९२१ मां थयो हतो, अने १९३५ मां तेमळुं श्री मणुकुमारी साथे लग्न थयुं. १४-१५ वर्षनी उमरमां डाल्खंडजीए पोताना पितानी दुकानचो स्वरभार, जे ते बखते बहु ज साधारण रूपमां चाल्तो हतो, ते हाथमां लीचो. तेचो अजीमगंज छोबी कलकत्ते आग्या अने जां पोतानी होशिमारी अने खंड बने इ स्वरभारने धीमे धीमे खूब ज बंधार्यो अने अंते तेने एक सौधी म्होटी 'कर्म'ना कसमां स्थापित कयो. कलकत्तामां उचारें 'सूट सेलसे एलोकिएशन'ची स्थापना थई उचारें बाबू डाल्खंडजी सिंघीने तेचो सौधी पेळीका प्रेसीडेन्ट बनाववामां खग्या हता. जूटना व्यापारमां आनी शिरो सौधी म्होळुं क्वाच सेलसीने क्वाचो वेमणे प्रोव्हान्ठुं खूब धीमा धीमा उद्योगे तदफ कस थोळुं, एक तर-

फ तेमणे मध्यप्रांतीमां आवेला कोरीया स्टेटमां कोलसानी खाणोना उद्योगनो पायो नांख्यो अने बीजी तरफ दक्षिणना शक्ति अने अकलतरानां राज्योमां आवेली चूनाना पत्थरोनी खाणोना, तेम ज बेळगाम, सावंतवाडी, इचलकरंजी जेवा स्थानोमां आवेली 'बोकसाइट' नी खाणोना विकासनी शोध करवा पाछळ पोतातुं लक्ष्य परोख्युं. कोलसाना उद्योग अर्थे तेमणे 'मैसर्स डालचंद बहादुरसिंह' ए नामधी नवी पेढीनी स्थापना करी जे आजे हिंदुस्थानमां एक अग्रगण्य पेढी गणाय छे. ए उपरांत तेमणे बंगालना चौवीस परगणा, रंगपुर, पूर्णिया अने मालदहा विगेरे जिल्लाओमां, म्होटी जमीनदारी पण खरीद करी अने ए रीते बंगालना नामांकित जमीनदारोमां पण तेमणे पोतातुं खास स्थान प्राप्त कर्तुं. बाबू डालचंदजीनी आबी सुप्रतिष्ठा केवळ व्यापारिक क्षेत्रमां ज मर्यादित न्होती. तेओ पोतानी उदारता अने धार्मिकता माटे पण एटला ज सुप्रसिद्ध हता—तेमनी परोपकारवृत्ति पण तेटली ज प्रशंसनीय हती. परंतु, परोपकारसुलभ प्रसिद्धिची तेओ प्रायः बूर रह्येता हता. षणा भागे तेओ गुप्तरीते ज अर्थिजनोने पोतानी उदारतानो लाभ आपता. तेमणे पोताना जीवनमां लाखोतुं दान कर्तुं ह्ये पण तेनी प्रसिद्धि के नोंध तेमणे भाग्ये ज करवा इच्छी ह्ये. तेमना सुपुत्र बाबू श्री बहादुर सिंहजीए प्रसंगोपात् चर्चा करतां जणांभ्युं हतुं, के तेओ जे कांई दान आदि करता, तेनी खबर तेमने पोताने (पुत्रने) पण भाग्ये ज यती. आधी तेमना जाहेर दानो अंगेनी मात्र नीचेना २ - ४ प्रसंगोनी ज माहिती मळी शकी हती.

सन १९२६ मां 'चिंतारंजन' सेवा सदन माटे कलकत्तामां फाळो करवामां आव्यो ख्यारे एक वार खुद महात्माजी एमना मकाने गया हता अने ते वखते तेमणे वगर भाग्ये ज महात्माजीने ए कार्य माटे १०००० रूपिया आप्या हता.

१९१७ मां कलकत्तामां 'गवर्नमेंट हाउस'ना मेदानमां, लॉर्ड कार्माइकलना आश्रय नीचे रेडक्रॉस माटे एक मेळावडो थयो हतो तेमां तेमणे २१००० रूपिया आप्या हता. तेम ज प्रथम महायुद्ध वखते तेमणे ३,००,००० रूपियाना 'बॉर बॉण्डस्' खरीद करीने ए प्रसंगे सरकारने फाळामां मदद करी हती. पोतानी छेळी अवस्थामां तेमणे पोताना निकट कुटुंबीजनो—के जेमनी आर्थिक स्थिति बहु ज साधारण प्रकारनी हती तेमने—रूपिया १२ लाख व्हेंची आपवानी व्यवस्था करी हती जेनो अमल तेमना सुपुत्र बाबू बहादुर सिंहजीये कर्तुं हतो.

बाबू डालचंदजीतुं गार्हस्थ्य जीवन बहु ज आदर्शरूप हतुं. तेमना धर्मपत्नी श्रीमती मञ्जुकुमारी एक आदर्श अने धर्म-परायण पत्नी हता. पति-पत्नी बंने सदाचार, सुविचार अने सुसंस्कारनी मूर्ति जेवा हता. डालचंदजीतुं जीवन बहु ज सादुं अने साधुत्व भरेंळ हतुं. व्यवहार अने व्यापार बंनेमां तेओ अत्यंत प्रामाणिक अने नीतिपूर्वक वर्तनारा हता. स्वभावे तेओ खूब ज शान्त अने निरभिमानी हता. ज्ञानमार्ग उपर तेमनी ऊंडी श्रद्धा हती. तत्त्वज्ञानविषयक पुस्तकोतुं वाचन अने ध्रुवण तेमने अत्यंत प्रिय हतुं. किन्न नगर कॉलेजना एक अध्यात्मलक्षी बंगाली प्रोफेसर नामे बाबू ब्रजलाल अधिकारी—जेओ योगविषयक प्रक्रियाना अच्छा अभ्यासी अने तत्त्वचिंतक हता—तेमना सहवासधी बाबू डालचंदजीने पण योगनी प्रक्रिया तरफ खूब रुचि थई गई हती अने तेधी तेमणे तेमनी पासेधी ए विषयनी केटलीक खास प्रक्रियाओनो ऊंडो अभ्यास पण कर्तुं हतो. शारीरिक स्वास्थ्य अने मानसिक पावित्र्यनो जेनाधी विकास थाय एवी, केटलीक व्यावहारिक जीवनने अत्यंत उपयोगी, योगिक प्रक्रियाओनो तेमणे पोताना पत्नी तेम ज पुत्र, पुत्री आदिने पण अभ्यास करवानी प्रेरणा करी हती.

जैन धर्मना विशुद्ध तत्त्वोना प्रचार अने सर्वोपयोगी जैन संहित्खना प्रसार माटे पण तेमने खास रुचि रह्येती हती अने पंडितप्रवर थी सुखलाळणीना परिचयमां आव्या पछी, ए कार्य माटे कांईक विशेष सक्रिय प्रयत्न करवानी तेमनी सारी उत्कंठा जागी हती. कलकत्तामां २-४ लाखना खर्चे आ कार्य करनारुं कोई साहित्यिक के शैक्षणिक केन्द्र स्थापित करवानी योजना तेओ विचारी रखा हता, ए दरम्यान सन् १९२७ (वि. सं. १९८४) मां कलकत्तामां तेमनो खर्गवास थयो.

*

बाबू डालचंदजी सिंधी, पोताना समयना बंगालनिवासी जैन समाजमां एक अत्यंत प्रतिष्ठित व्यापारी, धीर्धर्दशी उद्योगपति, म्होटा जमीनदार, उदारचित्त सद्गृहस्थ अने साधुचरित सत्पुरुष हता. तेओ पोतानी ए सर्व संपत्ति अने शुण-बत्तानो समग्र वारसो पोताना एक मात्र पुत्र बाबू बहादुर सिंहजीने सोंपता गया, जेमणे पोताना ए पुण्यश्लोक पितानी स्थूल संपत्ति अने सूक्ष्म सत्कीर्ति—बंनेने षणी सुंदर रीते वधारीने पिता करतांय सवाई श्रेष्ठता मेळववानी विशिष्ट प्रतिष्ठा प्राप्त करी.

बाबू श्री बहादुर सिंहजीमां पोताना पितानी व्यापारिक कुशलता, व्यावहारिक निपुणता अने सांस्कारिक सजिष्ठा ती संपूर्ण अंशे वारसागतकूपे उतरली हती ज, परंतु ते उपरांत तेमनामां बौद्धिक विशादता, कलात्मक रसिकता अने विविध विषयप्राहिणी प्राञ्जल प्रतिभानो पण उच्च प्रकारनो सञ्चिवेश थयो हतो अने तेधी तेओ एक असाधारण व्यक्तित्व धरावनार महानुभावोनी पंक्तिमां स्थान प्राप्त करवानी योग्यता मेळवी शक्या हता.

तेओ पोताना पिताना एकमात्र पुत्र होवाधी तेमने पिताना विशाळ कारभारमां नानपणधी ज लक्ष्य आपवानी फरज पळी हती अने तेधी तेओ हाईस्कूलनो अभ्यास पुरो करवा सिवाय कॉलेजनो विशेष अभ्यास करवानो अवसर मेळवी शक्या न हता. छतां तेमनी ज्ञानरुचि बहु ज तीव्र होवाधी, तेमणे पोतानी मेळे ज, विविध प्रकारन साहित्यना वाचननो अभ्यास.

खूब ज बधायों हतो अने तेथी तेओ हंग्रेजी उपरांत, बंगाली, हिंदी, गुजराती भाषाओ पण खूब सरस जाणता हता अने ए भाषाओमां लखाएलां विविध पुस्तकोना वाचनमां सतत निमग्न रहेता हता.

नानपणधी ज तेमने प्राचीन वस्तुओना संप्रहो भारे घोख लागी गयो हतो अने तेथी तेओ जुना सिक्काओ, चित्रो, मूर्तिओ अने तेथी बीजी बीजी चीजोना संप्रह करवाना अखंत रसिक थई गया हता. अमेरातनो पण ते साथे तेमनो शोख खूब बघ्यो हतो अने तेथी तेओ ए विषयमां पण खूब ज निष्णात थई गया हता. एना परिणामे तेमणे पोतानी पासे सिक्काओ, चित्रो, हस्तलिखित बहुमूल्य पुस्तको विगेरेनो जे अमूल्य संप्रह भैगो कर्यो हतो ते आजे हिंदुस्थानना गण्णागांठ्या एवा संप्रहोमां एक महत्त्वचुं स्थान प्राप्त करे तेवो छे. तेमनो प्राचीन सिक्काओनो संप्रह तो एटलो बघो विशिष्ट प्रकारनो छे के जेथी आखी हुनियामां तेजुं त्रीजुं के चोथुं स्थान आवे तेम छे. तेवो ए विषयमां एटला निपुण थई गया हता के म्होटा म्होटा म्युजियमोना क्युरेटरो पण बारंबार तेमनी सलाह अने अभिप्राय मेळववा अर्थे तेमनी पासे आवता जता.

तेओ पोताना एवा उच्च सांस्कृतिक घोखने लईने देश-विदेशनी भाषी सांस्कारिक प्रवृत्तियो माटे कार्य करती अनेक संस्थाओना सदस्य विगेरे बन्या हता. दाखला तरीके—रॉयल एशियाटिक सोसायटी ऑफ बंगाल, अमेरिकन ज्योग्राफिकल सोसायटी न्युयॉर्क, बंगीय साहित्यपरिषद् कलकता, न्युमिक्सेटिक सोसायटी ऑफ इन्डिया विगेरे अनेक प्रसिद्ध संस्थाओना तेओ उत्साही सभासद हता.

साहित्य अने शिक्षण विषयक प्रवृत्ति करनारी जैन तेम ज जैनेतर अनेक संस्थाओने तेमणे मुफ्त मने दान आपी ए विषयोना प्रसारमां पोतानी उत्कृष्ट अभिरुचिनो उत्तम परिचय आप्यो हतो. तेमणे आवी रीते केट-केटली संस्थाओने आर्थिक सहायता आपी हती तेनी संपूर्ण याधी मळी शकी नथी. तेमनो खभाव आवां काबोमां पोताना पिताना जेवो ज प्रायः मौन धारण करवानो हतो अने ए माटे पोतानी प्रसिद्धि करवानी तेओ आकांक्षा न्होता राखता. तेमनी साथे कोई काई बखते प्रसंगोचित वार्तालाप थतां आवी बाबतनी जे आडकतरी माहिती मळी शकी तेना आधारे तेमनी पासेवी आर्थिक सहायता मेळववारी केटलीक संस्थाओनां नामो विगेरे आ प्रमाणे जाणी शकायां छेः—

हिंदु एकेडेमी, दोलतपुर (बंगाल), ६० १५०००)

तरकी-उर्दू बंगाला, ५००००)

हिंदी साहित्य परिषद् भवन (इलाहाबाद), १२५००)

विशुद्धानंद सरस्वती मारवाडी हॉस्पिटल, कलकता, १००००)

एक मेटरनिटीहोम, कलकता, २५०००)

बनारस हिंदु युनिवर्सिटी, २५०००)

जीयागंज हाइस्कूल, ५००००)

जीयागंज लंडन मिशन हॉस्पिटल, ६००००)

कलकता—मुर्शिदाबादन जैन मन्दिर, ११०००)

जैनधर्म प्रचारक सभा, मानभूम, ५००००)

जैन भवन, कलकता, १५०००)

जैन पुस्तक प्रचारक मंडल, आगरा, ७५०००)

जैन मन्दिर, आगरा, ३५०००)

जैन हाइस्कूल, अंबाला, २१०००)

जैन गुहकूल, पालीताणा, ११०००)

जैन प्राकृत कोश माटे, २५०००)

ए उपरांत हजार—हजार पांचसो—पांचसोनी नानी रकमो तो तेमणे सेंकडोनी संख्यामां आपी छे जेनो सरवाळो दोढ बे लख जेटलो थवा जाय.

*

साहित्य अने शिक्षणी प्रगति माटे सिंघीजीनो जेटलो उत्साह अने उद्योग हतो सेटलो ज सामाजिक प्रगति माटे पण छे हतो. अनेकवार तेमणे आवी सामाजिक सभाओ विगेरेमां प्रमुख तरीके भाग लईने पोतानो ए विवेनो आन्तरिक उत्साह अने सहकारभाव प्रदर्शित कर्यो हतो. जैन श्वेतांबर कॉन्फरन्सना सन् १९२६ मां मुंबईमां भराएला खास अधिवेशनना तेओ प्रमुख बन्या हता. उदयपुर राज्यमां आवेला केसरीयाजी सीर्यना बहीबटना विषयमां स्टेट साथे जे झगडो उभो थयो हतो तेमां तेमणे सौधी बघारे तन, मन अने धननो भोग आप्यो हतो. आ रीते तेओ जैन समाजना हितनी प्रवृत्तियोमां बधायोग्य संपूर्ण सहयोग आपता हता परंतु ते साथे तेओ सामाजिक मूढता अने सांप्रदायिक कट्टरताना पण पूर्ण विरोधी हता. बीजा बीजा धनवानो के आगेवानो गणाता कडीभक्त जैनीनी माफक, तेओ संकीर्ण मनोवृत्ति के अन्धश्रद्धा-पोषक विद्वत् भक्तिी सर्वथा पर हता. आचार, विचार के व्यवहारमां तेओ बहु ज उदार अने विवेकशील हता.

तेमनुं गृहस्थ तरीकेनुं जीवन पण बहु ज साधुं अने सात्त्विक हतुं. बंगालना जे जातना नवावी गण्णाता वातावरणमां तेओ जन्म्या हता अने उछर्या हता ते वातावरणनी तेमना जीवन उपर कशी ज खराब असर थई न हती अने तेओ लगभग ए वातावरणधी तद्द्वन अलिप्त जेवा हता. आटला म्होटा श्रीमान् होवा छता, श्रीमंताईना-खोटा विलास के मिथ्या आडंबरवी तेओ सदा दूर रहेता हता. दुर्बल अने दुर्बलन प्रत्ये तेमनो भारे तिरस्कार हतो. तेमनी स्थितिना धनवानो ज्यारे पोताना मोज-घोख, आनन्द-प्रमोद, विलास-प्रवास, समारंभ-महोत्सव इत्यादिमां लखो रुपिया उदावता होव छे ज्यारे सिंघीजी तेनाची तद्द्वन विमुख रहेता हता. तेमने शोख मात्र द्वारा वाचननो अने कलामय वस्तुओ जोवा—संप्रहवानो हतो. ज्यारे जुओ

त्यारे, तेओ पोतानी गारी उपर बैठा बैठा साहित्य, इतिहास, स्थापत्य, चित्र, विज्ञान, भूगोल के भूगर्भविद्याने लगता सामयिको के पुस्तको वांचता ज सदा देखाता हता. पोताना एवा विशिष्ट वाचनना शोखने लीधे तेओ हंगेजी, बंगाली, हिंदी, गुजराती आदिमां प्रकट थता उच्च कोटिना, उच्च विषयोने लगता विविध प्रकारनां सामयिक पत्रो अने जर्नल्स आदि नियमित मगावता रहेता हता. आर्ट, आर्किऑलॉजी, एपीग्राफी, न्युमिस्मैटिक, ज्योग्राफी, आइकोनोग्राफी, हिस्ट्री अने माइनिंग आदि विषयोना पुस्तकोनी तेमणे पोतानी पासे एक सारी सरखी लाईब्रेरी ज बनावी लीधी हती.

तेओ स्वभावे एकन्तप्रिय अने अल्पभाषी हता. नकामी बातो करवा तरफ के गप्पा सप्पा मारवा तरफ तेमने बहु ज अभाव हतो. पोताना व्यावसायिक व्यवहारनी के विशाल कारभारनी बाबतोमां पण तेओ बहु ज मितभाषी हता. परंतु ज्यारे तेमना प्रिय विषयोनी—जेवा के स्थापत्य, इतिहास, चित्र, शिल्प आदिनी—चर्चा जो नीकळी होय तो तेमां तेओ एटला निमग थई जता के कलाकोना कलाको वही जता तो पण तेओ तेथी थाकता नहीं के कंटाळता नहीं.

तेमनी बुद्धि अत्यंत तीक्ष्ण हती. कोई पण वस्तुने समजवामां के तेनो मर्म पकडवामां तेमने कसी बार न लागती. विज्ञान अने तत्त्वज्ञानकी गंभीर बाबतो पण तेओ सारी पेटे समजी शकता हता अने तेमनुं मनन करी तेमने पचावी शकता हता. तर्क अने बलीलमां तेओ म्होटा म्होटा कायदाशास्त्रीयोने पण भांटी देता. तेम ज गमे तेवो चालाक माणस पण तेमने पोतानी चालाकीथी चकित के मुग्ध बनावी शके तेम न हतुं.

पोताना सिद्धान्त के विचारमां तेओ खूब ज मकम रहेवानी प्रकृतिना हता. एक बार विचार नकी कर्या पछी अने कोई कर्बनो खीकार कर्या पछी तेमांथी खलित थवानुं तेओ बिस्कुल पसंद करता नहीं.

व्यवहारमां तेओ बहु ज प्रामाणिक रहेवानी वृत्तिवाळा हता. बीजा बीजा धनवानोनी माफक व्यापारमां दगा फटका के साब-झूठ करीने धन मेळववानी तुष्णा तेमने यत्किंचित् पण थती न हती. तेमनी आवी व्यावहारिक प्रामाणिकताने लक्ष्मीने इंग्लैंडनी मर्केन्टाइल बैंकनी डायरेक्टरोनी बाँडे पोतानी कलकत्तानी शाखानी बाँडेमां, एक डायरेक्टर थवा माटे तेमने खास विनंति करी हती के जे मान ए पहेलां कोई पण हिंदुस्थानी व्यापारीने मळ्युं न्होतुं.

प्रतिभा अने प्रामाणिकता साथे तेमनामां योजनाशक्ति पण घणी उच्च प्रकारनी हती. तेमणे पोतानी ज स्वतंत्र बुद्धि अने कुशळता द्वारा एक तरफ पोतानी घणी मोटी जमीनदारीनी अने बीजा तरफ कोलीयरी विगेरे माइनिंगना उद्योगनी जे सुधवस्था अने सुधटना करी हती ते जोईने ते ते विषयना ज्ञाताओ चकित थता हता. पोताना घरना नानामां नाना कामथी ते छेक कोलीयरी जेवा म्होटा कारखाना सुधीमां—के ज्यां हजारो माणसो काम करता होय—बहु ज नियमित, व्यवस्थित अने सुयोजित रीते काम चाल्यां करे तेवी तेमनी सदा व्यवस्था रहेती हती. छेक दरवानथी लई पोताना समोबडीया जेवा समर्थ पुत्रो सुधीमां एक सरखुं उच्च प्रकारनुं शिस्त-पालन अने शिष्ट-आचरण तेमने त्यां देखातुं हतुं.

सिंधीजीमां आवी समर्थ योजकशक्ति होवा छतां—अने तेमनी पासे संपूर्ण प्रकारनी साधनसंपन्नता होवा छतां—तेओ धमालवाळा जीवनथी घूर रहेता हता अने पोताना नामनी जाहेरातने माटे के लोकोमां म्होटा माणस गणावानी खातर तेओ तेवी कसी प्रवृत्ति करता न हता. राबबहादुर, राजाबहादुर के सर-नाईट विगेरेना सरकारी खिताबो धारण करवानी के काउन्सीलोमां जई ऑनरेबल मेंबर बनवानी तेमने क्यारेय इच्छा थई न हती. एकी खाली आडम्बरवाळी प्रवृत्तिमां पैसानो दुर्ब्येय करवा करतां तेओ सदा साहित्योपयोगी अने शिक्षणोपयोगी कार्यामां पोताना धननो सद्व्यय करता हता. भारतवर्षनी प्राचीन कळा अने तेने लगती प्राचीन वस्तुओ तरफ तेमनो उत्कट अनुराग हतो अने तेथी ते माटे तेमणे लांखो रुचिया खर्चा हवा.

*

सिंधीजी सायेनो मारो प्रत्यक्ष परिचय सन् १९३० मां शरु थयो हतो. तेमनी इच्छा पोताना सद्वत पुण्य-श्लोक पितामा स्मारकमां जैन साहित्यनो प्रसार अने प्रकाश थाय तेवी कोई विशिष्ट संस्था स्थापन करवानी हतो. मारा जीवना सुधीर्षकाळीन सहकारी, सहकारी अने सन्मित्र पंडितप्रवर श्री सुखलालजी, जेओ बाबू श्री बालकृष्णजीना विशेष श्रद्धाभाजन होई श्री बहादुर सिंहजी पण जेमनी उपर तेटलो ज विशिष्ट सद्भाव धरावता हता, तेमना परामर्श अने प्रस्तावथी, तेमणे मने ए कार्यनी योजना अने व्यवस्था हाथमां छेवानी विनंति करी अने में पण पोताने अभीष्टतम प्रवृत्तिना आदर्शने अनुरूप उतम कोटिना साधननी प्राप्ति थती जोई तेनो सहर्ष अने सोळास खीकार कर्यो.

सन् १९३१ ना प्रारंभ दिवसे, विश्वबंध कवीन्द्र श्री रवीन्द्रनाथ टागोरना विभूतिविहारसमा विश्वविख्यात क्षांतिके-तमना विश्व भार ती - विद्या भवन मां 'सिंधी जैन ज्ञानपीठ' नी स्थापना करी अने त्यां जैन साहित्यना अध्ययन-अध्यापन अने संशोधन-संपादन आदिनुं कार्य चालु कर्युं. आ विवेनी केटलीक प्राथमिक हकीकत, आ ग्रंथमाळाना सौधी प्रथम प्रकट थएला 'प्रबोधचिन्तामणि' नामना ग्रंथनी प्रस्तावनामां में आयेली छे, तेथी तेनी अहिं पुनरुक्ति करवानी जरूर नथी.

सिंधीजीए मारी प्रेरणावी, 'सिंधी जैन ज्ञानपीठ' नी स्थापना साथे, जैन साहित्यना उतमोत्तम ग्रन्थरजोवे आधुनिक शास्त्रीय पद्धतिये सुन्दर रीते संशोधित-संपादित करी-करावी प्रकट करवा माटे अने तेम करी जैन साहित्यनी सर्व-जनिक प्रतिष्ठा स्थापित करवा माटे, आ 'सिंधी जैन ग्रन्थमाळा' प्रकट करवानी विविध योजनां पण स्वीकार कर्यो अने ए माटे आवश्यक अने अपेक्षित अर्थव्यय करवानो उदार उत्साह प्रदर्शित कर्यो.

प्रारंभमां, शान्तिनिकेतनने लक्ष्मीने एक ३ वर्षेनो कार्यक्रम घडी काढवामां आब्यो अने ते प्रमाणे त्यां कामनो प्रारंभ करवामां आब्यो. परंतु ए ३ वर्षेना अनुभवना अंते शान्तिनिकेतन मने मारा पोताना कार्य अने खास्यनी दृष्टिये बराबर अनुकूल न लागवाची, अनिच्छाए मारे ए स्थान छोडवुं पळ्युं अने अमदाबादमां, गुजरात विद्यापीठना सल्लिम्यां 'अने कान्त विहार' बनावी त्यां आ कार्यनी प्रवृत्ति चालू राखी. आ ग्रन्थमाळामां प्रकट थएला ग्रन्थोनी उत्तम प्रसंसा, प्रसिद्धि अने प्रतिष्ठा थएली जोईने सिंधीजीनो उत्साह खूब बंध्यो अने तेमगे ए अंगे जेटलो खर्च थाय टेटलो खर्च करवाची अने जेम बने तेम बंधारे संख्यामां ग्रन्थो प्रकट थएला जोवानी पोतानी उदार मनोवृत्ति मारी आगळ वारंवार प्रकट करी. हुं पण तेमना एवा अपूर्व उत्साहवी प्रेरार्ई यथाशक्ति आ कार्यने बंधारे ने बंधारे वेग आपवा माटे प्रयत्नवान् रहेतो.

*

सुन १९३८ ना जुलाईमां, मारा परम सुहृद् श्रीधर कन्हैयालाल माणिकलाल मुंशीनो - जेओ ते वखते मुंबईनी काँग्रेस गवर्नमेंटना गृहमंत्रीना उच्च पद पर अधिष्ठित हुता - अकस्मात् एक पत्र मने मळ्यो जेमां एमणे सूचव्युं हुतुं के 'सेठ मुंगालाल गोएनकाए बे लाख रुपियानी एक उदार रकम एमने सुप्रत करी छे जेनो उपयोग भारतीय विद्याभोना कोई विकाससात्मक कार्य माटे करवानो छे अने ते माटे विचार-विनिमय करवा तेम ज तदुपयोगी योजना घडी काढवा अंजे मारी जरूर होवाची मारे तरत मुंबई आववुं विगेरे'. तदनुसार हुं तरत मुंबई आब्यो अने अमे बजे थ साथे बेची ए योजनानी रूपरेखा तैयार करी; अने ते अनुसार, संवत् १९९५ नी कार्तिक सुधी पूर्णिमाना दिवसे श्री मुंशीजीना निवासस्थाने 'भारतीय विद्या भवन' नी, एक म्होटा समारंभ साथे स्थापना करवामां आची.

भवनना विकास माटे श्रीमुंशीजीनो अथाग उद्योग, अखंड उत्साह अने उदार आत्मभोग जोई, मने पण एमना कार्यमां यथायोग्य सहकार आपवानी पूर्ण उत्कंठा थई अने हुं तेनी आंतरिक व्यवस्थां प्रमुखपणे भाग लेवा लाग्यो. भवननी विविध प्रवृत्तिभोमां साहित्य प्रकाशन संबंधी जे एक विविध प्रवृत्ति स्वीकारवामां आनी हतीं ते मारी आ ग्रंथमाळाना कार्य-साथे एक प्रकारे परस्पर सहायक स्वरूपनी ज प्रवृत्ति होवाची, मने ए पूर्व-अंगीकृत कार्यमां बाधक न थतां उलटी साधक ज जणाई अने तेथी में एमां यथाशक्ति पोतानी विशिष्ट सेवा आपवानो निर्णय कर्यो. सिंधीजीने ए बधी वस्तुस्थितिनी जाण करवामां आवर्तां तेओ पण भवनना कार्यमां रस धरावता थया अने एना संस्थापक-सदस्य बनी एना कार्य माटे पोतानी पूर्ण सहानुभूति प्रकट करी.

जेम में उपर जणाव्युं छे तेम, ग्रंथमाळाना विकास माटे सिंधीजीनो उत्साह अत्यंत प्रशंसनीय हतो अने तेथी हुं पण मारा खास्य विगेरेनी कशी दरकार राख्या बगर, ए कार्यनी प्रगति माटे सतत प्रयत्न कर्यां करतो हतो. परंतु ग्रन्थ-माळानी व्यवस्थानो सर्व भार, मारा एकलाना पंड उपर ज आश्रित थईने रहेलो होवाची, मार्ग शरीर ज्यारे ए व्यवस्था करतुं अटकी जाय, त्यारे एनी श्री स्थिति थाय तेनो विचार पण मने वारंवार थयां करतो हतो. बीजी बाजु सिंधीजीनी पण उत्तारावस्था होई तेओ वारंवार अस्वस्थ थवा लाग्या हुता अने तेओ पण जीवननी अस्थिरतानो आभास अनुभववा लाग्या हुता. एटळे ग्रन्थमाळाना भावी विषे कोई स्थिर अने सुनिश्चित योजना घडी काढवानी कल्पना हुं कर्यां करतो हतो.

भवननी स्थापना थयां पछी ३-४ वर्षेमां ज एनां कार्यनी विद्वानोमां सारी पेठे प्रसिद्धि अने प्रतिष्ठा जामवा लागी हतीं अने विविध विषयना अध्ययन-अध्यापन अने साहित्यना संशोधन-संपादननुं कार्य सारी पेठे आगळ बंधवा लाग्युं हुतुं, ए जोई सुहृदर श्रीमुंशीजीनी खास आकांक्षा थई के सिंधी जैन ग्रन्थमाळावी कार्यव्यवस्थानो संबंध पण जो भवन साथे जोडी देवामां आवे तो तेथी परस्पर बनेना कार्यमां सुंदर अभिवृद्धि थवा उपरांत ग्रन्थमाळाने स्थायी स्थान मळशे अने भवनने विशिष्ट प्रतिष्ठानी प्राप्ति थशे; अने ए रीते भवनमां जैन ज्ञानोना अध्ययननुं अने जैन साहित्यना प्रकाशननुं एक आद्वितीय केन्द्र बनी रहेशे. श्रीमुंशीजीनी ए शुभाकांक्षा, ग्रन्थमाळा विषेनी मारी भावी क्षितामी योग्य निवारक लागी अने तेथी हुं ते विषेनी योजनांनो विचार करवा लाग्यो. यथावसर सिंधीजीने में श्री मुंशीजीनी आकांक्षा अने मारी योजना सूचित करी. तेओ भा. वि. म. ना स्थापक-सदस्य हुता ज अने तदुपरान्त श्रीमुंशीजीना खास जेहास्पद मित्र पण हुता; तेथी तेमने पण ए योजना बधावी लेवा लायक लागी. पण्डितप्रवर श्रीसुखलालजी जेओ आ ग्रन्थमाळाना आरंभची ज अंतरंग हित-चित्तक अने सक्रिय सहायक रखा छे तेमनी साथे पण ए योजना संबंधे में उचित परामर्श कर्यो अने संवत् २००१ ना वैशाख शुद्धमां (मे सन १९५३) सिंधीजी कार्यप्रसंगे मुंबई आवेल्ल त्यारे, परस्पर निर्णीत विचार विनिमय करी, आ ग्रन्थमाळानी प्रकाशनसंबंधी सर्व व्यवस्था भवनने खाचीक करवामां आची. सिंधीजीए, ए उपरान्त, ते अवसरे मारी प्रेरणाची भवनने

बीजा १० हजार रुपियानी उदार रकम पण आपी जेना बडे भवनमां तेमना नामनो एक हॉल बंधाववामां आवे अने ते मां प्राचीन वस्तुओ तेम ज चित्र विगोरेनो संग्रह राखवामां आवे.

भवननी प्रबंधक समिति ए सिंधीजीना आ विशिष्ट अने उदार दानना प्रतिबोध रूपे भवनमां प्रचलित 'जैन शास्त्र-शिक्षण विभाग'ने स्थायी रूपे 'सिंधी जैनशास्त्र शिक्षापीठ' ना नामे प्रचलित राखवानो सविशेष निर्णय कर्ग्यो.

*

ग्रंथमालाना जनक अने परिपालक सिंधीजीए, प्रारंभशी ज एनी सर्व प्रकारनी व्यवस्थानो भार मारा उपर मुकीने तेओ तो फक खास एटली ज आकांक्षा राखता हता के ग्रंथमालामां केम बंधारे ग्रंथो प्रकट थाय अने केम तेमनो बंधारे प्रसार थाय. तेमना जीवननी एक मात्र ए ज परम अभिलाषा हती के आ ग्रंथमाला द्वारा जेटला बने जेटला सारा सारा अने महत्त्वना ग्रंथो जल्दी जल्दी प्रकाशित थाय अने जैन साहित्यनो खूब प्रसार थाय. ए अंगे जेटलो खर्च थाय जेटलो ते बहु ज उत्साहशी करवा उत्सुक हता. भवनने ग्रंथमाला समर्पण करती बखते तेमणे मने कथुं के- 'अखार सुधी तो वर्षमां सरैराश ३-४ ग्रंथो प्रकट थता आख्या छे परंतु जो आप प्रकाशित करी शको तो, दरमहिने बन्ने ग्रंथो पण प्रकाशित थता जोई हुं धराउं तेम नशी, ज्यां सुधी आपनी अने मारी जीदगी छे त्यां सुधी, जेटछं साहित्य प्रकट करवा-कराववानी आपनी इच्छा होय ते प्रमाणेनी आप व्यवस्था करो. मारा तरफशी पैसानो संकोच आपने जराय नही जणाय'. जैन साहित्यना उदार माटे आवी उत्कट आकांक्षा अने आवी उदार चित्तवृत्ति धरावनार दानी अने विनम्र पुरुष, में मारा जीवनमां बीजो कोई नशी जोयो. पोतानी हयाती दरम्यान तेमणे मारा हस्तक ग्रंथमाला खाते लगभग ७५००० पोगो लाख रुपिया खर्च कर्ग्यो हरो; परंतु ए १५ वर्षना गाळा दरम्यान तेमणे एकवार पण मने एम नशी पूर्युं के कई रकम, कया ग्रंथ माटे, कयारे खर्च करवामां आवी छे के कया ग्रंथना संपादन माटे कोने शुं आपवामां आव्युं छे. ज्यारे ज्यारे हुं प्रेस इत्यादिना बीलो तेमनी उपर भोकलतो त्यारे त्यारे, तेओ ते मात्र जोईने ज ऑफिसमां ते रकम चुकववाना शोरा साथे भोकली देता. हुं तेमने कोई बीलनी विगत समजाववा इच्छतो, तो पण तेओ ते विषे उत्साह न्होता बतावता अने एनाशी विरुद्ध ग्रंथमालानी साइड, टाईप, प्रीटिंग, बाइंडिंग, हेडींग आदिनी बाबतमां तेओ खूब शीणव-टशी विचार करता रहेता अने ते अंगे विस्तारशी चर्चा पण करता. तेमनी आवी अपूर्व ज्ञाननिष्ठा अने ज्ञानभक्तिये ज मने तेमना जेहपाशमां बद्ध कर्ग्यो अने तेथी हुं यत्किंचित् आ जातनी ज्ञानोपासना करवा समर्थ थयो.

उक्त रीते भवनने ग्रंथमाला समर्पित कर्ग्यो बाद, सिंधीजीनी उपर जणावेली उत्कट आकांक्षाने अनुलक्षीने मने प्रस्तुत कार्य माटे बंधारे उत्साह थयो अने जो के मारी शारीरिक स्थिति, ए कार्यना अविरत श्रमशी प्रतिदिन बंधारे ने बंधारे झडपशी शीण थती रही छे, छतां में एना कार्यने बंधारे बेगवान् अने बंधारे विस्तृत बनाववानी दृष्टिये केटलीक विधिद्ये योजना करवा मांडी, अने संपादनना कार्यमां बंधारे सहायता मळे ते माटे केटलाक विद्वानोना नियमित सहयोगनी पण व्यवस्था करवा मांडी. अनेक नाना-मोटा ग्रंथो एक साथे प्रेसमां छापवा आम्हा अने बीजा तेबा अनेक नवा नवा ग्रंथो छापवा माटे तैयार करवा मांख्या. जेटला ग्रंथो अखार सुधीमां कुल प्रकट थया हता जेटला ज बीजा ग्रंथो एक साथे प्रेसमां छापवा शर थया अने तेथी पण बमणी संख्याना ग्रंथो प्रेस कॉपी आदिना रूपमां तैयार थवा लाग्या.

ए पछी थोडा ज समय दरम्यान, एटले सप्टेंबर १९४३ मां, भवन माटे कलकत्ताना एक निवृत्त दक्षिणी प्रोफेसरनी म्होटी लाईब्रेरी खरीद करवा, हुं त्यां गयो. सिंधीजी द्वारा ज ए प्रोफेसर साथे बाटाघाट करवामां आवी हती अने मारी प्रेरणाशी ए आखी लाईब्रेरी, जेनी किंमत रु. ५० हजार जेटली मागवामां आवी हती, सिंधीजीए पोताना तरफशी ज भवनने मेट करवानी अतिमहनीय मनोवृत्ति दर्शावी हती. परंतु ते प्रोफेसर साथे ए लाईब्रेरी अंगेनो योग्य सोदो न थयो अने तेथी सिंधीजीए, कलकत्ताना सुप्रसिद्ध खर्गवासी जैन सङ्ग्रहस्थ बाबू पूरणचंद्रणी नाहारनी म्होटी लाईब्रेरी लई लेवा विषे पोतानी सलाह आपी अने ते अंगे पोते ज योग्य रीते एनी व्यवस्था करवानुं माये छीधुं.

कलकत्तामां अने आख्य बंगालमां ए वर्ष दरम्यान अन्न-नुर्भिक्षनो भयंकर कराळ काळ बर्ती रखो हतो. सिंधीजीये पोताना बतन अजीमगंज, मुर्शिदाबाद तेम ज बीजां अनेक स्थळे गरीबाने मफत अने मध्यमवित्तोने अल्प मूल्यमां प्रतिमास हजारो मण धान्य वित्तीय करवानी म्होटी अने उदार व्यवस्था करी हती, जेना निमित्ते तेमणे ए वर्षमां लगभग ग्रन्थ-साडा ग्रण लाख रुपिया खर्च खाते मांडी बाळ्या हता. बंगालना बतनीयोमां अने जमीनदारोमां आवी म्होटी उदार आर्थिक भोग ए निमित्ते अन्य कोईये आप्यो होय तेम जाणवामां नशी आव्युं.

अक्टोबर-नवेंबर मासमां तेमनी तबियत बगडवा मांडी अने ते बीरे बीरे बंधारे ने बंधारे क्थिल थती गई. जान्युवारी १९४४ ना प्रारंभमां हुं तेमने मळवा फरी कलकत्ता गयो. ता. ६ ठी जान्युवारीनी संध्याए तेमनी साथे बेदीने ३ कलाक सुधी ग्रंथमाला, लाईब्रेरी, जैन इतिहासना आलेखन आदि अंगेनी खूब उत्साहपूर्वक वातो चिती करी

परंतु तेमने पोताना जीवननी अल्पतानो आभास जाल्ले थई म्हण्टो होय केव, बरे बरे तेओ तेवा उग्रारो पण काळा करता हाता. ५-७ दिवस रहिने हुं सुंदर भावना नीकळणे व्हावे छेमी मुळाकात वकले तेओ बहु ज भावभरेले हृदये मने विदाय आपता बोल्या के - 'कोण जाणे हवे आपणे फरी मळीशुं के नहिं?' हुं एमना ए दुःखद वाक्यने बहु ज दबा-एला हृदये सांमळतो अने उद्वेग पामतो, एमनाथी सदाना माटे कूटो पळ्यो. ते पळी तेमनी साथे मुळाकात बघावो प्रसंग ज न आप्यो. ५-६ महिना तेमनी तबियत सारी-नरसी रखा करी अने आखरे एव १९४४ ना जुलाईनी ७ मी तारीखे तेओ पोताना विनश्वर देहने छोडी परलोकमां चाल्या ग्या. मारी साहित्योपासनानो महान् सहायक, मारी अल्पसल्प लेखानी महान् परिपोषक अने मारी कर्तव्य निष्ठानो महान् प्रेरक, सहृदय सुपुरुष, आ असार संसारमां मने शून्य हृदय लेखानी पोते महाशून्यमां लिखीन थई गयो.

सिंधीजीतुं जो के आ रीते नाशवंत स्थळ करीर संसारमांथी विद्यत थयुं छे, परंतु तेमणे स्थापेली आ ग्रन्थमाळा द्वारा तेमनुं यथाःशरीर सैकडो वर्षीं सुधी आ संसारमां विद्यमान रही तेमनी कीर्ति अने स्मृतिनी प्रशस्तिनो प्रभावक परि-चय भावी प्रजाने सतत आप्या करशे.

*

सिंधी जीना सुपुत्रो नां सत्कार्यो

सिंधीजीना स्वर्गवासमी जैन साहित्य अने जैन संस्कृतिना महान् पोषक नररजनी जे म्होटी खोट पळी छे ते तो सहजभावे पुराय तेम नथी. परंतु मने ए जोईने हृदयमां लंभी जासा अने आश्वासक आल्हाद थय छे के तेमना सुपुत्रो - श्री राजेन्द्र सिंहजी, श्री नरेंद्र सिंहजी अने श्री बीरेन्द्र सिंहजी पोताना पिताना सुयोध्य सन्तानो होई पितानी प्रतिष्ठा अने प्रसिद्धिना कार्यमां अनुरूप भाग भजवी रखा छे अने पितानी भवना अने प्रवृत्तिने उधारभावे पोषी रखा छे.

सिंधीजीना स्वर्गवास पळी ए बंधुओए पोताना पिताना दान-पुष्प निमित्त अजीमंगज विनेरे स्थानोमां लगभग ५०-६० हजार रुपिया खर्च कर्या हाता. ते पळी थोडा ज समयमां, सिंधीजीना वृद्धमातानो पण स्वर्गवास थई गयो अने तेथी पोताना ए परम पूजनीया दासीमाना पुण्यार्थे पण ए बंधुओए ७०-७५ हजार रुपियानो व्यय कर्यो. 'सिंधी जैन ग्रन्थमाळा' नो सघळो भार पण ए सिंधी बंधुओए, पितानीए निर्घारेल विचार प्रमाणे, पूर्ण उत्साहमी उपाधी लीओ छे, अने ते उपरान्त कलकत्ताना इन्डीयन रिसर्च इन्स्टीट्यूटने बंगालीमां जैन साहित्य प्रकट करवा माटे सिंधीजीनाः स्मारकरूपे ५००० रुपियानी प्रारंभिक मदद आपी छे.

सिंधीजीना ज्येष्ठ चिरंजीव बाबू श्री राजेन्द्र सिंहजीये, मारी इच्छा अने प्रेरणाना प्रेमने वश थई, पोताना पुष्पश्लोक पितानी अक्षत इच्छाने पूर्ण करवा माटे, ५० हजार रुपियानी नादर रकम भारतीय विद्याभवनने दान करी, अने तेनक बडे कलकत्तानी उक्त नाहार लाईब्रेरी खरीद करीने भवनने एक अमूल्य साहित्यिक निधिरूपे भेट करी छे. भवननी ए अन्य लाईब्रेरी 'बाबू श्री बहादुर सिंहजी सिंहजी लाईब्रेरी' ना नामे सदा ओळखाशे अने सिंधीजीना पुण्यार्थे ए एक म्होटी ज्ञानपरब बनछे. बाबू श्री नरेन्द्र सिंहजीये, बंगालनी सराक जातिना सामाजिक अने धार्मिक उत्थान निमित्ते पोताना पिताए जे प्रवृत्ति चाह्छ करी हती, तेने अपनावी लीधी छे अने तेना संचालननो भार प्रमुखपणे पोते उपाधी लीघो छे. सत्त १९४४ नवेंबर मासना कलकत्तामां दिगंबर समाज तरफथी उजवाएला 'बीरशासन जयन्ती महोत्सव'ना प्रसंगे तेना फाळामां एमणे ५००० रुपिया आप्या हाता तेम ज कलकत्तामां जैन श्वेतांबर समुदाय तरफथी बांधवा थारेला 'जैन भवन' माटे ३१००० रुपिया दान करी पोतानी उदारतानी शुभ शुरुआत करी छे. अभिष्यमां 'सिंधी जैन ग्रन्थमाळा' नो सर्व आर्थिक भार आ बडे बंधुओए उत्साह पूर्वक स्वीकारी लेखानी पोतानी प्रशंसनीय मनो-भावना प्रकट करीने, पोताना पिताना ए परम पुनीत यशोमन्दिरने उत्तरोत्तर उन्नत स्वरूप आपवानो शुभ संकल्प कर्यो छे. तथास्तु.

भारतीय विद्या भवन, मुंबई }
डीसेंबर, १९४८

- जिनमि जय मुनि

પ્રાસ્તાવિક વક્તવ્ય

[જૈન પ્રાકૃત વાક્યાયની સંક્ષિપ્ત રૂપરેખા]

સિંચી જૈન ગ્રન્થમાલ્યાના ૨૫ માં મણિતરીકે, મહેશ્વરસૂરિરચિત 'નાણપંચમી કહાઓ' (જ્ઞાપચમી કથાઓ) નામનો જે આ વિશિષ્ટ પ્રાકૃત કથાગ્રન્થ વિદ્વાનોના કરકમલમાં ઉપસ્થિત થાય છે, તે પ્રાકૃત ભાષા અને જૈન કથાસાહિત્ય-બંનેના અભ્યાસની દૃષ્ટિએ સ્વાસ ઉપયોગી કહી શકાય તેવો છે.

૧ શ્રમણ અગવાદ્મ શ્રીમહાશ્વરના નિર્વાણ કાલથી લઈ, વિક્રમના ૧૮ માં સૈકાના અન્તસુધીના, ૨૩૦૦-૨૪૦૦ વર્ષ જેટલા વ્યતીત થયેલા લીર્ધ સમય દરમ્યાન, જૈન આચાર્યો અને વિદ્વાનોએ પ્રાકૃત ભાષામાં જે વિપુલ વાક્યાય નિર્માણ કર્યું છે, તે કાલક્રિયાગતી દૃષ્ટિએ મુલ્યપણે જે ભાગમાં ઘૂંચી શકાય તેવું છે-એક પ્રાચીન કાલીન અને અમ્ય ઉત્તર કાલીન. લગભગ વિક્રમના દશમા સૈકાના અંત સુધીમાં રચાયેલ સાહિત્યની ગણના પ્રાચીનકાલીન વિભાગમાં કરવા જેવી છે, અને તે પછીના સમયમાં રચાયેલ સાહિત્યની ગણના ઉત્તરકાલીન વિભાગમાં કરવા જેવી છે.

૨ જિનેશ્વરીય 'કથાકોશપ્રકરણ'ની પ્રસ્તાવનામાં, મેં કેટલાક વિસ્તાર સાથે, એ વતાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે, કે જિનેશ્વર સૂરિના ગુરુ વર્દમાનાચાર્યના ક્રિયોદ્ધાર સમયથી, શ્વેતાંબર જૈન સંપ્રદાયના યતિ-મુનિવર્ગમાં એક નવીન યુગનો-નૂતન સંગઠનની પ્રવૃત્તિનો-પ્રારંભ થયો હતો. એ પ્રવૃત્તિના કેન્દ્રસ્થાને તો ચૈત્યવાસ વિરુદ્ધ વસતિવાસ વિવેની વિચારણા મુલ્ય હતી, પરંતુ જેમ જેમ એ વિચારણાએ શ્વેતાંબર યતિ-મુનિ વર્ગમાં વ્યાપક વાદ-વિવાદનું સ્વરૂપ ધારણ કરવા માંડ્યું, તેમ તેમ સંપ્રદાયના ધાર્મિક તેમ જ સામાજિક એવા અનેક વિધિ-વિધાનો અને ક્રિયા-કર્મોના પ્રશ્નો પણ તેમાં ઉપસ્થિત થતા ગયા. એના પરિણામે સંપ્રદાયમાં પરાપૂર્વથી ચાલતા આવેલા ત્યાગી વર્ગના ગણ-ગચ્છોમાં અને તે સાથે ગૃહસ્થ વર્ગના જ્ઞાતિ-કુલોમાં પણ, નવા-જૂના વિચારોનો સંઘર્ષ થવા લાગ્યો અને તેના લીધે સમાજની સામૂહિક ગતિનો પ્રવાહ એક જુદા-નવા જ માર્ગે વલવા લાગ્યો.

૩ ત્યાગી વર્ગમાં ઉપસ્થિત થયેલા કેટલાક ક્રિયાકાણ્ડવિષયક વિચાર-મેદોના લીધે નવા નવા ગણો-ગચ્છોનો પ્રાદુર્ભાવ થયો; અને એ ગણ-ગચ્છનાયકોએ પોત-પોતાના ગણની પ્રતિષ્ઠા તેમ જ અનુયાયિઓની સંખ્યા વધારવાની દૃષ્ટિએ, મિત્ર મિત્ર સ્થલોમાં સવિશેષ પરિશ્રમણ કરવા માંડ્યું. તેમણે પોતાના ટાક ચારિત્ર્ય, ઉત્તમ પાણિદલ્ય અને ડ્યોતિ-વિદ્યાદિ સમ્પદ્ધ ચમત્કારિક પ્રભાવદર્શક શક્તિસામર્થ્યના બલે, રાજ્યાધિકારી વર્ગ તેમ જ ધનિક વર્ગને પોતાના તરફ આકર્ષી, સ્થલે સ્થલે પોતાના પક્ષનાં ચૈત્યો, ઉપાશ્રયો વિનેરે ધર્મસ્થાનોની સ્થાપના કરાવા માંડી. આતુક વાલકવચસ્ક ગૃહસ્થપુત્રોને, સાંસારિક મિટંબનાઓના મથાવહ સ્વરૂપો ઉપદેશી, તેમનામાં સંસારથી વિરક્ત થવાની ભાવના જાગૃત કરીને તેમને પોતાના શિષ્યો બનાવવા માંડ્યા. આવી રીતે ઘઘતી જતી શિષ્યસંસ્કથાને, કાર્યક્ષમ અને જ્ઞાનસમૃદ્ધ બનાવવા માટે, આગમ, ન્યાય, સાહિત્ય, વ્યાકરણ વ્યાદિ વિષયોના વિશિષ્ટ જ્ઞાતા વિદ્વાનોનો સંયોગ અને સહકાર મેલવવાની તેમણે વ્યવસ્થા કરવા-કરાવવાના પ્રયત્નો પ્રારંભ્યા. યોગ્ય સ્થાનોમાં, સ્વાસ સ્વાધ્યાય પીઠો સ્થાપવામાં આવ્યા, અને ત્યાં વિશિષ્ટ વિષયોના જ્ઞાતા અને યોગ્ય ઉપાધ્યાયો તિયુક્ત કરવામાં આવ્યા. અધ્યાપકો અને અધ્યયનાર્થિયોને આવશ્યક તેમ જ ઉપયોગી એવા વિવિધ વિષયોના શાસ્ત્રોના-સંપ્રદવાલ્યા જ્ઞાનમંડારો સ્થાપિત કરવામાં આવ્યા.

૪ જે સમયને અનુલક્ષીને આ વિધાન કરવામાં આવે છે તે સમયમાં-અર્થાત્ વિક્રમના ૧૧ માં અને ૧૨ માં સૈકામાં, શ્વેતાંબર જૈન સંપ્રદાયમાં, આ પ્રકારની નૂતન જાગૃતિ અને પ્રવૃત્તિનો વિશિષ્ટ વેગ ઉરપલ્લ થયો. પ્રાદેશિક વિભાગની દૃષ્ટિએ જોતાં, મુલ્ય કરીને આ પ્રવૃત્તિના પ્રચારકેન્દ્રો ગુજરાતનાં અળહિકપુર, સંભાત અને મરુચ; રાજસ્થાનનાં મિત્રમાલ, જાબાલિપુર, નાગપુર, અજયમેર, મિત્રકૂટ અને આઘાટપુર; તેમ જ માલવાનાં ઉજ્જૈન, ગ્વાલિયર અને ખારા વ્યાદિ નગરો હતાં. તે સમયમાં ગુજરાતમાં ચાલુક્યો, માલવામાં પરમારો અને રાજસ્થાનમાં ગુહિલોત્તો તેમ જ ચાહમાનો મુલ્ય રાજ્યકર્તાઓ હતા. એ રાજ્યકર્તાઓનો જૈન ધર્મ અને જૈન સમાજ તરફ ઘહુ જ સદ્દાનુભૂતિ અને સમાદર અરેલો વ્યવહાર હોવાથી, જૈન ત્યાગિયો અને જૈન ગૃહસ્થોને પોતપોતાના વ્યવહાર અને વ્યવસાય કાર્યમાં, પ્રગતિ કરવા માટે ઘળી સરલતા અને સફલતા મલવાની પરિસ્થિતિ નિર્મિત થઈ હતી. તે સમયનો જૈન ગૃહસ્થવર્ગ વેદ્યાના વ્યાપાર અને કૃષિકર્મમાં જેમ અપ્રસ્થાન ધરાવતો હતો તેમ રાજ્યકારભારમાં પણ ઘહુ જ અપ્રમાગ અજલતો હતો. રાજ્યનાં નાનાં મોટાં દરેક અધિકારસ્થાનો પર જૈનોની વિશિષ્ટ સંસ્કથા, અધિકારિરૂપે સત્તા મોગવતી હતી. જૈન ઘલિકો રાજ્યના સર્વોચ્ચક્ષાનાં મહામાલ્યનાં પદો પણ શોભાવતા અને રાહસંરક્ષણનાં મહાવંદનાયકનાં જેવાં પદો પણ લીપાવતા. જૈન ધર્મના દાન અને દયાના ઉચ્ચ ઉપદેશોએ, એ ક્ષાત્રવંશીય ઘલિકવર્ગમાં પ્રજાસુલ અને પ્રાણિરક્ષાની સારી ભાવના જાગૃત કરેલી હતી અને તેથી જૈન અધિકારિયોના હાથે રાજ્યની ઉચ્ચતિ અને પ્રજાની પ્રગતિ સ્થિર-આવે સંચાલિત થઈ શકતી હતી.

૫ દેશમાં તેમ જ રાજ્યમાં, જૈન મુહુરત્ત્વ વર્ગની જા રીતે આર્થિક અને સામાજિક વસ્તે દૃષ્ટિયે, સુસ્થિતિ હોવાથી જૈન ત્યાગી વર્ગનો પણ સર્વસાધારણ પ્રજામાં સારો પ્રભાવ હતો અને જૈનેતર સમાજ પણ તેને બાદર અને ઉચ્ચભાવથી સત્કારતો. રાજદરબારમાં પણ જૈન આચાર્યો અને વિદ્વાનોના ત્યાગી જીવનની અને તે સાથે વિદ્યોપાસનાની પણ સારી પ્રતિષ્ઠા મનાતી અને તેથી અનેક રાજવંશી જનો પણ ઇમના મક્ક અને ઉપાસક થવામાં પોતાનું કલ્યાણ સમજતા.

૬ જનસમૂહમાં જૈન યતિવર્ગ તરફ આ રીતે સદ્ભાવ અને સન્માનની લાગણી વધવાથી, એ યતિવર્ગને પણ પોતાની આન્તરિક શક્તિને વિદ્યોષભાવે વધારવાની અને વ્યક્તિત્વને વિકસાવવાની ભાવના બલવતી થવા લાગી. 'વિદ્વાન્ સર્વત્ર પૂજ્યતે' એ ઉક્તિની સંભવતા સમજાતાં, તેમણે પોતાની વિદ્યાવિષયક સમૃદ્ધિ વધારવા તરફ સવિશેષ લક્ષ્ય આપવા માંડ્યું. જૈન સિદ્ધાન્તોના અધ્યયન-અધ્યાપન ઉપરાંત, અન્ય દાર્શનિક સાહિત્યનું; તેમ જ વ્યાકરણ, કાવ્ય, અલંકાર, હ્રન્દઃશાસ્ત્ર અને ય્યોતિઃશાસ્ત્ર આદિ સાર્વજનિક સાહિત્યનું પણ; વિદ્યોષભાવે તેમણે આકલન કરવા માંડ્યું અને તત્ત્વવિદ્યોના નવા નવા ગ્રન્થો પણ રચવા માંડ્યા. અને એ રીતે જૈન વિદ્વાનોની વિદ્યાસમૃદ્ધિ વધવા લાગી. એ વિદ્વાન્ યતિવર્ગનું મુખ્ય કર્તવ્ય ધર્મોપદેશ આપવાનું હોવાથી, એ કાર્યમાં વિશિષ્ટ સાહાયક થાય તેવા પ્રકારના સાહિત્યની-અર્થાત્ કથાત્મક ગ્રન્થોની-રચના તરફ પણ તેમનું સવિશેષ લક્ષ્ય સંધાયું.

૭ ઇમ તો જૈન સામ્પ્રદાયમાં, ધર્મકથાનુયોગ નામે એક સાહિત્યિક વિભાગ, મગધના મહાશીરના પ્રવચનોના એક અંગ તરીકે, છેક પ્રાચીન કાલથી જ વાસ્તવે આવે છે અને તેના આધાર અને અનુસન્ધાનરૂપે અનેક પૂર્વાધાર્યો દ્વારા સમયે સમયે, નાના મોટા એવા અનેક ધર્મકથાવિષયક સ્વતંત્ર ગ્રન્થોની કેટલીયે રચનાઓ થતી રહી છે; પરંતુ જે સમયને અનુલક્ષીને, આ વર્ણન કરાવામાં આવે છે તે સમયમાં, આ પ્રકારના ધર્મકથાવિષયક સાહિત્યની સૃષ્ટિ ઘણા જ વિશાલ અને વિવિધ પ્રમાણમાં થવા લાગી હતી. વિક્રમના દશમા સૈકા પૂર્વેના જૈન કથાગ્રન્થોની સંખ્યા, જ્યારે માત્ર હાથની આંગળીની રેખાથી ગણી શકાય તેટલી નાની હતી ત્યારે આ પછીના ૨-૩ સૈકામાં એટલે કે વિ. સં. ૧૦૫૦ થી ૧૬૫૦ વચ્ચેના ૩૦૦ વર્ષોમાં એ સંખ્યા વધીને સેંકડોની સંખ્યાથી ગણી શકાય તેટલી મોટી થઈ.

૮ પૂર્વકાલીન વસુદેવહિંદી, તરંગવતી, પડમચરિય, હરિવંસચરિય, સમરાટ્ત્વકહા, કુવલયમાલાકહા, ચડપદ્મ-મહાપુરિસચરિય, ગેમિણાહચરિય વિગેરે કેટલાંક મુખ્ય ચરિત્રગ્રન્થો તેમ જ ઉપદેશમાલા, ઉપદેશપદ, ધર્મોપદેશમાલા આદિ થોડાક કથાસંપ્રદાયત્મક ગ્રન્થોમાંનાં કથાસુત્રોના આધારે, એ સમયમાં વિદ્વાનોએ મિશ્ર મિશ્ર પ્રકારના અનેક સ્વતંત્ર ચરિત્રગ્રન્થો તેમ જ કથાગ્રન્થોની ઘણા વિશાલ પ્રમાણમાં રચનાઓ કરવાનો પ્રસ્થાવ પ્રયાસ આધાર્યો હતો.

૯ એ નૂતન રચનાઓમાં, ઋષભાદિ ૨૪ તીર્થંકરોના હજારો ગ્રંથાગ્ર પ્રમાણવાલાં જુદાં જુદાં અનેક નવાં ચરિત્રો; भरत, सनकुमार, ब्रह्मदत्त, राम, कृष्ण, पांडव, नल વિગેરે ચક્રવર્તિ કે તેમના જેવા પ્રસિદ્ધિવાલા રાજાઓનાં વિવિધ જાતિનાં આસ્થાનો; તે ઉપરાંત અન્યાન્ય અનેક સાધુ અને સાધ્વી જનોના, રાજા ઓ અને રાણીયોના, બ્રાહ્મણો અને શ્રમણોના, સેટો અને સેટાણીયોના, ધનિકો અને દરિદ્રોના, ચીરો અને જુગારિયોના, ખૂર્તો અને ગણિકાઓના, ધર્મશીલ અને અધર્મિયોના, પુણ્યવાન્ અને પાપાત્માઓના-હત્યાદિ નાના પ્રકારના મનુષ્યોના જીવનને ડહેશીને લક્ષ્યાણ અનેકાનેક કથાગ્રન્થોનો સમાવેશ થાય છે. જૈન વિદ્વાનોમાં જાણે એ સમયમાં કથાસાહિત્યની રચના કરવામાં પરસ્પર મોટી સ્પર્ધા થઈ રહી હતી. અમુક ગણ્ઠવાલા, અમુક વિદ્વાને, અમુક નામનો કથાગ્રંથ બનાવ્યો છે, એ જાણી-વાંચીને બીજા ગણ્ઠવાલા વિદ્વાનો પણ, એ જ પ્રકારના બીજા કથાગ્રન્થો રચવા ઉત્સુક થતા. આ રીતે ચન્દ્રગચ્છ, નાગેન્દ્રગચ્છ, રાજગચ્છ, ચૈત્રગચ્છ, પૂર્ણતલ્લગચ્છ, દુદ્ધગચ્છ, ધર્મબોષગચ્છ, હર્ષપુરીયગચ્છ આદિ મિશ્ર મિશ્ર ગચ્છો, કે જે એ બે સૈકાઓમાં વિદ્યોષ પ્રસિદ્ધિ પામ્યા હતા અને પ્રભાવશાલી થયા હતા, તે દુરેક ગચ્છમાંના વિશિષ્ટ વિદ્વાનોએ, આ પ્રકારના ચરિત્રો અને કથાગ્રન્થોના પ્રણયનમાટે પ્રાણવાન્ પ્રયત્ન કર્યો હતો. ઋષભાદિ તીર્થંકરો, भरतादि चक्रवर्तियों, राम कृष्णादि अर्धचक्रियों आदि शालाकापुरुष तરીके गणाती કેટલીક વ્યક્તિઓના ચરિત્રગ્રંથોને અવલંબીને તો, વડને ગ્રણ ગ્રણ વિદ્વાનો દ્વારા, એક જ પેઠી વરન્ધ્યાન, વચ્ચે ગ્રણ ગ્રણ ચરિત્રોની રચનાઓ સમ-સમયમાં લિખિત થઈ.

૧૦ આ રીતે પુરાણ-પ્રસિદ્ધ વ્યક્તિઓનાં ચરિત્રો સિવાય, જૈન ધર્મના સિદ્ધાન્તો, આચારો અને વિચારોના પ્રચારને ડહેશીને નાના-મોટા અનેક કથાગ્રન્થોની સૃષ્ટિ થઈ. એ કથાગ્રન્થોમાં, જૈન સિદ્ધાન્ત પ્રતિપાદિત જ્ઞાન, વર્ણન અને ચારિત્રસ્વરૂપ મોક્ષમાર્ગના એ ગ્રણ મૂલ તત્ત્વો; અહિંસા, સત્ય, અસોષ, મહાચર્ય અને અપરિગ્રહ સ્વરૂપ પાંચ સાર્વભૌમ ધર્મો; દાન, શીલ, તપ અને માષ ઇમ ચતુર્વિધ આચરણીય ધર્મો-હત્યાદિ વિષયોના સ્વરૂપ અને ગુણવર્ણનને ડહેશીને અનેક સ્ત્રી-પુરુષોની નાના પ્રકારની જીવનચટનાઓ આલેક્ષતી કથાઓની સંકલના થપ્લી છે. એ વધી કથાઓની સંખ્યા હજારોની ગણતરીથી ગણાય તેટલી વિશાલ છે. એ ગ્રંથોમાં કેટલાક તો એવા સંગ્રહગ્રન્થો પણ છે જેમાં સો, વસો, ગ્રણસો, કે તેથી વ વધારે પાંચસો-પાંચસો જેટલી કથાઓ એકત્ર પ્રથિત કરવામાં આવેલી છે. આ સંક્ષિપ્ત નિર્વેશ ઉપરથી વાચકને કલ્પના આવી શકશે કે જૈન કથાસાહિત્ય કેટલું વિશાલ અને વૈભવિયવાળું છે.

[ज्ञानपंचमी कहाँ जाने महेश्वर सुरि]

११ ए जातना बिनाक जैन कथासाहित्यमें जो महेश्वरसुरि नामना जाचार्थे बनायेको प्रस्तुत "ज्ञानपंचमी कहाँ" पत्र एक सुन्दर कथाग्रन्थ है- एसाँ जैन प्रक्रिया प्रमाणे ज्ञानतुं माहात्म्य बताववा तेम ज ज्ञानतुं आराधन करवाना फलतुं वर्णन करवानी हृदिये, अविष्यवृत्तादिनी दश कथाओ कहेवामाँ आबी है. सरस अने सुकलित प्राकृत गाथाओमाँ रचाएक आ उपयोगी ग्रन्थ, प्राध्यापक डॉ० असूतकाल स. गोपाधी द्वारा सुसंपादित थई प्रथम ज बार प्रसिद्धि पाये है.

१२ आ ग्रन्थना रचयिता महेश्वर सुरि अने तेमको सत्य, ग्रन्थनो उद्दिष्ट विषय अने ग्रन्थमल कथापरिचय; आ विषयना अर्थ कथाग्रन्थो अने तेमनी साथे आनी सुकनाँ; तेम ज आ ग्रन्थनी विशिष्ट वर्णनशैली, भाषामण्डरा, सुभाषितोक्ति आदि विषयक ग्रन्थना उद्दिष्ट अने अस्वरंग विवेचन साथे सम्बन्ध धराववा विविध विषयोंतुं उदापोह करतुं जे विस्तृत वर्णन, प्राध्यापक गोपाधीने पोरानी प्रकाशनामाँ आभ्युं है तेनी विश्व भाषाकेने ग्रन्थतुं संपूर्ण हाई गुरु ज सारी रीते ब्रह्मगत थई शके तेम है.

१३ ग्रन्थकार महेश्वर सुरिना सम्बन्धमाँ, सिद्धान्त संपादके जे उदापोह कर्यो है, ते परधी जणाय है के, प्रस्तुत ग्रन्थना अन्ते ग्रन्थकारे पोताने मात्र सज्जन उपाध्यायना शिष्य तरीकेना सूचवेला उल्लेख सिवाय बीजा कही हकीकत तेमना विषयमाँ जाणवामाँ आवती नथी. ए समयना बीजा बीजा अनेक कथाकारीए जेम पोताना ग्रन्थोमाँ, सक्तीय गच्छ, गुरु, समय, स्थान आदिना विषयमाँ थोडो-बनो उल्लेख करेखो मळी आवे है, तेवो कसो विशेष उल्लेख, आ महेश्वर सुरिये, पोतानी प्रस्तुत कृतियाँ करेखो नथी. तेथी एमना समय अने स्थान आदिना विषयमाँ कसो विशेष कल्पना करधी शक्य नथी. परंतु पाठनना संघवीना भंडारमाँ, एक ताडपत्रीय पुस्तिका है, जे वि. सं. ११९१ माँ, सिद्धराज जयसिंहना समयमाँ भवकलक (आधुनिक धोलका) माँ लखाएली है, तेमाँ एक ६५३ गाथानी 'पुष्पवह' नामे प्राकृत गाथाबद्ध कथा लखेली है, जे ए ज महेश्वर सुरिनी कृति होय एम कामे है. ए कथाना प्रारंभमाँ कथाकारे उपोद्धाररूपे जे ३ - ४ गाथाओ लखी है तेमाँ नीचे प्रमाणेनी पंक्तियो मळी आवे है.

नमिऊण अभयसुरिं भर्तीए सुयगुरुं जुगपहणं ।

सेयंघरकुलतिलयं तवलच्छी-सरस्सई-निलयं ॥

सज्जन गुरुस्स तीसो.....पुष्पवह्यं कहं कहइ ॥

आ पंक्तियोमाँ उपलब्ध थती २ जी गाथानो पाठ संबित है कारण के पुस्तिकातुं प्रथम पत्र जमणी बाजुए तूटी एयुं होवाधी लेटका अक्षरो जता रखा है. ए जता रहेला पाठमाँ कथाकारनो नामनिर्देश होवानो संभव है. कारण के गाथाना प्रथम पादमाँ 'सज्जन गुरुना शिष्य' ए शब्दो मळे है अने छेला पादमाँ 'पुष्पवतीनी कथा कहे है' ए वाक्य मळे है; एटले जता रहेला बीजा-त्रीजा पादमाँ कथाकारनो नामनिर्देश होवानी संभावना है. ते सज्जनगुरुना शिष्य है एम तो उपलब्ध वाक्य स्पष्टपणे जणावे है ज, एटले ए अनुमान करवामाँ असंगति नथी देखाती है एना कर्ता पण ए महेश्वर सुरि ज हसे. अने जो ए संभावना बराबर होय तो महेश्वर सुरिना प्रगुरुनो नामनिर्देश पण ए पुष्पवतीकथामाँशी वधारानो मळी आवे है. ए प्रगुरुतुं नाम अभयसुरि एयुं आपवामाँ आभ्युं है अने तेमने भेतांबरकुलतिलक अने युगप्रधानना विशेषणथी उल्लेखवामाँ आब्या है. परंतु आ अभयसुरि कोण अने क्यारे थई गया ते प्रस पण पाछो विचारवानो रहे है ज. कारण के अभयसुरि के अभयदेव नामना पण अनेक प्रसिद्ध आचार्यो थई गया है तेथी कथा अभयसुरिना शिष्य सज्जनगुरु के सज्जन उपाध्याय हवा तेनो पुरावो न मेळवी शक्य थां सुधी महेश्वर सुरिनो लिखित समय न जाणी शक्य.

१४ प्रस्तुत 'ज्ञानपंचमी कहाँ'नी जूनामाँ जूनी उपलब्ध प्रति जे जैसलमेरमाँ है तेनी कथा साल ११०९ जणाववामाँ आबी है. परंतु मारी तपास दरम्यान मने जणायुं हतुं के ते मिति कोईए पाछळथी ते ऊपर लखेली हती. मूळ आसा ग्रन्थनी लिपि करतां ए पंक्तिना अक्षरो तहन जुवी जातना-एटलेके मूळ प्रतिलिपि करनार लहियाना हस्ताक्षरो करतां तहन अन्य कोई व्यक्तिना लखेला अने पाछळना समयना है. ए प्रतिना आधुनिक पृथ्वी फोटो कॉपी जे मारी पासे है तेनी प्रतिकृति आ साथे जाववामाँ आबी है, ते परधी वाचको ए वस्तु प्रत्यक्षरूपे जोई शकरो. शा हेतुसर कोईये आ पंक्ति लखी हसे तेनी कल्पना थती नथी. मूळ प्रति जूनी है एमाँ तो-संका नथी ज. ११०९ माँ नहीँ लखाई होय, तो पण एनी लिपि आदि जोतां ए न सैकामाँ ए लखाएली है एम मानवामाँ तो कही ज आंति नथी जणाती.

१५ महेश्वर सुरिये आ कथाओतुं सूचक वस्तु कोई प्राचीन ग्रन्थमाँसी लीयुं है के तेमंतुं स्वतंत्र कल्पित है ते बतावनां कोई विशिष्ट प्रमाण जाणवामाँ नथी आभ्युं. एमाँगा छेला अविष्यवृत्ताकथान सिवाय बीजाँ आस्यन्ते जाय: तेमनां ज कल्पित होवानो विशेष संभव कामे है. 'अविष्यवृत्ताकथान' ऊपर भनपाक बिगेरे बीजा विद्वानोए वन हचवानो करेखी है तेनी कथाए ए अविष्यवृत्ताकथान कथा जूनी पण होय. मारंभवा उपोद्धारतामल अन्तमाँ, ३० जी

अपना, व लेखे वृत्त सूच्ये के के 'पंचमी' का कल्पना कथावली सौभाग्यवति, सुकुमारता, भावितुक्ति, निवर्तनेक, कल्पनेक आदि के के सुको कल्पिते, के के लेखे कथा के के के लेखी सुविद्य केकन अतुल्य अर्हि कल्पि. व परकी कृम जे कल्पना करवामा आवे के व कथावली वस्तुकल्पना कथ: महेवर सूरिनी केकनी व कल्पित केकनी हसे, तो से कल्पनमित अर्हि केकथ.

१६ महेवर सूरिण प्रकृत अन्वय रचना करवामा जे एक निवर्तक पद्धति करिकारी के से पण अन्वय केके लेखी कथव के. आथो अन्व २००० पाथाओमां पूर्ण करवावो तेवणे प्रथम संकल्प कर्मां हतो अने तेमां १० सुदी सुदी कथाओ गुंथकनी कथना वकी करी हती. पुरानी पहेली अने केही व के कथाओ बराबर ५००-५०० गाथाओ आलेखवानी अने बाकीनी ८ कथओ बराबर १२५-१२५ गाथाओमां प्रकृत करवानी परिमाणवद्धता एवणे मनसा निमित्त करी हती. स्तुतियो अने तत्वविषयना तो एवा केकटाक प्राचीन अन्वो भारतीय साहित्यमां मकी आवे के जेमांना जुदा जुदा विषयना अनेक प्रकारणो ५, ८, १६, २०, २५, ३२, ५० के १०० अेटला निवत अने समाज संकथ कओको के पथोमां रचवामां आवेकां होय के; परंतु कथाअन्वोमां एकसरसां नियत संख्याकां पथोमां सुदी सुदी वस्तुवदनावाकी कथाओनी रचना करवानी भाषी कथना तो आ अन्वमां ज जोवा मळे के.

१७ महेवर सूरिणी का कृतिना अध्ययनधी जणाव के, के ते एक वहु ज सरस प्रतिभाशाली अने भाषाप्रसुरवान् कवि के. संस्कृत अने प्राकृत वके भाषाओमां से निष्णात विद्वान् के. जो के एमना समथमां संस्कृत अने प्राकृत वके भाषाओमां साहित्यिक रचनाओ थती हती, परंतु जैन सिवायना अन्व विद्वानो-जेवो मुख्य करीने प्राज्ञजनवर्गना हता अने जेमनी संख्या घनी श्छोडी हती तेओ-श्छोटा भागे संस्कृत भाषाना ज विशेष अनुरागी हता अने तेथी संस्कृतमां थएली रचनाओने ज प्राय: तेओ भावनी दृष्टिसे देसता. प्राकृत भाषा तरक तेमनी उपेक्षा अने जनादर भावना ज विशेष रहेती हती. एवी जे विद्वानोने, पोतानी रचनाओनी विद्वद्गमां प्रतिष्ठा अने क्वाति थती जोवानी इच्छा रहेती, तेओ पोतानी विशिष्ट रचनाओ प्राय: संस्कृतमां ज विशेषभावे करवा प्रवृत्त थता. जैन आधुनिक भारतीय विद्वानोना मनमां, इंग्रजी भाषानी जे थधारे महता देखाव के अने इंग्रजीमां क्वाता पुस्तकोनी जे थधारे प्रतिष्ठा अंकव के तेम ज पोतानी भारतीय भाषा तरक के उपेक्षा के लघुवावृत्ति दृष्टिओवर थाय के, तेम ए समथमां संस्कृत अने प्राकृत भाषा निवे प्राज्ञान्दि विद्वजजवोनी मनोवृत्ति प्रवर्तती हती.

१८ प्राज्ञोने जैन प्राकृत तरक उपेक्षावृत्ति के प्रवृत्तवृत्ति रहेती हती तेम जेनेने संस्कृततरक तेवा प्रकासने कोई जनादरभाव तो हतो ज नहि; परंतु संस्कृत ए एक मात्र विशिष्ट प्रकारना रुचिनिध अने जातिवर्धित वर्नीने रीथ भाषा मनती हती अने तेना साहित्यने उपनोका प्रचानो मात्र अलुक ज स्वयं वर्ग देखावो हतो, तेथी जनसमकने धर्मोपदेशद्वारा समागमां प्रवर्तवधानी आकांक्षावाका जैन अमण वर्गने, तेना माटे विशेष भादरभाव न हतो. कारण के जनपदनी जीवनत भाषा तो प्राकृत हती अने से प्राकृत द्वारा ज बहुजनवर्ग पोतानो सर्व जीवनव्यवहार चलावतो हतो. ए जनवर्ग जे भाषाने समजी थके ते ज भाषामां जैन अमणो सर्वत्र पोतानो धर्मोपदेश करवानुं परम कर्तव्य मानता अने एथी जेने सदैव लकालीन देसभाषा प्राकृतने प्राधान्य आपता.

१९ जैन धर्मोपदेशकोनी ए विरागत परिपाटीने अनुसरवानी दृष्टिसे ज, महेवर सूरि पण, पोताना प्रस्तुत कथ-अन्वनी रचना प्राकृतमां करवानुं जणावे के. ते कहे के के 'संस्कृतमां करेली कवितानो अर्थ अल्पवृद्धिवाका समजी क्वाता नथी तेथी थथा जनोने सुखेथी जेनो बोध थाय ए हेतुथी आ रचना प्राकृतमां करवामां आवे के' (गाथा ३). वकी ते कहे के के 'जेने वरगो उपकार करवानी बुद्धि होय तेणे तो ते ज भाषानी व्यवहार करवो जोईवे जेवाथी वाक आदि सर्व जनोने बोध थाय' (गाथा ५). परंतु ए साथे महेवर सूरिने प्राकृत भाषानी कवितानी इवंचनमतानी वन एटली व निहित अनुभूति के अने तेथी से उद्बोधवर्धक कहे के के- 'गुणार्थ तेम ज देसी शब्दोथी रहित अने सुकलित पदोथी अमित एतुं रम्य अलुक कल्प कोम कल्पने नहिं जने तेम के' (गाथा ७). महेवर सूरिणुं का कथन जैन प्रकटरूपे प्राकृत काव्यनी इवंचनमतां सुचन करे के तेम अकटरूपे तेमनी पोतानी कवितानी गुणवचानुं पण सुचन करे के; अने ए सुचननी प्रतीति विश्व भाषकने प्रस्तुत अन्वनी एथी अनेक गाथाओना पाठथी थईं ककने जेमां महेवर सूरिनी सुन्दर लक्ष्मिनी, कलित वचपकियो अने वेचक भावअंगिथो अरेली के. अन्व संपादक प्राध्यापक गोपाणीये पोतानी प्रकाशवचामां अन्वमानी एवी केकलीक सरस, सुन्दर, काव्यमय अने इवंचन उचितोने परिचय आपवामो उचित प्रवच कर्मां के, तेथी ए निवे विशेष उल्लेख करवानी भाषाव्यवस्था नथी रहेती.

[जैन विद्वानोने संस्कृत भाषाका उपयोगकी आसेली भाषाव्यवस्था]

२० ए से हवे विविधवद रीते सिद्ध थईं यनुं के के प्राकृत भाषाना अंतरने लघुव करवामो सर्वत्र जैन अमणोने के. अने जेनेवो ए भाषा तरक उल्लेख अनुसृत होय ते पण सामाजिक न के. कारण के जैन प्राज्ञओने अथ संस्कृत ए देवरीना के तेम जेने अथ प्राकृत व देववाणी के. अमकथावामां अमणुव अहाथीरे रोडानो समाज धर्मो-वदेस कोवानी देस अन्व-अमणवीय अन्व (प्राकृत) मां व भाषने हतो अने तेथी तेवमां ए प्रवचवोने तेमनी विव

સન્નતિયે વૈજ્ઞાભાષા (પ્રાકૃત) માં જ પ્રથિત કર્યાં હતાં. ઘટલે ઇ પુરાતન જૈન સમુદાયની આદરણીક પ્રાકૃત તરફ સ્વિક્ષેષ હોય તે સ્વાભાષિક છે; અને તેથી જ પ્રાચીન સમયના મોટા ભાગના જૈન આચાર્યો, પોતાની સાક્ષરચના પ્રાકૃત ભાષામાં જ કરવા પ્રયત્નકારી થયા હતા. પરંતુ, કાલપરિવર્તન થતાં, ગુપ્તોના સામ્રાજ્ય સમય વરંધાન, ભારતવર્ષમાં સંસ્કૃતનું પ્રભુત્વ અને વ્યાપકત્વ સ્વૂં જ વધ્યું અને ભારતના દક્ષિણપથ અને ઉત્તરપથ ઇમ બન્ને પ્રદેશોમાં તે ઇક સરખી સુપ્રતિષ્ઠિત સમગ્ર સ્વળ્હ ઇયાપી રાઢુભાષા બની. ગુપ્ત રાજાઓના સંસ્કૃતિપ્રેમે અને ઔદાર્યભાવે, બ્રાહ્મણવર્ગને પોતાના અધ્યયન-અધ્યાપનાતરમક શિક્ષણકાર્યમાં, અત્યંત ડસ્તાહ પ્રદાન કર્યું અને તેથી તેમણે ધર્મશાસ્ત્ર, પુરાણ, ડર્શન, વ્યાકરણ, કાવ્ય, નાટક, ડ્યોતિષ, વૈશ્યક વિગેરે સર્વ વિષયોના સંકડો નવા નવા ગ્રન્થોની રચના કરીને સંસ્કૃત ભાષાના મંહારને અત્યંત સમૃદ્ધ બનાવ્યો. આ રીતે રાઢુમાં સંસ્કૃતની પ્રભુતા અને સાર્વજનીનતાનો પ્રમાવ વધતો જોઈ, જૈન વિદ્વાનોને પળ ઇનો સમાવર કરવો અત્યાવશ્યક લાગ્યો અને ઇમણે પળ પ્રાકૃતની સાથે સંસ્કૃતમાં ઇ પોતાનું સાહિત્ય નિર્માણ કરવાનો ડપક્રમ આરંભ્યો.

૨૧ શેતાંબર જૈન સંપ્રદાયમાં ઇ ડપક્રમનો આરંભ કરનાર, વળું કરીને, સૌથી પ્રથમ ડમાસ્વાતિ આચાર્ય થયા, જેમણે જૈન પ્રવચનના સર્વ તરણો, સિદ્ધાન્તો અને પારિભાષિક પદાર્થોને સંસ્કૃતની સૂત્રાતમક શૈલીમાં પ્રથિત કરી, સ્વોપજ્ઞ માધ્ય સાથેના ‘અર્હેત્યવચનૈ ડદેશ્યતસ્વાર્થાભિગમ’ નામના, સૂત્રપ્રન્થની સુન્દર રચના કરી. સાંપ્રદાયિક પ્રવાદ તો ઇવો છે કે તેમણે સર્વ મઠીને નાના મોટા ૫૦૦ પ્રકરણોની રચના કરી હતી; પરંતુ વર્તમાનમાં તો તેમની અન્ય ઇક જ ‘પ્રજ્ઞામરતિ પ્રકરણ’ નામની ડત્તમ કૃતિ ડપલબ્ધ થાય છે જે સંસ્કૃત આર્યાં છન્ડોની બનેલી છે.

૨૨ ડમાસ્વાતિ પછી બીજા આચાર્ય સિદ્ધસેન દિવાકર થયા જેમણે પ્રાકૃતમાં ગાથાબદ્ધ ‘સન્મતિતર્ક’ નામના પ્રૌઢતમ જૈન ડાર્શનિક પ્રન્થની રચના કરવા સાથે, જૈન ન્યાયની પરિભાષા સ્થિર કરવા માટે ‘ન્યાયાવતાર’ નામના ઇક સંક્ષિપ્ત પ્રકરણ પ્રન્થની, તેમ જ મિશ્ર મિશ્ર ડાર્શનિક વિષયોની ચર્ચા કરનારી પ્રૌઢ આવડમંગી મરેલી કેટલીક ‘ઢ્વાર્ત્તેશિકા’ નામક કૃતિયોની સંસ્કૃતમાં ડક્રુષ્ટ રચના કરી. જૈન ઇતિહાસિક અનુશ્રુતિયો પ્રમાણે તો, આચાર્ય સિદ્ધસેને સમગ્ર જૈન પ્રવચનની સંસ્કૃતમાં અધતારણા કરવાની મનોવૃત્તિ બતાવી હતી અને તેના લીધે પુરાણપ્રેમી સ્થવિરવર્ગ તરફથી તેમને આશ્લેપાત્મક તિરસ્કાર પળ સહન કરવો પડ્યો હતો, તેમ જ છેવટે તે માંડે પ્રાયશ્ચિત્ત પળ લેવું પડ્યું હતું. ઇ ગમે તેમ હોય, પળ બ્રાહ્મણોના સાંસ્કૃતિક અને ડાર્મિક વર્ષસ્વને કારણે, તેમની શ્રદ્ધાપાત્ર અને ડપાસ્ય ગિરા સંસ્કૃતને જૈનો ઇ પળ અપનાવવી પડી અને પ્રાકૃતની સાથે સંસ્કૃતમાં પળ તેમણે પોતાની પ્રન્થરચના કરવી શરૂ કરી.

૨૩ પ્રારંભમાં તો કેટલાક ડાર્શનિક અને સૈદ્ધાન્તિક વિચારોને આલેક્ષતા પ્રકરણપ્રન્થો જ સંસ્કૃતમાં રચાવા શરૂ થવા. તે પછી જૂના આગમોની વ્યાખ્યાઓ સંસ્કૃતમાં રચાવા લાગી. મહાન્ પ્રન્થકાર આચાર્ય હરિમદ્ સૂરિયે, ઇ બન્ને જ્ઞાતની પ્રવૃત્તિમાં, ઇક પુરસ્કર્તા અને પ્રેરક તરીકે સૌથી વિશેષ ભાગ મજઢ્યો હોય ઇમ તેમની રચનાઓ જોતાં સ્પષ્ટ જણાય છે. તે પછી અન્ય અન્ય આચાર્યો ઇ પળ, આગમોની વ્યાખ્યાઓ તેમ જ સ્તુતિ-સ્તોત્રાદિ જેવા અન્યાન્ય વિવિધ વિષયની નાની-મોટી કૃતિયો, સંસ્કૃતમાં રચવાનો પ્રયાસ ચાલૂ રાક્યો. પરંતુ જૈન શ્રમણોને સદા અને સર્વેશ્ર જેના વાચનની નિયત આવશ્યકતા રહેતી હતી તેવા ધર્મોપદેશ માટે અતિ ડપયોગી જણાતા કથાપ્રન્થો તો પ્રાયઃ પ્રાકૃતમાં જ રચાતા રહ્યા હતા.

૨૪ પાવલિપ્ત સૂરીની તરંગવઢૂં કહા, વિમલસૂરિના હરિવંસ અને પડમચરિય, સંવદાસગણિની વહુદેવહિંદી’ હરિમપ્રસૂરિની સમરાહષ્યકહા, ડયોતનસૂરિની કુબલ્યમલાલાકહા, શીલાચાર્યનું અડપજમહાપુરિસચરિય, વિજયસિંહસૂરિની ડુવનસુન્દરીકહા તથા નેસિનાહચરિડ વિગેરે પ્રસિદ્ધ અને પ્રૌઢ કોટિના વધા કથાપ્રન્થો પ્રાકૃતમાં જ રચાયા છે.

૨૫ સંસ્કૃત ભાષામાં સૌથી પ્રથમ કથાપ્રન્થ રચનાર, કદાચ મહાકવિ સિદ્ધર્થિ છે, જેમણે પોતાની ‘ડપમિતિ મવપ્રપંચા’ નામની ડક્રુષ્ટ રૂપક કથા સંસ્કૃત ગદ્ય-વચમાં (વિ. સં. ૧૬૨ માં) નિવદ્ધ કરી. ઇ કથા પોતે પ્રાકૃતમાં ન રચતાં જ્ઞામાટે સંસ્કૃતમાં રચવાનું પસન્દ કરે છે, તેનો શુલાસો પળ તેમણે ઇ પ્રન્થની આદિમાં કર્યાં છે; જે ષરથી ઇ વસ્તુનો પળ નિર્વેશ મઠી શકે છે કે જૈન વિદ્વાનોને પ્રાકૃત સાથે સંસ્કૃતમાં પળ સર્વ પ્રકારનું જૈન સાહિત્ય સર્જન કરવાની આવશ્યકતા કેમ પ્રતીત થઈ. મહાકવિ સિદ્ધર્થિ પોતાની કથાના ડપોઢ્વાતમાં કહે છે કે—

સંસ્કૃતા પ્રાકૃતા ચેતિ ભાષે પ્રાધાન્યમર્હેતઃ । તત્રાપિ સંસ્કૃતા તાવદ્ ડુર્વિદ્ગ્ચહદિ સ્થિતા ॥

શાલાનામપિ સદ્બોધકારિણી કર્ણપેશલા । તથાપિ પ્રાકૃતા ભાષા ન તેષામભિમાસતે ॥

ડપાયે સતિ કર્તવ્યં સર્વેષાં ચિત્તરંજનમ્ । અતસ્તદનુરોધેન સંસ્કૃતેયં કરિષ્યતે ॥

અર્થાત્—સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત બન્ને ભાષાઓ (સાહિત્યસર્જનમાં) સમાન પ્રાધાન્ય મોગવવા કાયક છે, પરંતુ જે ડુર્વિદગ્ધ (વિષિષ્ટ પ્રકારના સ્વપ્રહથી આશિષ્ટ) જનો છે તેમના હૃદયમાં સંસ્કૃતે સ્થાન જમાવેલું છે. પ્રાકૃત ભાષા, જે શાલજનોને પળ સદ્બોધ કરાવનારી હોઈ કાનને પળ મણુર લાગે તેવી છે, છતાં, તે તેમને (ડુર્વિદગ્ધ જનોને) તેથી પ્રિય નથી લાગતી. ઘટલે જો ડપાય હોય તો વધાના ચિત્તનું રંજન કરવું જોઈવે, ઇવી હૃષ્કાથી ડું આ

કથાની રચના સંસ્કૃતમાં કરે છે. સિદ્ધર્ષિનું આ કથન વહુ જ વાસ્તવદર્શિ છે એમાં શંકા નથી. સંસ્કૃતમાં એ કથાની રચના થવાથી જેટલી એ વિદ્વદ્વિપ્રિય થઈ છે અને જેટલી એની લ્પ્યાતિ થઈ છે તેટલી, જો એની રચના પ્રાકૃતમાં થઈ હોત તો, કદાચ ન પળ યાત. તેમ જ કથાની અદ્ભુત સંકલના કરવામાં અને આન્વરિક ભાવોનું માર્મિક નિરૂપણ કરવામાં જે સફલતા કવિને સંસ્કૃતભાષા દ્વારા મળી છે તે સફલતા પ્રાકૃતભાષા દ્વારા ન પળ મળત.

૨૬ સિદ્ધર્ષિ પછી સંસ્કૃતમાં જૈન કથા લક્ષનાર મહાકવિ ધનપાલ છે જેમણે ધારાખિપતિ પરમાર નરેશ્વર મોજરાજાના સમયમાં, ઘાળમહત્તી સુપ્રસિદ્ધ સંસ્કૃત ગદ્ય કથા 'કાદંબરી'ની સ્પર્ધા કરે તેવી 'તિલકમજરી' નામની ઉત્કૃષ્ટ ગદ્ય કથા નિર્મિત કરી. તે પછી સંસ્કૃતમાં સુમહાન્ ચરિતગ્રન્થ રચનાર, આચાર્ય હેમચન્દ્ર થયા. તેમણે અલંકાર પ્રૌઢ, પ્રાક્ષલ અને પ્રકૃષ્ટ શૈલીમાં 'ત્રિષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત' નામના સેંકડો કથાઓના સંગ્રહવાલા આકર ગ્રન્થની રચના કરી. તેમના સમય દરમ્યાન, તેમ જ તે પછી તો ળીજા અનેક વિદ્વાનોએ સંસ્કૃતમાં ચરિતગ્રન્થો કે કથાગ્રન્થોની રચના કરવાનો, સ્વ જ મોટા પ્રમાણમાં પ્રયાસ આરંભ્યો જેના પરિણામે ંક - પછી - ંક સેંકડો નવા ગ્રન્થો નિર્માતા ગયા. હેમચન્દ્ર-સૂરિના સમય પછી તો, જૈન વિદ્વાનોનું વલણ, વધારે ને વધારે સંસ્કૃતમાં જ સાહિત્યરચના કરવા તરફ ઢલતું ગયું અને પ્રાકૃત ભાષા તરફનું આકર્ષણ ંલું થતું ગયું; અને તેના પરિણામે પ્રાકૃતમાં રચાણલા જેટલા જૂના કથાગ્રન્થો હતા, પ્રાયઃ તે વધાના જ સંસ્કૃતમાં રૂપાન્તરો થયાં † અને એ રીતે જૈનોનું સંસ્કૃત વાચ્ય પળ પ્રાકૃતના જેવું જ અસંભ્ય કથાગ્રન્થોથી વહુ જ સમૃદ્ધ થયું.

૨૭ પરંતુ, ગુણવત્તા અને ઉપયોગિતાની દષ્ટિએ, એ પ્રાચીન પ્રાકૃતમય જૈન કથાસાહિત્ય, કેવલ જૈન સંસ્કૃતિના ગૌરવની દષ્ટિએ જ નહિ, પરંતુ અસ્થિલ ભારતીય સંસ્કૃતિના ઇતિહાસની દષ્ટિએ પળ, ઘણું મહત્વનું અને અનન્ય કોટિનું છે. ંછામાં ંછું, વિક્રમની પ્રથમ શતાબ્દીથી લઈને ૧૫ મી શતાબ્દીના અન્તસુષીના ૧૫૦૦ વર્ષો વચ્ચેના, ભારતીય સંસ્કૃતિના વિવિધ ંગ-ઉપાંગોના ઇતિહાસાલેક્ષનમાં આધારભૂત થાય તેવી પ્રામાણિક અને મૌલિક સામગ્રી, વહુ જ વિશાલ પરિમાણમાં, એ ગ્રંથોમાં ગ્રથિત થણી પડી છે. ઉદાહરણ તરીકે, કોઈ સંશોધનપ્રિય અભ્યાસી વિદ્વાન પ્રસ્તુત 'નાળપંચમીકલા' નું જ, જો એ દષ્ટિએ અવલોકન કરવા ઇચ્છે, તો ંમાંથી તત્કાલીન ંવી સામાજિક, ધાર્મિક, આર્થિક અને રાજતાંત્રિક આદિ અનેક પ્રકારની પરિસ્થિતિઓને સૂચવનારી અસંભ્ય ઉપયોગી નોંધો મળી આવે તેમ છે. પ્રાધ્યાપક ગોપાળીયે પોતાની પ્રસ્તાવનામાં ંવી કેટલીક નોંધો તરફ જે ંગુલીનિર્દેશ કર્યો છે તે ઉપરથી અભ્યાસી જનોને ંનો કાંઈક આભાસ થઈ શકશે.

૨૮ જૈન સાંપ્રદાયિક પરંપરાની દષ્ટિએ અવલોકતાં જળાય છે કે મહેશ્વર સૂરિ કાંઈક સ્વતંત્ર પ્રકૃતિના લેક્ક હોય ંમ લાગે છે. પ્રસ્તુત ગ્રન્થમાં લેક્કે પોતાની કલિરવશાકિ કે ઉપદેશકલકાની પ્રૌઢિતું પ્રદર્શન કરાવવાની દષ્ટિએ કેટલાક ંવાં વિધાનો પળ કરેલાં લાગે છે જે જૈન નિર્ગ્રન્થ પ્રવચનની રૂઢિથી સંગત નથી દેલાતાં. ઉદાહરણ તરીકે, જયસેન રાજાની જે પહેલી કથા છે, તેમાં ંક ધર્મે નામના મુનિની ંંતર કથા આપેલી છે-(જુઓ, ં. ૬-૯). એ કથામાં ંવું વર્ણન કરેલું મલે છે કે ધર્મમુનિ કેવલજ્ઞાન ધારક હતા અને અન્યજનોને પ્રતિબોધ આપવાની દષ્ટિએ તેઓ પોતાની આકાશગામિની વિધાના પ્રભાવથી આકાશમાં ઉજ્જયન કરી ં્યાં ત્યાં વિચરતા હતા, ઇત્યાદિ. મારી સમજ પ્રમાણે ંક કેવલજ્ઞાની મુનિ આ રીતે આકાશમાં ઉજ્જયન કરી ં્યાં ત્યાં વિચરતા ંરે અને લોકોને ઉપદેશ આપતા ંરે, એ જૈન શૈલીથી વહુ જ વિચિત્ર લાગે છે. કેવલજ્ઞાનીના આકાશ ગમનનો નિર્દેશ અન્યત્ર ક્યાંય થયો હોય તે મારી જાળમાં નથી. જૈન વિદ્વાનો એ વિષયમાં કાંઈ તારિક વર્ષા કરે તો તે રસદાયક ંશે.

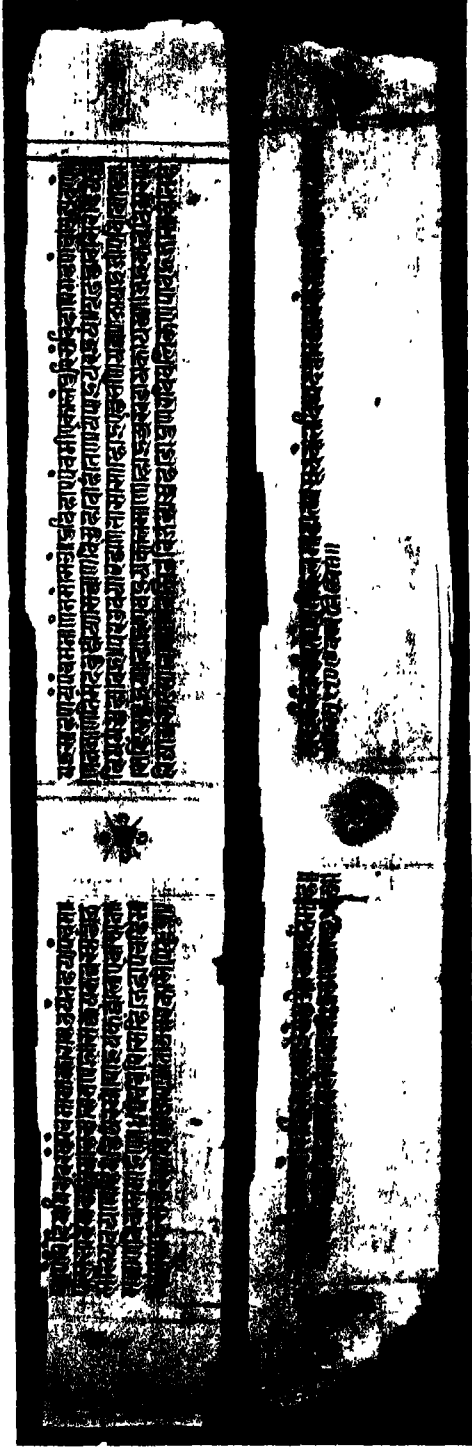
૨૯ આ ગ્રન્થમાં જે પંચમી તપનું માહાત્મ્ય વર્ણવામાં આણ્યું છે તે સ-નિદાન ંટલે કે અમુક પ્રકારના ંેહિક ંલની પ્રાસિની આકાંક્ષા ને ઉદેશીને કરવામાં આણ્યું છે. આ જાતનું સ-નિદાન તપ જૈન શાસ્ત્રકારોએ હેય કોટિનું ગણ્યું છે અને તેથી આ પ્રકારનો ઉપદેશ ન થવો જોઈએ ંમ કેટલાક આચાર્યોનો એ વિષેનો વિરોધાત્મક વિચાર તે કાલે ચાલતો પળ હોવો જોઈએ. ંથી એ વિચારના પ્રતિષેધરૂપે મહેશ્વર સૂરિએ ગ્રન્થના અન્તમાં પોતાના વિચારની સમર્થક કેટલીક ંુક્તિયો (જુઓ ગાથા ૪૮૮ થી ૪૯૩ સુધી) આપીને કહ્યું છે કે "આ રીતે ંીક સમજીને અને ંર્વિદ્યઓનાં વચનોને જવગણીને સુહૃદ્ભાવથી આ પંચમી તિથિની તપસ્થા કરવી જોઈએ." અને તે સાથે અન્તે, પ્રાયઃ સર્વે જૈન ગ્રન્થકારો જેમ કહેતા આણ્યા છે તેમ મહેશ્વર સૂરિએ પળ કહ્યું છે કે-"આ કથાનકની રચનામાં શબ્દગત કે અર્થગત જે કાંઈ વૂષળ મારાથી થયું હોય તો તે સર્વ, વિદ્વાનોએ ક્ષમ્ય ગળી તેને શોષી લેવાની વિક્ષિ છે." તથાસ્તુ.

ભાદ્રપદ પૂર્ણિમા, સંવત્ ૨૦૦૪ }
ભારતીયવિદ્યા મંવન, મુંબઈ.

- જિ ન વિ જ ં

† પ્રસ્તુત ગ્રન્થમાં, અન્તિમ ૧૦ મું આલુવાન જે 'અવિષ્યવત્ કથાનક' રૂપે છે તેનું પળ સંસ્કૃતમાં વિસ્તૃત રૂપાન્તર, વિક્રમના ૧૮ મા શતકના મધ્ય ભાગમાં થઈ ગણલા પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન મહોપાધ્યાય મેઘવિજય ગણિએ 'અવિષ્યવત્ ચરિત્ર' નામથી વનાણ્યું છે- મેઘવિજયો-પાધ્યાયે એ કથાનકને સ્વ જ પલ્કનિત કર્યું છે. એ ચરિત્રનાં ૨૧ અધિકારો પાઢવામાં આણ્યા છે અને લગમગ ૨૧૦૦ જેટલા કોલોમાં ંનું આલેક્ષન કરવામાં આણ્યું છે.

मिथी जैन ग्रन्थमाला

'नाणपंचमी' कहा'ना प्राचीनतम ताडपत्रीय पुस्तकना आद्यन्त पत्रनी प्रतिकृति

प्रस्तावना

ज्ञानपंचमी माहात्म्यदर्शक कथासाहित्य

अक्षरसूची अप्रकट अने अनेक दृष्टि ए अर्ध एवा अर्थ गंभीर जे कथा — ग्रन्थ विद्वानोना करकमलमां, आ सिंधी जैन ग्रन्थमालाना २३ मा मणकारूपे उपस्थित थाय छे ते कथा — ग्रन्थनुं नाम 'पंचमी कथा' छे. आ ग्रन्थमां पंचमी — माहात्म्यनुं वर्णन प्रधानपणे करवामां आवेलुं छे तेथी तेनुं 'पंचमी माहण्य' एवुं सुसंबद्ध बीजुं नाम पण राखवामां आवेलुं छे.' आ कथा — ग्रन्थ बे हजार जेटली गाथामां जैन माहाराष्ट्री प्राकृतमां लखायेलो छे.' भाषा उपर क्वचित् अपभ्रंशनी तो क्वचित् अर्धमागधीनी असर पडेली छे पण एकंदरे जैन माहाराष्ट्री प्राकृतमां आ ग्रन्थ लखायेलो छे एम जरूर कही शकाय.' ज्ञान पंचमीना व्रतनें अनुलक्षी कोईए संस्कृतमां, कोईए प्राकृतमां, कोईए अपभ्रंशमां तो कोईए गूजरातीमां कथाओ लखेली छे. ते बधी कथाओ कां तो 'ज्ञान पंचमी माहात्म्य,' 'पंचमीकहा,' 'भवित्सयत्त कहा,' 'सौभाग्यपंचमी कथा,' 'वरदत्तगुणमंजरी-कथा' इत्यादि नामथी प्रचलित छे. परंतु ते बधीमां महेश्वरसूरिरचित प्रस्तुत कथा उपलब्ध साहित्यमां कदाच जूनामां जूनी होय एम लागे छे.

भिन्नभिन्नकर्तृक पंचमी माहात्म्य कथाओ

महेश्वरसूरिरचित प्रस्तुत 'पंचमी कथा'नी पाठगनी हस्तलिखित प्रतिनी जे प्रतिलिपि छे ते उपरथी एम स्पष्ट देखाय छे के ते प्रति जेसलमीर भंडारनी १००९ (विक्रम संवत्) वर्षमां लखेली ताडपत्रीय प्रति उपरथी वि. सं. १६५१ मां आषाढ शुक्र तृतीया ने सोमवारने दिवसे पुष्य नक्षत्रमां तपागच्छाधिराज भट्टारक पंडित श्री आनंदविजय गणि शिष्य बुद्धिविमल गणीए पूरी करी हती. पण जेसलमीर भांडागारीय ग्रन्थोनी सूची तपासतां मालुम पडे छे के उपर्युक्त ताडपत्रीय प्रतिनो लेखन संवत् ११०९ मुकवामां आव्यो छे अने एना वर्णनमां सूचीकार पंडित ला. भ. गांधीए लख्युं छे "अस्मादेव आदर्शात् सं. १६५१ वर्ष-लिखिते पत्तनीयपुस्तके 'सं. १००९ वर्षे' लेखनमस्य प्रादर्शि" ।" आ उपरथी बराबर एक सैकानो तफावत नीकळे छे. जेसलमीर भंडारनी ताडपत्रीय प्रति प्रत्यक्ष तपासतां १००९ नी साल नीकळे छे एटले हवे ए बाबत शंकाने स्थान नथी. जेसलमीर भंडारनी सूची बनावनार सूचीकारनो ए प्रमाद दोष होय एम लागे छे. गमे तेम पण ग्रन्थकार श्री महेश्वरसूरिनी प्राचीनता तो स्पष्ट ज देखाय छे. आज कथानी बीजी एक

१ जुओ 'जेसलमीर भांडागारीय ग्रन्थोनां सूची' (जे. भा. प्र. सू.) गायकवाड ओरीएन्टल सीरीस (गा. ओ. धी.) नं. २१. बडोदरा, १९२३. पृ. ४४. तेने ज्ञान पंचमी कथा' तरीके पण ओळखाबैल छे — जुओ 'पत्तनस्थ प्राच्य जैन भांडागारीय ग्रन्थ सूची' — प्रथम भाग (प. भा. प्र. सू. भा. १) गा. ओ. धी. नं. ७६. बडोदरा, १९३७, प्रास्ताविक, पृ. ५७.

२ मारी पासे जे प्रतिलिपि छे ते उपरथी तो तेम लागे छे. (मिलियाणं च दसाणं वि एत्थं कथाण्णं होइ विजेयं । गाहाणं माणेणं दोण्हिहस्सहस्साहं गंधरगं ॥ १०।५००); परंतु एक ठेकाणे २००४ गाथानो उल्लेख पण मळी आवे छे. ते माटे जुओ खास करीने 'बृहद्विष्णिका' (जैन साहित्य संशोधक, बो. १, अं. २) मांनुं नीचेनुं बाक्यः —

'पंचमी कथा दशकथानकात्मिका प्रा. महेश्वरसूरिया २००४'

३ जैन माहाराष्ट्री प्राकृत ए नामकरण माटे जुओ बाकोषी संपादित 'समराइचं कहा'नी प्रस्तावना (बी.जी.ओ.बी.सं. इन्डिका सीरीस, बोल्डुम — १९९) पृ. २१-२२.

४ उपर्युक्त जे. भा. प्र. सू. पृ. ४४ तथा पृ. ५२.
भाष्यं० प्र० १

તાડપત્રીય પ્રતિ સં. ૧૩૧૩ માં વીસલદેવ રાજ્યે તન્નિયુક્ત નાગડના મહામાલ્યપણામાં થયેલી ઉલ્લેખાયેલી છે.^૫ પાટણમંડાર (નં. ૧ સંઘવી પાઠા) માં તે છે અને એક ત્રીજી તાડપત્રીય પ્રતિ પણ ત્યાં જ છે જે પ્રતિે કિંચિત્ અર્પૂર્ણ છે.^૬ આ રીતે જેસલમીરમાં એક અને પાટણમાં બે એમ કુલે ત્રણ તાડપત્રીય પ્રતિઓ જાણવામાં છે.

આ મહેશ્વરસૂરિ રચિત પ્રાકૃત ગાથાબદ્ધ 'પંચમી કહા' પછી ધર્કટવંશ ઘણી ધનપાલ રચિત અપભ્રંશ ભાષા બદ્ધ 'ભવિસ્સયત્ત કહા' આવે છે.^૭ આ કથા 'જૈન ગ્રંથાવલિ' (જૈ. ગ્રં.) માં મહેન્દ્રસૂરિ કે મહેશ્વર-સૂરિને નામે ઓટી રીતે ચહેલી છે.^૮ 'જૈનગ્રંથાવલિ'ના પૃ. ૨૫૬ની પાદ નોંદમાં એમ લખ્યું છે કે "આ કથા પંચમી માહાત્મ્ય પર રચેલી છે. જેસલમીરની હિરાલાલે કરેલી પોતાની ટીપમાં તથા ડીબડીની ટીપમાં એના કર્તા મહેશ્વરસૂરિ લખ્યા છે. યંભાતના શેઠ નગીનદાસના મંડારમાં મહેન્દ્રસૂરિનું નામ આપીને સદરહુ પ્રતિ (ભવિષ્યદત્તાસ્થાનની) લખ્યાનો સંવત્ ૧૨૧૪ નોંધેલો છે. હાલમાં પં. શ્રી આણંદસાગરજી જણાવે છે કે આ સિવાય બીજી એક ધનપાલકૃત પણ છે પણ તે અમોને ઉપલબ્ધ નથી." આ પ્રમાણેના વાક્યો 'જૈન ગ્રંથાવલિ'ના ઉપર્યુક્ત પૃષ્ઠની પાદનોંધમાં છે. મને એમ લાગે છે કે આ કૃતિ કે જેનું નામ 'જૈન ગ્રંથાવલિ'માં ભવિષ્યદત્તાસ્થાન છે તથા જેના રચનાર એમાં મહેન્દ્રસૂરિ જણાવ્યા છે અને જેની પ્રતિઓ જેસલમીર, ડીબડી તથા યંભાતમાં છે એમ તેમાં જણાવ્યું છે તેમજ જેની ગાથા સંખ્યા ૨૦૦૦ ગણાવવામાં આવી છે તે બીજો કોઈ ગ્રંથ નહિ પણ મહેશ્વરસૂરિકૃત 'પંચમી કહા' જ હોવી જોઈએ. મારા આ અનુમાનની પુષ્ટિમાં પં. છાલ-ચંદ્ર મ. ગાંધીનું નિમ્નોક્ત વાક્ય યાસ નોંધવા જેવું છે:—"P. P. ૧૧૬૭ ઇત્યત્ર 'મહેન્દ્રસૂરિકૃતં ભવિદત્તા-સ્થાનં' દર્શિતં તદપ્યેતદેવ મહેશ્વરસૂરિરચિતં ભવિષ્યદત્તકથાવસાનં 'પંચમીમાહાત્મ્યં' સમ્ભાવ્યતે । લેખક-સ્વલનાતઃ પ્રેક્ષકસ્યાપિ સ્વલના પરમ્પરયાઽન્યત્રાવતીર્ણા પ્રેક્ષ્યતે ।"^૯ પીટર્સનના પહેલા રિપોર્ટના ૬૭ નં. માં ઉલ્લેખેલ પુસ્તક અને 'જૈન ગ્રંથાવલિ' નિર્દિષ્ટ પુસ્તક બન્ને એકજ હોય એમ લાગે છે. ઇટલે મહેન્દ્ર (કે મહેશ્વર) સૂરિરચિત ભવિષ્યદત્તાસ્થાન તે બીજું કાંઈ નહિ પણ પં. છા. મ. ગાંધી જણાવે છે તેમ "મહેશ્વરસૂરિ-રચિતં ભવિષ્યદત્તકથાવસાનં 'પંચમીમાહાત્મ્યં' હોવું જોઈએ. 'જૈન ગ્રંથાવલિ'માં મહેશ્વરસૂરિ રચિત 'ભવિષ્ય-દત્તાસ્થાન' (૨૦૦૦ ગાથા—ડીબડી) નો બીજો ઉલ્લેખ પૃ. ૨૨૮ ઉપર કરે છે તે પણ 'પંચમી કહા' વિષેનો જ સમજવો. આ 'ભવિસ્સયત્ત કહા' કે જેનું બીજું નામ 'સુય પંચમી કહા'^{૧૦} પણ છે તેનો રચનાર ધનપાલ છે અને તે ધનપાલ ધર્કટ વંશનો હતો. તેની બાવીસ સંધિઓ છે. આ કથા અપભ્રંશમાં લખાયેલી છે અને તેનો નાયક ભવિષ્યદત્ત રાજા છે. જ્ઞાનપંચમીના ફલનું તેમાં વર્ણન કરેલું છે. તેનો લેખક ધનપાલ પોતે જ પોતાનો પરિચય આપતાં કહે છે કે તેના પિતાનું નામ માદસર હતું અને માતાનું નામ ધનશ્રી હતું તેનું પથ લખાણ ધવલ અને પુષ્પદંત કવિના લખાણ સાથે સરખાવી શકાય તેવું છે. તેની અપભ્રંશ હેમચંદ્રના અપભ્રંશ કરતાં પ્રાચીન લાગે છે પણ તે ઉપરથી તેની અને હેમચંદ્રની વચ્ચે બે સૈકાનું અંતર હોય એમ

૫ જુઓ મોહનલાલ દલીચંદ્ર દેસાઈ કૃત 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ'—સચિત્ર (જૈ. સા. સં. ૬.), સુંબઈ, ૧૯૩૩, પૃ. ૪૦૮ તથા ઉપર્યુક્ત પ. મા. પ્ર. સૂ. નં. ૪૦.

૬ ઉપર્યુક્ત પ. મા. પ્ર. સૂ. નં. ૨૯.

૭ આ કથા યાકોબીય જર્મનીમાં સન ૧૯૧૮માં સંપાદિત કરી અને ત્યાર બાદ ગા. ઓ. સી. માં નં. ૨૦ માં સ્વ. દલાલે પ્રો. ગુણેની પ્રસ્તાવના અને ટિપ્પણ સહિત સંશોધિત કરી બહાર પાઠી.

૮ જુઓ શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કોન્ફરન્સ, સુંબઈ તરફથી વિ. સં. ૧૯૬૫માં પ્રકાશિત 'જૈનગ્રંથાવલિ' (જૈ. પ્ર.) પૃ. ૨૨૮ તથા પૃ. ૨૫૬.

૯ ઉપર્યુક્ત જૈ. મા. પ્ર. સૂ. પૃ. ૪૪.

૧૦ મોહનલાલ દલીચંદ્ર દેસાઈ કૃત 'જૈન ગૂર્જર કવિઓ' (જૈ. ગૂ. ક.), પ્રથમભાગ, સુંબઈ, ૧૯૨૬, પૃ. ૩૫.

कल्पी तेने दशमी सदीमां मुक्कवानुं युक्तियुक्त लागतुं नथी.^{११} उलटुं, इसवी सननी बारमी सदी आसपास थयो होवानुं सामान्यपणे स्त्रीकारायुं छे.^{१२}

धाराधीश मुंजनो अने भोजनो पण अति मानीतो, सरस्वती बिरुदने प्राप्त थयेल, 'पाईयलच्छी', 'तिलकमंजरी' बगोरेनो रचनार विप्र सर्वदेवनो पुत्र धनपाल उपर्युक्त धनपाल करतां बीजो^{१३} अने तेना पछी थयो होवानुं मनाय छे.

'भविस्सयत्त कहा'ना रचनार धनपालने विन्टरनिद्व, याकोवीने अनुसरी, दिगंबर जैन श्रावक कहे छे.^{१४} धर्कटवंश एज उपकेश—उकेश वंश^{१५} अने उकेश एटले ओसवाळ वंश एवं पण कथन जोवामां आवे छे.^{१६} सारांश ए के विक्रमनी अगीआरमी सदीमां के ते पहेलां थई गयेला श्वेतांवराचार्य श्री महेश्वरसूरि रचित प्राकृत गाथामय पंचमी कथाना दसमा कथानक भविष्यदत्त उपरथी^{१७} ईसवी सननी बारमी सदीमां थयेल मनाता धर्कटवंश बणिक् दिगंबर जैन धनपाले 'भविस्सयत्त कहा अथवा सुयपंचमी कहा' अपभ्रंश भाषामां रची.

धनपालनी 'भविस्सयत्त कहा' पछी तेरमी अने चौदमी सदीमां कोइए संस्कृत—प्राकृतादिमां पंचमी कथा विषे कांई लख्युं होय तेवुं जाणवामां नथी. पंदरमी सदीमां विबुध श्रीभर नामना कोई दिगंबर जैन विद्वाने 'भविष्यदत्त चरित' संस्कृतमां लख्युं होवानुं बहार आव्युं छे. आ भविष्यदत्त चरित्र पंचमी व्रतने अनुलक्षीने धनपालना 'भविस्सयत्त कहा'नी पेटे लखवामां आव्युं होय एवो पूरतो संभव छे. भापा संस्कृत छे. पत्र संख्या ७९नी छे अने लिपिसंवत् १४८६ नो छे. ए उपरथी एम मानी शकाय के ते संवत् १४८६ पहेला थयेल हशे, दिल्लीना धर्मपुरा महोळामां आवेला नयामंदिरना भंडारमां आ ग्रन्थनी प्रति छे. जुओ "अनेकांत"—जून, १९४१—पृष्ठ-३५०.

आ पछी विक्रमनी सोळमी सदीमां सिंहसेन अपरनाम रईधुए (दिगंबर जैन) 'महेश्वर चरिय,' 'भविस्सयत्त चरियादि' अपभ्रंश भाषामां रचेलो जणाय छे.^{१८} आ 'भविस्सयत्त चरिय' पंचमी व्रतना फलना दृष्टांत रूपे महेश्वरसूरि, धनपाल, विबुध श्रीभरनी माफक सिंहसेने लख्युं होय ए तहन स्वामाविक छे. आ

११ आधी बिरुद अभिप्राय माटे जुओ उपर्युक्त पुस्तकनुं पृ. ३८. तथा जे. सा. सं. इ. जुं पृ. ३३० उपरतुं वाक्य "धनपाल कवि लगभग दसमी सदीमां थयो." एज पुस्तकना पृ. १८८ उपर "आ पैकी भविष्यदत्तकथा परधी धर्कट बणिक् धनपाले अपभ्रंशमां भविस्सयत्त कहा—पंचमी कहा रची जणाय छे" वाक्य लखेलुं छे. महेश्वरसूरि इ. स. ना दशमा सैकामां प्रायः थया एम तो श्री. देमाई तेज पुस्तकना पृ. १८७ उपर कबुल करे छे तो पछी महेश्वरसूरिना 'पंचमी कथा'त-गंत भविष्यदत्त कथानकनो आधार लई 'भविस्सयत्त कहा' लखनार धनपालने दशमी सदीमां क्यांथी मुकाशे?

१२ जुओ उपर्युक्त प. भा. प्र. सू. ना प्रास्ताविक (अंग्रेजी) ना पृ. ६२ उपरनी पहेली पादनोंध.

१३ विन्टरनिद्व कृत 'हिस्टरी ऑफ इन्डीअन लिटरेचर,' वॉ. २. पृ. ५३२ उपरनी चौथी पादनोंध.

१४ उपर्युक्त पुस्तकनुं पृ. ५३२.

१५ उपर्युक्त प. भा. प्र. सू. पृ. ३२७ तथा पृ. ३३९.

१६ उपर्युक्त जे. सा. सं. इ. पृ. ४५३ उपरनी ४८१ मी पादनोंध.

१७ सरस्वती उपर्युक्त जे. भा. प्र. सू. ना पृ. ४४ उपरतुं निम्नोक्त वाक्यः—साम्प्रतं प्रसिद्धा धर्कटबणिक्वंशोद्भव-धनपालनिर्मिता.....अपभ्रंशा भविस्सयत्त कहा (पंचमीकहा) अस्या एव प्रान्तकथायाः प्रपंचरूपा ॥ अर्द्धिवा एक वात खास स्पष्ट करी लेवा लायक छे. एक 'पंचमी चरिअ' त्रिभुवन स्वयंभु नामना आठमी—नवमी शताब्दिमां (जुओ भार-तीय विद्या (त्रैमासिक) भा. १; अं. २; पृ. १७७) थएल मनाता कविए लख्युं होवानो उल्लेख मळी आव्यो छे (जुओ भारतीय विद्या (त्रैमासिक) भा. २; अं. १; पृ. ५९). तो पछी महेश्वरसूरि अने धनपाल पहेलां पण पंचमी व्रत उपर कथार्युं होवानुं मानवुं पडे. आ ग्रन्थ जोवा मळ्ये बणी बाबतो उपर प्रकृत पढ़वा संभव छे.

१८ उपर्युक्त जे. सा. सं. इ. पृ. ५२०

કવિનું નામ 'રૂંધુ' છે. તે હરસિંહ સિંઘનો પુત્ર અને ગુણકીર્તિ શિષ્ય યશઃકીર્તિનો શિષ્ય હતો. આ વસ્તુ કીર્તિ ચાલિયરમાં ઈ. સ. ૧૪૬૪ (વિ. સં. ૧૫૨૧)માં રાજકર્તા તોમર વંશના કીર્તિસિંહ રાજાના સન્નયતી આસપાસ વિદ્યમાન હોવાનું જણાયું છે તેથી સિંહસેન યા રૂંધુ પુત્ર તે જ સમય આસપાસ આ ગ્રંથો રચ્યા હોય જોઈએ. પોતાના ગ્રંથોમાં તેણે ગુણાકર, ધીરસેન, દેવનંદિ, જિનવરસેન, રવિવેણ, જિનસેન, સુરસેન, દિનકરસેન, ચંડમુહ, સ્વયંભૂ, અને પુષ્પવંતનો ઉલ્લેખ કરેલ છે." આજ કવિના રચેલા 'દહ કનકણ્ણુ જયમાલ' નામના ગ્રંથની પ્રસ્તાવનામાં પંડિત પ્રેમી જણાવે છે કે 'રૂંધુ' કવિએ 'ભવિત્સચરિયાદિ' ગ્રંથો લખ્યાના ઉલ્લેખ મઠ્ઠી આવે છે. તેઓ એમ પણ જણાવે છે કે તે સર્વ ગ્રંથો અપભ્રંશમાં હોવા સંભવ છે." આ 'ભવિત્સચરિય' મુદ્રિત થયું જાણવામાં નથી.

વિક્રમની સત્તરમી સદીના લગભગ મધ્યભાગમાં (સં. ૧૬૫૫ માં) તપાગચ્છીય કનકકુશલે સંસ્કૃત ભાષામાં 'જ્ઞાન - પંચમી માહાત્મ્ય' પદ્યમાં લખ્યું." આની એક પ્રતિ પાટણના સંઘવી પાઠાના મંડારમાં તથા લીંબડીના જ્ઞાનમંડારમાં બે પ્રતિઓ છે. રચના સંઘત્ (વિક્રમીય) ૧૬૫૫ લખેલ છે. 'જૈન ગ્રંથાવલિ' તેનું શ્લોક પ્રમાણ ૧૫૦ ગણાવે છે." અને લીંબડી મંડારનું સૂચીપત્ર ૧૫૨ શ્લોક નોંધે છે; "અરે એ કથાના મુદ્રિત ગ્રંથમાં ૧૪૦ શ્લોક છે." શ્રીયુત દેસાઈ પોતાના 'જૈન સાહિત્યના સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ'માં લખે છે કે તપાગચ્છીય કનકકુશલે સં. ૧૬૫૫ માં 'વરદત્તગુણમંજરીકથા,' 'સૌભાગ્યપંચમીકથા' અને 'જ્ઞાનપંચમીકથા' પર બાલાવબોધ રચ્યો છે." આ વાંચતાં આપણને સે'જ આભાસ થાય કે શ્રી દેસાઈ આ ત્રણેય પુસ્તકોને જુદા જુદા સમજે છે પણ યરી રીતે એમ નથી. કનકકુશલે એક જ બાલાવબોધ રચ્યો છે અને તે 'જ્ઞાનપંચમીમાહાત્મ્ય' ઉપર; અને તેમાં દષ્ટાંતરૂપે વરદત્ત, ગુણમંજરીને લીધા છે તેમ જ કનકકુશલે તે ગ્રંથમાં નિમ્નોક્ત શ્લોક" લખે છે

"જાવતેડધિકસૌભાગ્યં પદ્મચારાચનાત્ પુજાત્ ।

હ્યત્યા અભિષા જયે છોકે સૌભાગ્યપંચમી ॥"

જે ઉપરથી એને 'સૌભાગ્યપંચમી' પણ કહી શકાય. અર્થાત્ કનકકુશલે ત્રણ બાલાવબોધ નથી રચ્યા પરંતુ એક જ બાલાવબોધ રચેલ છે.

તપાગચ્છીય કનકકુશલ પછી રત્નચંદ્ર શિષ્ય માણિક્યચંદ્ર શિષ્ય દાનચંદ્રે વિજયસિંહસૂરિ રાજ્યે સં. ૧૭૦૦ માં 'જ્ઞાનપંચમી કથા' ('વરદત્ત - ગુણમંજરી કથા') રચી." આ કથા મુદ્રિત પડે નથી. તેની પ્રતિષ્ઠો બગેરે ક્યાં છે તે કાંઈ જાણવામાં આન્યું નથી.

૧૯ ઉપર્યુક્ત જૈ. ગૂ. ક. પ્રથમ ભાગ, પૃ. ૮૭.

૨૦ જૈન ગ્રંથ રજાકર કાર્યાલય તરફથી પ્રકાશિત આ ગ્રંથની પં. નાથુરામ પ્રેમીની પ્રસ્તાવના.

૨૧ ઉપર્યુક્ત જૈ. પ્ર. પૃ. ૨૬૪ તથા લીંબડી જૈન જ્ઞાન મંડારની હસ્તલિખિત પ્રતિષ્ઠોનું સૂચીપત્ર (લી. મા. પ્ર. સ.) - શ્રી આગનોદય સમિતિ ગ્રંથોદ્ધાર પ્રયાંક - ૫૮ - પ્રથમ આદિતિ, સુંબઈ, ઈ. સ. ૧૯૨૮, પૃ. ૬૨ તથા ઉપર્યુક્ત જૈ. સા. સં. ઈ. પૃ. ૬૦૪. આ 'જ્ઞાન પંચમી માહાત્મ્ય,' શ્રીવિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાલ્યાના પુ. ૩૭ ના એક અથ રૂપે બહાર પડેલ છે. છુઓ 'શ્રીપર્શકથા સંગ્રહ' (પ. ક. સં.), વિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાલા, પુ. ૩૭ સંપાદક - સ. સુભિષી દિનાંદુભિજય, ઝાંજી, વિ. સં. ૧૯૩૩, પૃ. ૩-૧૬.

૨૨ છુઓ ઉપર્યુક્ત જૈ. પ્ર. પૃ. ૨૬૪.

૨૩ છુઓ ઉપર્યુક્ત લી. મા. પ્ર. સ. પૃ. ૬૨.

૨૪ છુઓ ઉપર્યુક્ત પ. ક. સં. પૃ. ૩-૧૬.

૨૫ છુઓ ઉપર્યુક્ત જૈ. સા. સં. ઈ. પૃ. ૫૧૧ તથા ૬૦૪.

૨૬ છુઓ ઉપર્યુક્ત પ. ક. સં. પૃ. ૧૫, શ્લોક ૧૩૬.

૨૭ છુઓ ઉપર્યુક્ત જૈ. સા. સં. ઈ. પૃ. ૬૦૨.

દોશને પછી 'સતસંધાન' મહાકાવ્યના લેખક ઉપાધ્યાય મેઘવૈજયંતી (અટાલી શ્રી) વળે 'પંચમી કાવ્ય' કહી હોવાનો ઉલ્લેખ મળી આવે છે. તે હજુ મુદ્રિત થઈ જણાતી નથી. તેની પ્રતિ પંચમસ શ્રીદેસાઈના પર્વ પાસે છે એમ શ્રી દેસાઈ પોતાના 'જૈન સાહિત્યના સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ'માં જણાવે છે.^{૨૦}

આ પછી ઓગણીસમી સદીમાં વિ. સં. ૧૮૨૯ થી ૧૮૬૯ ના ગાઢામાં હરતરગચ્છીય ક્ષમાકલ્યાણ ઉપાધ્યાયે 'સૌમાન્ય પંચમી' નામે પંચમી વ્રતના માહાત્મ્ય ઉપર સંસ્કૃતમાં ગદ્ય પદ્ય યુક્ત કથા રચી. આ પુસ્તક મિત્રવર્ધનસૂરિ જૈનપ્રંથમાઢ્ય તરફથી પ્રકાશિત 'પર્વકથાસંગ્રહ' નામના ગ્રન્થથી મિત્ર પરંતુ તેજ ન્યામધારી એક બીજા 'પર્વકથાસંગ્રહ' નામના પત્રાકારે મુદ્રિત પુસ્તકમાં પ્રથમ કથારૂપે સ્થાન પામેલી છે. તેના સંપ્રદાય મળિસાગરજી છે અને જૈન છાપખાના-કોટા (રાજપુતાના) તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલી છે. આ ક્ષમાકલ્યાણ ઉપાધ્યાય હરતરગચ્છીય જિનભ્રમસૂરિના શિષ્ય અમૃતધર્મના શિષ્ય હતા. શ્રી. દેસાઈ નોંધે છે કે તેમને ચાતુર્માસિક હોલિકા આદિ દશ પર્વ કથા રચી હતી.^{૨૧} પરંતુ સ્વં આગઢ તેઓ ૯ દશ પર્વ કથાઓમાં 'સૌમાન્ય પંચમી' નો ઉલ્લેખ સ્પષ્ટ રીતે કરતા નથી. જો કે ક્ષમાકલ્યાણ ઉપાધ્યાયે 'સૌમાન્ય પંચમી' રચી હતી એ નિર્વિવાદ છે. ડીબડી મંડારમાં આની એક પ્રતિ છે.^{૨૨} 'જૈન પ્રંથાવલિ'માં ક્ષમાકલ્યાણ કૃત 'સૌમાન્ય પંચમી' વિષે સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ નથી. 'અક્ષયતૃતીયા કથા,' 'અઢ્ઢાઈ વ્યાખ્યા,' 'ચાતુર્માસિક પર્વ કથા,' 'પૌષ દશમી કથા,' 'મેઢ ત્રયોદશી કથા,' 'મૌન એકાદશી કથા (પ્રા),' 'રજ: પર્વ કથા,' 'હોલિકા કથા' અને 'રોહિણી કથા' વગેરેનાં ગ્રન્થ તરીકે 'જૈનપ્રંથાવલિ'માં ઉલ્લેખ છે પણ કર્તાનું નામ નથી લખેલ; અર્થે એ વધાની પ્રતિઓ અમદીવાદના ઢેલના મંડારમાં છે એમ સ્વં લખેલું છે.^{૨૩} આ વધા પર્વોને સરવાલે કલકલે નવ પર્વ થાય છે; અને શ્રી. દેસાઈ દશ પર્વકથાઓ લખી હોવાનો ઉલ્લેખ કરે છે. તે ઉપરાંત 'જૈન પ્રંથાવલિ'માં તેજ પૃષ્ઠ ઉપર 'જ્ઞાન પંચમી' કથાનો ઉલ્લેખ છે. કર્તાનું નામ નથી અને પ્રતિ અમદીવાદના ઢેલના મંડારમાં છે એમ જણાવ્યું છે.^{૨૪} તો કદાચ આ 'જ્ઞાન પંચમી કથા' ક્ષમાકલ્યાણ રચિત હોવા સંભવ છે; કારણ કે એ રીતે શ્રીદેસાઈનો ક્ષમાકલ્યાણે દશ પર્વકથાઓ લખી હોવાનો ઉલ્લેખ તેમજ ડીબડી મંડારમાંથી મળી આવતી ક્ષમાકલ્યાણ રચિત 'જ્ઞાનપંચમી કથા' વાઢ્યો ઉલ્લેખ એ વને કાલતે સાચી ઢરે. 'જૈન પ્રંથાવલિ' ગ્રંથ જ્ઞાન પંચમી કથાઓ નોંધે છે.^{૨૫} તેમાંથી એક તો સ્પષ્ટ રીતે કનકકુશલ રચિત લખેલ છે. બીજી મેં કલ્પના કરી છે તેમ ક્ષમાકલ્યાણ રચિત હોય અને શ્રીજી સૌંદર્યગણિ રચિત પાટળના સંવવીપાઢાન્ન મંડારમાં છે એમ સૂચવી પાદનોંધમાં શંકા કરી છે કે સૌંદર્યગણિ નામના કોઈ આચાર્ય થયા જાણવામાં નથી. એકજ લેખક રચિત એકજ પ્રંથની બે પ્રતિઓ હોવા એમ સંભવ છે. સૌંદર્યગણિ પોતાનું નામ પોતાની માલીકી સૂચવતા સ્વં લખ્યું હોય અને મૂઢ્યી એને નામે એ કૃતિ માત્ર સ્વં લખેલ નામ ઉપરથી ચઢાવી દેવામાં આવી હોય એમ પણ બને. ક્ષમાકલ્યાણકૃત 'સૌમાન્ય પંચમી' (મુદ્રિત) તપાસવાથી માલુમ પડે છે કે એમને પર્વો વગેરે કનકકુશલ રચિત 'જ્ઞાન પંચમી માહાત્મ્ય' માંથી લીધા છે અને ગદ્યવિભાગ પોતે રચ્યો હોય એમ દેખાય છે, તો કે આ ગદ્યવિભાગ પણ કલકલુશલ રચિત 'જ્ઞાન પંચમી માહાત્મ્ય'ના ભાવને બરાબર અનુસરે છે.

૨૦ જુઓ અપરુક પુસ્તકનું પૃ. ૬૫૨.
 ૨૧ જુઓ અપરુક વૈ. ભા. સં. ૬. પૃ. ૬૭૬.
 ૨૨ જુઓ અપરુક વૈ. મા. પ્ર. ૬. પૃ. પરિશિષ્ટ નં. ૧ પૃ. ૪.
 ૨૩ જુઓ અપરુક વૈ. પ્ર. પૃ. ૨૬૪.
 ૨૪ જુઓ અપરુક પ્રથમનું અપરુક પૃ.
 ૨૫ જુઓ અપરુક પ્રથમનું અપરુક પૃ.

कार बाद विक्रमनी वीसवीं सदीमां आजथी लगभग भ्रोगणीश वर्ष घरेषं एटले वि. सं. १९८२ मां दिगंबर जैन विद्वान ब्रह्मचारी रायमहो संस्कृतमां 'भविष्यदत्त—चरित' लक्ष्यानुं बाण्युं छे. एउ संस्कार ४५नी गणावी छे अने लिपि संवत् १९८२ मुकेल छे. हिन्दीमां तेना उपर भगवतदासे टीका पण करेली छे.^१ आ ग्रन्थ पण नाम उपरथी तो पंचमी व्रत उपर ज लागे छे. जोबाथी बधारे माहूम पडे. इछु ते प्रकट थयो होय एहुं जाणवामां नथी. उपर्युक्त दिरहीमां धर्मपुरा महोछाना नया मंदिरना भंडारमां तेनी प्रसि छे.

अहिं सुधी तो आपणे पंचमी माहात्म्य उपर संस्कृत, प्राकृत, अपभ्रंशादि भाषामां कोणे क्यारे लक्ष्युं ते संबंघे चर्चा करी. हवे आपणे ते संबंघे जूनी गूजरातीमां कोणे क्यारे शुं लक्ष्युं छे तेनो पण विचार करी लशए.

सत्तरमी सदीना अंतभागमां एटले के लगभग वि. सं. १६८५ मां तपागच्छीय हीरविजयसुरि—नेह-मुनि—कल्याणकुशल शिष्य दयाकुशले 'ज्ञान पंचमी—नेमिजिनस्तवन' जूनी गूजरातीमां लक्ष्युं.^२ आदिमां तेमां लक्ष्युं छे :-

“शारदमात पसाउले निजगुरुचरण नमेवि
पंचमी तपविधि हुं मणुं हिअडे हरष धरेवि.”

दयाकुशले उपर्युक्त स्तवन रच्युं तेज अरसामां खरतरगच्छीय जिनचंद्रसुरि—सकलचंद्र उपाध्यायना शिष्य समयसुंदर उपाध्याये वि. सं. १६८५ आसपासमां जेसलमेरमां 'पंचमी वृद्ध (मोटुं) स्त०' (ज्ञान पंचमीपर ३ ढाल २५ कडीनुं स्तवन) तथा 'पंचमी लघु स्तवन' ५—कडीमां जूनी गूजरातीमां लक्ष्यां.^३ नमूना नीचे प्रमाणे छे :-

'पंचमी वृद्धस्तवन'नी आदि :-

“प्रणमुं श्री गुरुपाय निर्मलज्ञान उपाय,
पंचमी तप मणुं ए, जनम सफल गिणुं ए”.

'पंचमी लघुस्तवन'नी आदि :-

“पंचमी तप तुमें करोरे प्राणि, निर्मल पामो ज्ञान”.

अंत :-

“पार्श्वनाथ प्रसाद करीने, महारी पूरो उमेद रे,
समयसुंदर कहे हुं पण पामुं, ज्ञाननो पंचमो भेद रे.”

लगभग आज समये तपागच्छीय सकलचंद्र उपाध्याय शिष्य सूरचंद्र शिष्य मानुचंद्र शिष्य देवचंद्र बीजापुर पण 'सौभाग्य पंचमी स्तुति' लखी छे.^४

अठारमी सदीना पहेला दसकामां तपागच्छीय विजयसिंह—विजयदेव—संजमहर्ष—गुणहर्ष शिष्य लक्ष्मिजये 'मौन एकादशी स्तवन' उपरांत 'सौभाग्य पंचमी—ज्ञान पंचमी स्तवन' जूनी गूजरातीमां रच्यानो दाखलो मळे छे :-^५

१४ लुओ “अनेकाल”—१९४१, जून—पृ. ३५०

१५ लुओ उपर्युक्त जै. गू. क. प्रथम भाग, पृ. २९९.

१६ लुओ उपर्युक्त जै. गू. क. प्रथम भाग, पृ. ३८०.

१७ लुओ उपर्युक्त जै. गू. क. प्रथम भाग, पृ. ५७९.

१८ लुओ जै. गू. क. बीजो भाग, पृ. १२३.

आदि :-

“आदि जिणवर (२) सयल जगजंत
 बंछिअ सुहंकर पयकमल नमवि देव सारदा समरिअ,
 तिअ निअ सहगुरु नामनहं मुअ मनि कजि करिअ भमरिअ,
 कहिसुं सोहण पंचमी नाणपंचमी तिम
 आराहताई दूरि होई नाणावरणी कम्म”. १

वि. सं. १७३१ लगभग खरतरगच्छीय जिनरंगे ‘सौभाग्य पंचमी’ उपर सञ्जाय लक्ष्यानुं नोखायुं छे.”

वि. सं. १७४८ (!) कार्तिक सुद ५ सोमवारे आग्रामां तपागच्छीय चारित्रसागर—कल्याणसागर—
 ऋदिसागर शिष्य ऋषभसागरे ‘गुणमंजरी कदत्त चोपाई’ जूनी गूजरातीमां लक्ष्यानुं उल्लेखायुं छे” :-

आदि :-

“भाविक जिव उपकार भणि, ज्युं कइओ पूरवसूरि,
 कासि सुदि पंचमि तणो, कहिसुं महिमा पूर.” ६

x x x

अंत :-

“ऋषभसागर निजमति अनुसारिं, ए कही इण प्रकारिं,
 भणै गुणै ए चरित पवित ई, आनंद हुवै तस चित्तइंजी” ॥ २० H

वि. सं. १७९९ ना श्रावणसुद ५ रविवारे पालणपुरमां तपागच्छीय विजयप्रभसूरि—प्रेमविजय शिष्य
 कांतिविजये जूनी गूजरातीमां सौभाग्य पंचमी माहात्म्य—गर्भित श्री ‘नेमिजिन स्तवन’ रच्युं” :-

आदि :-

“पणमूं पवयण देवी रे सूर बहु सेवित पास,
 पंचमी तप महीमा कइं, देज्यो वचन प्रकाश. १
 जे सुणतां दुःख निकसैं रे विकसे संपद हेज,
 आतम साखि आराधतां साधतां बाधे तेज.” २

आ सिवाय ज्ञान पंचमी उपर अथवा तेजे लगतां विषय उपर गूजरातीमां बनारसी कृत ‘ज्ञान पंचमी
 चैवबंदन,’ ‘ज्ञान पंचमी उद्यापन त्रिभि स्तोत्राय,’ विजयलक्ष्मी सूरि कृत ‘ज्ञान पंचमी देवबंदन,’ ‘ज्ञान
 पंचमी स्तोत्राय’ अने गुणविजय कृत ‘ज्ञान पंचमी स्तवन’ वगैरे वगैरे लखाया छे.”

महेश्वर सूरिओ

‘ज्ञान पंचमी कथा’ अथवा ‘पंचमी माहात्म्य’ ना रचनार सज्जन उपाध्यायना शिष्य महेश्वर
 सूरि वि. सं. ११०९ पछी तो नयी ज धया ए बात निर्विवाद छे कारण के ज्ञान पंचमी कथानी जूनामां

१९ कुजो उपर्युक्त वि. सं. क. बीजो भाग, पृ. २७३.

४० कुजो उपर्युक्त वि. सं. क. बीजो भाग, पृ. ३८०.

४१ कुजो उपर्युक्त वि. सं. क. बीजो भाग, पृ. ५३१.

४२ कुजो उपर्युक्त वि. मा. प्र. पृ.

जुनी ताडपत्रीय प्रतिमो लेखन संवत् ११०९ छे ते आपणे आगळ जोई गया.^{११} आपण मनुसंघानमं ए पण जणावतुं आवश्यक छे के 'जैन ग्रंथावलि' मां उल्लेखिल भविष्यदशास्त्राव के भविष्यदशास्त्रानकार महेश्वरसूरि ते बीजा कोई अहि पण 'ज्ञान पंचमी' ना लेखक महेश्वरसूरि; ते पण आगळ आपणे तपासी गया.^{१२}

अपभ्रंशभाषामां पांश्रीश गाथायां 'संयममंजरी' मां खलंतर एक बीजा महेश्वरसूरिनो उल्लेख अहिं करी लेवो जोइए.^{१३}

ब्याद ब्राद एक श्रीजा महेश्वरसूरि ते थई गया के जेणे 'पार्श्विक अथवा आवश्यक सतरि' उपर १०४० गाथा प्रमाण टीका लखी छे.^{१४} आ महेश्वरसूरि वादिदेवसूरिना शिष्य हुता अने ए बिसावे तेमनो अस्तिस्वकाळ विक्रमीय तेरसी सदीनो लगभग मध्यभाग संभवे. तेमणे रचेली वृत्तितुं नाम 'सुख प्रबोधिनी' छे. ए वृत्ति रचवामां तेमने कप्रसेन गणिए सहाय पण करी हती^{१५} (जुओ कातिमिचयजी प्रवर्तकनो पुस्तक भंडार, बडोदरा, नं. १०).

चोया महेश्वरसूरि ते थई गया के जेमणे 'कालिकाचार्य कथा' बावन प्राकृत गाथामां लखी छे.^{१६} 'जैन ग्रंथावलि' पृ. २५० नी नोटमां उमेरे छे के "आ महेश्वरसूरि ते कथा ते बाबत काई चोखस पूरावो मळी शकतो नथी. पण ते प्राचीन कलतमां थयेला होवा जोइए. तेमना संबंधमां पीटर्सनना बीजा रिपोर्टमां ('जैन साहित्यना संक्षिप्त इतिहास'मां बीजो नहि पण पहेजे रिपोर्टे लख्यो छे) पृ. २९मां सदरहु कथानी नोंध लेतां प्रान्ते "इति श्री पल्लील ('जैन साहित्यना संक्षिप्त इतिहास'मां आ गच्छने पल्लीवाल गच्छ तरीके ओछखावेळ छे अने ते साहुं छे)" गच्छे महेश्वरसूरिभिर्विचिता कालिकाचार्य कथा समाप्ता" आबो उल्लेख छे. संवत् १३६५ नो नोंधो छे पण अमारा धारवा मुजब ते प्रति लख्यानो होवो जोइए. आ बाबत 'संयममंजरी'मां पण विशेष खुलासो जोवामां आवतो नथी.

पांचमा महेश्वरसूरि ए थई गया के जेमणे 'विचार रसायन प्रकरण' (अमदावादना डेलामा उपाश्रयनी टीपमां आनुं नाम 'विचारण प्रकरण' जोवामां आवे छे पण ते 'विचार रसायन प्रकरण' ज होय एस संभवे छे) ८७ गाथामां संवत् १५७३मां रच्युं.^{१७}

४३ जुओ पादनोंच ४. तेओ सजब उपाश्रयवना क्षिप्य हुता ते माटे जुओ आ 'ज्ञान पंचमी कथा' ना प्रकटिगत निज्ञोक कोको:—

दोपकजुओवकरो दोसासंगेज बजिओ अनजो ।

सिरिसंज्ञापउज्जाओ अउज्जापुण्य अवकल्यो ॥ १०; ४२६ ॥

खीसेज कस्त कहिया वस सि कहरावा हुने उ पंचमिप ।

सूरिजहेश्वरपर्ये भविष्यां जोइएहुए ॥ १०; ४२७ ॥

४४ जुओ पादनोंच ९.

४५ जुओ उपर्युक्त जे. प्र. पृ. १९२; उपर्युक्त जे. सा. सं. इ. पृ. ३३१; सी. मा. प्र. ए. पृ. १०६; उपर्युक्त ५, मां. प्र. सं. (अभिधी प्रकल्पिक) पृ. १३; printed in the introduction of भविस्वतकथा (म. लो. श्री. नं २०).

४६ उपर्युक्त जे. प्र. पृ. १४३.

४७ उपर्युक्त जे. सा. सं. इ. पृ. ३३६.

४८ उपर्युक्त जे. प्र. पृ. २५०.

४९ उपर्युक्त जे. सा. सं. इ. पृ. ४३१.

५० उपर्युक्त जे. सा. सं. इ. पृ. ५१८; उपर्युक्त जे. प्र. पृ. १३५.

સહ્ય મહેશ્વરસૂરિ તે દેવાનંદ ગણ્યમા મહેશ્વરસૂરિ કે જેઓ સંવત્ ૧૬૩૦ માં થઈ ગયા.”

સાતમી મહેશ્વરસૂરિનો સ્ત્રોત સીવહીની સૂચીમાં મળી આવે છે. તેમને ‘શબ્દ શેદ પ્રકાશ’ રચ્યો હતો જેને લેખક સંવત્ મિ. સ. ૧૬૪૪ ઊંચકી મંદારની પ્રતિમા વૈષેષ્યો છે. ત્ય પછી છે અને ૨૬૬ શ્લોકો સંસ્કૃતમાં છે.”

આઠમી મહેશ્વરસૂરિ સંબંધેની સોહીક વિગત ‘જૈન પ્રંયાવલિ’માં મળી આવે છે. તેઓ વર્ધમાન સૂરિના શિષ્ય હતા અને ૧૨૩ ગાથામાં ‘સિદ્ધાંતોદ્ધાર પ્રકરણ’ રચ્યું હતું એવો સ્ત્રોત તેમાં છે. “જૈન સાહિત્યના ક્ષેત્રિત ઇતિહાસ’માં એમ જણાવ્યું છે કે ‘સિદ્ધાંત—નિચાર’ અથવા ‘સિદ્ધાંતોદ્ધાર’ (પી. ૧, ૨૩) મિત્રસૂરિના શિષ્ય સંસ્કૃતિ મળિય રચ્યો હતો.”

‘જૈન પ્રંયાવલિ’ તે બીજા બે મહેશ્વરસૂરિઓ પણ જણાવે છે જેમાંના એકે ‘શિંગમેદ નામનાજી” અને બીજાએ ૩૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણ ‘નિચકોષ’ રચ્યો હતો.” આ રીતે દશ મહેશ્વરસૂરિઓ થયા.

અને અગીઆરમા મહેશ્વરસૂરિ ઊંચકી મંદારની સૂચિ પ્રમાણે ૫ થયા જે જેમને સંસ્કૃતમાં ‘શબ્દ પ્રમેદ’ નામનો ૨૦૦ શ્લોક પ્રમાણ ગ્રંથ લખ્યો. તેના સાત પૃષ્ઠ છે.”

આ અગીઆર મહેશ્વરસૂરિઓ પૈકી ‘જ્ઞાનપંચમી કથા’ના લખનાર મહેશ્વરસૂરિએ બીજો કોઈ ગ્રંથ લખ્યો છે કે નહિ તે તપાસવાથી કયા મહેશ્વરસૂરિ બેવડાણા છે તેની સ્પષ્ટ પડશે. ‘પંચમી કથા’ના લખનાર મહેશ્વરસૂરિએ પોતાને માટે સજ્જન ઉપાધ્યાયના પોતે શિષ્ય હતા તે સિવાય કશું જ પ્રશસ્તિમાં જણાવ્યું નથી. છતાં પોતે વિક્રમીય અગીઆરની સદીના પ્રથમ દશકા પહેલાં થયા હતા એ તો આપણે આગલ જોઈ ગયા. પટલે યાં ગુરુમેદ અને સમયમેદ સ્પષ્ટપણે બતાવવામાં આવ્યો હશે ત્યાં તો ‘પંચમી કથા’ના રચનાર મહેશ્વરસૂરિ તે તે મહેશ્વરસૂરિથી જુદા એમ બેધકકળે કહી શકાયો.

‘આવશ્યક સત્ત્વિ’ ઉપર ટીકા લખનાર મહેશ્વરસૂરિ વાલિદેવ સૂરિના શિષ્ય હતા તેથી, ‘કાલ-કાંચાર્કે કથા’ પ્રાકૃતમાં લખનાર મહેશ્વરસૂરિ પહીવાલ ગણ્યમાં થઈ ગયા તેથી, ‘વિચાર રસાયણ પ્રકરણ’ના રચનાર મહેશ્વરસૂરિ સં. ૧૫૭૩ માં વિષમાન હતા તેથી, દેવાનંદ ગણ્યના મહેશ્વરસૂરિ ગણ્યમેદે તથા સં. ૧૬૩૦ માં થઈ ગયા તેથી, ‘સિદ્ધાંતોદ્ધાર પ્રકરણ’ના રચનાર મહેશ્વરસૂરિ વર્ધમાન-સૂરિના શિષ્ય હતા તેથી, અને ‘શબ્દ શેદ પ્રકાશ’, ‘શિંગમેદ નામ નાજી’, ‘નિચકોષ’, અને ‘શબ્દ પ્રમેદ’ ના લખનાર ચારેય મહેશ્વરસૂરિઓ અર્વાચીન લેખક છે તેથી એ વધેય મહેશ્વરસૂરિઓ ‘જ્ઞાન પંચમી’ કથાના લેખક મહેશ્વરસૂરિ કરતાં વિષ છે એ નિર્વિવાદ છે. હવે રહ્યા એક ‘સંયમ સંજરી’ના લખનાર મહેશ્વરસૂરિ જે પ્રસૂત ‘જ્ઞાનપંચમી કથા’ના લેખક મહેશ્વરસૂરિ હોય એવી સંધાવના રહે છે. અર્વાચીન અર્થમાં ‘સંયમસંજરી’ નામનો પ્રકરણ ગ્રંથ લખનાર મહેશ્વરસૂરિ તે ગ્રંથમાં પણ પોતાના સમય મગેને વિષે કશો સ્ત્રોત કર્યો નથી. પોતાના ‘શિક્ષકી સ્ત્રોત ઇન્દીકાલ કિટરેચર’ શા. ૨ માં

૫૧ જુઓ જર્નલ ડી. આ. સં. ૬. ૬. ૧૦૬.

૫૨ જુઓ જર્નલ ડી. આ. સં. ૬. ૬. ૧૪૦.

૫૩ જુઓ જર્નલ ડી. આ. સં. ૬. ૬. ૧૨૬.

૫૪ જુઓ જર્નલ ડી. આ. સં. ૬. ૬. ૨૦૬.

૫૫ જુઓ જર્નલ ડી. આ. સં. ૬. ૬. ૨૧૨.

૫૬ જુઓ જર્નલ ડી. આ. સં. ૬. ૬. ૨૧૩.

૫૭ જુઓ જર્નલ ડી. આ. સં. ૬. ૬. ૧૪૦.

૫૮ જુઓ ૬. ૫૦૨ ડી. સાતમી પાલ્લેય.

વિન્ટરનિદ્રા 'સંયમમંજરી'ના લલનાર મહેશ્વરસૂરિને હેમહંસસૂરિના શિષ્ય મૂલધી માનીને હેમચંદ્રસૂરિના સમસામયિક અથવા ૧૩૦૯ પહેલાં તો અવશ્ય થયેલા માને છે. 'કાલકાચાર્ય કથાનક'ના કર્તા મહેશ્વરસૂરિ અને સંયમમંજરીના મહેશ્વરસૂરિ વચ્ચે એક છે એમ કલ્પી, 'કાલકાચાર્ય કથાનક'ની તાલપત્રીય પ્રતિ ઇ. સ. ૧૩૦૯ માં લખાયેલી મઠી આવેલ છે તે ઉપરથી 'સંયમમંજરી'ના રચનાર મહેશ્વરસૂરિ ૧૩૦૯ પહેલા મોડામાં મોડા થયા હોવા જોઈએ એમ ગણી તેઓ હેમહંસસૂરિના શિષ્ય છે એમ આગઠ કહ્યું તેમ મૂલધી માની તેમને હેમચંદ્રસૂરિના સમસામયિક બનાવે છે. આ આશી વિચારસરણિ મૂલ મરેલી દેખાય છે. પહેલા તો એ કે 'કાલકાચાર્ય કથાનક'ના રચનાર મહેશ્વરસૂરિ તેજ 'સંયમમંજરી'ના રચનાર મહેશ્વરસૂરિ, મેં આગઠ કહ્યું તેમ, માનવાનું ધ્યાન કાંઈ કારણ નથી. તે ઉપરાંત, મહેશ્વરસૂરિ હેમહંસસૂરિના શિષ્ય હતા એ સ્પષ્ટ છે કારણ કે ડહાડું હેમહંસસૂરિ (પૂર્ણચંદ્રસૂરિ શિષ્ય)ના શિષ્યે 'સંયમમંજરી' નામના પ્રકરણ પ્રત્યે ઉપર પ્રાકૃત — સંસ્કૃત કથાઓથી અલંકૃત વિસ્તીર્ણ વ્યાખ્યા રચી પ્રકરણકાર તરફનો પોતાનો આદરભાવ વ્યક્ત કર્યો છે. ઇટલે પૂર્ણચંદ્રસૂરિ શિષ્ય હેમહંસસૂરિ શિષ્ય તો વૃત્તિકાર થયા, નહિ કે પ્રકરણકાર; અલબત્ત, પોતાની એ વ્યાખ્યામાં વ્યાખ્યાકાર હેમહંસસૂરિ શિષ્ય પણ પ્રકરણકાર મહેશ્વરસૂરિ સંબંધે કહ્યું જ લખતા નથી. મહેશ્વરસૂરિ 'સંયમમંજરી'ના રચનાર હતા એ પણ કદાચ વ્યાખ્યાકાર જાણતા નો'તા કારણ કે મહેશ્વરસૂરિ શબ્દ પ્રયોગને બદલે તેઓ પ્રકરણકાર કહીને જ ઓઢલાવે છે. આ હેમહંસસૂરિ શિષ્ય તે કદાચ હેમસમુદ્ર હોય." પૂર્ણચંદ્રસૂરિ — હેમહંસસૂરિ — હેમસમુદ્રસૂરિ નાગોરી તપા-ગચ્છના હતા કે ચંદ્રગચ્છના હતા તે વિષે મતભેદ છે."

આ 'સંયમમંજરી'ની ત્રણ તાલપત્રીય પ્રતિઓ પાટણ મંદારમાં છે. ૫૧ જેસલમેરના વૃહદ્ભંડારમાં પણ એક તાલપત્રીય પ્રતિ છે. ૫૦ અને લીંબડી મંદારમાં પણ એક હસ્તલિખિત પ્રતિ છે. ૫૨ માષા અપભ્રંશ છે અને કુલ ગાથા ૩૫ છે. તેના ઉપર વિસ્તીર્ણ વ્યાખ્યા પૂર્ણચંદ્રસૂરિ શિષ્ય હેમહંસસૂરિના શિષ્યે લખેલી છે. આ પ્રંથ મુદ્રિત થયેલ છે. ૫૩ 'સંયમમંજરી'ના રચનાર મહેશ્વરસૂરિ અગીઆરમી સદી (વિક્રમીય) માં થઈ ગયા ૫૪ તેથી 'જ્ઞાનપંચમી કથા'ના લેખક મહેશ્વરસૂરિ અને આ મહેશ્વરસૂરિ એક હોય એમ સંભવ છે.

* 'નાળપંચમી' અને 'મવિસ્સયત્ત' કહા

અહિં આ મહેશ્વરસૂરિ રચિત 'નાળપંચમી કહા' અને ધનપાલ રચિત 'મવિસ્સયત્ત કહા'નો — એ બે જ્ઞાનનું માહાત્મ્ય વર્ણવનારી જૈન કથાઓ જેમાંની પહેલી પ્રાકૃત ભાષામાં અને બીજી અપભ્રંશ ભાષામાં રચાણી છે — તુલનાત્મક પરિચય આપવાનો મારો ઉદ્દેશ છે. 'નાળપંચમી કહા'નું પ્રથમ જમસેન આહ્યાન અને અંતિમ મવિષ્યદત્ત આહ્યાન દરેક પાંચસો પાંચસો ગાથામાં લખાયેલ છે. બાકીનાં આઠ આહ્યાનો સંવાસો સંવાસો ગાથામાં પૂર્ણ કરી દેવામાં આવ્યાં છે. આ સમગ્ર કથાનું મુખ્ય ધ્યેય જ્ઞાનપંચમી વ્રતનું માહાત્મ્ય સમજાવવાનું છે. એ વ્રત કોણ અને ક્યારે પ્રહણ કરી શકે, તેમ જ એને પ્રહણ કરવાનો શો વિધિ છે તથા તેના ઉચ્ચ-ગાની રીત અને તેનું શું ફલ છે એ વગેરે તમામ હકીકત મહેશ્વરસૂરિએ પ્રવાહબદ્ધ અને હૃદયંગમ પદ્યમાં સમ-

૫૧ જુઓ ઉપર્યુક જે. સા. સં. ઇ. પૃ. ૫૮૫.

૫૦ જુઓ ઉપર્યુક પુસ્તકનું ઉપર્યુક પૃ. તથા ઉપર્યુક ૫. મા. પ્ર. સ. પૃ. ૧૧૩.

૫૧ જુઓ ઉપર્યુક ૫. મા. પ્ર. સ. પૃ. ૬૮, ૧૬૨ તથા ૧૬૩.

૫૨ જુઓ ઉપર્યુક જે. મા. પ્ર. સ. પૃ. ૩૮.

૫૩ જુઓ ઉપર્યુક લીં મા. પ્ર. સ. પૃ. ૧૦૬.

૫૪ જુઓ ગા. ઓ. લી. નં. ૨૦.

૫૫ જુઓ ઉપર્યુક જે. સા. સં. ઇ. પૃ. ૩૩૧.

कावी छे. ज्ञानपंचमीव्रतनुं माहात्म्य धाम तो सौ कोई समजे छे परंतु सौभाग्य, सुकुलजन्म, व्याधिविमोक्ष बने छेवटे मोक्ष जेबा फल ज्ञानपंचमी व्रतने यथाविधि करवायी प्राप्त धाम छे ए वस्तु शुरा शुरा पात्रो द्वारा संघोट अने भाववाही शैलियाँ समजावनार एवो आज पर्यंत उपलब्ध कोई प्राचीन ग्रन्थरत्न होय तो ते आ व छे एम माहं मानहुं छे. आपणे आगळ जोई गया तेम ज्ञानपंचमी व्रतमां सर्वसाधारण अत्युत्तम फळने वर्णवती 'भविष्यदत्त कथा', 'सौभाग्यपंचमी कथा', 'पंचमी कथा' वगैरे बणी बणी कथाओ, संस्कृतमां, अपभ्रंशमां, अने जूनी गूजरातीमां रचायेली मळी आवे छे, परंतु ए कथायी बधी बाबतोमां न्हीआती अने ए कथायी प्राचीन आ कथा छे ए बात निःसंशय छे एम आपणे आगळ जोई गया.

बळी आपणे आगळ जोई गया तेम धर्कटवंशीय षणिक धनपाळ कविए 'भविष्यदत्त कथा' नामनी एक कथा बाबीस संघिमां अपभ्रंश भाषामां झुतपंचमी (ज्ञानपंचमी) व्रतना प्रभावने वर्णववाना हेतुयी लखी छे.^{११} तेना पितातुं नाम 'माएसर' अने मातातुं नाम 'धनसिरि' हतुं. धनपाळ कवि दिगंबर देखाय छे. कथातुं अपरनाम 'सुयपंचमी कथा'^{१२} ('सियपंचमी कथा' पद पण मळी आवे छे; छतां 'सुयपंचमी कथा' ए कथादे डीक छे) ए श्वेतांबर आकाय प्रचलित ज्ञानपंचमी शब्द माटेनो दिगंबर आकाय योजित पारिभाषिक शब्द छे. ते तथा 'भस्त्रिणि जेण दिगंबरि लाइइ'^{१३} पद प्रयोग, दिगंबर संप्रदाय स्थाप-
चीवृत क्षुल्लक शब्दनो उपयोग,^{१४} अने अच्युत स्वर्गनो सोळमा स्वर्ग तरीकेनो निर्देश^{१५}—आ बधी बाबतो धनपाळ कवि दिगंबरमतानुयायी हतो ए मान्यता तरफ आपणने लई जाय छे. धर्कट वंश दिगंबरोनो हतो एम डॉ. याकोबी आबुपर्वत उपर आवेला देलवाडा मंदिरस्य, इ० स० १२३०ना तेजपाळना शिलालेख संबंधी दलीलो आपी साबीत करे छे;^{१६} प्यारे धर्कट वंशमांथी उपदेश—उक्तेश—ओसवालोनी शाखा नीकळी हती ए बात आपणने ए वंश श्वेतांबरोनो हतो ए अभिप्राय तरफ बसडी जाय छे.^{१७} कदाच एम पण होम के ए वंश धनपाळना समये दिगंबरोनो होय अने पाळ्ळथी गमे ते कोई कारणे श्वेतांबरोनो थयो होय. गमे तेम होय पण आभ्यंतरिक प्रमाण द्वारा ए बात निर्विवाद छे के धनपाळ दिगंबरमतावलंबी हतो. आ धनपाळ पाइअळच्छीनाममालाकार धनपाळ करतां जूदो छे ए बात तो पाइअळच्छीनाममालाकारनो विता सर्वदेव हतो ए कारणे सुस्पष्ट छे एम आपणे जोई गया.

'समरादिव्यकथा' अने 'भविष्यदत्तकथा' बन्धे निदानसाम्य छे (शुओ, बीसमी संघि) ए दलीलनो आश्रय लई धनपाळ हरिभद्रसूरिनो तरतनो अनुगामी होय एम डॉ. याकोबी सिद्ध करे छे.^{१८} हरिभद्रसूरि इ० स०नी नवमी शताब्दिना उत्तरार्धमां (मुनि जिनविजयजीना मते इ० स० ७०५ थी इ० स० ७७५)^{१९} थया होबा जोइए एम डॉ. याकोबी माने छे. ए हिसाबे धनपाळ कवि बहेलामां बहेलो

११ आ कथा याकोबीए जर्मनीमां इ. स. १९१८ मां संपादित करी बहार पाबी अने छार काद गा. जो. बी.मां नं २०, ख. दकोके अने प्रो. जुगेए प्रस्तावना, टिप्पणी अने शब्दकोश सहित इ. स. १९२३ मां बहार पाबी.

१२ शुओ वा. ओ. बी. प्रकाशित 'भविष्यदत्त कथा'नी प्रस्तावनातुं पृ. १.

१३ शुओ उपर्युक्त पुस्तकनी पांचमी संघि, बीसतुं कडवक, त्रीजी पंथि.

१४ शुओ उपर्युक्त पुस्तक, १७; ७; तथा १८; १.

१५ शुओ उपर्युक्त पुस्तक, २०; ९.

१६ शुओ याकोबी संपादित 'भविष्यदत्त कथा', प्रस्तावना, पृ. ६.

१७ शुओ उपर्युक्त प, भा. प्र. सु. भाग. १, पृ. २३९ तथा ४२७.

१८ शुओ उपर्युक्त याकोबी संपादित 'भविष्यदत्त कथा' नी प्रस्तावना पृष्ठ ६.

१९ शुओ मुनि जिनविजयजी संपादित 'जैन साहित्य संघोषक'—पृ. १; अंक. १ मां "हरिभद्रसूरिक वंशमय जिनय" शीर्षक छे.

इ० स०नी दसमी शताब्दिमां बयो होवो जोहए एम डॉ. याकोबी धारे छे. दखल—गुणे संघटित 'भविष्यदस कथा' नी प्रस्तावनामां डॉ. गुणे कहे छे के, धनपाल प्रसुक्त अपभ्रंश हेमचंद्र उदाहृत अपभ्रंश करलां, स्वयंविषय अने निवमशैथिल्यमे कारणे प्राचीन देखाय छे. जे समये अपभ्रंश भाषा जोलाती बंध गहिई थई होव ते बखते धनपाळे 'भविष्यदस कथा' लखी होवी जोहए. धनपाळना समवर्ता जोलाती अपभ्रंश भाषामे हेमचंद्र उदाहृत अपभ्रंशानुं स्वरूप पामतां ओछामां ओछी बे सदी लागी हसे एम कस्की डॉ. गुणे 'धनपाळने हेमचंद्र करलां बे सदी बहेलो एटले के इ० स०नी दशमी सदीमां हुके छे.' डॉ. याकोबीए धनपाळ कविनो बहेलामां बहेलो समय इ० स०नी दसमी सदीनो स्थिर कथों छे तेमां, अने डॉ. गुणे—जो के बीजी इच्छिद द्वारा—निश्चल करेला धनपाळ कविना तेना तेज समयमां, मारे लगभग एकमी सवा सदीनो उमेरो कत्वानो छे अर्थात् सतंत्र दलील बोजी धनपाळ कविने अगीभारमी सदीना लगभग अन्तभागमां हुकत्वानो आ लेखमां मारो आशय छे.

ते स्वतंत्र दलील आ छे. महेश्वरसूरि रचित 'माणपंचमी कहा' बाँध्या पछी अने शास करिनि ते कथांनुं छेहुं अने दससुं आख्याय के जेनुं माम भविष्यदस आख्याय छे ते बाँध्या पछी तेम ज तेम धनपाळ कवि रचित 'भविष्यदस कथा' साथे बराबर सरलाख्या बाद, मारो एबो दृष्ट अभिप्राय बयो छे के धनपाल कविए पीतामी कथांनुं वस्तु महेश्वरसूरि रचित 'माणपंचमी कहा'तरीत दसमा अने छेह्ना भविष्यदस आख्यायनांयी लीनुं छे. कछामां दृष्टिए धनपाळे वर्णनविस्तार जरूर कथों छे पण वस्तुमौलिकतामो बंध तो महेश्वरसूरिने फाळे ज जाय छे. भविष्यदस आख्याय नो अने धनपाळ रचित 'भविष्यदस कथा'मो संशारांश में नीचे प्रमाणे आप्यो छे. अने स्वार बाद ए बने वचनेना समान अने असमान तरबेने तपसी धनपाळ कविने में महेश्वरसूरिमां संसरकालीन तरीके एटले के इ० स०नी अगीभारमी सदीना प्रान्त भाषामां हुकेल छे. कारण के महेश्वरसूरि रचित 'माणपंचमी कहा'मी प्राचीनमां प्राचीन उपलब्ध ताहपत्रीय कविने केसन संभव इ० स० १०५३ (वि० सं० ११०९) होमांनुं माहिस पठ्युं छे ते आपने जोह बाब. आ उपरमी महेश्वरसूरिनो कार्यकाळ दसमी सदीनी छेह्नी पचीसी अने अगीभारमी सदीनी प्रथम पचीसीनो ठरे. अने एटले एमनी अने धनपाळनी बंधे पचास वर्षसुं अंतर कसपीए तो आपने धनपाळ जोई गया तेम, धनपाळनो कार्यकाळ अगीभारमी सदीनो प्रान्तभाग अथवा बारमी सदीनो अर्धभक्तिक सिद्ध बाब.

भविष्यदस आख्यायननो स्वरूप.

दक्षिण भारतसंघने विवे कुरु नामनो देश हतो. तेमां गजपुर नामनुं एक सुंदर नहर बहंत. ए बसरमां कौरबवंशीय भूपाल नामनो राजा राज्य करतो हतो. यां धनपति नामनो एक वैभवशाळी बगिच रहतो हतो. तेने कमलश्री नामनी श्री जेवी एक पत्नी हती. समय अंतरं तेने भविष्यदस नामना एक पुत्ररत्ननी प्राप्ति थई (गाथा १-२५).

समाधिगुप्त नामना मुनिबरेन्द्र तरफ गतजन्ममां बतावेकी हुगंछाथी धनपतिने कमलश्री तरफ अभाव उत्पन्न बयो अने तेने तेना पीयेर काठी मूकी. भविष्यदस पण माता पाले गयो. तेने जोई माता कमलश्री बोली के 'पुत्र! तारे तारा पिताने छोडीने अहि आवहुं जोईतुं न हतुं.' भविष्यदसे प्रत्युत्तर आप्यो के 'माता! आहुं बचन बोळुं तने योग्य तथी' कारण के 'अप्यथी विरहो जन्हा अप्यजो अहं विचिच्यो होइ' (दससुं आख्याय, गाथा ३८). ए शब्दरमां बरबब नामे एक मायस रहतो हतो

जैसे ममोरया मामनी बीबी रूपकामण्कमयी सरूपा मामनी पुत्री हती जेनो ह्यय कमपत्तिर मामनी कृष्णे तेनै कमपती साधै वरणाभवामां आवी. आ बीबी वारनी पत्तिपी वनपत्तिने बंधुदत्त नामे पुत्र बयो. आ बंधुदत्तने तेना मित्रो एकदा कहे छे :—

“पुत्रविवदन्वाहं जो बंधुर् महिलिव च्च वरमज्जी ।
सो पुत्रिसवामवारी कह मति कजेद लोबंमि” ॥ १०१५ ॥

ए उपरयी तेना तमाम मित्रोनी इच्छानुसार बंधुदत्ते बनोपार्जन माटे कुवर्णभूमि जमा निष्कार कर्यो (गाथा २६-५०).

भविष्यदत्ते पण बंधुदत्त साथे जवा निश्चय कर्यो. पांचसो माणसोना सार्थ साथे तेओ तो जवा उपख्या. वैपारीओ जवा उपख्या ते पहेलां बंधुदत्तनी माता सरूपाए बंधुदत्तने कान्हुं ‘पुत्र तुं धनुं करये के लेयी भविष्यदत्त पाछो न आवे’ (‘तह पुत्त ! करेज्ज तुमं भविस्सदत्तो जह न पइ’—१०१५८). सार्थ तो चाख्यो. रस्तामां ‘भयणाय दीव’ आन्यो झां आगळ सौ उतरी फळ फलाविक ग्रहण करवा कान्था. बंधुदत्ते उपारे जोयुं के भविष्यदत्त नयी उपारे सार्थने उपडवानी आज्ञा आवी दीधी. विचरामिमुख पुत्रधी सोपामंपत्ति, ए द्वीपमां एकला रही गयेल भविष्यदत्ते देखी. ते उपरयी ते तो उपर चडीने जुए छे तो एक नगर (जे द्वीपतिलक होवा संभव छे) तेगे देख्युं (गाथा ५१-७५).

ते नगरमां चंद्रप्रभ जिननुं देवालय पण तेगे देख्युं. चंद्रप्रभ जिनेखरनी भविष्यदत्ते स्तुति-स्तवन्य करी. बराबर आ वखते, पूर्वं विदेहनी अंदर यशोधर केवलिनो कैवल्यमहिमा करी, भविष्यदत्तनो मावि सुखं प्रूथी, भविष्यदत्तना पूर्वं खेहने लईने अच्युत कल्पना देवताए चंद्रप्रभ जिनालयमां दिव्याक्षर पंक्तिओ कही :-

“एत्तो पंचमगेहे बहुविहरवगेहिं नृस्तिवदुवारे ।
कथा भविस्सदत्ता अण्हइ वररूपसंजुता ॥ १०१९ ॥
तीए होही भत्ता भविस्सदत्तो पि मत्थि संदेहो ।
वणवइओ वरिणीए कमकसिरीए सुओ सुहओ ॥ १०१९ ॥”

ए उपर्युक्त पंक्तिओ बीबी भविष्यदत्तने कणुं आश्चर्य थयुं. अने ते तो ते कन्यानी शोचमां चाख्यो. तेनुं नाम लई तेने वारणेयी बोलावी. कन्याए हर्ष अने भवयी द्वार उघाडी तेने आसन आभुं. भविष्यदत्त ते युवान कन्याने जोई ते दिवसने धन्य गण्यो (गाथा ७६ - १००).

क्षेत्रदेवताए ते बनेना पाणिग्रहणी संमति आपी. बनेए खातुं अने सुखदुःखनी वातो करता हता, तेवामां अशानिवेग नामनो अछुर आवी पहीण्यो. परंतु भविष्यदत्त अने ए अछुर बने पूर्वमचना मित्रो होवाने कारणे अछुरे तो उग्रता धारण करवाने बदले मित्रकृत्य कर्युं अने विधिपूर्वक बनेमे परणाख्या. बने खाय-पीए छे अने विचयसुख भोगवे छे. एवामां एकदा भविष्यदत्तना प्रूथवापी भविष्यानुकला पोताओ पूर्ववृत्तांत कहेख छागी. द्वीपतिलक नामनुं पूर्वं एक नगर हतुं. तेमो यशोधर नामे राजा हतो. अण्हइ भद्रो पिता अने नागसेना मारी माता हती. सहसा देवोए राजा अने प्रजा बनेने, अने एण्ठीने अहिं सुधी, ससुप्रयां पेंकी दीषा. आ वृत्तांत तेगे कयो. बने आनंदमां दिक्को पसर करवा कान्था. आ कान्हुं कमकक्षीर पुत्रविरहवी शोकवाळी बनी सुमता मामनी आर्या पासे पोसातुं हुन्छ कही हेतुं कान्हुं कहे. ए हुन्छमा. प्रतिकार रूपे ते भ्रमणीए कमकक्षीने ज्ञानपंचमीनुं मत करवा कान्हुं ‘गिण्णवाहं तीक-निर्धं वजिच्छा सीइ कळमाचं’ १०११८ ॥ (गाथा १०१ - १२५).

भविष्यदत्तने ह्ये मातापिता संगरे छे. अने लेयी ते गजपुर जवानो विचार सेमी खो छे. देवमां बंधुदत्त सार्थ समेत कां आवी पहीण्यो. भाईने कां देखी वारणीयो कई गयो. बंधुदत्तने पूर्ववृत्तांत कांमनी

શિવ નહિ થવાની સલાહ મવિષ્યદત્ત આપે છે. કનેપ ગજપુર જવા વિચાર કર્યો, આ વચ્ચે પવ્ય મવિષ્યદત્તને છત્તકપટથી ઘૂંટી અને મવિષ્યાનુરૂપાને સાથે હઈ તે જાલતો થયો (ગાથા ૧૨૬-૧૫૦).

પહેલી વખત કરતાં આ વખતનું દુઃખ કાન્તાના વિરહને હઈ તેને વિશેષ અઘણ લાગ્યું. ચંદ્રપ્રભ જિનાલયમાં મવિષ્યદત્ત પાછો ગયો અને દુઃખ મૂલવા પ્રયત્ન કર્યો. આ તરફ મવિષ્યાનુરૂપા પોતાની ચારિત્ર્યરક્ષા કરવાનો પાલો વિચાર કર્યો. અને આ જન્મમાં કાન્ત સાથે મારો મેલાપ નહિ થાય તો હું જીવનપર્યંત આદાર નહિ છડું એવો સંકલ્પ કર્યો.

“અહ મહ કંતેણ સમં મેલાબો નરિથ પરથ જન્મમિમ્મ ।

તા શુંજામિ ન સવચં આદારં જાવજીવં પિ” ॥ ૧૦૧૫૭ ॥

બંધુદત્ત ઘરે પહોંચ્યો. રાજાને યોગ્ય મેટ વગેરે મોકલાવી અને લોકો અંદરોઅંદર કહેવા લાગ્યા કે ધનપતિ માગ્યશાલી છે કે તેનો પુત્ર આટલું બધું ધન કમાઈને લાવ્યો. સાર્થ આવ્યો એવા સમાચાર સાંભળી કમલશ્રી પણ પોતાના પુત્રનો વૃત્તાંત મેલવા ગઈ; પણ કશા સમાચાર નહિ મલવાથી, રોતી કાકઠતી, સુવ્રતા પાસે આશ્વાસન મેલવાના હેતુથી ગઈ (ગાથા ૧૫૧ - ૧૭૫).

સુવ્રતા કમલશ્રીને કહે છે કે જે અવધિ તને કહી છે તે હજુ ક્યાં પૂરી થઈ છે! માટે તું શોક ન કર. બંધુદત્તે કહ્યું કે તે તો લોભનો માર્યો રત્નદીપ ગયો છે પણ ઉચાટ પીકર કરવા જેવું કહ્યું નથી કારણ કે તે પાછો તો આવશે જ. મળિમદ્ર નામનો યક્ષ પોતાના માલિકની આજ્ઞા સંમતી દ્વીપતિલક્ષ્મી ચંદ્રપ્રભ જિનાલયમાં આવ્યો. મળિમદ્ર યક્ષના પૂલવાથી પોતાનો તમામ વૃત્તાંત મવિષ્યદત્તે કહી સંભળાવ્યો. માતા સાથે તેનો સંયોગ પોતે કરાવી દેશે એમ મળિમદ્ર યક્ષે તેને કહ્યું. મવિષ્યદત્ત તે ઉપરથી કહે છે “ઉપકાર કરવા સમર્થ હોય તેને અથવા સાંભળીને જે દુઃખી થાય તેને દુઃખ કહેવું જોઈએ. બીજાને કહેવાથી શું!”

“જો ઉચ્ચારસમયો દુઃખસં તસ્તેવ દોહ કહ્યવીચં ।

જો વા સોડં દુહિઓ અક્સસ ન કિપિ કહિપ્પ” ॥ ૧૦૧૮૮ ॥

મળિમદ્ર પાછો પ્રત્યુત્તર આપે છે કે વિશેષ બોલવાથી શું લાભ! કાર્ય વિનાનું વચન, ધર્મવિનાનો મંત્રુષ્યજન્મ, નિરપસ્ય કલત્ર—એ ત્રણેય લોકમાં લાયક વસ્તુ નથી.

“વચનં કજ્જવિહુનં વચ્ચવિહુનં વ માણસં જન્મં ।

નિરવચં વ કલત્રં તિથિ તિ કોપ જ અરંભંતિ” ॥ ૧૦૧૯૧ ॥

મવિષ્યદત્તને યક્ષ ઘરે પહોંચાડે છે. માતા કમલશ્રી પૂરું બંધુદત્ત જે કન્યા લાવ્યો હતો તેનો વૃત્તાંત મવિષ્યદત્તને કહ્યો અને આજથી પાંચમે દિવસે બંધુદત્ત અને તેનો લગ્નસમારંભ થવાનો છે તે પણ કહ્યું. કન્યાના ચારિત્ર્યવર્ણનથી મવિષ્યદત્તને સંતોષ થયો (ગાથા ૧૭૬ - ૨૦૦).

મૂપાલ રાજા પાસે જઈ મવિષ્યદત્તે મેટ—નજરાણા વગેરે ધર્યાં. રાજા મહુ સંતુષ્ટ થયો, બંધુદત્તના ક્ષેત્રમાં જન્માની માતા કમલશ્રી પૂરું મવિષ્ય પાસે સંમતિ માગી. કન્યા પોતાનો દેહ તજી દેશે એમ ધારી મવિષ્યે પોતાની નામમુદ્રા હઈ જઈને તેને આપવી એમ મતાને કહ્યું. સ્યાંસુધી પોતે અપ્રકટ રહ્યો. વરાવર લગ્નને સ્વેચ્છે મવિષ્યદત્તે મૂપાલ રાજા પાસે જઈ કહ્યું કે ધનપતિ વગેરેને બોલાવો કારણ કે બંધુદત્ત સાથે તેને કોઈ વિવાદ કરવો છે. આ કારણ મહુ પ્રતીતિજનક નથી લાગતું. વિવાદ શામટે! અને એમાં બંધુદત્તનું શું કામ! જ્યારે ‘મવિત્સવત્ત કહા’માં બંધુદત્તે ધરણવા ધારેલ કન્યાના સંવંધમાં પોતાને વાંધો છે એમ મવિષ્યે જાણતો છે, અને એ કારણ કાંઈક ધધારે પુટ લાગે છે. આ રીતે પણ ‘મવિત્સવત્ત કહા’ના શૈલિત્યામાત્રને કારણે મિલકતથી મૂપાલની દ્રેષ. રાજા પૂરું મવિષ્યદત્ત અને આ મવિષ્યદત્ત કે જે અમારુથી મહુત કાવો તેને

जोई बंधुदत्त स्वामीयाको पढी गयो. राजाए कनपति कोरेने केद कर्षी. भविष्यानुसूता भविष्यने सोंपी. सेतुं रूप जोई सौ आश्चर्यचकित्त भई गया. राजाए पण अर्धुं राज्य अने पोतानी सुतारा नामनी पुत्री भविष्यने आपी. मातानी इच्छायी पिता, अपर माता अने बंधुने केदमायी भविष्ये छोडाव्या अने हायी उपर बैसाडी बैर मोकल्या (गाथा २०१-२२५).

बने पत्नी साथे आनंद करता भविष्यना दिवसो एकदम बहेवा लाग्या. भविष्यानुसूताए गर्भ धारण कर्यो अने तेने चंद्रप्रभ जिनालयमा जई चंद्रप्रभ स्वामीनी पूजा करवानो दोहद थयो. आ सांभळी विमनस्क भयेछो भविष्य विचार करी रह्यो हतो तेवामां एक दिव्य विमान (जेने मनोवेग विधाधरे मोकल्युं हतुं) आब्युं. तेमां बने मार्या साथे भविष्य उपज्यो. पद्मसरोवरमा न्हाई, चंद्रप्रभ स्वामीनी पंचवर्णी कूलोधी पूजा करी नगर जोबा गया. जोईने पाछा आब्या ते वारे तेमणे बे साधुओने जिनभवनमा बैठेला जोया. तेमांयी एक के जेमनुं नाम जयानंद हतुं अने जे कैवल्यसंपन्न हता तेमने मनोवेग विधाधरना आगमननुं कारण कोरे भविष्यदत्ते कूल्युं. ते उपरयी जयानंद कैवल्ये निजोक्त सर्व वृत्तांत कहेवातुं शक कर्ये (गाथा २२६-२५०).

पूर्वे कापिल्यपुर नामे नगर हतुं. स्वां नंद नामे एक राजा राज्य करतो हतो. तेने वासव नामे एक पुरोहित हतो जेने सुकेशी नामनी एक मनोहर स्त्री हती. ते बनेने सुवक्त अने दुर्वक्त नामना बे दीकरा तथा त्रिवेदी नामनी एक पुत्री हती जेना पतिनुं नाम अग्निमित्र हतुं. मेट, नजराणा, मधीन वस्तुओ इत्यादि मोकल्यामा नंदराजा आ अग्निमित्रनो उपयोग करतो हतो. एकदा मेट, नजराणा कोरे आपी तेने सिंहछ-द्वीपना राजा कने नंदराजाए मोकल्यो. सिंहछद्वीपना राजाए तेनुं बहुमान करी सानी मेट, नजराणा कोरे आपी तेने विदाय कर्यो. रस्तामां तेणे बंधुं उडावी मार्युं. तेने पाछा आवतां वार लागी जोई राजाने निवार धाय छे. पण वाट लांबी छे एम मानी मन मनावे छे. नंद राजाने एक सुगुप्तमंत्र नामनो मंत्री हतो. ज्योतिषमां ते पाईगत हतो. तेने अने सुवक्तने एक वखत विवाद थयो हतो जेमां बीजाए पहेलने हराव्यो हतो तेयी पहेलो बीजाना छिद्रो जोया करतो हतो. परिचारकवर्गे राजाने उक्केयो तेयी ते वधारे कोराभिष्ट थयो. ते दरम्यान अग्निमित्र आबी पहेल्यो अने पाछा वळतां रस्तामां तेने चोर कोकोए छंठ्यो एम तेणे कहुं तेयी तो बळी राजा थणो ज रोषाभिष्ट थयो. कारण के चारवर्गे तेने बधी हकीकतयी माख्म करी दीचो हतो.

राजा कहे छे "बे आंखवाळो माणस जर कुशल माणसयी छेतराय पण राजा तो हजार आंखवाळो छे एटले एने कोण छेतेरे !"

"दोनवजो बंभिकह जजेज कुलछेण नरिष संदेहो ।

वरबह पुत्र सहस्रवकी कइ सीरह बंभिके जगह" ॥ १०।२६६ ॥

वासवप्रमुख सर्व लोको आ वृत्तांत जाणी भागी हुठ्या. सुकेशीए देशभिरति प्रहण कर्तुं अने मरीने रविप्रभ नामनो देवता थयो. स्वांयी थ्यवीने तारी स्त्री भविष्यानुसूतामा गर्भमां ते आब्यो छे. सुवक्त पण मरीने देव थयो. स्वांयी थ्यवीने मनोवेग नामनो विधाधर थयो. जातिस्मरणज्ञानयी बधी हवीवत्त जाणी मंत्रान्त प्रहण भेभने वक्षं बई ते सने नंदद करवा आब्यो हतो. कारण के तारी स्त्रीना गर्भमां तेनी माता सुकेशीनो खीन छे. दुर्वक्त मरीने अमरतीरि उपर गहा भयंकर अजगर थयो. अग्निमित्र अनुकरो मरीने मणिभद्र मक्ष थयो अने त्रिवेदी अमरतीरि बई (गाथा २५१-२७५).

पढी भविष्यदत्त बने मार्या सहित हस्तिनापुर (गजपुर) पाछे आब्यो. काळे करी भविष्यानुसूताए एक पुत्रने प्रसव आब्यो जेनुं नाम सुप्रभ राखवामां आब्युं. कोको आ पुत्रोत्सवने अनेक प्रकारे उज्यो छे. कर्षी नईकरतुं कहे छे:-

“कथं तद्देवेभ्यं कथं तद्देवेभ्यं कथं तद्देवेभ्यं ।
 इदं सत्त्वं च सुधीर्षं किं पुन इदं सरागार्णं ॥ १०।२९३ ॥
 परशुमहद्विषयं गंधर्वेण च पृथ्व्यं लोचयति ।
 अस्मि न हीरु द्विषयं सो पशुभो अहं पुन देवो” ॥ १०।२९४ ॥

आ कहते वे मुनिवृषभो आषी पहोंध्या, जेनी जाण उपवन संरक्षकोए राजा भविष्यदत्तने करी. राजा भाँदावा गयो (गाथा २७६-३००).

ते बेम्यायी ज्ञानातिशये युक्त एवा विमलबुद्धि नामना साधुने राजाए सद्बाद अने असत्बाद संज्ञावा विनक्ति करी. राजा शंका करे छे “परलोकासीनो अभाव छे तो परलोक पण न ज होबे जोईए, अने तो पछी दानादि करवानो अर्थ छुं ?”

“परलोहणे अभावा पृथं निपत्रेण नरिष परलोभो ।
 तदहा दागाईवं सर्वं वि निरत्यर्थं वैव” ॥ १०।३०० ॥

विमलबुद्धिए राजानी कुशंका दूर करी (गाथा ३०१-३२५).

राजा भविष्यदत्त पोतानुं पूर्व तथा भाषी वृत्तांत कहेवानुं मुनिने कहे छे जे उपरयी मुनि निमोक्त प्रकारे कहे छे :-

जंशुद्रीपमां अरिपुर नामे एक नगर हतुं. स्यां प्रभंजन नामनो राजा राज्य करतो हतो. वज्रसेन नामनो तेने मंत्री हतो अने तेने श्रीकांता नामनी भार्या हती. तेमने कीर्त्तिसेना नामनी एक पुत्री यई. तेज गाममां एक विद्यात अने धनाढ्य शेठीओ रहेतो हतो जेनुं नाम धनदत्त हतुं. तेने नंदिभद्रा नामनी स्त्रीयी धनमित्र नामनो पुत्र हतो. वळी स्यां एक बीजो श्रेष्ठी पण रहेतो हतो जेनुं नाम नंदिदत्त हतुं. तेने भद्रा स्त्रीयी नंदिमित्र नामनो एक पुत्र पयो हतो. शहेरमां समाधिगुप्त नामना मुनिवर वर्षाशुभमां आचरवा लायक गुह्यवास लेवी रखा हता. ते ज सन्निवेशमां कौशिक नामनो एक बाल तपस्वी पण रहेतो हतो जे समाधिगुप्तमां ईर्ष्या करी करतो हतो. तेयी मरीने ते अशनिवेग नामनो राक्षस बन्धो. वज्रसेन मंत्री मरीने पूजादिना प्रजापती द्वीपतिलकमां (भवदत्त नामधारी) राजारूपे अवतर्यो (गाथा ३२६-३५०).

धनदत्त, धनमित्र वगैरे साधुपूजादियी शुभकर्मनुं उपाजंन करे छे ज्यारे मलिन साधुनी छीळना, दुर्गच्छा वगैरे करवायी धनदत्तनी नंदिभद्रा भार्या अशुभ कर्म उपाजंन छे. पिताए काठी मुकेल कीर्त्तिसेना नंदिभद्रा साथे मैत्री करे छे. नंदिभद्राए पंचमीव्रत ग्रहण करी तेनुं उजमणुं वगैरे कर्युं. कीर्त्तिसेना मरीने द्वीपतिलकमां भवदत्तने स्यां तेनी स्त्री नागसेनायी भविष्यानुसूपाकरूपे अवतरी. द्वीपतिलकना राजाने अशनि-वेगे समुद्रमां नाखी दीयो. नंदिभद्र मरीने वैमानिक देवता यई. नंदिमित्र मरीने अम्युत करपनो इंद्र पयो. भद्राए मरीने धनपति त्परो पित्त पयो. धनदत्तनी भार्या (नंदिभद्रा) कमलक्षीकरूपे अवतरी. पंचमी व्रत करी मद्रा पामेक धनमित्र मरीने तुं भविष्यदत्त पयो. आषी भविष्यदत्तने वैशाम्य आस्यो अने ज्येष्ठ पूज्यो सप्तमष्ट सोपी लेणे बीक्षा लीषी (गाथा ३५१-३७५).

कामलाक्षी अने बीजाए पण बीक्षा लीषी. बीक्षा कथाविधि विवशंपूर्वक पाळी अविष्यदत्त मरीने कामला-देवताकेरुं देवतागद मद्राधारी सुप्रवर पयो. कामलाक्षी मरीने प्रभुचूड देवता तरीके अने मद्राधारी मरीने रजचूड तरीके अवतर्यो. त्रणेय देवताओ सात्तमा करपमां सब आनंद करे छे (गाथा ३७५-४००).

नीक निषधना सम्प्रभारमं, मेरुनी पूर्व अने लवण सप्तमनी पश्चिमे, सोड विषयसूक्त पूर्व विषय अत्रोके छे. देव्यं गंधावरी नामनुं इंद्र अने विद्यात एक विचार छे. देव्यं गंधावरी नामनुं एक नाम वगैरे अर्धसेन नामनो तेनो राजा हतो. गांधारी नामनी तेने एक स्त्री हती. ए स्त्रीने वेदे अत्रोके अत्रोके

वर्षादि पुत्ररूपे ब्रह्मर्षी जेसुं मम वसुंधर राखवामां जाणुं. तेने सुमति साये प्रव्याजवामां अण्ये. हेमांगद तथा रत्नचूड बने यथासमय मरीने आ बनेना पुत्ररूपे जन्म्या. तेपनां नाम अनुक्रमे श्रीवर्धन अने नंदिवर्धन राखवामां अण्ये. वसुंधरने राज्य यखीं उपर कैसाडी गंधीसेने दीक्षा इहण करी (गाथा ४०१ - ४२५).

आकाशमां सरदअने एकदम वातथी विखरई जसुं जोई सवै वस्तुना क्षमाभंगुर खभावपी खिज कई वसुंधर वैराग्य पाव्यो अने पुत्र श्रीवर्धनने अभिविक्त करी सिंहासनाखूट बननी पोते प्रव्याज धरण करी. अने अनुक्रमे एवा स्वामने प्राप्त कर्युं के ज्यां दुःखनो आत्मंतिक अभाव छे (गाथा ४२६ - ४५०).

छुभाता नंदिवर्धननी अम्यर्थनायी, श्रीवर्धन तेनी साथे विश्वपरिभ्रमण माटे नीकळ्यो. अने तेमने रत्नशेखर नामना मुनिबृषभ वृक्ष नीचे बेटेला मळ्या. श्रीवर्धने तेमने लोकमान, लोकमेद अने लोकस्थिति निषे प्रश्नो पूछमा जेनो साखोच जबाब रत्नशेखर मुनिए आप्यो. ते उपरांत बनेए पोताना पूर्वमकचुरांतो कहेवानी विनक्ति पण करी; जे उपरपी मुनिशीए तमाम हकीकत तेमने कही संमळावी. जातिस्वरणथी वैराग्य पामी बनेए पोताने दीक्षा आपवानो आमह कर्यो पण इजु दीक्षाने छ मासनी वार छे माटे स्वांसुधी भोग भोगवो अने स्यारबाद दीक्षा आपवामां आवशे एम मुनिए तेमने कसुं (गाथा ४५१ - ४७५).

स्यार बाद तेजो पोताना नमरमां स्याथी पाछा गया. अने छ मास बाद तेज मुनि पासे दीक्षा खई, दीक्षा यथार्थ पाळी, तप करी, मोक्षे गया. अने आ रीते आ भविष्यदत्त आख्यायन नामसुं दससुं आख्यायन समाप्त थयुं (गाथा ४७६ - ५००).

‘भविष्यदत्त कहांनो सारांश

जिनने नमस्कार करी ‘श्रुतपंचमी’ना फळने वर्णववानी कवि प्रतिज्ञा करे छे. गौतम गणधरे श्रेणिक राजाने आ कथा जेवी रीते कही छे तेवी रीते कवि धनपाळ आपणने कहे छे.

प्रसिद्ध भरतखंडने निषे कुरुजंगल नामना देशमां गजपुर अथवा हस्तिनापुर नामे नगर छे. भूपाल नामे राजा स्यां राज्य करतो इतो. ए नगरमां धनपति नामनो एक वणिक् पण रहेतो इतो. हरिबल नामनो एक बीजो बेपारी पण स्यां रहेतो इतो अने तेने कमलश्री नामनी एक सुंदर पुत्री इती जेना हाथनी मागणी धनपतिए पोताने माटे करी अने ते हरिबले मंजुर पण राखी. एकदा पोतानी सखीओने पुत्रवाळी जोईने अने पोताने पुत्र न इतो तेथी कमलश्री खिन्न थाय छे अने एक मुनिने ए बाबत पूछे छे जेना जबाबमां तेने एक सुंदर अने सर्वांगसंपूर्ण पुत्र यशे एम मुनि स्वप्न द्वारा कहे छे. वखत जतां कमलश्रीने एक पुत्र प्राप्त थाय छे जेसुं नाम भविष्यदत्त राखवामां आवे छे (संधि १).

कमलश्री अने धनपति बच्चे प्रेम कमी थतो जाय छे. धनपति कमलश्रीने पोताने पीयर जवानुं कहे छे. पीयरमां रहेती पुत्री उपर समाज शंकांनी दृष्टिए जुए छे. माता अने पिता (हरिबलने हरिदत्त पण कथांक न्यांक कहेवामां आवेळ छे) बने उद्विग्न थाय छे. बाळक भविष्यदत्त पण ‘जेवा थाय तेबां धईए’ नी देशकालानुसारिणी वित्तशिक्षा माताने आपी आभासेन पुरं पाळे छे (संधि २).

धनपति पछी धनदत्त नामना बीजा बेपारीनी पुत्री सरूपाने परण्यो. तेने पण समय जतां पुत्र थयो जेसुं नाम वसुंधर राखवामां जाणुं. ए बहु तोफानी थयो पण सद्भावये ए कांचन नामना देशमां अन्य बेपारीओ साथे बेपार माटे मयो. एमां भविष्यदत्त पण इलो. एने मध्यवरीए इवाडी मारवानी सलाह पोताना पुत्र वसुंधरने सरूप-आवे छे. प्रतिबुद्ध पयकने लीषे तेजो त्रेनाक झिपमां (त्रेनाक परीतातर्गत) आवी बहेचे छे. अहिंसा बेपारीओ उद्वरी गया अने जळ, फळ अने पुण्यो वीणवा मंडी गया. भविष्यदत्त जेनाक प्रेमे उद्वरी मयो. ए सत्काली परवा कर्या त्रेना वसुंधरने बहाय इंजतरवानो हुकल करी दीयो (संधि ३);

મવિષ્યદત્ત તિલકદ્વીપ ઉપર રહી ગયો. જિનમંદિરવાળા એક ડજલ ગામમાં તે આવી પહોંચ્યો (સંધિ ૪).

મવિષ્યદત્ત તે મંદિરમાં સૂતો છે. અચ્યુત સ્વર્ગના ધનીના કહેવાયી જે ધનમિત્રે જૈનધર્મનો સંગીતાર કર્યો હતો તેની શું સ્થિતિ છે તે બાબત મુનિ યશોધરને અચ્યુત નામે સ્વર્ગના ધર્મિણ પૂછી. યશોધરે ધનપતિની બધી હકીકત કહી સંભળાવી. જાગ્યા પછી મવિષ્યદત્તે દિવાલ ઉપર કાર્દિક લલ્લેહું ઘાંચું અને કાર્દિક સાંમલ્યું. તેને અનુસરી તે પૂર્વમાં પાંચમા ઘર મળી ચાલી નીકલ્યો. સાં એક છોકરી બેઠેલી થીઠી. તેને તે પરખ્યો (સંધિ ૫).

સુમ્રતા નામની એક સાધ્વી કમલશ્રીને શ્રુતપંચમીનું વ્રત પ્રહણ કરવા કહે છે. તે સાધ્વી કમલશ્રીને પોતાના ગુરુ પાસે લઈ જાય છે અને કમલશ્રી દુઃખ પરંપરાનું કારણ પુછે છે. મવિષ્યદત્ત અને તેની પત્ની સ્વદેશ પાછા ફરવા નિશ્ચય કરે છે ય્યારે ફરીને બંધુદત્તનો તેમને મેટો થાય છે. બંધુદત્ત પોતે કરેલ વિશ્વાસઘાત માટે મવિષ્યદત્તની માફી માગે છે અને બધા સ્વદેશ જવાનો વિચાર કરે છે (સંધિ ૬).

મવિષ્યદત્ત ધાર્મિક પ્રવૃત્તિમાં રોકાયો છે તે વખતે બંધુદત્ત વહાણો હંકારવાની આજ્ઞા આપે છે. મવિષ્યદત્તને એકલો મુક્તી બધા ચાલી નિકળ્યા. રસ્તામાં બંધુદત્ત મવિષ્યદત્તની સ્ત્રી પાસે પ્રેમયાચના કરે છે અને ય્યારે તે તેની પાસે બલાલ્કાર કરવા જાય છે સ્વારે બરાબર પ્રતિકૂલ પવનના શપાટાથી વહાણ વિરુદ્ધ વિશામાં ચાલ્યા જાય છે. વેપારીઓ તો મવિષ્યદત્તની સ્ત્રીની છેલ્લીનું આ પરિણામ છે એમ સમજે છે અને તેનું મન મનાવવા કહે છે અને તેમ કરવાથી બધું અનુકૂલ થઈ જાય છે. બધા હસ્તિનાપુર નજીક પહોંચી જાય છે (સંધિ ૭).

હસ્તિનાપુરમાં બંધુદત્તના આવવાથી સૌ સુશસ્ત્રુશાલ થઈ જાય છે. આ વાતની સ્ખર હરિદત્ત (હરિબલ) કમલશ્રી (કમલા) ને પળ આપે છે. કમલશ્રી મવિષ્યદત્તના સ્ખર મેલ્લવા ઘરે ઘરે મટકે છે, પળ કોઈ કશા સમાચાર નથી આપતું. સરૂપાને કાને ગામગપાટા પહોંચે છે અને તેથી મવિષ્યદત્ત કેમ ન આવ્યો એ બાબત બંધુદત્તને પૂછે છે. બંધુદત્ત જવાબ આપે છે કે એનું મન કદાચ દોલત વિના અહીં આવવાનું નહિ હોય જેથી એ તે દ્વીપમાં રોકાયો હશે. સુમ્રતા પોતાના ગુરુદેવને મવિષ્યના પુનરાગમન માટે પૂછે છે, ત્યારે તેઓ કહે છે કે આજથી ત્રીસમે દિવસે પટલે કે વૈશાલ મામુની પંચમીએ એ અહીં પહોંચશે, રાજા ધશે અને કમલશ્રી રાજમાતા તરીકે ઓલ્લાશે. ધનપતિ પોતાના પુત્ર બંધુદત્તના લગ્ન પરદેશમાંથી લાવેલી કન્યા (મવિષ્યદત્તની પત્ની) સાથે વિધિપૂર્વક કરવા વિચારે છે. મવિષ્યાનુરૂપા (મવિષ્યની પત્નીનું નામ) મુસ્કેલી અનુભવે છે (સંધિ ૮).

આ બાજુ મળિમદ્ર યક્ષ મવિષ્ય પાસે આવે છે અને પત્ની વગેરેના ક્ષેમકુશલ પૂછે છે. તે બધી હકીકત તેને જણાવે છે. વિમાન મગાવી તે યક્ષ બરાબર વૈશાલી પંચમીએ તેને ગજપુર લઈ જાય છે. કમલા (કમલશ્રી) ને સ્વ સ્વ આનંદ થાય છે. બંધુદત્તના લગ્ન પ્રસંગ ઉપર જવા માટે કમલા મવિષ્યને પૂછે છે. બંધુદત્તે લાવેલ કન્યાની તમામ હકીકત મવિષ્ય પોતાની માતાને કહે છે. અને ઘરેણાં પહેરી લગ્નપ્રસંગ ઉપર જવાની પોતાની સંમતિ પણ આપે છે. સાથે સાથે તે કન્યાને આપવા વાક્યે મવિષ્ય પોતાની માતાને નામસુદ્રા વળ આપે છે જે કમલા કોઈપણ રીતે મવિષ્યાનુરૂપાને પહોંચાડે છે (સંધિ ૯).

મવિષ્ય સ્વાભાવ રાજા પાસે જાય છે; અને ઘણી ઘણી મેટો આપે છે. ધનપતિ પોતાના પુત્ર બંધુદત્તના જે કન્યા સાથે લગ્ન કરી રહેલ છે તે સંધામર્યા છે એવું જાહેર કરતાં રાજા શેઠને ઓળખે છે. બંધુદત્ત અને તેના પત્તાસ વ્યાપારી સાથીઓ તેમ જ ધનપતિ વગેરે રાજસભામાં આવ્યા અને બંધુદત્તે હસ્તન

सामने आवे एकी चैलेख्य राजा समस्त आवी, जेवी भविष्य प्रकाशना आवे छे: अखर सुधी भविष्यने कोई भविष्य तरीके ओळखतुं नहोतुं. ए हवे स्पष्ट थाय छे. बंधुदत्तना साथीओ अथ थी इति सुधी तमाम हकीकत राखने कहे छे. राजा धनपतिने तथा बंधुदत्तने केद करे छे (संधि १०).

अपलक्षणी अने चंद्रलेखा भविष्यानुरूपाना पातिव्रतनी परीक्षा करे छे भविष्य अने भविष्यानुरूपा परे छे. बंधने मुक्ति आपवामा आवे छे. धनपति नवदंपतीने तथा कमलाने पोताना घेर लई जाय छे (संधि ११).

राजा-राणी आ नवदंपतीने एटला बधा चाहे छे के राजा भविष्यने सुगराज जेटलो ज प्रेमपात्र मणे छे अने पोतानी राजकुंवरी सुमित्राने भविष्य जोडे परगावे छे. धनपति पोताना पूर्वकृत्य मटे पश्चात्तापनी जरा पण लगणी बतावतो नथी तेयी कमला खिन धई तेनुं घर छोडी पोताने पीयर जाय छे अने भविष्या-नुरूपा पण तेनी जोडे ज जाय छे. कांचनमालाना उपालंभयी धनपतिनी सान ठेकाणे आवे छे अने कमला पासे जई तेनी माफी मानी तेने पोताने घेर लई आवे छे (संधि १२).

सिंधु देशमा आवेल पोतनपुरनो राजा, चित्रांगने मोकली, खंडणी आपवानुं तेमज भविष्य जे कन्याने लबेल छे ते तथा राजानी पोतानी पुत्री सुमित्राने साँपवानुं हस्तिनापुरना राजाने कहेवडावे छे. भविष्य, प्रियसुंदरी, पृथुमती अने अन्य सचिवोनी एक समा राजा बोलवे छे लोहजंघ नामनो एक मंत्री चित्रांगने गधेडा उपर बेसाडी फेरववानुं सूचन करे छे. धनपति, अनंतपाळ वगैरे पोतपोतानी सलाह आपे छे. भविष्य पण पोतानी सलाह आपे छे अनंतपाळ के जे लडाईनी तरफेणमां न हतो अने भविष्य के जेगे लडाई करवानो विचार दर्शाव्यो हतो ते बे वषे चकमक अरे छे. अनंतपाळ चित्रांगने मळे छे अने हल्लो करवानुं कहे छे. पण चित्रांग भूपाल पासे छेल्लो जबाब लेवा जाय छे अने पोतानी राजकुंवरी सुमित्राने सिंधुपति मृगेन्द्रकंधरने आपवानी सलाह आपे छे. आ सांभळी भविष्यने खूब क्रोध चडे छे अने चित्रांगना जीभ तथा आंख फोडी नाखवानुं कहे छे. धनपति वषे पडे छे (संधि १३).

पहेलां तो कच्छना विद्यासवाती राजा उपर हुमलो करवानुं भविष्य भूपाल राजाने सूचवे छे. आवी वात हवामा आवतां कच्छनो राजा शरणे आवे छे. भूपाल राजानी मददमां हरिपति, लोहजंघ, कच्छाधिप, पांचाल, अने पर्यंतपति आवे छे. पोतनपुरनो राजा संधिनुं कहेण मोकले छे. पण लक्ष्मण वणुं आगळ वची गयुं हतुं तेयी संधि करवानुं अशक्य हतुं. लडाईमां कच्छाधिपति पराजय पामे छे अने युद्धनी बाजी पोतनपुरना खामीनी तरफेणमां आवती जाय छे. युद्धने मोखरे भविष्यदत्तने मोकलवामां आवे छे. पराजयना घणा चिन्हो देखाय छे छातां छेवटे तो पोतनपुरना राजपुत्र अने भविष्य वषेना इंद्रयुद्धमां भविष्य जीते छे अने पोतनपुरना राजपुत्रने जीवतो पकडी ले छे (संधि १४).

भविष्यने सुगराज वृणाववामां आवे छे, अने राजपुत्री सुमित्राने तेनी साथे परगाववामां आवे छे. भविष्यानुरूपाने तिलकक्षीप जवानी इच्छा थाय छे. ब्राह्म आ वखते देवता राजमहेल्मां हाजर थाय छे. तेनुं नाम मणवेय (मनोवेग) छे. ते कहे छे के तेना मालिके तेने भविष्यानुरूपानी इच्छा पार पाखवा मोकत्पो छे (संधि १५).

तिलकक्षीपमां जई जे भविष्य तथा भविष्यानुरूपा जिनालयमां पूजा करे छे. सां तेमने बनेने जयनंदन अने अभिनंदन नामना बे साधुओ मळे छे. जीवदया, सखवचन, अदत्तादान, ब्रह्मचर्य अने अपरिग्रह ए पांच अग्र्युक्त वगैरे वाकते साधुओ सबजावे छे. जिनबंदन, पोसहोववास, दारामिकखण्ड, अने सखेहणा ए चार सिद्धांतयो पण बतावे छे (संधि १६).

મળવેય નામના વિદ્યારે તેને શા માટે મદદ કરી એ વાક્ય મળિષ્યે બ્યારે એ ચાહણ સમુદાયને કુલુંદ્યારે તેઓએ નિમ્નોક્ત વૃત્તાંત કહી સંમત્કાવ્યો :-

કાંપિલ્યપુરમાં એક રાજા રાજ્ય કરતો હતો. ત્યાં વાસવદત્ત નામે એક વ્રાહ્મણ રહેતો હતો. તેને સુવૃક્ક અને દુર્વૃક્ક નામના બે પુત્રો હતા. વિમલમંત્રીને એ બંનેની રૂપ્યા થાય છે. એકદા સિંહલદ્વીપના રાજા પાસે, તે રાજાને મેટ મોકલવા માણસ મોકલવાની જરૂર પડી. વાસવદત્ત વ્રાહ્મણે પોતાના જમાઈનું નામ સૂચવ્યું જે ઉપરથી વિમલમંત્રીને ક્રોધ ચઢ્યો અને બંને વચ્ચે કડીઓ થયો. દરમ્યાન તેને મોકલી દેવામાં આવ્યો પણ પાછા ફરતાં તેને ઘણો કિલંબ થયો તેથી દુર્વૃક્ક નવનાહી નિરોધ કરી જવાબ આપે છે કે તે અગ્નિમિત્ર (પોતાના બનેથી) ચાર રોજમાં પાછા આવશે. વિમલમંત્રીએ આવી ઓટી આશ્વાઓ ન આપવાની સલાહ દુર્વૃક્કને આપી, જે ઉપરથી દુર્વૃક્કે ઘમણા જોરથી પ્રથમ કહ્યું હતું તે કહ્યું. તેથી બંને વચ્ચે કડીઓ થયો અને દુર્વૃક્કે કહ્યું કે જે કોઈ હારે તેને લોકોએ શિક્ષા આપવી. રાજાએ બંનેને વાર્યા અને કોઈ શ્રીજી પ્રામાણિક વ્યક્તિને એ વાત પૂછવા કહ્યું. તેથી તેઓ ક્ષુલ્લક ય્યોતિષી (આ બનાવ પણ મ૦ આ૦ માં માત્ર મહાજ સંક્ષિપ્તરિતે, ધરો ધ્યાલ ન આવે તેવી રીતે, વર્ણવ્યો છે) પાસે ગયા અને ક્ષુલ્લકે જવાબ શીશો કે તે માણસે મેટ તરીકે આપેલ ઘણા પૈસા વાપરી નાક્યા છે અને આજથી ત્રીસમે દિવસે એક મિચ્છારી તરીકે તે અહીં પાછો આવશે. બંનેએ જાહેરે બંધી વાત રાજાને કહી. બરાબ ત્રીસમે દિવસે અગ્નિમિત્ર આવી પહોંચ્યો. રાજાએ તેને કેદ કર્યો. સમસ્ત કુટુંબ ઉપર રાજાની નાપસંદગી ઉતરી હતી (સંધિ ૧૭).

આ અઠારમી સંધીમાં દુર્વૃક્ક ક્ષુલ્લક (ક્ષુલ્લક) પાસે ગયાનું વર્ણન આવે છે. દુર્વૃક્ક જૈન બને છે અને મરીને સુધર્મ સ્વર્ગમાં જાય છે. તેની માતા સુકેશા પણ જૈનત્વનો અંગીકાર કરે છે અને મરીને હન્દ્ર બને છે. પછી સ્વાંથી મરી દુર્વૃક્ક મળવેય તરીકે અવતરે છે. અને સુકેશા પહેલાં રવિપ્રમા તરીકે અને પછી મળિષ્યાનુરૂપાના ગર્ભમાં અવતાર લે છે. સુવૃક્ક સર્પ બને છે. રાજાને પ્રાર્થના કરી તિવેદ્યા પોતાના ધણીને છોડાવે છે. બંને સાથે મરે છે. ધણી (અગ્નિમિત્ર) મળિમદ્ર તરીકે અવતરે છે. તિવેદ્યા રોહિણીરૂપે અને પછી મળિષ્યની પુત્રી તરીકે અવતરશે. પછી તેઓ ઘણા - મળિષ્ય અને મળિષ્યાનુરૂપા - ગજપુર જાય છે. મળવેય પોતાને સ્પર્ષે પાછો ફરે છે. અને પોતાના માર્દને (સુવૃક્કને) - સર્પને ધરે રસ્તે વાળે છે. મળિષ્યને સુપ્રમ, વનકપ્રમ, સૂર્યપ્રમ અને ચંદ્રરાશિ નામના ચાર પુત્રો અને તારા, સુતારા નામની બે પુત્રીઓ થાય છે. વિમલબુદ્ધિ નામના એક મુનિ ત્યાં આવે છે. ઘણા વાંદવા જાય છે. મુનિ જીવન ક્ષણમંગુર છે એવો ઉપદેશ આપે છે. મળિષ્યને જીવનનો કંટાળો આવવા લાગે છે (સંધિ ૧૮).

વિમલબુદ્ધિ નામના મુનિને પોતાનો પૂર્વજન્મવૃત્તાંત તથા મળિષ્યમાં પોતે કોણ થશે તે કહેવાની મળિષ્ય વિનતિ કરે છે તે ઉપરથી મુનિ નિમ્નોક્ત અહેવાલ કહે છે :-

અરિપુત્રો મરુત નામનો રાજા હતો જેને ધરા નામની રાણી અને વજ્રોચર નામનો અમાત્ય હતો. તે અમાત્યને કૌશિકીસેના નામે પુત્રી હતી. તેનો વર જુગારી, લંપટ અને ચોર હતો. અમાત્યપુત્રી એકદા એક ધનમિત્ર નામના ધનમિત્રને દેશનાં વૈતજ પ્રેમમાં પડે છે. ધનમિત્રની પત્ની અને અમાત્યપુત્રીની સહી ગુપ્ત-માલા ધનમિત્રને પરણવાની અમાત્યપુત્રીને સંમતિ આપે છે. પણ અમાત્યપુત્રી ના પાડે છે અને કહે છે કે તે વેતે વચ્ચે છે એ દિસાંબે પણ તેની ધનમિત્રને બંધુ સમાન જ મળશે જોઈએ. આ વિવેદનથી ગુપ્તમાલા સ્વ-હર્ષિત થાય છે. અમાત્ય વજ્રોચર ધનમિત્રને બેઠી બનાવે છે. ધનમિત્ર અને અમાત્યપુત્રી બંને કૌશિકીસેના વચ્ચે

૧૬ મળિષ્યદત્ત વાક્યાન અને મળિષ્યદત્ત કથા વાળી સુવૃક્ક અને દુર્વૃક્કવાળી ઘટના સરલાવતી, મળિષ્યદત્ત કથાની અંતમાં દુર્વૃક્ક દ્વારા માણસ તરીકેના અર્થમાં વપરાયો છે ત્યાં ત્યાં સુવૃક્ક પોષ્ટિક, એમ લખાયેલું.

બને છે. અને એ જ્ઞાને પ્રેમ ચાહુ રાજે છે. ધનમિત્રને નંદીમિત્ર તામનો એક મિત્ર હતો. શહેરમાં એક બીજા સમાધિગુપ્ત નામના સાધુ આવે છે જે જૈનધર્મના સિદ્ધાંતોનું પ્રતિપાદન કરે છે. માનસોનો કૌશિક તરફ અધાર વાળી જાય છે (સંધિ ૧૯).

નંદીમિત્ર ધનમિત્રને રાત્રિભોજનનો ધ્યાગ કરવાનું કહે છે. ધનમિત્ર અને અનાસવપુત્રી કૌશિક વાસે જવહું હણુ ચાહુ જ રાજે છે વજ્જોયરે કૌશિક પાસે ન જવહું લોકોને સમજાવું હું તેથી કૌશિક તેના તરફ તિરસ્કારની લગાળીથી જુપ છે અને એ જ રીતે મરણ પામે છે. તેથી તિલકહીપમાં અજ્ઞાનિયેવ તામનો રાક્ષસ બને છે. સમય જતાં રાજા ધાતર વજ્જોયરે પળ લઢાહમાં મરીને તિલકહીપમાં યત્નોબન કરીને જન્મ લે છે. નંદીમિત્ર પળ અનજ્ઞન કરી પંહિત મરણે મરે છે અને વિદ્યુત્પ્રમ નામે દેવેના રાજા - સ્વામી - તરીકે સોઢ્યા સ્વર્ગમાં ઉપજે છે. ધનમિત્ર, તેનુ મા-માપ, કીર્તિસેના વગેરે જૈન ધર્મ પાઠી છુદ્ધિ મેઢ્ઢે છે. માતા ૬૭ ક્ષિપ્ત સુધી શ્રુતપંચમી વ્રત પાઢે છે. ધનદત્ત અને તેની પત્ની હસ્તિનાપુરમાં અવતરે છે. તેમનો પુત્ર કે જે ગૌઢ તરફ ગયો હતો તે વિજઢ્ઢીથી મરણ પામી ગજપુરમાં મવિસયત્તરૂપે અવતરે છે. ગુણમાલ્ય અને કીર્તિસેના વગેરે ધનમિત્રના મરણથી દુઃશી પાય છે. ગુણમાલા મરીને મૂપાલ રાજાની પુત્રી તરીકે અને કીર્તિસેના ત્રિલોકહીપમાં મવિધ્યાનુરૂપારૂપે અવતરે છે. વજ્જોયર કે જે યજ્ઞોધન તરીકે અવતરેો હતો તેને અસુરરૂપે અવતરેલ કૌશિક ધાઈ જાય છે. જે પંક્તિઓ વિવાલ ઉપર લલવામાં આધી હતી તે ધનમિત્રના મિત્ર અચ્યુતસર્ગના સ્વામી નંદીમિત્રે લલ્હી હતી (સંધિ ૨૦).

મવિધ્ય હવે રાજ્યકારમાર સુપ્રમને સૌપી ઢીક્ષા લેવા ઈષ્ઢા ધરાવે છે. પોતાની માતા કમલશ્રીને, મૂપાલને, ધનપતિને, અને પ્રિયસુંદરીને તે બોલવે છે. સુપ્રમ પિતાને તેમ કરવા ના પાઢે છે અને છેવટે રાજ્યપાટ પોતાના નાનામાઈ ધરણિદને આપવા અને બીજા બધા માઈઓ સલાહકાર તરીકે વર્તણે એમ કહી નાના માઈને રાજ્ય સૌપે છે. મવિધ્ય, કમલશ્રી અને મવિધ્યાનુરૂપા પ્રવ્રજ્યા પ્રહણ કરે છે (સંધિ ૨૧).

સુમિત્રા, ધનપતિ અને હરિદત્ત વિલાપ કરે છે. કમલા અને મવિધ્યાનુરૂપા ઘોર તપ કરીને અને અનજ્ઞન કરી મરણ પામી દસમા દેવલોકમાં પ્રમાચૂઢ અને રજ્ઢચૂઢ તરીકે જન્મ લે છે. મવિધ્ય પળ તેમ કરી તે જ દેવલોકમાં અવતરે છે. તેઓ બધા એક વલત પોતાના સંતાનો શું કરે છે તે જોવા પૃથ્વી ઉપર આવે છે. મરીને પ્રમાચૂઢ ગંધર્વોના સ્વામીના પુત્રરૂપે અવતરે છે. તેનું નામ સુવહુંધર છે. રજ્ઢચૂઢ અને હેમંજય મરીને સુવહુંધરના પુત્રો તરીકે જન્મે છે. હેમંજય ધીધર પાસે ઢીક્ષા લે છે અને મોક્ષે જાય છે. શ્રુતપંચમી વ્રતનય પ્રતિપાલનથી મવિધ્ય ઢોથે મવે કેવી રીતે મોક્ષે જાય છે તે કવિ ધનપાલ અંતમાં જળાવે છે (સંધિ ૨૨).

વિશેષ નામોનું સામ્ય

ગજપુરનો રાજા મૂપાલ, ધનપતિ, ધનપતિની પત્ની કમલશ્રી, એ બનેનો પુત્ર મવિધ્યદત્ત, ધનપતિની બીજી પત્ની નામે સરૂપા, સરૂપાથી ધનપતિનો બીજો પુત્ર નામે બંધુદત્ત, સાધ્વી સુવ્રતા, મવિધ્યની પત્ની મવિધ્યા-નુરૂપા, અધિમદ્, મનોમેગ વિષ્ણવર, વાસવ વ્રાહ્મણ - પુરોહિત અને તેની પત્ની સુકેશી તથા સુવક્ર અને દુર્વક્ર મામલ્લા બે પુત્રો તથા કિવેશી નામની પુત્રી અને તેમો પતિ અમિમિત્ર, રવિપ્રમ (સુકેશી મરીને રવિપ્રમ પાય છે); મવિધ્યાનુરૂપાથી મવિધ્યનો પુત્ર સુપ્રમ, વિમલબુદ્ધિ નામના મુનિ, અમાલ્યપુત્રી કીર્તિસેના, અરિપુરનો રાજા પ્રમંજય, અરિપુરનો ધનદત્ત શેઢુ, તેમો પુત્ર ધનમિત્ર, ધનમિત્રનો મિત્ર, બાહુ તપશી કૌશિક, મુનિ સમાધિગુપ્ત, અજ્ઞાનિયેવ. (કૌશિકને મવિ ઝીવ), પ્રમાચૂઢ (કમલશ્રીને માવિ ઝીવ), રજ્ઢચૂઢ (મવિધ્યાનુરૂપાની સ્વામી ઝીવ) રજ્ઢચૂઢ હજ્ઢચૂઢ વિશેષ નામો પુરતું મવિધ્યદત્ત આરૂપામ અને મવિધ્યદત્ત કરાં એ બંને બંને સમાન પ્રસંગે સંહિત સામ્ય છે.

વિશેષ નામો વચ્ચે મેદ

મવિષ્યદત્ત આહ્યાનમાં, વરદત્ત (સરૂપાનો પિતા), સુતારા (મૂપાલ રાજાની પુત્રી), જયનંદ મુનિ, મુગુતમંત્ર મંત્રી, મુકેશી, રત્નોલ્કર, હેમંગલ, વસુંધર અને વજ્રસેન ઇત્યાદિ વિશેષ નામોનો ઉલ્લેખ છે; જ્યારે મવિષ્યદત્ત કથામાં એ નામો માટે અનુક્રમે ધનદત્ત, મુમિત્રા, જયનંદન, વિમલમંત્રી, મુકેશા, શ્રીધર, હેમંજય, મુવસુંધર અને વજ્રોદરનો પ્રયોગ કરાયેલો છે. અર્થની દૃષ્ટિએ ઘાસ પેત્ર લાગતો નથી. તેમાં મુકેશી—મુકેશા, હેમંગલ—હેમંજય, વસુંધર—મુવસુંધર તો લહિઆઓની મૂલો પળ હોવી સંભવે છે. કોઈ કોઈ ઠેકાણે એક જ વિશેષ નામને બદલે બીજો મલ્લતો શબ્દ પળ મોટવી દેવામાં આવ્યો છે. દા. ત. હરિવલ (પ્રથમ સંધિ) ને માટે હરિદત્ત આગલ કથામાં વપરાયો છે જ્યારે મવિષ્યદત્ત આહ્યાનમાં તિવેઈ (ત્રિવેદી) માટે સંતિમઈ શબ્દ યોજવામાં આવ્યો છે. તે માટે જુઓ અનુક્રમે ગાથા નં. ૨૭૪ તથા ૨૫૨ (દસમું આહ્યાન). કોઈ વખત પર્યાયવાચી શબ્દ પળ લેવામાં આવેલ છે. દા. ત. ઋરિપુરનો રાજા પ્રમંજન હતો એમ મવિષ્યદત્ત આહ્યાનમાં છે જ્યારે મવિષ્યદત્ત કથામાં મરુત્ શબ્દનો પ્રયોગ કરાયેલો છે. આ સંબંધમાં પાઠાંતરોની પસંદગીમાં વિવેકસુદ્ધિ વાપરવાની કેટલી જરૂર પડે છે તેનો એક દાખલો અહિં નોંધું તો તે અસ્થાને નહિ ગણાય. પ્રમંજન નામનો પ્રયોગ મવિષ્યદત્ત આહ્યાનમાં જે ગાથામાં કરેલો છે તે ગાથા નીચે પ્રમાણે છે :-

“તરથ પમંજનનામો રાથા હોચાળ જભિયપરિઓહો ।

મંતી વિ વજસેળો વસ્ત ય મજા ય સિરિકંલા” ॥ ૧૦ । ૩૨૭ ॥

યાકોવી સંપાદિત મવિષ્યદત્ત કથામાં નીચે પ્રમાણે પાઠ છે :-

ઠાંઈ નરવહ્વરુ નામુ મહોયરુ ધર મહપ્તિ મંતિ વજોવરુ ।

અહિંયા વરુ શબ્દ માટે યાકોવીએ મરુ શબ્દને પાઠાંતર તરીકે પાદનોંધમાં લીધો છે. આ ગાથા ઓગળીસમી સંધિના બીજા કહલકમાં આવે છે. દલાલ—ગુણે સંપાદિત મવિષ્યદત્ત કથામાં નરવહ્ મરુનામુ એ પ્રમાણે શબ્દો લીધેલ છે. પળ ઠાં. ગુણે રાજાના નામ તરીકે તો ‘મહોયરુ’ શબ્દને જ લે છે અને ‘મરુનામુ’ એ શબ્દનો કશો અર્થ પોતાની નોટ્સમાં આપતા નથી. એટલે કે એ શબ્દ એમને સમજાયો નથી એ સ્પષ્ટ છે. ઠાં. યાકોવીએ સ્થિર કરેલ પાઠ મવિષ્યદત્ત આહ્યાનવાઢી ગાથા આપણી સામે ન હોય તો જરા પળ હોટો નથી; ઉલટો સુયોગ્ય લાગે છે. પળ મવિષ્યદત્ત આહ્યાનવાઢી ઉપર્યુક્ત ગાથા વાંચ્યા પછી આપણે રાજાના નામ તરીકે ‘મરુત્’ શબ્દ લેવો જોઈએ. અને ‘મહોદર’ ને મોટા ઉદરવાઢો એ અર્થમાં એના વિશેષણ તરીકે લેવું જોઈએ.

વધારાનાં વિશેષ નામો

મવિષ્યદત્ત આહ્યાનમાં નિમ્નોક્ત નામો વધારાનાં છે એટલે કે મવિષ્યદત્ત કથામાં એ વપરાયાં નથી. વરદત્તની સ્ત્રી અને સરૂપાની માતા મનોરમા, મવદત્ત અને નાગસેના (મવિષ્યાનુરૂપાના પિતા, માતા), કાવિષ્યપુરનો રાજા નંદ, ગંધર્વનો રાજા ગંધર્વસેન અને તેની સ્ત્રી ગાંધારી, વસુંધરની સ્ત્રી મુમતી તેમ જ તેના પુત્રો શ્રીવર્ધન તથા નંદિવર્ધન ઇત્યાદિ. જ્યારે મવિષ્યદત્ત કથામાં નીચે લખેલ વિશેષ નામો એવાં છે કે જે મવિષ્યદત્ત આહ્યાનમાં વપરાયાં નથી. કમલશ્રીનો પિતા હરિવલ કે હરિદત્ત, જયલક્ષ્મી અને ચંદ્રલેખા, કાંચનવાઢ્ય ત્રિત્રાંગ, ત્રિવસુંદરી, મુશુભતિ, હોદજંબ, અનન્તપાઢ, હરિપતિ, પર્વતપતિ, અમિનંદન, મુલ્લક, રોહિણી, કવકા-પ્રમ, સૂર્યપ્રમ, ચંદ્રરાશિ, તારા, સુતારા, ગુણમાઢા ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ.

स्वच्छना नामो

भविष्यदत्त आख्यान अने भविष्यदत्त कथा ए बनेमा स्वच्छना नामो लगभग एक सरखां छे. कुरुदेश, गजपुर, सुवर्णभूमि, मैनाकद्वीप, चंद्रप्रभ जिनालय, द्वीपतिलकनगर, कापिन्यपुर, सिंहद्वीप अने जरिपुर वदिरे कौरे. तिलकने बदले द्वीपतिलक, कांचनभूमिने बदले सुवर्णभूमि, कुरुजंगलने बदले कुरुदेश एवा नहि जेवा शाब्दिक फेरफारो सिवाय स्वच्छना नामो बनेमा लगभग सरखां ज छे.

प्रसंगो

बने कृतिओमां प्रसंगो लगभग सरखां ज छे. परंतु आगळ कथुं तेव भविष्यदत्त कथा प्रमाणखं घणी मोटी होई खाभाविक रीते एमां वर्णन विस्तार जरूर वधारे छे. एमां आवता चार प्रसंगो (नाना, मोटा मळी छ प्रसंगो; बंधुदत्त साथेनो विवाद तथा क्षुल्लक ज्योतिषिवाळो बनाव ए बे बनावो मळी छ बनाव) बिचे अहिआ खास नोध लेखी आवश्यक छे. नाममुद्रा, जयलक्ष्मी अने चंद्रलेखाए करेली भविष्यानुसूचना पातिव्रत्यनी कसोटी, कांचनमालानो धनपति तरफनो उपालंभ अने पोतनपुरना राजाए भूपाल राजा पासे चित्रांगने मोकलीने करेली मागणीओ अने तेमांची उद्भवेछुं युद्ध. आमांनो प्रथम तो बने कृतिओमां छे. भविष्यदत्त आख्यानमां “नाममुद्रा” शब्दनो प्रयोग थयो छे आरे भविष्यदत्त कथामां “नागमुद्रा” शब्द प्रयोग थयेलो छे. भविष्य पोतानी एंघाणीरूपे पोतानी माता कमलश्री साथे भविष्यानुसूचना उपर “नागमुद्रा” मोकलावे छे. मारी दृष्टिए भविष्यदत्त कथागत “नागमुद्रा” शब्द करतां “नाममुद्रा” शब्दनुं सार्थक्य विशेष छे.

छेछा त्रण प्रसंगो कवि धनपाळे मूळ वस्तुने एमने एम राखी मात्र कळानी दृष्टिए उमेर्यां होय एम लागे छे अने ए एकमात्र घटना उपरथी कवि धनपाळने हुं महेश्वर सुरिना अनुवर्त्ती तरीके कहेवा प्रेरायो छुं. महेश्वर सुरि कहे छे के “लेसेण मए एयं पंचमिफलसंजुयं दसमं” ॥ १० । ४८६ ॥. एटले एमणे संक्षेपमां बधुं कथुं छे. तेम ज धनपाळ पण कहे छे के “पारंपरकबह्वं लहिवि मेड महइ झंखिच सर-सङ्गवस्तिण धइ” (चौदमी संधिने अंते). महेश्वरसुरिए कथावस्तु गमे ल्यांथी लीधी होय अगर तो नवीन ज कल्पी होय अगर सुधारा वधारा करी रची होय — गमे ते हो — पण धनपाळे तो भविष्यदत्त आख्यान उपरथी ज पोतानी कथा रची होय एम देखाय छे. कारण के बनेमां लइन साम्य छे. उपर्युक्त त्रण प्रसंगो नवा छे; अने ए नवा छे एटले ज भविष्यदत्त कथामां वधारे विशेष नामो आवे छे. बाकी बधां नामो — विशेष नामो अने स्वच्छनां नामो — आपणे उपर जोई गया तेम — लगभग सरखां छे; कोई ठेकाणे पर्यायो मुक्या छे तो कोई ठेकाणे पूर्व पदने बदले उत्तर पद अने उत्तर पदने बदले पूर्व पद एम आवा अवळा गोठक्यामां आव्या छे. ए सिवाय खास कशो फेरफार नथी. धनपाळनी भविष्यदत्त कथा उपरथी महेश्वर सुरिए भविष्यदत्त आख्यान रचुं होत तो बीजा प्रसंगोमी जेम ज्ञेय प्रसंगोने पोते सुशीथी एकाद बे गाथामां हुंकावी मुक्ती शकत, पण तेम नथी. एटले महेश्वर सुरि रचित “नाणपंचमी” करतां प्राचीन, पंचमीविषयक कोई कथाग्रन्थ आपणने उपलब्ध न थाय ल्यांसुधी आपणे एम ज मामनुं रहुं के धनपाळ कवि पासे महेश्वर सुरि रचित “नाणपंचमी” आदर्श रूपे होखुं जोईए; अने एमां दसमा आख्यानने मूळ तरीके मजर समक्ष राखतां कळानी दृष्टिए र्थां र्थां एने योग्य कथुं ल्यां ल्यां मूळने अन्याय कर्यां बिना प्रसंगो योजी वर्णन विस्तार कर्यो. एवळ पोतनपुरना राजानी लडाईना प्रसंग माटे तेरमी अने चौदमी संधि रोकवामां आवी छे. भूपाल राजाने अर्धुं राज्य अने पोतनी पुत्री भविष्यने आपवा हता; तेना औचित्य माटे अने पोतानी कवित्वशक्ति बताववा

सारह युद्धनो प्रसंग योजी भविष्यने पराक्रमी सिद्ध करे के. आ सिवाय आ प्रसंगनो बीजो करारो उपयोग नथी. ए संभियो कादी लेवामां आवे, तो पण वस्तुना प्रवाहमां जराय खडल पवती नथी. एटले बाहं एव इठपणे माननुं छे के धनपाळ कविए पोतानी "भविष्यदत्त कथा" महेबर सूरिए रचेल "नाणपंचमी" अथवा "ज्ञान-पंचमी कथा" नी अंतर्गत दसमा अने छेछा भविष्यदत्त आख्यान उपरयी रची छे अने तेयी ते महेबर सूरिनो अनुवर्षां एटले ई. स. नी अलीआरमी सदीनी छेछी पच्चीसीमां अथवा बारमी सदीना आरंभमां यथो होवो जोईए-मारा आ अभिप्रायना समर्थनमां पं. लालचंद भगवानदास गांधीनुं आ वाक्य "साम्प्रतं प्रसिद्धा धर्मकटव-गिर्वाणोऽन्नबधनपालनिर्मिता.....अपचंशा भविस्सयत्तकहा (पञ्चमीकहा) अस्या एव प्रान्तकथायाः प्रपञ्चरूपा" खास नोंधुं छुं. अहिंआ वापरेलो "अस्या" शब्द महेबर सूरि रचित "पंचमी कथा" (अर्थात् प्रस्तुत "नाणपंचमी") अने "प्रान्तकथा" एटले भविष्यदत्त आख्यान समजवानुं छे.

पछी छे एम बन्धुं के ज्ञानपंचमी कथा के सौभाग्यपंचमी कथा पुरता खेतांबर आजायना आचरक्षक महेबर सूरि गणाय आने कनककुशल तथा क्षमाकस्याण वगैरे तेमने चीले चाल्या. अने ध्रुतपंचमी कथा पुरता दिगंबर संप्रदायना अग्रिम प्रस्थापक धनपाळ गणाय (कारण के आपणे आगळ जोधुं तेम मूळ खेतां-बरोनी आ कथामां दिगंबर अंश उमेरी एने दिगंबरी ओप आपनार प्रथम कवि धनपाळ छे) अने तेमने रिहसेन अपरनाम रईधु, श्रीचर वगैरे पोताना "भविष्यदत्त चरिय" मां अनुसर्यां.

"नाणपंचमी कथा" अने तद्गत सुभाषितो

जैन तेम ज जैनेतर साहित्यमां, धर्मकथा, राजकथा, समाजकथा, नीतिकथा वगैरे वगैरे जेम कथामेदो छे तेम पर्वकथाओनो पण एक खास मेद छे. पर्वोना इतिहास जेटलो ज पर्वकथाओनो इतिहास पण प्राचीन छे. ए पर्वकथाओना मूळगत विचारमां, विकासमां अने अंतिम लक्ष्यमां पोतपोताना लाक्षणिक रंगो पूरी प्रत्येक धर्म, संप्रदाये अने आजाये ए कथाओने पोतानी कथा तरीके अपनावी लीची. एटले बन्धुं एम के कथानुं मूळ खोखुं घणी बखत एमनुं एम रखा छतां कोई संप्रदायनी असुक पर्वकथा आपणने परिपुष्ट अने मांसल लागी स्थारे ए ज पर्वकथा बीजा संप्रदायमां बेदरकारी के एवा अन्य कोई कारणने छई तद्धन फिन्नी अने निर्मात्त्य बनी गई. समयनी अनुकूलता—प्रतिकूलताए, सामाजिक परिवर्तनोए अने राजकीय प्रस्थाघातोए पर्वकथाना साहित्यमां पण भरती अने ओट आप्यां.

केवल तत्त्वज्ञाननी बातो अने विवादो साक्षरोने एवे; एटले जेवो ओछां विद्वान् होय तेम ज निरक्षर होय अर्थात् सामान्य लोकसमूह माटे ज्ञान साथे बोध आपी शक्या तेवी योजनामां आपणे कथासाहित्यमां मूळ जोई शकथुं. आ हेतुथी धर्मना तहेवारो एटले के पर्वोने पसंद करवामां आव्या. अक्षय तृतीया, बोळी घोष, गणेश चतुर्थी, नाग पांचम, रांघण छठ, शीळी सप्तमी अने जन्माष्टमी वगैरे पर्व दिवसोने अनुकूलनी जेम ब्राह्मणोए पर्वकथाओ रची तेम जैनोए पण अष्टाद्विका, पर्युषण पर्व, ज्ञानपंचमी वगैरे पर्वोने कई पर्व-कथाओ रची. तेमां कथा मासमां कथुं व्रत कोणे केवी रीते ग्रहण करनुं, यथाविधि पाठनुं अने केवी रीते ऊजवनुं अने एथी फल छुं वगैरे बखतो, पोतपोतानी लाक्षणिक शैलीथी, प्रसंगवैविध्य अने कथकौतुक-व्यपर्वक, काव्यचमत्कृति अने अलंकारोनी जमावट साथे, पोतपोताना धार्मिक वर्तुळमां रही, कथा लेखकोए चर्चा. आमां फळनी बाबतमां कथालेखकोए पोतपोताना धर्मनी सर्वोत्कृष्टतानी विशिष्ट प्ररूपणा करी; अने एथी करी, घणी खरी बाबतोनुं घणुं खरुं साम्य होवा छतां, दरेक पर्वकथा, धार्मिक सिद्धांत पुरती, गिराळी बनी गई.

उपर जगदीश्वरी सैवी पर्यक्त्याना साहित्यनी उत्पत्ति अने विकासना जैन लेखकोए विशाल अने सर्व-
देशीय फाळे आव्यो छे. मौन एकादशी, मेरु त्रयोदशी, होलिका पर्यक्त्या, रजःपर्यक्त्या, अष्टाहिका पर्यक्त्या,
पर्शुमण पर्यक्त्या, दीपावलि पर्यक्त्या अने सौभाग्यपंचमी के ज्ञानपंचमी कथा—बगरे बगरे पर्यक्त्याओ जैन
पर्यक्त्या साहित्यना आधारस्तंभो छे. एमानी छेड़ी अने अनेक दृष्टिए अपूर्व एवी श्रीमद्देवसूरि रचित आ
“नामपंचमी कहा”मा आबता सुभाषितो उपर हुं खास करिने अहिं कहेवा मागुं छुं.

अख्यारसुधी अप्रकट अने अनेक दृष्टिए अलौकिक एवी अर्थगंभीर आ पर्यक्त्याना प्रकांड विद्वान
लेखक श्रीमद्देवसूरि विक्रमीय संवत् ११०९, पहेलां पया होवा जोईए ए बात आगळ चर्चाई गई छे;
तेओ पोताने सज्जन उपाध्यायना शिष्य तरीके ओळखावे छे, आथी विशेष काई माहिती पोताने बिषे तेओ
आपता नथी, तेथी तेमना जीवन अने कवन बिषे कशी चर्चा थई शके तेम नथी.

आ कथाग्रन्थनुं बीजुं नाम ‘पंचमी माहात्म्य’ पण छे, कारण के एमां पंचमीमाहात्म्यनुं
वर्णन प्रधानपणे करवामां आवेल छे.

मोक्षमंदिरनुं मुख्य प्रवेशद्वार ज्ञान छे. ज्ञाननी आराधनाथी तीर्थकरादि महान् पुरुषो भवसमुद्र
तरी गया छे अने ज्ञाननी विराधनाथी अनेक दुर्गतिमां पण पख्या छे. एटले मोक्षसिद्धि माटे ज्ञान एक
सर्वोत्तम उपाय छे. ज्ञानना आवा अपूर्व माहात्म्यने जाणी—विचारी पूर्वाचार्योए ज्ञाननी उपासना माटे ज
खास करिने एक दिवस नियत कर्यो; अने ते कार्तिक शुक्ल पंचमीनो. आ शुक्ल पंचमी खास करिने
ज्ञानपंचमीना विशिष्ट नामथी बधारे प्रचलित छे. आ पवित्रतम दिवसे पुण्यशाली जीव मुनिनी माफक पौष-
धादि व्रत अंगीकार करी ज्ञानोपासना करवामां गाळे छे. तेओ भंडारमां राखेली ज्ञाननी एकमात्र उपकरण
प्रतिओने बहार काढे छे. जे जे प्रतिओने शरदी, मेज, जीव, जंतु आदिनो उपद्रव थयो जाणवामां आवे
ते ते प्रतिओने ते उपद्रवमांथी विमुक्त करवानुं विचारता अथवा तो ते प्रतिओना पुनरुद्धारनुं पण नक्की
करता. ते दिवसे प्रतिओनुं बहू ज यत्नपूर्वक पूजन, अर्चन, मार्जन बगरे थतुं. चोमासमां ज्ञानभंडारो बंध
होय छे. ते चोमासुं पुरूं थये वहेलामां वहेली तके खोलवाना होय छे. आ रीते बीजी पंचमीओ करतां
कार्तिक शुक्ल पंचमीनुं ज माहात्म्य विशेष छे. आ व्रत करवाथी सौभाग्य इच्छनारने सौभाग्य मळे, आरोग्य
इच्छनारने आरोग्य मळे, कुलीन कुटुंबमां जन्म इच्छनारने तेवा कुलीन कुटुंबमां जन्म पाय, आंख गई होय
तो आंख, पग गया होय तो पग अने हाथ गया होय तो हाथ पण पाछा मळे अने छेवट मोक्ष पण
मळे एवो आ व्रतनो प्रभाव छे. ब्राह्मणोमां सरस्वतीशयन अने देवऊठी एकादशीनो पण कईक आबो ज
प्रभाव छे. दिगंबरोमां ज्ञानपंचमीने बदले श्रुतपंचमी शब्द बधारे प्रचलित छे.

व्रतो तो बणा छे पण ओं रीते ज्ञानपंचमी व्रतनुं महत्त्व निराळुं छे. सौ संप्रदायो पोतपोतानी
अनोखी रीते व्रतो उजवे छे, पण जैन प्रथामां खासीयत ए छे के ऐहिक करतां पारलौकिक भावना तरफ
विशेष ध्यान आपवामां आबुं होय छे. पर्व पर्व परत्वे ए धर्मभावनामां न्यूनाधिक्य जरूर संभवे. तीर्थकरोनां
ध्यान, जन्म, दीक्षा, केवलज्ञान अने निर्वाण ए पांच दिवसो कल्याणकला कहैवाप छे. पर्व पाळवामां
विभिन्न तीर्थकरणां कोईपण कल्याणकलुं होय पण ए कारणे चालता पर्वनो केवल एक ज उदेश होय छे
अने ते ज्ञान—चरित्रनी वृद्धि अने मुक्ति द्वारा आत्मसिद्धि.

एटले ज्ञानमी सर्वाधिष्ठापिता संबन्धे आबने उपर जोडुं लेम वे मत छे. एटले प्रतिओ—
पुस्तको; अने पुस्तको बटले ज्ञानभंडारो. आम सूर्य अने स्थूल वस्तुना प्रकृत्य समझी कर्तार तेम छीए.
भाग्य० प्र० ४

ज्ञानभंडारोंमें साचववामां आवता पुस्तकोनीं शाहीमां गुंदर पढतो होवाथी अने चोमासामीं ऋतु मेजवाळी होवने कारणे चोमासामां जो प्रतिओने उद्याडवामां आवे तो प्रतिमा पन्नाओ एक-बीजा साथे चोटीं चव स्रो संभव छे. आ माटे प्रायः चोमासामां ज्ञानभंडारो बंध राखवामां आवे छे; अने प्रतिने बराबर कांची सुफी देवामां आवे छे. आ बंधनक्रियाने लगती एक कहेवत पण जैन मुनिवर्गमां प्रचलित छे “पुस्तकने ऋतुनी जेम मजबूत बांधवुं.” पुस्तकरक्षाने माटे घणी घणी प्रतिओना प्रान्तभागमां निज्ञोक्त छोक जेवा प्रकतरना अनेक छोकरो लखवामां आव्या होय छे. जेमके :—

अग्ने रक्षोजकाइहोम्युपकेभ्यो विशेषतः । कष्टेन लिखितं शाब्दं यत्नेन परिपालयेत् ॥

उदकानलचौरैभ्यो मूषकैभ्यो हुताक्षनात् । कष्टेन लिखितं शाब्दं यत्नेन परिपालयेत् ॥

वर्षाऋतुमां ज्ञानभंडारोंमां पेसी गयेल मेजवाळी हवा पुस्तकोने बगाडे नहि अने पुस्तको सदा फेरतानी स्थितिमां रहे ते माटे तेने ताप खवाडवो आवश्यक छे. ज्ञानभंडारो चोमासामां बंध होई तेनी आसपास धूल, कचरो एकठो थाय ते पण स्वाभाविक छे. आ कचरो साफ न थाय तो उधईनो डर रहे छे. चोमासुं पुरुं यई रह्या पछी आ बंधुं करवा माटे वहेलामां वहेलो समय पसंद करवो जोईए. अने एटला माटे कार्तिकशुक्र पंचमी वधारे उपयुक्त छे. कारण के प्रखर ताप अने मेजवाळी हवा ए बनेनो अतिरेक आ समये होतो नथी. एक शहरमां एक करतां वधारे भंडार पण होवा संभव छे. भंडार खूब ज विशाल होवानी पण शक्यता छे. एटले प्रतिओनुं संमार्जन काम एक बे भाडुती माणसोथी थाय एम पण जणायुं नहि तेथी धर्माचार्योए कार्तिकशुक्रपंचमीने एक धार्मिक तहेवार तरीके अने ते पण ज्ञानपंचमी तरीके नियत करी ते दिक्से प्रतिओना पूजन, अर्चन, मार्जन अने लेखन, लिखापन करवा, कराववानुं अने तेम करे तो महत् पुण्य उपार्जन करवानुं प्ररूप्युं. ज्ञानपंचमी माटे अनेकविध तपो योजायां. तेना उत्सव अने उजमणाओ योजाया. तेनी अनेक जातनी पूजाओ रचाई, गवाई अने तेने लीचे एवं वातावरण बनी गथुं के करोडो भवना पाप एक ज पदना के एक ज अक्षरना ज्ञानथी बळी शकै छे एवं मनावा लाग्युं.

आवा जैन ज्ञानभंडारो पाटण, जेसलमीर, खंभात, लीबडी अने कोडाय बगोरे स्थळे छे. आ भंडारोंमां एकछा जैन पुस्तकोनो ज संग्रह नथी. एना स्थापकोए अने रक्षकोए दरेक विषय तेम ज दरेक संग्रहायना पुस्तको एकठा करवानो प्रशंसनीय प्रयत्न कथो छे. घणी वखत एवं बन्धाना दाखलाओ मोजूद छे के ज्यारे अस्मंत उपयोगी जैनेतर ग्रन्थो जैन ज्ञानभंडारमांथी मळी आव्या होय. पुस्तको केवल कागळ उपर ज नहि परंतु ताडपत्र अने कापड उपर पण लखायेला मळी आव्या छे.

अग्नि, मेज, शरदी, उधई, बांदा, ऊंदर, कुदरती विघ्न अने धर्मांध यवनोना नाशकारक पंजामांथी ज्ञान प्रस्थेनी जीवती जैनभक्तिने परिणामे बची गयेला आजे पण एटला बधा भंडारो छे के जेमणे सेंकडो पाश्चात्य अने पौर्यास्य विद्वानोंने अने छापखानाओने पुष्कळ खोराक पुरो पाठ्यो छे अने हजी पण पाड्ये.

ज्ञान आपवामां मुख्य साधन प्रति के पुस्तक अने ए प्रतिओने संग्रहवामां मुख्य स्थळ एठळे के ज्ञानभंडारनी अगस्य समजी, स्वीकारी ज्ञानप्रिय आचार्योना सदुपदेशथी के पोतानी स्वामासिक इच्छाथी अनेक राजाओए, मंत्रिओए तेमज धनाढ्य श्रेष्ठीओए तपक्षर्याना उद्यापन मिमिते, आगमभवनना करणे, पोताना कल्याण माटे के पछी पोताना स्वर्गवासी आसजननी स्पृतिमां नवा पुस्तको लखावने के ज्ञाननी प्रतिकृति कराववामांने अथवा कोई ज्ञान भंडारो बेचहं होय तो तेने बेचाता छईने पण ज्ञानभंडारोनी स्थापना करी छे.

आकाश ज्ञानभंडारोंनी स्थापनामां भाग लेनार अथवा आवा ज्ञानभंडारो स्वयं स्थापनार राजाओ पैकी बे राजाओना—सिद्धराज अने कुमारपालना—नाम मुख्य छे. मंत्रीओमां प्राग्वाटजातीय म्हाभास्य वस्तु-पालक—तेजपाल अने ओसवाल जातीय मंत्री पेयडशाह अपस्थाने छे. धनिक गृहस्थो के जेमणे ज्ञानभंडारोनी स्थापनामां के संवर्धनमां भाग लीधो छे ते अथवा जेमणे पुस्तकोनी प्रतिओ लखावी आचकतरी रीते ज्ञानवृद्धिमां फाळो नौधान्यो छे ते धनाध्य सज्जनों पैकी धरणाशाह, कालुशाह अने मंडलिक मुख्य छे. केटलाक अ्रेष्टीओ एवा पण हता के जेमणे एक ज ग्रन्थनी अनेक नकळो लखावी हती ज्यारे असुक एवा पण हता के जेमणे कल्पसूत्रनी घणी घणी प्रतिओ लखावी गामोगाम सोकली हती. आ रीते आ ज्ञान-संस्थानी उत्पत्ति अने विकासमां राजा-महाराजाओ, मंत्री—महामंत्रीओ अने धनिक अ्रेष्टीओनो न भूखब तेवो सुंदर फाळो छे.

महेश्वरसूरि, नाणपंचमी कहा, ज्ञान, ज्ञानभंडार अने ज्ञानपंचमी व्रत वगैरे आनुषंगिक बाबतोनो विचार करी हबे आ “नाणपंचमी कहा”मां हुं आवे छे तेनुं तदन संक्षिप्त वर्णन नीचे प्रमाणे आपुं हूं.

कथालेखक श्रीमहेश्वरसूरिए पोते ज कथाना प्रान्तभागमां कहुं छे तेम आ समग्र कथा ग्रन्थ बे हजार गाथामां लखायेलो छे. ग्रन्थ पबमां छे. एमां वापरेली भाषा जैन महाराष्ट्री प्राकृत छे. एमां दस आख्यानो छे जेमानुं प्रथम तथा छेलुं पांचसो गाथाओ रोकी तथा बीजाथी नवमा सुधीना प्रत्येक आख्यान सवासो सवासो गाथाओमां समाविष्ट करी आ ग्रन्थरत्नने बराबर बे हजार गाथामां समाप्त करवामां आव्यो छे. ज्ञानपंचमीव्रतमाहात्म्यनां सूत्र बडे सर्व आख्यानमणिओने सळंग रीते परोववामां आव्या छे. दरेक आख्या-ननो हेतु पंचमीव्रतमाहात्म्यनो छे. डगले अने पगले ए व्रतनी सर्वोत्कृष्टतानी वात कहेवामां आवी छे. व्रत, नियमधारण, तपश्चर्या, वगैरे सर्व बाह्य क्रियामां पंचमीव्रतने उच्चस्थान आपवामां आव्युं छे. आगन्तुक आपसिने आवती रोकवा अने चालु विपत्तिमांथी सफळतापूर्वक पारगमन करवा, ज्ञानपंचमीव्रत समजण अने विधिपूर्वक करवानो एक ज राजमार्ग जे छे ते बताबवामां आव्यो छे. आ संसारमां कोईने भाग्यवान् थवाना अने गणावाना कोड होय, कोईने खानदान कुटुंबना नबीरा बनवानी एकमात्र इच्छा होय, कोई मरण पर्यंत अनारोग्य न आवे एवी ज अभिलाषा सेवतो होय, कोई बंदीखानामां पढेलो जीव बंदीखानामांथी मात्र मुक्त थवानो ज एक मनोरथ पार पढेलो जोवानी प्रतीक्षा करी रखो होय, कोई परदेशमां गयेल जनना संयोगमां ज समस्त जीववना साफल्यनो साक्षात्कार देखी रखुं होय, ते कोई पोतानां आंख, नाक, कान, हृदय अने पगनी खोड खांपण दूर थयेली जोवा माटे ज जाणे के जीवी रखुं होय—इत्यादि इत्यादि ऐहिक कामनाओनी तृप्ति अने छेवट मोक्ष जेवी आमुष्मिक वांछनानी सिद्धि माटे ज्ञानपंचमीव्रतनुं यथामिधि ग्रहण, पालन अने उचापन ए ज एक अमोघ अने सबःप्रत्यकारी मार्ग छे ए वातनुं प्रतिपादन समग्र ग्रन्थमां जरा पण अभिनिवेश बिना बहु भारपूर्वक करवामां आव्युं छे. कोईने द्वीपांतरमां जंबुं होय अने तरत ज किमान हजार थाय, करोडो माईल दूर स्वजन गया होय अने आववा सुझांती पण आशा न होय ए तरत ज आवी मळे, मरण ज जेनो एकमात्र उपाय छे एहुं कलंक घडीना छडा भागमां शत्रुना कचवाट साथे क्याय अदृश्य थई जाय, आवी आवी अनेकानेक अशक्य लागती वस्तुओ, शुभभावयी ज्ञानपंचमी व्रत करनारने माटे तदन शक्य छे ए अद्वेय सत्य तरफ लेखके ज्यां अने स्थां सफळतापूर्वक अंगुलिनिर्देश कर्यो छे. टूंकामां ज्ञानपंचमी व्रतनुं शास्त्रोक्त रीते ग्रहण, पालन अने उचापन सर्वसिद्धिप्रदायक छे एम लेखके निश्चित भावे जणाव्युं छे.

जयसेन, नंद, भद्रा, वीर, कामव्य, गुणानुराग, विमल, धरण, देवी अने ब्रह्मिण्यदत्त एवां आ कथाना दस आख्यानोनो अनुक्रमे नाम छे.

परंपरायी आ बातो चाली आवे छे तेने संक्षेपमां में कही छे एम विद्वान कपालेसक दरेक आख्यान-नना प्रान्त भागमां निरभिमानपणे कहे छे. परंतु आ “नाणपंचमी कहा”यी प्राचीन कोई ज्ञानपंचमीकथा-विषयक ग्रन्थ आपणने उपलब्ध नथी तेथी आ दसेय आख्यानोंनां मूल कथां हथे ते शोधी काठबुं मुस्किल छे. कनककुशले, क्षमाकल्याणे, मेघविजय उपाध्याये जे ज्ञानपंचमीव्रतमाहात्म्यविषयक कथाओ अने बाका-बबोधो छह्यां छे ते बधा वरदत्त—गुणमंजरी कथाना नामे ओलखाय छे अने “नाणपंचमी कहा” तथा “वरदत्त गुणमंजरी कथा” बखे फलसाम्य होवा छतां पात्रमेद, स्थलमेद अने प्रसंगमेद जरूर छे. एटले के ए प्रणेय उत्तरकालीन लेखकोए महेश्वरसूरि रचित प्रस्तुत “नाणपंचमी कहा”मांथी कथुंय लीधुं नथी ए बात सुस्पष्ट छे. छतां “वरदत्त—गुणमंजरी” कथाना पण मूल शोधवां हाल मुस्किल छे. अलवत्त ज्ञानपंचमी के श्रुतपंचमी उपर जेटला दिगंबर आचार्योए जे जे कांई लख्युं छे ते बधानुं मूल प्रस्तुत कथाना भविष्यदत्त नामना दसमा आख्यानमां छे ए बात आपणे उपर जोई गया. आ दिगंबर आचार्यो पैकी धर्कटवंशीय वणिग् धनपाळ, सिंहसेन अपरनाम रईधु, विबुध श्रीधर अने ब्रह्मचारी रायमल्ल खास नोंधने पात्र छे.

प्रस्तुत “नाणपंचमी कहा”ना प्रत्येक आख्यानमां राजाओ, द्वीप—द्वीपांतरो, नगरीओ वगैरेनुं घणी ज आलंकारिक अने घणी वखत श्लेषात्मक भाषामां वर्णन कारायेछुं छे. धार्मिक, नैतिक, सामाजिक, अने व्यावहारिक प्रसंगो सर्जी तमाम उपयोगी विषयो उपर अमूल्य सुभाषितो गोठव्यां छे. ते वखते समाजमां प्रचलित कहैवतोनो पण छूटथी उपयोग कर्यो छे. ग्रन्थ बांचता वेंत ज लेखकनी सर्वतोमुखी प्रतिभानो परिचय आपणने थया विना रहैतो नथी. काव्य, अलंकार, नीति, व्यवहार अने धर्म ए तमाम बाबतनो लेखकने तल-स्पर्शी अभ्यास हतो. प्राकृत भाषा तरफनो एमनो सकारण ब्रह्म अने चतुर्विध संघनी महानुभावता विषेना तेमना विचारो रोचक अने सूचक छे.

अने तेमना अनेकविध, अमूल्य, आह्लादजनक, क्वचित् हास्यजनक, अने अभ्यासपूर्ण, बेधक सुभाषितो विषे तो कहेहुं ज शुं ! जरा पण सांप्रदायिक व्यामोह विना मने नम्रपणे कहेवानुं मन पाय छे के आ “नाणपंचमी कहा”ना कोई पण अंश तरफ ध्यान नहिं आपतां केवल सुभाषित—अंश उपरथी ज एतुं निरपेक्षपणे मूल्यांकन करवानुं कोई आपणने कहे तो पण आपणे असंदिग्धताथी कही शकीए के आ कथा—ग्रन्थ—रत्न अजोड अने अमर थवा सर्जायो छे. कणाद, कपिल अने कालिदासे, वाल्मीकि, व्यासे अने वात्स्यायने, सिद्धसेने अने-समन्तभद्रे, हरिभद्रे अने हेमचंद्राचार्य सुभाषितोनो छूटे हाथे उपयोग कर्यो छे. ए बधाना सुभाषितोनो यत्किंचित् अभ्यास करवानुं मने सद्गन्ध पण मळ्युं छे. छतां सारे एटलुं अहिंआ कहेहुं जोईए के महेश्वरसूरि “नाणपंचमी कहा”मां वापरेल सूक्तिओ सर्वदेशीय छे एना करतां ते विशेष मौलिक छे. लेखकनी नवनबोन्मेवशालिनी प्रतिभानो जे हट अने अविस्मरणीय परिचय ए सुभाषितो द्वारा मने थयो अने ए परिचयथी मने जे अलौकिक आनंद थयो ते लगभग अवर्णनीय छे. “रसात्मकं काव्यं वाक्यम्” अने “रसो वै ब्रह्म” के श्री मुनशीजीनो वर्तमानयुगने बंधवेसतो “रसोच्छास” या “रसाखाद” शब्द जराय खोटां नथी. आम तो नीति, शोक्य, जीजाति, प्रेम—कौह, कन्या, मरण, मित्रता, बाल-बैधव्य, दांपत्य, याचना, विश्वधर्म, प्रत्यया, प्रतिबोध, धर्म, समभाव, व्यवहार, आय, व्यय, धन, नियम, चित्तशुद्धि, अमास्य, सती जी, रतिविधा, दारिद्र्य, आशा, निराशा अने राजनीति इत्यादि इत्यादि विषयोंनां अनेकानेक, सौलिक, तलस्पर्शी, अभ्याससूचक अने बेधक सुभाषितो वापर्यो छे जे दरेकने अही धर्मेवानो जराय अवकाश नथी तेथी मात्र अमुकवा अही नमूनाओ आपी संतोष पकडीश.

સુભાષિતો

ધાર્મિક, નૈતિક, સામાજિક અને વ્યાવહારિક પ્રસંગો સર્જી આવશ્યક વિષયો ઉપર મહેશ્વરસૂરિય એવા ઘણાં સુભાષિતો લખ્યા છે જે વાંચનારી તેમના સામાજિક, ધાર્મિક, નૈતિક અને વ્યાવહારિક અદ્ભુત જ્ઞાનનો અને તેમની અપૂર્વ વેદિક દૃષ્ટિ તથા અઠંગ અભ્યાસનો આપણને સંપૂર્ણ પરિચય મળે છે. પ્રચલિત કહેવતો, શિક્ષાસૂત્રો અને સમયાનુકૂળ સુભાષિતો હાલ અને પાછળે લખે તેમના તે તે વિષયના સરસપદ્ધી અભ્યાસથી આપણને જ્ઞાત કર્યા છે. સુભાષિતોના વારંવારના ઉપયોગથી આપણી સુરુચિને જરાય પ્રભાવિત થતો નથી એ વાત છે કે તેમને કલાની દૃષ્ટિ પણ સિદ્ધ હતી. શ્રી માનસનો તેમને ઘણો જ બારીક અભ્યાસ હતો. નમ્ર સ્વભાવ અને નક્કર ઘટનાઓથી વ્યાજ્ઞ શિક્ષાસૂત્રોનો ઉપયોગ પણ તેમને આલ્યાને આલ્યાને છૂટે હાથે કર્યો છે. ઘણું ઘણું લખીને જ કહી શકાય તેવી બાવતો સમયાનુકૂળ, પ્રચલિત, અને કાવ્યમય શિક્ષાસૂત્ર દ્વારા લેખક કૌશલ્યપૂર્વક લખે શકે તો જ અને હ્યારે જ લેખક પ્રતિભાસંપન્ન છે એમ કહી શકાય.

ઉપર્યુક્ત તમામ કથનોને બરાબર સમજવા આપણે યોદ્ધા સુભાષિતોને સમજવા પ્રયત્ન કરીએ:—

ક્રિયા ગમે તેવી લઘુ હોય પણ જો તે શુભભાવપૂર્વક કરવામાં આવી હોય તો મુશ્કેલી અપનારી થાય છે એ વાત લેખક અમૃતાંશનો દૃઢાંત આપી કહે છે:—

“વિસમવિલેપ મરતં કિંચિદ્દિ રક્તેદ્ અમયંસો ?” ॥ ૧૧૧ ॥

શ્રીઓ માટે શોક્યનું હોવું જેટલું આ સંસારમાં દુઃખદાયક છે તેટલું વીજું કશું દુઃખદાયક નથી એ સૂચવવા શ્રી માનસના અજોડ અભ્યાસી શ્રીમહેશ્વરસૂરિ પ્રથમ આલ્યાનની ૩૯ મી ગાથામાં કહે છે:—

“વરિ હલિઓ વિ દુઃખા અનન્નમજો ગુણેહિં રહિઓ વિ ।

મા સગુણો વહુમજો વહુ શયા વહુવદી વિ” ॥ ૧૧૨ ॥

મર્તા ગુણવાન અને ચક્રવર્તી રાજા હોય પણ વહુ શ્રીઓ વાળો હોય તો તેના કરતાં નિર્ગુણ અને હલ્લ હાંકનાર સ્વેદુત જો તેને એક જ શ્રી હોય તો તે સારો. શોક્યનું હોવું શ્રીઓ માટે દુઃખની પરંપરાનું એક મોટું કારણ અનાદિ કાલથી મનાતું આવ્યું છે—લાસ કરીને હિંદુ સંસારમાં. શોક્યની પ્રથા તરફનો મહેશ્વરસૂરિનો સંચોટ અણગમો આપણને એવા અનુમાન કરવા તરફ લઈ જાય છે કે ઈ. સ. ની અગીઆરમી સદીમાં શોક્ય કરવાની રીત કાંતો વિશેષ પ્રચલિત હતી અથવા તેના તરફ ઘણો જ સંબંધ અને સ્પષ્ટ અણગમો હતો. આટલું કહેવા છતાં પણ વાચકના મનમાં રહેને શંકા રહી જાય એમ માની લેખક તે જ આલ્યાનની ૪૨ મી ગાથામાં બુલંદ સ્વરે પોકારીને કહે છે:—

“સંકરહરિચંભાષં ગઠરી કચ્છી જહેવ ચંભાષી ।

વહુ વહુ પદ્મો હુદા યો મહિલા હવરહા છેલી” ॥ ૧૧૩ ॥

શંકરને જેમ ગૌરી, વિષ્ણુને જેમ લક્ષ્મી અને વ્રહ્માને જેમ સાવિત્રી હૃદ્ય છે તેમ પતિને મહિલા હૃદ્ય હોય તો તે મહિલા; નહિ તો ચકરી. અગીઆરમી સદીનો, શ્રીસ્વાતંત્ર્યનો જન્મર દિમાયતી લેખક એવી પણ આગલ કહે છે અને એ જ આલ્યાનની ૪૬ મી ગાથામાં અંતિમ વાક્ય ઉચ્ચારે છે:—

“વિહરો વરવાસો સમ્મો મોહાણ હોહ મહિલાય ।

હયરો વરગો મણિઓ સરભેસુ વ કપિવા યો વિ” ॥ ૧૧૪ ॥

પ્રોઠ મહિલાઓ માટે તો વરવાસ જો શોક્ય વિનાનો હોય તો જ તે સ્વર્ગતુલ્ય છે; અન્યથા શાકમાં તો તેને નરકતુલ્ય જ કહેલ છે. ક્રોધ, વિયોગ, પુરુષસ્વભાવ, રંદાપણું, કન્યાઓનું વાહુલ્ય, અને દારિદ્ર્ય સ્ત્રીને ઉપરના શ્રીમહેશ્વરસૂરિના મંતવ્યો સુંદરી નામના શ્રી પાત્રના મુશ્કેલી વાક્યો દ્વારા આપણને સૂચવેલ છે:—

“किंचुओ वि हु पणओ हुक्कं अइदाकणं मणे देह ।
 ओ पुण मूलच्छिओ मरणं थिय कुणह् कुणह्णं ॥ ११६७ ॥
 वरि मा जाओ नेहो होऊणं मा पुणो दहं नहो ।
 अइसणं पि सेवं कीयणरिउणो निहाणस्स ॥ ११६८ ॥
 अवराहेण विरथो हुक्कं न वि देह वल्लहो अइ वि ।
 अवराहेण विणा पुक्क जीयं सो निक्कलं लेह ॥ ११६९ ॥
 मणवल्लहो विरसो विणावराहेण कम्मदोसाओ ।
 सरिओ सरिओ दुम्मह् अंगाह् मट्टसल्लो एव ॥ ११७० ॥
 धम्मा ता महिल्लाओ जाणं पुरिसैहिं कितिमो नेहो ।
 पाएण जओ पुरिसा महुवरमरिसा सहारेणं” ॥ ११७१ ॥

अर्थ:—कोह ओछो थयो होय तो पण युवतीओना मनने अतिदारुण दुःख आप्ने छे तो ते कोह सम्झो नष्ट बाय तो तो मरण ज निपजावे. प्रथमथी ज प्रेम न बंधाय ते सारुं; परंतु एक वखत हट्ट थयेलो कोह नाश पाये ते तो ठीक नहि ज. पाछळथी नष्ट थनार निधिना दर्शन पहेलेथी ज न बाय ते श्रेष्ठ. प्रिय-जन अपराधे करीने जो विरक्त थाय तो ते दुःखकारक नथी थतो; पण अपराध विना रागरहित बनेलो वल्लभ मरणनुं निमित्त अवश्य बने छे. पूर्वकर्मना विपाके अपराध विना विरक्त बनेल प्रियजन जेम जेम वाद आवे तेम तेम शरीरमां पेटेल शक्यनी जेम दुःख आप्ने छे. आटलुं कथा पछी सुंदरी पासे लेखक बोलावडावे छे “ते महिल्लाओ धन्य छे जेओने पुरुषो साथे कृत्रिम कोह छे” इत्यादि इत्यादि. कृत्रिम कोह होय अने ते नष्ट पाय तो मनने आघात न लागे परंतु प्रेमीजन साथे ओतप्रोत थई गया पछी प्रेमनो वेग कमी थतो देखाय तो अवश्य लागी आवे. तो पछी भ्रमर जेवा चंचळ अने लोलुपी स्वभाववाळा पुरुषो साथे पहेलेथी ज कृत्रिम कोह राख्यो होय तो पाछळथी दुःख सहन करवानो वखत न आवे. आ छेछी कहेवतमां गोठ्वेल अथवा सूचवेल नकर सख पूरता, सुंदरी साथे, लेखक संमत छे के नहि ते तो न कही शकाय परंतु विना कारणे रागरहित बनार प्रियजन महान् आपत्तिनुं कारण छे एटलुं तो लेखक सुंदरीनी जेम जरूर सहृदयताथी मानता जग्याव छे. आगळ चालतां आ कथा दुःखनुं कारण कोह छे एम कल्पी असंग भावने पोषनाराओने लेखक अंजली आप्ने छे. शुजो :-

“नेहो बंधनमूलं नेहो लज्जाइनासओ पावो ।
 नेहो दुग्गह्मूलं पइविषहं दुक्कओ नेहो ॥ ११७५ ॥
 धम्मा ते वरमुणिणो मूलं नेहस्स जेहिं परिच्छिअं ।
 धम्माण वि ते धण्णा बाल थिय जे तथं पत्ता” ॥ ११७६ ॥

अर्थ:—कोह ए बंधननुं मूल छे; कोह तो लज्जा वगैरेनो नाश करनार पाप छे. दुर्गतितुं मूल पण कोह ज छे अने हमेशानी दुःखदायक वस्तु पण ए अनुराग ज छे. माटे ते श्रेष्ठ मुनिओ धन्यवादाने पाव छे के जेमणे कोहनं मूल कापी नाख्युं छे अने ए धन्य मुनिओमां तेओ तो खास धन्यवादाने पाव छे जेमणे बाळपणमांथी ज तप आदर्युं छे. अहिंआ लेखकनी सहृदयता स्पष्ट तरी आवे छे. व्यावहारिक ज्ञानमां लेखक केटळा प्रवीण हता सेनी तो सुंदरीना मुखमां मुकेल निज्जोक्त श्लोको आपणे बांधीए छीए स्थारे आपणने पूरेपूरी जाण थाय छे :-

“नवल्लुवईण वईणं बाळाण व एगवाण निवसेण ।
 निहोसाण वि दोसा संभाविअंति लोएहिं” ॥ ११८६ ॥

अर्थ:—नवल्लुवतिओ, यतिओ अने बालको भले निर्दोष होय पण जो एकळा होय तो सेअं लोओ दोषनी संभावना करे छे. आगळ वधी लेखक एक शाश्वत सख सुंदरीना मुखे उपारे छे. सेओ कहे छे

कन्या जन्मे स्यारे शोक करावे छे; उंमरे मोटी धाय स्यारे चिंता करावे छे अने परणे स्यारे खर्च करावे छे. आ रीते कन्यानो बाप हंमेशनो दुःखीयो ज होय छे, जुओः -

“उन्वयणाए सोमो बभूवीए च बहुए चिंता ।

परिणीचाए उदन्तो सुवह्मिषा दुःखित्तो भिषं” ॥ ११८६ ॥

केटलुं वास्तविक चित्र !

महेश्वरसूरिना शिक्षासूत्रो जेटलां सचोट छे तेटलां मौलिक छे. एमां भरेल विशाल ज्ञानराशि अने अनुभवयुक्त ठामकापणुं लगमग अद्वितीय छे. “पंचतंत्र”मां के “हितोपदेश”मां जे हितशिक्षाओ प्रब्लेक बार्त्तामां गोठवेळ छे तेवी ज अहिंआ पण आरुयाने आरुयाने आपणने जडी आवे छे. आ शिक्षासूत्रो तेमना पूर्ववर्त्ती साहित्यमांयी महेश्वरसूरिए शब्दफेर साथे तफडावी काठ्या होय एम पत्र देस्तातुं नथी. कारण के दरेक शिक्षासूत्र एटलुं मौलिक देखाय छे के आपणने जराय एम लाग्या विना रहतुं नथी के लेखकर्ता अनुभवमांयी अने सूक्ष्म निरीक्षणमांयी ए हिनशिक्षा सीधे सीधी टपकी शब्दनुं खरूप पकडे छे. मारी आ मान्यता मने एम कहेवा प्रेरे छे के लेखक समाजना अने संसारना ऊंडा अम्यासी हता. ते उपरांत आ अनुभव तेमणे कोई बीजा पासेयी मेळव्यो हतो एम पण नहि परंतु तेओए पोते गृहस्थ जीवन सारी रीते भोगव्युं होवुं जोईए. अन्यथा एमनी उक्तिओमां जे सामर्थ्य अने वेग छे ते संभवी शके नहि. मानी पुरुषोना मनने दुःख आपनार वस्तुनी गणना करती वखते लेखक कहे छे :-

“अनुभवस्वाणमकमं कज्जविणासो रिणं च गुणनिदा ।

पशुवयाराकरणं वृन्ति हु माणविहवाण” ॥ ११९२ ॥

अर्थ:- कलंक, अकार्य, कार्यतुं बगडवुं, देवुं, गुणनिंदा अने प्रत्युपकार न करवो आटलां बानां मानी पुरुषोने दुःख दे छे. सर्व भयमां मरणनो भय सौधी मोटो छे. माणस मरवानी तैयारीमां होय छतां मरण गमतुं नथी ए बताववा सूरिश्री कहे छे :-

“अंगीकए वि मरणे मरणभयं तह वि होइ जीवस्स ।

कडुओसहस्स पाणं कडुवं पिय नियमओ जेण” ॥ ११९०१ ॥

अर्थ:- मरण अंगीकृत कर्युं होय छतां पण जीवने मृत्युनो भय होय ज छे कारण के कडवा औषधतुं पान नियमपूर्वक कडवुं ज होय छे. बी कदि पण निराधार होती ज नथी. बी स्वभाव ज एवो छे के गमे ते अवस्थामां एने स्वामी तो जोईए ज. आ अनुभवजन्य घटना सूरिवर्य निन्नोक्त सुभा-चितमां गोठवे छे :-

“जणओ कुमारभावे ताखे तह च होइ मत्तारो ।

विदुत्तर्म्मणि दुत्तो न कवा वि गिरास्तिआ मारी” ॥ ११९७२ ॥

अर्थ:- कौमार्य वखते बाप, जुवानीमां धणी अने वृद्धावस्थामां पुत्र रक्षण करे छे. नारी कदि निराश्रित होती ज नथी. “Suspicion in friendship is poison” ए त्रिकालाबाधित सत्य लेखक निन्नोक्त सुभाषितमां गोठवे छे :-

“जुवणुं कतिवारी अह कीरइ इवरकोवश्ययेसु ।

तह अह बहुइअणिए ता जेहो किचिमो वृणं” ॥ ११९३२ ॥

अर्थ:- योग्य वचन छे के अयोग्य ए विचार बीजा कोकोना वचन परत्वे करवामां आवे ए तो ज्ञाने के अंधा परतु ए जे प्रियजनना संवेचमां करवामां आवे तो ते पछी ए कोह कृत्रिम ज छे एम ज समजतुं अर्धेए. कडे अके कांठा ज चडे ए अतीमान कोकोकि ते वखते केटली प्रचलित हती तेजुं प्रमथ निन्नोक्त सुभाषित पूरुं पडे छे :-

“બાલાળં તરુણાળં કમ્પાદ્ વેદ્યા સુદેવ લોચાળં ।

કીરંતિ નેચ જેળં દ્વહ કલા પક્કમંચાળં” ॥ ૧૧૨૪૫ ॥

પ્રિયમેલિકાનો સ્પર્શ ય્યારે દ્રમકને બાલે છે ત્યારે દ્રમક વિચાર કરે છે કે આવી રૂપવતી કન્યા અચ્ચારસુધી અવિવાહિત રહે નહિ કારણ કે પાકેલી અને સ્વાદુ રસ્તામાં આવતી બોરડી કોઈ પળ છોડે નહિ :—

ન દુ પ્રહિ પક્કા બોરી કુદ્દહ લોચાળ જા સ્વજા ॥ ૧૧૨૮૬ ॥

પ્રિયમેલિકાને મુકીને—છોડીને દ્રમક પળ ચાલ્યો ગયો તે વચ્ચે પ્રિયમેલિકા પોતાના સ્ત્રીત્વને ધિક્કારે છે. એની ઉપર ખીટકાર વસાવે છે તે વચ્ચે લેલક તેની પાસે બોલાવે છે કે સ્ત્રીનો ભવ એ જ દુઃખનું કારણ છે; તેમાં પળ બાલવિધવાપુનું અને ભાગ્યહીનતા એ તો વિશેષ દુઃખદાયક છે. સૂરિશ્રી દ્રઘાંત આવી સમજાવે છે કે તે તો ગુમડા ઉપર ફોલ્લો થાય તેના જેવું છે. જુઓ :—

“દ્વરિયસં ચેવ દુહં તરયેવ વ અદ્વદુહં વ દોહરગં ।

ઈલસં ચાલાદ્ અદ્ વિલ્લો ગંલ્લવરમ્મિ” ॥ ૧૧૨૯૧ ॥

એકે બીજા પાસેથી સાંભલ્યું; બીજાએ ત્રીજાને કહ્યું અને ત્રીજાએ પોતાના ઘરનું ઝમેરી મીઠું, મરચું, મરી કિંચદન્તીને વહેતી મુકી. એ કિંચદન્તીમાં તથ્ય જરાય હોતું નથી, છતાં નિર્દોષ માટે તો એ સ્વરેલર પ્રાણઘાતક નિત્રડે છે. એટલે એવી કિંચદન્તી અથવા લોકાપવાદ તરફ કથાલેલક પોતાની ઘૃણા દાસવતાં કહે છે કે માણસો એક બીજા ઉપર વિશ્વાસ મુકી નિર્દોષને વ્યર્થ દંડે છે. જેવી રીતે આકાશ રંગ વિનાનું હોવા છતાં લોકો તેને નીલવર્ણુ કલ્પે છે. જુઓ :—

“નિદોસં પિ દુ કોઓ નિદદ્ અન્નોલ્લવચળવચ્ચદ્વઓ ।

વચ્ચરહિયં પિ જેળં મગદ્ જળો નીલમાયાસં” ॥ ૧૧૩૫૫ ॥

લાકડે માંકડું વલ્લગાડ્યું હોય ત્યારે અથવા એક બીજાની પસંદગીને જરાય લક્ષ્યમાં રાસવામાં આવી ન હોય તે વચ્ચે, દંપતી-જીવન દુઃખદાયક તો બને જ છે; પળ એ ઉપરાંત હાસ્યપાત્ર પળ બને છે એ તરફ અંગુલિનિર્દેશ કરતાં કથાલેલક જયસેન અને શીલવતીના યોગ્ય સંયોગને અનુલક્ષી કહે છે કે રૂપ—લાવણ્ય વગેરેમાં એક બીજાથી જુદા પડતાં યુગલોનો સંયોગ કષ્ટદાયક જ નહિ પળ હલ્લમાં જોડેલ કંટ અને બલ્લદના સંયોગની માફક દુઃખ અને અશોભાકારક પળ બને છે. જુઓ :—

“નિદુગાળં સંજોગો રૂચાદ્વિલ્લક્ષણાળ અદ્વદૂરં ।

દુવલ્લાસોહા-જગઓ ઉદ્વલ્લિદ્વાળ વ હલ્લમિ” ॥ ૧૧૪૦૬ ॥

આગલ ચાલી વિદ્વાન લેલક યાચનાનું માહાત્મ્ય સમજાવતાં દ્રઘાંત આપે છે કે જેવી રીતે કર્ણરાજાએ વિષ્ણુ મગધાનને શરીરનું બલ્લતર પળ આપ્યું હતું તેવી રીતે યાચના કોઈ કરે ત્યારે તેની યોગ્યતાયોગ્યતાનો વિચાર સરલો પળ નહિ કરવો જોઈએ. જુઓ :—

“અદ્વા યુત્તમશુત્તં એવં ન ગર્ભાંતિ પરથળે ગલ્લયા ।

વિલ્લં કલ્લેગ જઓ વિદ્વ(ગદ્વ)લ્લ સરીરકલ્લયં પિ” ॥ ૧૧૪૩૩ ॥

અહિંઆ એટલું જણાવવું જરૂરનું છે કે કર્ણે પોતાનું શરીર વિષ્ણુને નહિ પળ હન્દ્રને બલ્લતરરૂપે ઉપયોગ કરવા આપ્યું હતું એટલે “વિળ્લુ” શબ્દને બદલે “જિળ્લુ” નામનો હન્દ્રવાચી શબ્દ પાઠાંતરરૂપે કલ્પવો જોઈએ, બીજી પ્રતિઓ ન મળે અને આ કલ્પનાને સમર્થન ન મળે સ્વાસુધી નિશ્ચિત્તરૂપે ન કહી શકાય. પત્ની, લક્ષ્મી, મિત્ર અને શાસ્ત્રનું ફલ શું છે એ સંબંધે લેલકે વાપરેલ એક સુમાધિત સ્ત્રુ જ અનુભવપૂર્ણ છે. તેઓ કહે છે કે પત્નીનું ફલ રતિ અને પુત્ર, લક્ષ્મીનું ફલ દાન અને શોભ, મિત્રનું ફલ નિશ્ચિતિ અને જ્ઞાનોનું ફલ ધર્મ છે. જુઓ :—

“एहमुत्तमका मजा कच्छी वि हु दानयोगकर्मसारा ।
विभुहृकते व विचो धम्मककाई व सत्वाई” ॥ ११४० ॥

विश्वधर्म जेवी कोई वस्तु होई शके नहि. एक ज धर्म स्थापवो ए तो एक बेल्छा मात्र छे. उपदेश सौ करेईने एक रूपे परिणमतो ज नथी. माटे पोताना मत तरफ सौ कोई वळे एहुं इच्छुं ए तदन व्यर्थ छे ए दर्शाववा कविश्री महेश्वर सूरि कहे छे के सप्रव्य जीवोने पोते जे ग्रहण कर्युं ते ज ग्रहण कराववा कोण समर्थ बई शके ? ज्ञाना, मनु अने मांघाता कगेरे घणा होवा छता एक जगतने एक मतवाहुं के एक धर्म-वाहुं करी शक्या नहि तो अन्यथी श्नुं बई शके ? जुओ :-

“बंभाहृदि मयुवाहृदि मंभरमाहृदि ।
जयनेममं काठं न सकिं वहुदि किमणेण ?” ॥ ११४६ ॥

छांवा कलतनी दीक्षा के विविध विषयनुं विपुल ज्ञान मोक्षप्राप्ति माटे जरूरनुं नथी. शुभ भाव विना वहुं नकामुं छे. क्रिया करवाथी भावशुद्धि न बती होय तो ए क्रियानो काई अर्थ नथी. क्रिया ए तो आत्मानो व्यायाम छे. ए व्यायाममाथी शुद्धभावनुं नवुं छोही सर्जवानुं छे. आम न बने तो क्रियाकांडनो काई अर्थ नथी. जयसेने थोडा ज वस्तुमा कैवल्य प्राप्त कर्युं ज्यारे घणी लंबी प्रत्रय्याना पर्वायबव्य हशु थ्यां ने स्वां ज पक्या हता. ए दर्शाववा महेश्वरसूरि कहे छे :-

“निरपवज्जा ताणं एयं न हु कारणं हवइ मोक्खे ।
जस्सेव सुहो भावो सो चेष व साहए कजं” ॥ ११५० ॥

शास्त्री बीओ एक ठेकाणे मेगी बई होय एमां सारावाट नहि तेमज ज्ञाना कागवाओ देखाय तो ते पण अशुभसूचक छे; शाशा उरपोक माणसो मेगा थया होय स्वां पण काई भलीवार न होय. आ लौकमा-न्यता कविश्री निम्नोक्त गाथा द्वारा जणावे छे :-

“कणा कापुरिसा वि व इत्थीओ सह व गामकुलरुपा ।
एगह्मणे वि डिवा मरणं पावेति अह्वहुहा” ॥ १०१५२ ॥

आवा तो सेंकवो सुभाषितो आख्याने आख्याने बेरायेला मळी आवे छे परंतु ए बधाने चर्चवानो अई अवकाश नथी. आ सुभाषितोने बराबर अभ्यास कर्या पळी आपणने ए निश्चित रीते विदित थाय छे के श्रीमहेश्वर सूरि समाजना, संसारना अने श्री मानसना अजोड अभ्यासी हता. अन्य आख्यानांमां आवतां थोडां बीजां सुभाषितो जोईए.

बैभवथी जे फूलातो नथी अने यौवनकाले विकारने वश थतो नथी. ते देवोने पण पूज्य छे तो मनु-ष्यमां पूजनीय बने एमां नवाई शी ? अनासक्त योगीनी सर्वधर्मसामान्य ए व्याख्या महेश्वर सूरिने पण मंजर छे, ए आ सुभाषितथी आपणने जाणवा मळे छे :-

“विद्वेषेण जो न शुद्ध जो व विचारं करेइ ताकके ।
सो देवान वि पुजो किमंग पुज मयुबकोवस्त ?” ॥ ११५५ ॥

“जन्मना जावते शूद्रः संस्कारी द्विज उच्यते” आ चतुर्वर्गनियामक तटस्थ अने उदार व्याख्यानुं सुरेश प्रतिबिंब, श्री - पुरुषना लक्षणकफन संबंधे बापरेल निम्नोक्त सूक्तिमां आपणी नजरे चढे छे :-

“मावाहृत्किस्ति एयं इदितो वि हु इरियवा इदं होइ ।
इत्थी वि सरकहिषवा उरितो इह होइ संसारे” ॥ १११० ॥

संस्कृत ज छे के मायाविहृर्गुणवाको पुरुष श्री करतां जराव च्छदीयातो नथी ज्यारे सरकहिषवा श्री पुरुष करतां सेईए. एमां अर्थ नथी.

મોગવાંચ્છુ જીવે દ્રવ્યાર્જન કરવું જ રહ્યું. “Money makes the mare go” એ સભ્ય સનાતન છે. “સર્વે: ગુણા: કાંચનમાશ્રયન્તે” એ સાવ સાચું છે. વઢી બેઠા બેઠા તો રાજાના મંદાર પળ સૂટી જાય એટલે વઢીલોપાર્જિત દ્રવ્ય મઠ્યું હોય તો પણ નવું ધન કમાવાનો માણસે પ્રામાણિક પ્રયત્ન કરવો જ જોઈએ. “આસીન: મગ આસ્તે અને “ચરન્વૈ મધુ વિંદતિ” એ સૌ કોઈ જાણે છે. લેખક કહે છે :-

“કેણ ડહાપણ પુણો વસ્ત્વં અજેમિ મોવકારણ્યં ।

દુઃખાભાવેણ જબો મોયાળં સાહળં નરિય” ॥ ૭૧૨૧ ॥

જૈનધર્મ કાયરોને છે, સંસારમીરુઓનો છે, એવો આક્ષેપ વર્તમાનકાલે જૈન ધર્મ ઉપર છે. એ જ જૈનધર્મનો અગીઆરમી સદીનો એક વિરક્ત સૂરિ, ગૃહસ્થાશ્રમ દીપાવબો હોય તો મોગકારણ અને મોગસાધક પૈસો અલ-બત્ત કમાવો જોઈએ, એવું પઢકારીને કહે ત્યારે ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ સાહસિક અને પોતાના અભિપ્રાયને ગમે તે મોગે વઢ્યાી રહેનાર નિઢર અને રૂઢિચ્છેદક સિદ્ધસેન સૂરિ જેવા જ પ્રતિમાશાઢી મહેશ્વર સૂરિ હશે એમ આપણને જરૂર લાગવું જોઈએ.

મરત એક મુનિ હતા છતાં ‘નાઢ્યશાસ્ત્ર’ લખ્યું; વાત્સ્યાયન ઋષિ હતા તો પણ ‘કામસૂત્ર (કામ-શાસ્ત્ર)’ લખ્યું. ધર્મ—અર્થ—કામ અને પરંપરાએ મોક્ષ એ હેતુ શાસ્ત્રપ્રયોજનમાં લીધો. તેવી જ રીતે શ્રી મહેશ્વર સૂરિ, એક વિરક્ત જૈન સાધુ હોઈ, જૈનોના બ્રહ્મચર્ય નામના પ્રખ્યાત ચોથા વ્રતના સર્વથા સંરક્ષક હોય એ સ્વતઃ સિદ્ધ છે. છતાં પણ ગૃહસ્થીઓને અનુલક્ષી તેઓશ્રી, ઉપર્યુક્ત નિઢરતાથી, રતિક્રીઢા સંબંધે કહે છે કે રતિક્રીઢા કરનાર માણસે રતિક્રીઢા કરવી જ હોય તો કેલી, હાસ્યાદિ પાંચ પ્રકારે એ સુરતોત્સવ પૂર મપકાથી ડજવવો જોઈએ. એ ક્રિયાને ગધેઢાની માપક જેમ તેમ આટોપી લેવાથી શું પા્યદો? ટૂંકામાં, બ્રહ્મચર્ય, ગૃહસ્થ, સંન્યાસ અને વાનપ્રસ્થ એ ચાર આશ્રમો પૈકી કોઈ પણ આશ્રમમાં માણસ હોય તેને તો તે આશ્રમને સોએ સો ટકા ઢીપાવવાનો જ છે. પોતપોતાના વર્તુલમાં રહી પોતે લીકારેલ તત્કાલિન ધર્મને પૂરેપૂરો ન્યાય આપી ઉત્તરોત્તર પ્રગતિ કરી છેવટે સૌએ મોક્ષ સાધવાનો છે. એ તદ્દન સાચું છે કે “સ્વધર્મે નિઢનં શ્રેયઃ સ્વધર્મો મયાવહઃ” આ હેતુથી જ લેખક કહે છે :-

“એલી ઢાસુઢ્મીસો પંચપચારેહિં સંજુઓ રમ્મો ।

સો સલ્લુ કામો મળિઓ અઓ પુન ઢાસહો કમ્મો” ॥ ૫૧૬૬ ॥

વીરચંદ્ર જેવો દરિઢ્રનારાયણ ઢુનિયાનું શું ઢાઢ્ઢર ઢાઢ્ઢો, એ સંબંધમાં લેખક શ્રી મહેશ્વર સૂરિ ઢ્ઢા આરુપાનમાં દરિઢ્રતા ઉપર એક વાસ્તવઢર્શી કઢાક્ષ ફેંકે છે. માતા—પિતા, માર્ઢ—મળિની, બેઢો—બેઢી અને ઢી પળ—સારો લોક દરિઢ્રીથી વિમુક્ત થઈ જાય છે. દરિઢ્રીનું મોઢું પણ સવારમાં જોવાનું કોઈ પસંદ કરતું નથી. દરિઢ્રીની વાળી ઘળી મીઢી હોય અને એળે આપેલી સલાહ પણ ઘળી કિંમતી હોય તોય મંગીના કુવાની માપક એની વધી સારી વાવતોનો સૌ પરિસ્થાગ કરે છે. જ્ઞાન, કલા, વિજ્ઞાન, વિનય, શૌર્ય અને ધૈર્ય એ વધા ગુણો પુરુષના નકામા—એક જો ઢારિશ્વ ઢોષ તેનામાં હોય તો. જુઓ :-

“મિત્તો સવળો પૂવા માર્ઢા પિઢા વ માર્ઢમાઢ્યા ।

સવ્ધે મિ હોંતિ મિઢુઢા ઢાકિરકઢંકિમતપૂર્ણ ॥ ૬૧૨૯ ॥

મોઢી મિ સુઢુ મિઢુઢા ઢાકિરકિરંધિવાળ કોઢ્ઢિ ।

વઢિવઢુ ઢૂરેળં પુસકિરકઢંકાકઢૂવં વ ॥ ૬૧૨૩ ॥

વાનકઢાવિઢ્ઢાળં મિજબો સુરસળં વ વીરસં ।

ઢાકિરકિરસારળં સઢ્ઢં મિ ઢિરસળં હોઢુ” ॥ ૬૧૨૬ ॥

આ છેલ્લા ઢુમાપિતમાં “ઢારિશ્વઢોષો ગુણરાઢિનાશી” એ સૂક્તિનો પ્રતિપત્તિ સંબંધાય છે.

महेश्वर सूरिने संसारको तथा समाजको अन्धास केटलो वैधक अने विज्ञाळ हउने ते तेको कान्हेक सातमा आख्यानना एक व्यावहारिक सुभावित उपरयी आपणने जाणवा मळे छे. तेको माने छे के संसार उपर ज स्वर्ग अने नरकको अनुभव यई रहे छे, तो पछी शास्त्रमा वापरेल स्वर्ग अने नरकना अस्तित्वसूचक परोक्ष कथनो विषे शा माटे अविश्वास धरावबो जोईए ? Instead of going to heaven we can bring down heaven on earth. संसारमा स्वर्गना सुख अनुभववां होय, देवलोकना दिव्यानंद अने मत्ता - मस्ती छंदवां होय तो एक तो खराब जी न होवी जोईए, बीछुं दारिद्र्य न होवुं जोईए, श्रीछुं व्यभिचो न होवा जोईए अने चोथुं संतानमां कन्यानुं बाहुल्य न होवुं जोईए. आटळां वानां होय तो संसार ए स्वर्ग-सुख ज छे; अन्यथा ते नरक समान छे. आ चार वस्तु जेनी पासे होय ते जीवनको रसास्वाद माणी सके. सातमा आख्यानमां पद्माम नामना द्विजने तेनी जी धन्या पासे निचोक्त गाथा तेओ कहेवडावे छे: -

“बुकलचं वाछिद् वाही तह कलयण बाहुलं ।
पद्मचक्षं नरपमिणं सशुभवहृदं च वि परोक्षं” ॥ ७।१ ॥

जैन साधु माटे लगभग अस्पृश्य गणाता राजनीति जेवा गहन विषय उपर पण पोतानो ब्रह्म अने अनुभवसूचक अभिप्राय सूरिवर्ये जणाव्यो छे. तेओ कहे छे के कर्णधार विनाना बहाण जेवी स्थिति अमात्य अने शिष्टजन विनाना राज्यनी छे: -

“कण्ठद्वारविहीणं बोहित्यं जह्म जलंमि डोलेह ।
सिद्धमहंतथरहित्यं रज्जं पि हु तारिसं होह” ॥ ८।२१ ॥

शकुन्त शास्त्र जेवा व्यावहारिक विषयना संबन्धमां परापूर्वथी चाली आवेली एक रूढिने सूरिवर्ये सूक्तिमां सुंदर रीते गुंथी काढी छे. आंधळो, कुष्ठना रोगवाळो, लंगडो, होठ कपळो, नाक-कान विनानो-आटळने प्रस्थान करती वखले शुभ फळनी आशा सेवनारे प्रयत्न पूर्वक वर्जवा: -

“अंधो कुट्टी पंगू छिन्नोद्वे छिन्नकन्यासो य ।
पद्मं विव चक्षिपुं कजेवत्वा पपत्तेणं” ॥ ९।१० ॥

कामदेवना सर्वलिजयीपणा विषे अने संगीतशास्त्रनी प्रासादिकता विषे सूरिश्री दसमा आख्यानमां कहे छे के संगीतरमरनी पूतळी सदश कोई नाजुकनयनीना हावभावयी अने संगीतना मधुर आलापयी जेकुं हृदय मुग्ध थनुं नथी ते कां तो पशु छे अथवा देव छे: -

“वरशुभवद्विलसिपुं गंधर्वेणं च पृथ्य कोपंमि ।
अस्म न हीरह हियं सौ पशुओ जह्व पुण देवो” ॥ १०।२१४ ॥

आटळी चर्चा पछी आपणे एम कहेवानी स्थितिमां जरूर छीए के “नाणपंचमी” एक एनी ज जातिओ अलौकिक पर्येकथा ग्रन्थ छे. तेना विद्वान लेखक श्री महेश्वर सूरि एक प्रकांड पंडित, कुशळ कवि, अठंग अम्यासी अने निपुण विदीक्षक हता.

प्राकृत भाषा अने संघ विषेना महेश्वर सूरिमां “नाणपंचमी” कथान्तर्गत मन्तव्यो

*

प्राकृत भाषा

“नाणपंचमी” कथाना लेखक श्री महेश्वर सूरिओ प्राकृतभाषा तरफ पक्षपात हतो. “मंदबुद्धिवाळ मनुष्यो संस्कृत कान्बना अर्पने जाणी सकता नथी तेथी सौ कोईथी सुखेयी समजी संक्राम तेहुं जा प्राकृत रचुं छे. पूढापूर्ववाळ देशी - प्राकृत शब्दोयी रचित, अस्मैत सुंदर वर्णोयी रचेलुं, आनंददायक प्राकृत कथय

कोना इदमेने सुख आपतुं नयी! परीपकाररत पुरुषे तो आ लोकने विषे ए ज भाषा बोळयी कोईए के जेनायी आलादिक सर्वने विशेष बोध धई शके.”^{५८}

उपर्युक्त शब्दोर्मा प्राकृतभाषा तरफनी पोतानी अभिरुचि श्री महेश्वर सूरिए असदिग्धपणे अने एख ज आग्रहपूर्वक बतावी छे. एटले प्राकृतभाषानी उपयोगिता, तेनो संस्कृत साथेनो संबध, तेनी इदयंगमता, सुखबोधकता अने तेना तरफना सर्वन्यायी आदरभाव वगैरे विषे—खूद भगवान् महावीरयी मांडी प्राचीन, अर्वाचीन जैन—जैनेतर विद्वान वगैरेए जे काई कबुं छे तेनी टूंक नोध, लेखकना प्राकृत तरफना प्रेमने पूरो न्यय आपवा, लेवी अत्रे आवश्यक छे.

अहंतो धर्मनी प्ररूपणा अर्धमागधी (प्राकृतनो ज शौरसेन्यादिनी माफक एक भेद) भाषामां करे छे.” औपपातिकसूत्र जणावे छे के भगवान् महावीर कृणिकने अर्धमागधी भाषामां धर्मोपदेश आपता हता.” अर्धमागधी भाषा जे बोले—वापरे तेने “भाषार्थ” (भाषा + आर्थ) कहेवा एम प्रज्ञापनाकार स्वामाचार्य कहे छे.” भगवतीसूत्रमां कबुं छे के देवो पण अर्धमागधी भाषाने प्रिय गणे छे अने बोळती (कथ्य) भाषाओमां ते ज भाषाने विशिष्ट स्थान छे.”^{५९}

आगमो माटे अर्धमागधी भाषा पसंद करवामां भगवान् महावीरनी सफळ दीर्घदृष्टिनुं आपणने अमोघ दर्शन पाय छे. दृष्टिबाद नामना बारमा अंग सिवायना बया कालिक, उत्कालिक अंगसूत्रोने प्राकृतमां बोधवामां अने रचवामां बी—बाळ वगैरे जीवोने ते वाचवामां सरळता रहे ए ज एक शुभाशय हतो.” दशवैकालिक टीकामां याकिनीसूनु हरिभद्रसूरि पण एक श्लोक उद्धृत करी ए ज तात्पर्यनुं कहे छे.” सर्व सिद्धान्त ग्रंथोने संस्कृतमां रूपांतरित करवानी इच्छामात्र ज सेवनार सिद्धसेन दिवाकरजीने श्री महानुभाव संघे पारंपरिक नामनुं प्रायश्चित फरमाव्युं हतुं. आ घटना श्री संघना सर्वोपरिपणानी जेटली बोलक छे तेटली ज सौ कोईए अर्धमागधी भाषा ज वापरवी ए बाबतना आग्रहनी व्यंजक छे—समर्थक छे.” अहि तो, गणधरो, पूर्वधरो के विद्वान मुनिवरोने संस्कृत भाषा आवडती नो’ती एम नो’तुं. तेओए संस्कृतमां पण प्रकांड विद्वत्तायी भरपूर भाष्यो, टीकाओ वगैरे तेम ज अनेकानेक संग्रहग्रन्थो लखयना दाखलाओ प्रकट यथा छे अने कोण जाणे केटलाय हनु अप्रकट पण हशे।

७८

सङ्गयकव्यस्सत्थं जेणं न जाणंति मंदबुद्धिया ।
सम्भाणं वि सुहबोहं वेण इमं पाहयं रत्तयं ॥
गूढत्थवेत्तिरहित्यं सुल्लिखयवेहिं गंधियं रम्मं ।
पाहयकम्मं लोए कत्तं न हिययं सुहावेइ ? ॥
परउवयाररणं सा भासा होइ एत्थ भणियम्भा ।
जायइ जीए विबोहो सम्भाणं वि बाल्लमाईणं ॥

—नागर्षणीकहा, १; १-५.

५९ कमवाकामसूत्र, १५. (आगमोदय समिति प्रकाशित) पृ. ६०.

६० औपपातिकसूत्र (आ. स. प्र.) पृ. ७७.

६१ प्रज्ञापनासूत्र (आ. स. प्र.) पृ. ५६.

६२ भगवतीसूत्र (आ. स. प्र.) पृ. २११.

६३ अर्धमागधीकृत आचारविनयकरमां उद्धृत, पृ. १५.

६४ हरिभद्रसूरिकृत दशवैकालिक टीका, पृ. १०१.

६५ प्रो. गोपायी अने अठवके अनुवादित धम्मसिर्तक (पं. सुलकाकजी अने वैचरदासजी संपादित) श्री अमिनी प्रकाशना, पृ. १७.

ते जसो ब्राह्मणो आपसुद सत्तानो हलो. तेसो अहं बीकना मया मोटा)दरेक प्रसंगी-के सुस्पष्टरीते तरी जानतो हते तेम भाषाप्रयोग संबंधे पण वुं. संस्कृत भाषा विद्वानोनी भाषा के. एते अहं प्राकृतभाषाभाषी वर्ग विद्वान नथी एम न करबो जोईए. एते सीधो अने एक ज अर्थ ए के के संस्कृत भाषा वापस्याम अने समजवामां श्री -- बाल -- भूर्ख अने मंदबुद्धि, माणसोने एक खास विशिष्ट प्रयत्नी करर के जे विशिष्ट प्रयत्न आर्थिक, सामाजिक के स्वाभाविक कारणे तेजो न करी सके. तो पंडी समाज, आ मोटा भागने संस्कृतियी विमुख राखबो? साक्षरतानो ईजारे संस्कृतभाषाभाषी लोकए ज राखबो? आ प्रश्नो से'जे उपस्थित था. ब्राह्मण विद्वान वर्ग पोताना अहंने एकदम स्वजी दे ए पण लगभग अक्षय्य जेहुं हतुं. तेथी भगवान् महावीरे अर्धभागधीमां अने भगवान् गौतमबुद्धे पाक्षीमां, ब्राह्मणोनी आपसुद सत्ता सामेना विरोध तरीके अने पोताना धर्मोपदेशना मोजाओ आबाल -- गोपाल सुधी पडोकी शके ए ज एक परोपकारमय छुट्ट हेतुथी पोतपोताना सिद्धांतोनी प्ररूपणा करी. आ प्रथा स्थापवामां ए बडे धर्मप्रवर्तकोथी निरहंता अने व्यवहारदक्षता जणाई आवे के. टंकामां, संस्कृतभाषाभाषी पुरुष साक्षर अने प्राकृतभाषाभाषी निरक्षर ए जूना बखतथी घर घाली गयेली मान्यता कोई पण जातना आधार विनानी के ए, आ उपरथी; स्पष्ट थई जवुं जोईए.

संस्कृत पहेली अने पछी प्राकृत अर्थात् संस्कृतमांथी प्राकृत उद्भवी ए रूढ मान्यता पण एटली ज आमक अने पूर्वग्रहथी भरेली के. आ संबंधमां प्रथम ज मारे निर्बिवादपणे कही देवुं जोईए के संस्कृत प्राकृतनी योनि के प्राकृत संस्कृतनी योनी ए वस्तु आपणे इतिहासथी सिद्ध करी शकीए तेम नथी. बडे पक्षे विचारणीय दलीलो के. आ बाबत तो आपणे मनुष्यमानसथी ज निश्चित करी शकथुं. मानस -- शास्त्रना अमुक मूलभूत सिद्धांतो त्रिकालाबाधित सनातन सत्य जेवा के. एटले वर्तमान समाजमां प्रवर्तती सामान्य मनोवृत्ति तरफ जो आपणे दृष्टि करथुं तो पण आ बाबतनो खरो ख्याल आपणने मळशे. कोई पण समाज कोई पण एक काळे एकभाषाभाषी हतो ए अल्पवुं तदन अक्षय्य के. संस्कारवाळी भाषा अने संस्कारविहोणी भाषा ए वस्तु तो सदा सर्वदा रहेवानी ज. ज्ञानना तरतमभावे आ भेद शाश्वत के. साक्षरता -- निरक्षरताना सर्जनजूना भेद -- प्रभेदो सर्व काळे विद्यमान हता अने रहेशे. एटले आंठलुं तो हबे स्पष्ट ज के के संस्कृत प्रथम नहि, तेम ज संस्कृतभाषाभाषी ज विद्वान् एम नहि. संस्कृत भाषा अल्पसंख्यकनी भाषा अने प्राकृत भाषा बहुसंख्यकनी भाषा -- आ एक ज सत्य निरपेक्ष सत्य के.

संस्कृतने दुर्जनोना हृदय जेहुं दुःखे ग्रहण करी शकथय तेहुं दाक्षिण्यच्छि उद्योतन सूरि पोतानी वि. सं. ८१५मां रचेली मनाती प्राकृतभाषावद् कुललयमाळा कथामां कहे के. वि. सं. ९६२मां यथेक कथामां प्रकांड पंडित सिद्धार्थि पोताना उपमिस्त्रिमप्रपंचा नामना अति विस्तीर्ण कथामंथमां संस्कृत अने प्राकृत ए बने भाषाजो प्राधान्यने योग्य के एम कहे के अने उमेरे के के संस्कृत तो दुर्बिदम्बोवा हृदयमां बास करी रही के प्यारे प्राकृत के जे बालकोने अने बालाजोने पण समूबोध करगारी अने कानने गने तेथी होवा छतां पण ए पंडितप्रवरोने गमती नथी. मंदबुद्धिवाळ्य माणसो संस्कृत काव्यनी अर्थ जाणी

८६ पं. हरमोविंदराज कृत "प्राकृत-संस्कृत-महाग्रन्थो", उपोद्घात पृ. १ वी १२ तथा १८ वी ५१.

८७ कुललयमाळ कथा (वे. मा. सा. म.), पृ. ५०, ५८. (आ कथारजडे संस्कृत भाषावर्ग विनियोजकी करी रखा के).

८८ उपमिस्त्रिमप्रपंचावर्णिका, को. ५१-५३.

કાવ્યમાં નથી એમ શ્રી મહેશ્વર સૂરિયે કહ્યું છે તે તો આપણે આગળ જોઈએ. હરિભક્તસૂરિ, દાક્ષિણ્યચિદ્ગુપ્તોત્તમ સૂરિ, શિવચરિત, તથા મહેશ્વર સૂરિયે કરેલી પ્રશંસા ઉપર, જૈન વિદ્વાનોએ એ કરેલી છે એવો આક્ષેપ આજના કાવ્યમાં આવે. એ માટે જૈનેતર વિદ્વાનોના અભિપ્રાયો તપાસવા જરૂરી છે.

“સંસ્કૃતસ્ય” જેવા પ્રસિદ્ધ જૈનેતર ગ્રંથમાં પ્રાકૃતને આર્યભાષા ગણાવી સંસ્કૃતની સમકક્ષ સ્થાપી છે. “કવિ દંડી પોતાના “કાવ્યાદર્શ” નામના અર્ધ્ય ગ્રંથમાં પ્રાકૃતના વ્યાજ કરે છે;” ત્રિવિક્રમદેવ પોતાના “પ્રાકૃતશબ્દાનુશાસન”માં પ્રાકૃતને અનલ્પ અર્થવાલું અને સરલતાથી ઉચ્ચારી શકાય તેવું ગણે છે—ગણાવે છે; વિકૃતીય દશમી શતાબ્દિમાં થયેલ મનાતા યાયાચરીય કવિ રાજશેખર પોતાના “કર્ણમહા-શીલક”માં સંસ્કૃત અને પ્રાકૃતને, કઠોરતા અને સુકુમારતાની દૃષ્ટિએ, અનુક્રમે પુરુષ અને સ્ત્રી સાથે સરખાવે છે; પ્રાકૃત કાવ્યના લાલિત્યાદિ ગુણો માટે જયવલ્લભે “વજ્રાલમ્બ”માં તો સ્પષ્ટ સ્પષ્ટે ગણું કહ્યું છે; વાક્ય-પતિરાજે પોતાના “ગરુડ વહો” કાવ્યમાં પ્રાકૃતમાંથી સંસ્કૃત નીકળ્યું છે એમ સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે;” સૂર્યમ-ચન્દ્ર પુત્ર કુસુમલે પોતાની અપ્રકટ “લીલાવર્ષ કહા”માં એક સ્ત્રી—પાત્રના મુખે પ્રાકૃતના મારોમદ્દ વ્યાજ કરાવ્યા છે.” આ રીતે “સંસ્કૃતસ્ય”ના રચનાર, દંડી, ત્રિવિક્રમદેવ, રાજશેખર, જયવલ્લભ, વાક્યપતિરાજ અને કુસુમલ જેવા વિશ્રુત જૈનેતર વિદ્વાનના મુખેથી પણ પ્રાકૃતભાષાના યશોગાન ગવાયા છે.

માતૃશાસ્ત્રમાં પણ પ્રાકૃતને વિશિષ્ટ સ્થાન છે. “દશરૂપક”નો રચનાર કવિ ધનંજય સ્ત્રીઓની ભાષા પ્રાયઃ પ્રાકૃત હોય છે એવું સૂત્ર સ્થિર કરે છે.” એ ઉપરાંત અલંકારશાસ્ત્ર, વ્યાકરણ, પ્રાકૃત કોશો, હિંદુશાસ્ત્ર, કથાઓ, ऐतिहासिक ગ્રંથો, ચરિત્રો વગેરે વગેરે પ્રાકૃત સાહિત્યમાં પુષ્કળ લખાયું છે. રાજા-મહારાજાઓએ પણ પ્રાકૃત વાક્યમય લેખ્યું છે. કવિવત્સલ સાતવાહનની “ગાથાસત્તશતી”, પ્રવરસેનચો “સેતુબંધ” તથા મહારાજા યશોવર્માના આશ્રિત સામંત વાક્યપતિરાજનો “ગરુડવહો” આના દૃષ્ટાંત છે. આ રીતે પ્રાકૃત વાક્યમય, સંસ્કૃતની માફક, સર્વ દિશામાં લેખાયેલું છે એ આપણે જોઈએ અને સાથે સાથે પ્રાકૃતની સુલ્લબોધકતા, હૃદયંગમતા, મધુરતા, સ્વાદુતા વગેરે વિષેના જૈન—જૈનેતર વિદ્વાનોના અમૂલ્ય અભિ-પ્રાયો પણ તપાસ્યા. મહેશ્વર સૂરિયે પ્રાકૃતની સરલતા વિષે કાઢેલા ઉદ્ગારોનું રહસ્ય આપણને હવે બરાબર સમજાવ્યું હોઈ જોઈએ.

સંઘ

સંઘ તરફનો સ્ત્રી મહેશ્વર સૂરિનો અનુકરણીય આદરભાવ ખાસ નોંધવા જેવો છે. જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર્યની ત્રિપુટીનો આધાર એકંદરે ગણો તો મહાનુભાવ સંઘ જ છે. સંઘની ધૂજા કરો, સંઘનું મહુમાન કરો એ સંઘની આરાધના કરો એટલે પરંપરાએ જ્ઞાનની આરાધના જ પડે. સંઘ પણ યોગ્ય માણસની, જ્ઞાનીની, સુમિત્રી કદર કર્યા નથી કરતો? તો પછી સંઘના પ્રોત્સાહન વિના એક ઢગલું પણ આગળ વધી શકાય તેમ નથી. કસ્તુરિય, અનુશાસ્ત્રિ, ઉપબૃહણા વડે સંઘ મધ્ય જીવના ઉપકારમાં હિંમેશાં તત્પર હોય છે. તેઓ જૈનના વર્ણને પૂજે છે, ચૌદ રાજલોક જેની પાસે હસ્તામલકવત્ દેખાય છે એવા નિર્દોષ તીર્થંકર મગધન-વંશ

૧૬ સંસ્કૃતસ્ય, પ ૧૦, ૧૮.

૧૭ કાવ્યાદર્શ, ૧, ૨૪.

૧૮ ગરુડવહો, ૬૫, ૧૧-૧૪.

૧૯ આ કાવ્યમયનું સંપાદન ડૉ. ઈ. એ. એ. ઉપાધ્યે એ કર્યું છે અને તે સિંધી જૈન મંચલાલજી કુશર્ણા દ્વારા પ્રકાશિત થયે છે.

૨૦ વજ્રાલમ્બ, પરીચ્છેદ ૨, ૧૦.

સૌને પ્રથમ વેદન કરે છે તો પછી બીજા છાળસોઈ તો તેમ કરવું જ જોઈએ એમાં નવાઈ શી !” અર્થવાત્-
 વર્ણમાં ઉદ્ધાવેલ આગમનનો સંસ્કૃતમાં રૂપાંતરિત કરવાની ઇચ્છા વાતનાર સિદ્ધાંત શિવાચારને શિક્ષા વા-
 તનાર પણ સૈવ જ હતો.” અર્થાત્ ચતુર્વિધ સંઘની કલ્પના અને સ્થાપના ધર્મના સંરક્ષણ માટે જ છે; માટે
 ચતુર્વિધ સંઘ તરફનો મક્કિમાત્ર દરેક ધર્મી પુરુષે વતાવવો જ જોઈએ.

વિક્રમીય છઠ્ઠી શતાબ્દિની પ્રથમ પચીસીમાં લલાદલ દેવનાચક્ર કામમગ્નના મંદીરમાં સંઘનું કાવ્ય-
 વ્ય વર્ણન કરવામાં આવેલું છે જેનો માધ્યમ આ પ્રમાણે છે:— “સંવસારુ મહામંદરગિરિને વિમ્બાવૃક્ત મંદન
 વાલું છે. (તે સંઘ કેવો છે ?) સમ્પદર્શન એ જ શ્રેષ્ઠ વજ્ર છે જેનું; દ્રઢ, સ્વઢ, માઢ અને અપગઢ જેવું સૈઢ
 છે; ધર્મ એ જ તેના ડંચા સ્થિલાતલ્લોષી શોભનારા અને અમકનારા ત્રિવિવિવિવ્ર કૂટ છે; સપ્તાવયુક્ત સ્ત્રીઢ એ
 તેનું સુગંધયુક્ત મંદનવન છે; જીવદયારૂપી તેની સુંદર કંદરાઓ છે અને ડાસાદી મુનિવરરૂપી યુગેન્દ્રોષી મન્દ-
 વેલ્લી છે; કુતર્કનો વિશ્વંસ કરનાર સંકઢો હેતુઓ તે મંદરગિરિના ઘાતુઓ છે; સમ્પદર્શન તેનું સ્વ છે;
 ઔષધિયી પરિપૂર્ણ ગુફાઓની ગરજ લઘ્વિઓ સારે છે; સંવરરૂપી શ્રેષ્ઠ જલનો વહેતો અલંક પ્રવાહ એ તેનો
 હાર છે; શ્રાવકગણરૂપી શન્દ કરનાર મોરોષી તેની સ્ત્રીઓ ગાઢી રહી છે; વિનયવિવન યતિઓને તેના શિક્ષક
 સાથે સરસાવ્યા છે; અનેકવિધ સદ્ગુણો તેના કલ્પવૃક્ષોનાં વન છે અને જ્ઞાન એ જ શ્રેષ્ઠ મનિઓષી સુષોષિત
 અને સ્પૃહ્ણીય તેની વિમલ સૂલિકા છે.”

ઉપર્યુક્ત વર્ણન ઘણું જ અલંકારમય છે છતાં તદ્દન સાચું છે. સંઘ એ સર્વેઢ છે. સંઘ માછળની મમ-
 માન્ મહાવીરની મૂઢમૂઢ કલ્પનાને આપણે વરાવર તપાસીએ તો સંઘની કિમત અને મહેવર સૂરિએ કરેલો સંઘ-
 પ્રશસ્તિની યથાર્થતા આપણને વરાવર સમજાય.

મગવાન્ મહાવીરે વર્ણને ડઢાડી સ્વાગના સિદ્ધાંત ઉપર, પોતાની સંસ્થાના વે મુઢ્ય વર્ગ પાઢ્યા. એક
 વરવાર વિનાનો, કુટુંબકવીલ્લ રહિત, અપરિમ્રહી, પર્યટનશીલ, અનગાર વર્ગ અને બીજો પરિવારમાં રાચનાર, એક
 ઠેકાણે સ્થાન જમાવીને લગમગ સ્થિર જેવો અગારી વર્ગ. પ્રથમ વર્ગ સંપૂર્ણ સ્વાગી. એમાં પણ સ્ત્રી અને પુરુષ
 વચ્ચે આવે. અને તે અમળી, અમળ, — સાધ્વી, સાધુ કહેવાય. ડ્યારે બીજો વર્ગ સંપૂર્ણ સ્વાગી નહિ પરંતુ સ્વાગ
 કરવાની ડલ્કટ અમિલાષાવાલ્લો. એમાં સ્ત્રી — પુરુષ વચ્ચે આવે. તેમના પારિમાણિક નામ છે આધિકા અને
 આધક. મૂઢ કલ્પના તો પ્રાજ્ઞાનોના ચર્તુવર્ણાશ્રમ ઉપરથી જ કરવામાં આવેલી પરંતુ તેમને એનો અનોલો ઔષ
 આપવામાં આવ્યો કે જેથી જૈનધર્મના સંરક્ષણ માટે તેનો વરાવર ઉપયોગ થઈ શકે. સાધુસંઘની ધ્યવસાં

૬૫

અદ પંચદિં દારેદિં પંચદિં રવમેદિં તદ વિસુલેડં ।
 ઈવસ્ય કુમહ પૂયં જહસતીએ મહાસતો ॥
 ઈષો મહાશુભાનો માણાદિવસ્ય જૈન આશરો ।
 પૂરજંધિ સંધિ ડ માગદે પૂર્યં હોદ ॥
 સ્વઢ અવકારવ્વો ત્રિઃ કુ ડંવો ઔવસ્ય હોદ અવસ્ય ॥
 વચ્ચલં સ્વઢસદિં ડવસુદમ્મસદ કુમમાણે ॥
 અર્જં ત્ર સિવવનમિજો કેવલકચ્છીદ સંજુઓ કુમજો ।
 સિલ્લવરો ત્રિઃ કુ અવયં આદિએ વંદએ ઈષં ॥
 તદ્દાં સ્વઢ સાવત્તે ઈષં પૂરદ સવ્વલ્લિંહ ॥
 પાવિદ કુમ્વો ડ નોમવો ડોરુમં વિવવલ્લોમવાદે ત્ર

— નામવંચવીવ્યા, ૧૬ ૨૩-૨૫.

૬૫ કુલો પાવ્વો, ૬૫
 ૬૬ મંદીરન (આ. ડ. ડ.), ત્ર ૬૬

साधुओं करें. एने भाटे नियमो, विधि, विधानो, बंधनो करे ते कही काहे. आवकसंघना पक्ष नियमो बुद्ध के. जता आ बने बने अंतर के अथवा भिन्नता के एतुं जराय नहीं. कारण के अमुक साधारण कावतो एही के लेयी साधुसंघनो दाब आवकसंघ उपर अने आवकसंघनो अंकुश साधुसंघ उपर बराबर रीते जल्माइ रहे. बने बने सुंदर सहकारने संपूर्ण अवकाश के.

आं व्यवस्थाना उत्पादक भगवान् महावीर के एम पण नहीं. भगवती जेवा अंगस्त्रोमां पार्श्वीपत्न्य-बीओनी वातो आवे के. केटकाक पार्श्वीपत्न्यीओ भगवान् महावीर पासे जतां खचकाय के; केटकाक प्रभो करे के; केटकाक तर्क-वितर्कोकरे के. भगवान् एतुं समाधान करे के अने अते ए पार्श्वीपत्न्यीओ भगवान्नी साधुसंस्थामां प्रविष्ट थई जाय के. अने साधुसंघ कळी पाछे जुदा रूपे दृश्यमान बाय के. आ बची व्यवस्था एक राजतंत्र जेवी आपणने लागे. आ उपरयी आपणे एम समजी शकीए के ए व्यवस्थाना बीज सौपनार केटला निचक्षण अने दीर्घदृष्टिवाळ्य हता! एकला भगवान् महावीरना ज बखतमां १४००० हजार अमणो अने ३६००० श्रमणीओ हती. साधुसंस्थामां बीओने पण समान कक्षामां मुकवानुं मान भगवान्-जे ज फाळे नहीं जतुं कारण के पार्श्वनाथना समयमां पण ए प्रथा प्रचलित हती. अलवच, भगवान् महावीरे घणी घणी बाबतोमां जुदो ओप, जुदां रूप, बगेरे बगेरे आप्यां के ए निर्विवाद के. भगवान् बुद्ध बीओने समान स्थान आपवानी बाबतमां महावीरयी कईक अंशे जुदो मत धराबता हता; परंतु भगवान् महावीरे ओरसोरयी बीओने पण स्थान आप्युं, तेयी भगवान् बुद्धने पण बीओने समुचित स्थान आपवुं पड्युं. आ बची रीते तपासतां जैनदर्शनमां चतुर्विध संघनुं मान अने स्थान अपूर्व के. एटले प्रस्तुत ग्रंथमां श्री महेवर सूरिए करेली श्री संघनी स्तुति जराय अस्थाने नहीं एटलुं ज नहि परंतु आवश्यक के.

ग्रंथ संपादनमां उपयोगमां लीचेकी प्रतिओनो परिचय

A.— जेसलमीर भांडारमानी वि. सं. १००९नी सालमां लखायेल ताडपत्रीय प्रति उपरयी आ प्रति लखवामां आवी के. प्रतिना प्रान्तभागमां जणाववामां आप्युं के तेम तपागच्छना बुद्धिबिम्ब नामना कोई सूरिए वि. सं. १६५१नी सालमां आषाढ शुक्ल तृतीयाने दिने सोमबारे ज्यारे पुष्य नक्षत्रमां चंद्र हतो स्मारे आ प्रति लखीने पूरी करी हती. तेनी लंबाई, पहेळ्याई ८.८ x ४.२ इंच के. अने बने बाहु खळेका कले बाकन घुष्ट के. दरेक पृष्ठमां साधारण रीते सत्तर पंक्तिओ के अने दरेक पंक्तिमां एकंदर बेतालीस अक्षरो के. दरेक पृष्ठनी बने बाहुए, ८ इंचनो नानो हांसीओ राखवामां आवेल के अने मध्यमां अनेकविध सूया— चिह्नो के. आठमां पृष्ठना हांसीआमां ६७ थी ७१ गाथाओ टांकवामां आवी के. मूळप्रतिनी गाथाओनो क्रमांक तो जेम्नो तेम सीधे सीधे चाल्यो जाय के, एटले हांसीआ बाळी गाथाओ कोई बीजी प्रतिमां जोईने कोईए खां नोंधी होय एवो संभव के. पारस्परिक संबंध तपासतां ग्रन्थवस्तु साथे तेनो मेल होवायी में ए गाथाओने मूळमां ज लई लीधी के. आ घुष्टना हांसीआमां एक पाठंतर पण नोंकवामां आवेल के. जे शब्दो के अक्षरो भूलधी के प्रमादयी रही जवा पाम्या होय अगर काळदेवे भूंसाई जवा पाम्या होय तेने हांसीआमां कोईए नोंप्या के. मूळ प्रतिना अक्षरो करता आ अक्षरो जुदा पडता होई जेना हापमां अगर मालिकीमां आ प्रति आवी होय एने ए बधा नोंप्या होय एवी शक्यता के. जे जे खळे अक्षरो भूंसाई जवानी संभावना जगतां ते ते खळे कोईए कागळनी चरकी चोटावी सेना उपर मूळ प्रतिना अक्षरो सरसरीते लखी प्रतिने शीर्षविशीर्ये थई जतां नकांवी लीधी के. आ चरकी चोटाइवातुं कार्य एटलुं दस्ततापूर्वक करवामां आप्युं

के के मूल प्रतिना कागजकी अने चरकीना कागजकी जली जूरी अतिशु संत भायेक लेई चरकीने रहे के बना फले. बीजी प्रतिभोम होय के तेस आ प्रथिमा पण हस्तक्षरसें वैविधय के. प्रति सुंदर हाज्जामा के अने हस्ताक्षरो पण मोतीना दाणा जेबा सुद्ध अने सस के. पाठण मंडारनी छ प्रति के अने संपादनमा एनो मुख्य आधार लेकामा आब्यो के कारण के ए कपी न सुद्ध माकुस पवी के.

A प्रतिनो प्रान्तभाग

इति श्री महेश्वरसूरिचरितं संघमीनाहात्म्यं समाप्तम् ॥ विक्रमादित्यसंवत्सरात् १००९ वर्षेऽस्मिन्कालेऽपत्रीय-पुस्तकालयेऽसकमेवमहापुर्ये संवत् १९५१ वर्षे आषाढ शुद्ध ३ सोमवारे शुभमहाले तपासकाधिराजमहाशयं श्री श्री ५ श्री श्री आर्यविक्रमसूरिचरित्र शिष्य पंडित श्री श्री ५ विक्रमविक्रमकमिच्छिप्यकितोममिपंडित श्री ९ आर्यविक्रम-विक्रमिच्छिप्यवृद्धिमिमेन कितितमिदं पुस्तकम् । अयं भूयात् । श्रीसंवल कल्याणमस्तु । श्रीरस्तु ॥ ७ ॥

B : — आ ताडपत्रीय प्रति पाठण संघवीना पाठाना मंडारनी छे. मंडारना नवा लिस्टमां प्रतिनो पुस्तक नंबर १५९ छे. बडोदराना मुद्रित लिस्टमां आ प्रतिनो नंबर ४० छे (जुओ पृष्ठ ३३). प्रतिनी हालत सुंदर छे. पत्र संख्या २१४ छे. कचमा १९४४ पत्र नथी. दरेक पत्रना प्रत्येक पृष्ठमां कचरेमां वधारे ६ अने ओछामां ओछी ३ पंक्तिओ लखेली छे. लिपि सुंदर छे; शुद्धि पण उत्तम प्रकारनी छे. प्रतिनी लंबाई, पहोळ्वाई १३ ॥ x २ ईंच प्रमाणे छे. तेनो प्रान्त भाग नीचे प्रमाणे छे : —

संवत् १३१३ वर्षे वैश्व शुद्ध ८ रबी महाराजाधिराज श्री बीरकदेव कल्याणविक्रमराज्येऽस्मिन्कालेऽपत्रीय-महामाले समस्तभवापारात् अरिपंचमतीलेवंकाळे प्रवर्तमाने प्रह्लादनपुरे -- (तपा?) गण्डे कठितसुंदरगमिच्छा-ज्ञानपंचमी पुस्तिका लिखापिता ॥ ७ ॥ ७ ॥

(नीचेनो भाग सी. डी. दलाले भूलपी नौण्यो नथी खगतो)

शाकासहस्रमहिते संश्लेषकियो (को) सवाकसाधुवात् ।

भासीद् भीरकनामा वाकिच्छिद्धवाधिवैवर्त भीमात् ॥ १ ॥

श्रीमानाजकुमारो मारततुः श्री कुमारवामा च ।

जसहृषाडिगसेत्री, ससनवाः पूर्वकम् इति पत्र ॥ २ ॥

अग्निनी विनवाचारसाकिनी पुणवाकिनी । पुणवभीरमवद् देवालिच्छिवायां सुवीरिव ॥ ३ ॥

काळी काकीनविनवा श्रीकुमारवृषीचरी । अवृत्त एव (३)अमृदुपुत्रपुत्रं बहुवर्णिनम् ॥ ४ ॥

आर्यो धनान्धसाधनेऽसकपुणवाधसुविक्रमवतिः ।

पत्रार्थां स्वयं केहीं रावीं च सरस्वतीं कलामकलात् ॥ ५ ॥

पञ्चवीरिति विशद्वचरिता दुरितोविहता । द्वितीया बहुदाकका भिवाऽसुव सुजामिमात् ॥ ६ ॥

बाहदं बाहदं चात्रदेवता - (३) कसंशकी । गांगदेवं तथा आत्, जनवां विनवाभवात् ॥ ७ ॥

पञ्चमी-कतां कलावचकतां विज्ञान चान्धैयुतो, पुणवभीरमिदं समुद्विच्छिष्टे त्रेतुं विचारव्यतिः ।

न कान्वापुत्रपुत्रमयोऽसमधिकमिमायाव विचे सुदुः, सप्रार्थनकिताकिज केकिंजकी वद् पञ्चवीपुस्तकम् ॥ ८ ॥

इयं कठितसुन्दरं अग्निनी पुणवाकिनी । सचरित्रमिमिमाये, सा वृषी समसोवृषात् ॥ ९ ॥

C : — आ ताडपत्रीय प्रति पाठण संघवीना पाठाना मंडारनी छे. नवा लिस्टमां आ पोसीनो अनुक्रमक ५ छे. बडोदराना मुद्रित लिस्टमां आ प्रतिनो नंबर २९ छे (जुओ पृष्ठ ३०). प्रतिनी हालत मध्यम छे. पत्रसंख्या २०७ छे. संख्या २०८ मा पत्रनी प्रथम पृष्ठिमां प्रपलुं पूर्व चहुं अने बीजी पृष्ठिमा अर्धभागमां नाना अक्षरोपी ग्रंथ कल्याण - कल्याणनारी प्रकृति कल्याणेली होवलुं छे ज पत्रना नाना अने जीर्ण बे टुकडा उपरथी जाणी शक्या छे. जो के प्रतिनी हालत जोतां अन्ध पत्र पण अखंड रहेवुं जोइए पण अन्ध पत्रनी द्वितीय पृष्ठिमां कल्याणक प्रकृतिने कोई उदाउगीरे द्वेषने लीधे मसी नाखवाथी पत्र अखंत नाथप. प्र. ६

पातळ्हे अने जीर्णे बई मधुं अने पंरिणामे अक्षरें करुं बेज नाना दुकडा मळे छे. ए नाना दुकडानी बीजी बाहुं प्रकृतिना वसेका भागमां बीबाक अस्पष्ट अक्षरो जणाय छे. प्रतिनी लंबाई, पडोळाई १४ × २३ ईंच प्रमाण छे. प्रतिनी लिपि जोतां B प्रति करतां आ प्रति लगभग एक सो बरस बाहु प्राचीन छे तेम अनुमान करी शकाय. आ प्रतिना पाठांतरेमां पाठांतर पछी प्रतिनी संज्ञा C पछी जे स्वळे सस्त्रिकतुं निशान करुं छे ते पाठांतर मूळ प्रतिमां लखायेळुं नहि पण प्रकिना पाठने भूंसीने पाळळयी करवामां आवेलुं छे तेम समजवुं.

D:— आ प्रति भावनगरयी मेळववामां आवी हती. तेनी लंबाई, पडोळाई ९.७ × ४.१ ईंच छे अने बने बाहु लळेला कुळे पंचावन पृष्ठ छे. बने बाजुए . ९ ईंचनो नानो हांसीधो राखवामां अनेळ छे. बीजी प्रतिओनी माफक आ प्रतिमां पण हस्ताक्षरोनी कचित् कचित् विलक्षणता जोवामां आवे छे. प्रति वणी ज सुंदर हाळतमां छे अने हस्ताक्षरो A प्रतिनी माफक मोतीना दाणा जेवा शुद्ध अने सुवाप्य छे. आ प्रति मने वणी ज मोडी मळेळी तेयी तेनो उपयोग जेवो जोईए तेवो करी शकयो नयी. आ प्रति A प्रतिने घणे मोटे भागे अनुसरनारी छे एटले A प्रतिना पाठांतरोमां मने ज्यां संदिग्धता हती त्यां ज आ प्रतिनो उपयोग करी पाठांतरोनी पसंदगीमां संदिग्धता टाळवा में यथाशक्य यत्न करेलो छे.

पाठांतरो

पाठांतरोनी पसंदगीमां सर्व प्रथम ध्यान छंद उपर आपवामां आव्युं छे. पाठांतर अर्थनी दृष्टिए गमे-तेटळुं बंध बेस्तुं होय परंतु तेयी छंदोमंग यतो होय तो तेने जतुं करवामां आव्युं छे अने पादनोधमां तेने टांकी तेनी नोध लेवामां आवी छे. पाठांतरो बधाज नोधवामां आव्या छे. व्याकरण शुद्धिने पण लगभग एटळुं ज प्राधान्य आपवामां आव्युं छे. आ बे दृष्टिओ जे पाठांतर थी सचवाई तेने मूळमां खीकारवामां आव्युं छे अने बीजाने पादनोधमां ते ते प्रतिनी संज्ञा पूर्वमां मूक्ति जणाववामां आव्या छे. अर्थदृष्टिने त्रीजा प्रकारतुं महत्त्व आपवामां आव्युं छे. जे प्रतिना पाठांतरयी आ त्रणे य दृष्टिओ अव्याहत रही ते पाठांतरने, कोई पण प्रति तरफ मोह राख्या बिना, अपनावी लीधुं छे. बची प्रतिओना पाठांतरो अमुक एक पाठ बाबत संमत होय परंतु मने पोताने अर्थमेळ न लाग्यो तेवा स्वळे में शंकाचिह्न मूकेळ छे; अथवा पाठ सूचवी में त्यां आवा () कौंसमां ते पाठ सूच्यो छे. बची प्रतिओना पाठांतरोने ध्यानमां लीधा पछी पण छंदनी दृष्टिए अक्षर के अक्षरो ज्यां ज्यां मने स्मृतां छायां स्वं त्यां आवा [] कौंसव्हां ते ते अक्षरो में केवळ सूचना रूपे बताव्या छे. कोई नवी प्रति मळी आवतां मारा सूचित पाठो खोटं सिद्ध थाय एवी पूस्ती शक्यता छे. 'य'श्रुतिनी बाबतमां अने 'न' के 'ण'नी बाबतमां प्रतिओना पाठांतरोनी बहुमति उपर ध्यान आपवामां आव्युं छे. ए बे बाबतोमां कोई एक नियम आधंत अखत्यार करवामां आव्यो होय एम नयी.

प्राकृतभाषामां लखायेळ जैन कथा साहित्यनो टूंक परिचय

प्राकृत भाषामां लखायेळा जैन कथा साहित्य विषे एटळुं बधुं कहेवामां आव्युं छे के एना विषे अई पुनरुच्चारण करवुं उचित नयी. ए विषे विगतवार, अभ्यासपूर्ण माहिति मेळवका ते विषयना सोबीन जिज्ञा-सुओए आचार्य जिनजियजीनो 'कुम्भक्यमाला' नामनो लेख, "सिंधी जैन ग्रंथमालामां प्रसिद्ध यवेळ, ससं-पप्रदित हरिवेणना 'बृहत् कथाकोश'मांनी प्रो. डॉ. ए. एन. उपाध्येए लखेळ विस्तृत प्रस्तावना, प्रो. डॉ. घाटगेनो 'नॅटिव लिटरेचर इन जैन साहित्य' नामनो लेख, "तेम ज सर्गस मो. द. देसाई कृत 'जैन साहित्यनो संक्षिप्त इतिहास', अने छेले आ बची माहितिनी पूर्व भूमिक्तास्व बई पचेळ जोहानीस हर्टळनो

‘कॅरंटिन लिटरेचर ऑफ श्री जैनात’ शीर्षक लेख तथा हरिभद्र सूरि रचित ‘सम्राट्ठ कथा’को प्रो. डॉ. हर्मान थाकोबीको उपेक्षात जोई कथा खास महत्त्वम छे. आ कथा कथाबोमं पठ्ठी सासनी भरी पठ्ठी छे के एको अहिंसा पुनरुत्थार करवो अस्थाने छे अने अनुपपुस्तक पत्र छे. तेयी अहिं ए साहित्य विवे केकठ अंगुलिनिर्देश करीने ज संतोष पकठ्यो छे. में नीचे आपेल विगतोको आचार पत्र उपपुस्तक साहित्य ज छे.

जैनेतुं कथा साहित्य प्रमाणमां महाकाय छे. प्राकृत, संस्कृत, अपभ्रंश अने गुजराती एम चारेव भाषामं कथाएख सैंकठो जैन कथा ग्रंथो आजे मळी आवेल छे. एमांजा कथा खरा ग्रंथो विक्रमीव दसमी सवी पछी बनेला छे. विक्रमीव प्रथम सहस्राब्दिमां रचायेला ग्रंथोनी संख्या दसवी बचारे नयी पत्र ओछी हथे.

जैन कथा साहित्यमा मूल ‘ज्ञाताधर्मकथा’ नामना छुट्ट जैन अंगमं मळी आवे छे. जैन कथा-ग्रंथोमां बहु प्राचीन ग्रंथ होय तो ते ‘बसुदेवहिंठी’ छे. आषी पत्र अतुं चंद्रगुप्त मौर्यना गुरु भद्रबाहुवरचित ‘बसुदेव चरित’ छे. परंतु अखारे ए उपलब्ध नयी. ‘बसुदेवहिंठी’ पछी विमल सूरि रचित ‘पउमचरिय’ आवे छे. आ सूरिए ‘हरिवंस चरिय’ लेख्युं होवानो पत्र उल्लेख छे जो के ए अखारे उपलब्ध नयी. ऐतिहासिक अने काव्यनिक वस्तुओना मिश्रणवाळ ‘वासवदत्ता’, ‘सुम्नोचरा,’ ‘उर्वशी,’ ‘भैरवयी,’ अने ‘नरबाहन दत्त’ जेवा अनेक शृंगाररसप्रधान लौकिक कथा ग्रंथो रचाया.

शृंगाररसयी छल्लबल्लती अने वर्णनीयी भरपूर कथाबोमं पादलिख सूरिनी ‘तरंगवती कथा’ सर्व प्रथम छे. जो के अफसोसनी बात तो ए छे के ए कथारत ह्यु मुची कथाव कोईने मळ्युं नयी एटले आपणे तो अनिश्चितसमयी आचार्य वीरभद्र के वीरभद्र शिष्य गणि नेमिचंद्ररचित लेख ‘संक्षिप्त सार’यी ज मूलकथानो रसास्वाद करवानो रथो. ‘तरंगवती’ने कुमलयमालाकारे संक्षिर्णकथामां खपावी छे.

पादलिखसूरिए सजेली आ नवीन कथासूहिमां पाठकयी बीमी पत्र संगीन मळी बई. फलसख्ये ‘मलयवती,’ ‘नरबाहन दत्त,’ ‘पद्मभसेना,’ ‘बंसुमती,’ अने ‘सुखोचवा’ नामक सुंदर कथाओ रचाई. कमनसीवे ए कथा कथाओ कालदोषे के बीजा कोई कारणे छुट बई गई अने एमना नाखे सिपाय आपणे एमना विषे कळुं जाणता नयी.

‘बसुदेवचरिय,’ ‘पउमचरिय,’ अने ‘हरिवंस चरिया’दि पुराण पद्धतिना चरित्र ग्रंथोने कथा कर्मां न गणीए तो, ते पछी ‘धम्मिल्लहिंठी’ अने तेनी साथे जोडाएक ‘बसुदेवहिंठी’ नामनो कथा ग्रंथ आवे छे. ए आठ्या सैका पहेलाको छे. सेना पछी हरिभद्रसूरिनी ‘सम्राट्ठ कथा’ आवे छे. आ कथा कविनी कवित्व-शक्तिनी साक्षात् प्रतिभा छे एटलं कहेवुं बस थये. आचार्य हेमचंद्र आ कथने सकलकथानी कोटिमां मूके छे. अत्रे ए पत्र जणाव्युं जोईए के एमनुं रचायेलं ‘धूर्ताकथान’ पत्र हवे तो प्रसिद्ध बई गयेल छे.” आ पछी उद्योतन सूरिनी ‘कुमलयमाला’ आवे छे. आ कथा चंपूना दंगनी छे. रचनाशैलि ‘कादंबरी’ के ‘दमयंती कथा’ जेवी छे. काव्यचमकृति उत्तम अने भाषा मनोरम छे. विनोदमां कथा लेखके एमां पैशाची अने अपभ्रंश भाषामां पत्र वर्णनो खाप्या छे. आ कथानी उपबोमित ऐतिहासिक दृष्टिए पत्र खास महत्त्वनी छे. एनी पछी शीलांकलुं ‘महापुरुष चरित,’ विजयसिंह सूरि रचित ‘सुम्नसुंदरी कथा,’ कोई अज्ञातनामा लेखकलुं ‘कालकथाचार्य कथानक’ अने धनेकरलुं ‘सुरसुंदरी चरिय’ आवे छे. ए पछी महेश्वर सूरि रचित आपणो आ प्रस्तुत पुर्वकथानो ग्रंथ आवे छे. स्मार बाद कथासाहित्य कथा मोटा प्रमाणमां जैन लेखकोए लेख्युं छे; परंतु ए विषे अहिं लेखुं अनावश्यक छे अने अप्रस्तुत छे एटले छोडी दीधुं छे.

જૈન કથા સાહિત્યના આ વિહંગાલેખન પછી ઇટલું કહેવું જરૂરી છે કે જૈન કથાલેખકોનું મૂલ્ય એવું જ નહીં જ હતું અને તે આધ્યાત્મિક કલ્પનનું ગમે તે જૈન કથા સ્વયં. આ ધ્યેય તેમાં સ્પષ્ટપણે પ્રતિબિંબિત થયેલું દેખાયું. કથા વેદ ગમે તે હોય અને ગમે તેવો હોય પરંતુ ધર્માર્થનું, પુણ્ય-પાપનું કલ્પ વતાચવાનો આશય અને કર્મના અવલોકન સિદ્ધાંતની સ્થાપના માટેની જૈન કથા લેખકની તત્ત્વચેતી — આ જે મુલ્ય સિદ્ધાંતને સ્થાપનો આત્મા છે. સામાન્ય લોકવાર્તાઓને પણ જૈન કથાકારોએ પોતાના અભિપ્રાય રંગે રંગી છે અને એના ઉપર પોતાના ધ્યેયની મહોર મારી છે. સામાન્ય લોકવાર્તાના સંબંધમાં પણ આ ધ્યેય ઉપરથી સિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે તે પછી સાસ્ત્ર વિશિષ્ટ વસ્તુનો આધાર હઈ, જૈન ધર્મના મૂલ્ય તત્ત્વોને પ્રતિબોધવાના એક માત્ર હેતુને સાતર રચવામાં આવેલી કથા વિષે તો કહેવાનું જ શું ? ટુંકામાં, આ મહોરની વિશિષ્ટતા એવી કથા-ઓમાં ઊઠીને આંધે ચોંટે એ સ્વાભાવિક જ છે. મહેશ્વર સૂરિનો પ્રસ્તુત ગ્રંથ આ હરેલેખમાં આવે છે. એની મુલ્ય એમ એહિક અને પારલૌકિક સુખની પ્રાપ્તિ કરાવી આપવાની છે અને તે જ્ઞાન પંચમી જેવા પુણ્ય દિવસે જૈન ધર્મના આરાધન દ્વારા. કથાનો પ્રતિપાલ વિષય આ છે; બીજી બધી માત્રતો આનુબંધિક છે.

છંદ, માષા અને કવિત્વ

સમગ્ર ગ્રંથમાં એક જ છંદ વાપરવામાં આવેલ છે અને તે છે ગાથા. માષા માહારાષ્ટ્રી પ્રાકૃત છે. એના ઉપર કવિત્વ અર્ધમાગધીની તો કવિત્વ અપભ્રંશની અસર પડેલી છે. દેશી શબ્દોનો પ્રયોગ લેખકે કરેલ છે. જેવાં કે:—કોઈ, સુંસુવ, ફેબાર, સ્વપ્ન, સેદુ, કમ્પર, ઘણ, ચુક, ચુલી, છદુ, છુદ, છોઈ, છોહ, શાહ, ઢોહ, તુદ, તોહ, ઘાડી, મિચ્છોહ, પુસ્કાર, ખોહલ, ફેહ, ફિહ, અને મોક્કલ ઘરે ઘરે. લેખકની શૈલિ ધર્મી જ હૃદયંગમ, સરલ, અને પ્રાસાદિક છે. એનું મુલ્ય લક્ષણ અનાયાસ છે. શબ્દ પ્રવાહ સીધે સીધો, અસ્વલિતપણે લેખકના હૃદયમાંથી આગે કે ન ઘટેતો હોય એમ લાગે છે. અર્થ પકાડી પાઠવામાં મુસીબતનો અનુભવ જરાય કરવો પડતો નથી. શબ્દાર્થનું અર્થ નથી અજાણતો. શૈલિ કોઈ પણ સ્વલે સ્વલે સ્વલે નથી અજાણતી. હૃદયંગમતા, પ્રાસાદિકતા, સરલતા, સુચોષતા, ઘરે ઘરે લેખકની શૈલિના ગુણો છે. લેખનો ઉપયોગ લેખકે સ્વલે સ્વલે સ્વલે સ્વલે કર્યો છે. કાવ્યવ્યવસ્થા લેખકને સિદ્ધ હતી. તેના સંસ્કૃત માટે જુઓ સાસ્ત્ર કરીને પ્રથમ કથાનકની ૪૧૯મી, ૪૮૮મી ૪૯૨મી, આઠમા કથાનકની ૧૨૦મી અને દસમા કથાનકની ૨૯૭-૨૯૮મી ગાથાઓ.

આભાર દર્શન

આ ગ્રંથના સંપાદનમાં મારા વિદ્યાગુરુ મારતીય વિદ્યાભવનના ઍન. ડિરેક્ટર આચાર્યશ્રી જિનવિજયજીય અને પ્રતિષ્ઠો મેઠ્ઠવી આપોને, જે ગાથાઓનો અર્થ મને વેસતો નોતો તે સમજાવીને, સંપાદનની આંટી-સુંટીના ઉફેલમાં યથોચિત મદદ આપીને, તેમજ પ્રસ્તાવનાની માહિતિ મેઠ્ઠવવામાં ઉપયોગી થય એવું સાહિત્ય સૂચવી અને મેઠ્ઠવી આપીને મને જે અમર્યાદ સહાય આપી છે તે માટે હું તેમનો પરમ કૃત્ણી છું.

મારશીય વિદ્યા ભવન
સુંબે
માષ પુસ્તકાલય, મં. ૨૦૦૪

અસ્તુતકાલ સંબંધ ગોપાળી

सिरीमहेसरसूरि विरचिते

नाणपंचमीकहाओ

५

॥ ॐ नमो बीतरागाय ॥

पंचैदियनिरवेकखं पंचनमोकारहेउयं तह य । पंचमगइसाहणयं पंचमनाणं नमसेउं ॥ १
दुविहाएँ पंचमीए कालं पुरिसं विहाण-गहणं च । उज्जवणं फलभावं गाहाहिं म हे स रो भणइ ॥ २
सकयकवस्सत्थं जेण न जाणंति मंदबुद्धीया । सवाण वि सुहबोदं तेण इमं पाइयं रइयं ॥ ३
गूढत्थदेसिरहियं सुल्लियवत्तेहिं गंधियं रम्मं । पाइयकवं लोए कस्स न हियं सुहावेइ ॥ ४
परउवयाररणं मासा सा होइ एत्थ भणियवा । जायइ जीएँ विबोहो सवाण वि बालमाइणं ॥ ५
पंचवरिसेहिं जेहा पंचहिं मासेहिं लहुइया होइ । एवइयकालमाणा होइ अखंडा यं कायवा ॥ ६
जइ कह वि असामत्थं होइ सरीरस्स दिव्वजोएणं । ता उत्तरकालं पि हु पूरिआ असढभावो उ ॥ ७
खल्लिओ वि जहा सुहडो पुणरवि वलिज्जण पावइ जसोइं । तह नियमं पूरितो जीवो सुहभावणं होइ ॥ ८
एगंतेणं जेणं चउत्थवयपालणं दढं भणियं । तेण जहासत्तीए सेसं खलु होइ कायव ॥ ९
जइ होजा असमत्थो काज्जणं जेहपंचमिं को वि । सो इयरिं पि करेजा तीए वि फलं जओ तुलं ॥ १०
लहुइयं वि किरियाए सोकखं खलु होइ असढभावस्स । विसमविसेणं मरंतं किन्नवि रक्खेइ अमयंसो ॥ ११
किरीएँ मच्छेण थं पूयनिमित्तं च चित्तपीडाए । उगं पि तवं चिन्नं दोग्गइगमणं पसाहेइ ॥ १२
पुरिसो वा इत्थी वा नाज्जणं निययदेहसामत्थं । संमत्त-नाणकलिओ माणाईविचज्जिओ धीरो ॥ १३
मंतूण जिण्णिदधरं काज्जणं तस्स विविहपूयं च । ठविज्जण पोत्थयवरं सुहंतुलसत्थियं कुब्जा ॥ १४
घयपरिपुञ्जं काउं पंचहिं वट्ठीहिं दीवयं तह य । फल-पुप्फ-वत्थ-गंधाइएहिं परिपूयणं करिय ॥ १५
लहुइएँ पंचमीए गहण-विहाणं इमं तु विज्ञेयं । एयं चिय पंचगुणं इयरीए होइ कायव ॥ १६
ततो गुरुण पुरजो गहिज्जणं पंचमीए उववासं । सुद्धे पक्खम्मि सुहे सवाण वि कम्ममासाणं ॥ १७
मग्गसिरे तह माहे फग्गुण-वइसाह-जेह-आसाढा । ए कंमियमासा सेसा य अकम्मिया मासा ॥ १८
उववासो य अकम्मो अहव करेजा उ बोवमणवजं । ण्हाणं खरस्स इयरह छारेणं य लोहणं जाण ॥ १९
अह पुच्चाएँ ताए नियविहवं भाविज्जण हियएणं । हीणो-त्तम-मज्झिमयं उज्जवणं होइ कायव ॥ २०
पंचण्हं पोत्थाणं काज्जण लिहावणं च सत्तीए । पच्छ जिणवरविणे ण्हवणाइयं सुद्धं काउं ॥ २१
ठविज्जण पोत्थयाइं काज्जण विलेवणं च वत्तेहिं । कयपुप्फाइविहाणो देइ त्तिं पंच पंचेहिं ॥ २२

1 B विहाव । 2 A संविदिच । 3 B दुविहाव । 4 C जाणंति । 5 A अवं । 6 A वयजेहिं ।
7 A पुञ्जं । 8 C जीव । 9 B उ । 10 B जोएण । 11 B नावा । 12 B पूरितो । 13 B होजड ।
14 A जेइ । 15 C ततो । 16 B लहुइएँ । 17 B विसवत्तेण; C विसमविसेण । 18 B किरीव ।
19 B व । 20 A पक्खेइ । 21 C नागादि । 22 A वविपुञ्जं । 23 A लहुइय । 24 A पु ।
25 A छारेणं । 26 B पुप्फाए । 27 B अजमणं । 28 B पंचण्ह पोत्थयाव । 29 B अवणे । 30 C व वरं ।

- अह पंचहिं हारेहिं^१ पंचहिं रयणेहिं^२ तह विन्नेउं^३ । संजसस कुणह^४ धूमं^५, जइसतीए महासत्तो ॥ २३
- संधो महाणुभावो नाणाइतियसस जेण आहारो । पूइजंते तम्मि उ नाणाई पूइयं होइ ॥ २४
- तह उवयारपरो वि हु संघो जीवसस होइ मइसस । वच्छलं अणुसहिं उववूइणमाइ कुणभावो ॥ २५
- असं च तियसनमिओ केवललच्छीइ^६ संजुओ विक्खो । तिरुक्करो^७ वि हु कययं माइए वंदए संघं ॥ २६
- तम्हा सइ सामत्थे संघं पूइह सबकज्जेसु । पाविह तओ^८ उ मोक्खं^९ भोत्तुणं विसयसोक्खाइ ॥ २७
- सोहग्गं कुलजम्मो वाहिविमोक्खो^{१०} पियण संजोगो ।
- बंधण-मुयणं विहवो^{११} कर-वरण-च्छीण तहभावो ॥ २८
- दीवंतरम्मि सोक्खं विम्भचहेउं^{१२} समत्थलोयणं^{१३} ।
- मणुय-सुरा-सुरसोक्खं फलं च तीसे तओ मोक्खो ॥ - दारमा हा^{१४} २९
- ए य जहा जाया जेसिं^{१५} जीवाण तीए^{१६} करणेणं । तं तह मणियो अहयं नियमइविहवाणुसारेणं ॥ ३०
- जयसेण नंद भदा वीरो कमला गुणाणुराओ य ।
- विमलो धरणो देवी भविस्सदत्तो य दाराइं ॥ ३१
- एएसु अंतरत्था अत्ते वि हु इत्थि-पुरिस नायका । पंचमिफलं विचित्तं बहुमेयं पाविणं जेहिं ॥ ३२

१. जयसेणकहा ।

जयसेणकहा पढमा अक्खिजइ पुबजम्मंपरिकलिया ।

सोहग्गदारविसया भवियजणाणुरगहहाए ॥

- इत्थेव^{१७} भरहवासे दाहिणदेसम्मि जलहितीराए । खलचित्तं व दुगेज्जो रम्मो तह सुयणचेट्टं ॥ ३४
- संसारो व विसालो संकर इव गणसएहिं संजुत्तो । धणउ व दविणभरिओ कुच्छियराया व बहुमंडो ॥ ३५
- सिंघलदीवो रम्मो तत्थे य राया नराहिवो नामं । तस्स य निवतणयाणं होइ संयं महिलियाणं च ॥ ३६
- ताण य मज्जे एगा ईसा-कामेहिं^{१८} पीडिया पावा । नामेण इंदुमइयी एव^{१९} हियएण चितेइ ॥ ३७
- तिण्हं मासाणं नवाहियाणं मह एत्थ पाडियां होइ । तत्थ य सोक्खं तुच्छं^{२०} गलत्तालुयं नायवो विरसं ॥ ३८
- वरिं^{२१} हलिओ वि हु भत्ता अनजमओ गुणेहिं रहिओ वि । मा सगुणो बहुमओ जइ राया चक्खवी^{२२} वि ॥ ३९
- वरि गम्मम्मि बिलीणा वरि जाया कंत-पुत्तपरिहीणा । मा ससवत्ता महिला इविज जम्मे वि जम्मे वि ॥ ४०
- जइ वि हु भत्ता सरिसो होइ कलत्तेसु सबकज्जेसु । तह वि हु ताण मणेसु अस्सणे^{२३} बोवपरिहावो ॥ ४१
- संकर-हरि-वंमाणं^{२४} गउरी-लच्छी जहेव वंमाणी । तह जइ पइणो इहा तो महिलीं इयरहा केली ॥ ४२
- पावेणं सबत्तिज्जेणो दुहा सासु-नणंदमाइया^{२५} । धम्मेण य निक्कटो^{२६} घरवांसो होइ महिलणं ॥ ४३
- धण्णा ता महिलाओ जाण न जोएई को वि खोजाई^{२७} । सासु(सु)नणंदुं सवत्ती^{२८} ससुरो जिहो य दिमरो थं ४४
- जेण तहिं विलसिजइ निचं इत्थीहिं निययइच्छए । इयरह वरि वणवासो मा घरवासो जहा पासो ॥ ४५

1 C पंचहिं वणेहिं । 2 A पूसेहुं । 3 A C जयं । 4 B *कण्ठीहं; C *कण्ठीय । 5 A तीसकत्तो । 6 A वंद । 7 A मोक्खो । 8 A *विजुक्खो । 9 B विमओ । 10 A *जणयं । 11 B *जोवाणं । 12 C दारि; B none of the two is found. 13 A तेसिं । 14 A तीह । 15 B *सरिणं । 16 A *कम्मं । 17 C एत्थेव । 18 A सुयसुच्छिइ इव । 19 B नामं । 20 A *कामेण । 21 A नामेणं इंदुमइ । 22 A एवं । 23 C मासाणं । 24 B यवाहियाणं; C साहियाणं । 25 A पीडिया । 26 A सोक्खं । 27 A *गउरुं । 28 A विर । 29 A चक्खवी । 30 B जणयं । 31 C *परिमावो । 32 A *वण्णं । 33 B महिली । 34 B C पावेणं च । 35 B C लवइ । 36 B C *माइयो । 37 A नण्णुओ । 38 A चापइ; B चाइइ । 39 A C सोज्जाइं । 40 C व is missing in this Ms. 41 A वव is missing in this Ms. 42 A वर ।

गिरदो' परबलो'सम्भो' भोजन होइ महिजन । इबरो' नरयो' भगिभो'सत्येहु' वं कथिया' दो वि ॥ ४६
 इव' विविध'साई' तहाँ'राजन' वण' करविचं' किं' नि । जह' नाम' पि' न' सिन्हई' राया' खलु' नई'पु'वर्धनं ॥ ४७
 अमुदियहं' सुंभंती' वायारु'साई' विसर्य'सो'कसाई' । मे' वि' सा' सवइ' तिति' अग्नी' इव' इ'मण'भरेहिं ॥४८
 अमणेइ' पु'विसि' नरं' प'वणेइ' तं' वि' बोधं' तु । अंकन'सु'हण'मार्दं' पइ'दियहं' कुणइ' लो'यणं ॥४९
 असाणं' मई'सि' ससाण' वि' उत्तमं' च' द्वियएण । ही'लई' सखं' वि' जयं' अरु'मण'हाण'परिकलिया ॥ ५०
 इलो' वि' मयो' परिभो' सोहं' वासेइ' जइ' रं' चंद'स्स । बो' पुण' धरेइ' अइ' वि' दूरे' द्विय' तस्स' सोहाउ ॥ ५१
 बहुहा' सि'साई'समभो' जइ' वि' हु' सरोण' संगमं' कुणइ' । चंदो' इ' मही'पुरिसो' तम्हा' मम'नजयं' कुणइ' ॥ ५२
 सवभो' दो'सा'संगी' समभो' वं'कृत'पेण' सं'जुवो । समभो' अ'वया'वासो' जइ' चंदो' ए'स्यं' लो'यमिं ॥ ५३
 ए'वं'वि'इ'म'क'कलिया' अ'म'म'अ'र'प'वि'सा' मह'मा'या । न'र'य'पु'हं' ति'रिय'पु'हं' म'रि'जणं' प्रा'दिया' सा' उ ॥ ५४
 ए'त्ते'वं' अ'मु'य'लो'ए' पु'क'ख'र'दी'व'स्स' पु'वं'वा'य'मिं । खे'त'मिं' भर'इ'ना'मे' बहु'ज'ण'व'र्य'से'विए' र'म्मे ॥ ५५
 आ'सा'णे' इ' दु'लं'भी' पा'या'री' सु'म'पर'वि'स'खो' अ'त्य । परि'हाणं' पिव' परि'हा' पर'व'स'ना'वा'य'र'क'ख'जिया ॥ ५६
 च'सा'रि'उ' प'ठ'ली'जो' पी'इ'म'ग्ग' इ' जी'इ' ग'हिरां'भो । सु'य'ण'म'भो' इ'व' सर'लो' वि'त्थि'ज्जो' इ'ट'म'ग्गो' वि ॥ ५७
 वे'ले' व' ए'ण'पु'ज्जा' ज'त्थ' व' दी'सं'ति' वि'व'मि'पं'ती'भो । पर'व'इ'णो' इ'व' र'म्मा' बहु'मू'ला' म'व'र्य'सं'धा'या ॥ ५८
 सा' इ'द'उ'रि'सं'मा'या' वि'बु'हा'हि'व'सं'च'से'विया' नि'खं । न'य'ण'म'ना'मं'द'य'री' न'य'री' प'ठ'मा'वई' नाम ॥ ५९
 त'त्थ' य' व'णि'भो' ई'ग्गो' कुं'ल'चंदो' नाम' गु'ण'ग'णा'वा'सो । त'स्स' य' र'म्मी' अ'ज्जी' सुं'द'रि' नी'मि' ति' वि'क'खा'या ॥ ६०
 अ'बु'धुं' अ'णु'रा'ओ' पइ'दियहं' व'ड्ढि'ओ' त'हा' ता'ण । जइ' तु'च्छे' वि' वि'ओ'ए' दु'क'खं' न'र'भो'वमं' होइ ॥ ६१
 इंदु'म'ई'ए' जी'ओ' वि'चरं' ल'हि'ज'ण' क'म्म'च'क'स्स । दो'ह'ग्ग'क'म्म'से'से' सुं'द'रि'ग्ग'भ'मिं' उ'व'व'ज्जो ॥ ६२
 जइ' जइ' व'इ'इ' ग'ग्गो' त'ह' त'ह' सुं'द'रि'म'ण'मिं' सं'ता'वो । अ'णु'कू'लो' वि' दु'हा'इं' दे'इ' द्विय' क'म्म'दो'से'णं ॥ ६३
 दु'इं' म'ग्गो' तूरं' सु'सि'णं' ज'ण'वं'च'णं' च' पि'सु'ण'तं । जा'ई'ए' प'व'ए'णं' इ'डा'ई' ह'वं'ति' ज'ु'व'ई'णं ॥ ६४
 अइं' अ'ज्जा'या' क'या'ई' कु'ल'चंदो' म'ग्ग'दो'स'ग'य'ने'हो । सुं'द'रि'म'क'य'वि'या'रं' भे'हा'ओ' म'त्ति' पी'भे'इ' ॥ ६५
 अइ' सुं'द'री' म'पे'णं' पिं'त'इ' अ'इ'वि'क'ख'दु'क'ख'सं'त'ता । अ'इ'व'च्छ'लो' वि' ना'हो' क'ह' जा'ओ' सु'हु' नि'चे'हो' ? ॥ ६६
 किं'चू'णो' वि' हु' प'म'ओ' हु'क'खं' अ'इ'दा'रु'णं' म'पे' दे'इ' । जो' पु'ण' मू'ल'च्छि'ज्जो' म'रणं' चिय' कु'णइ' ज'ु'व'ई'णं ॥ ६७
 वरि' मी' जा'ओ' ने'हो' हो'ज'णं' मीं' पु'णो' द'हं' न'हो । अ'रं'स'णं' पि' से'यं' लो'य'णै'रि'उ'णो' नि'हा'ण'स्स ॥ ६८
 अ'व'रा'हे'ण' वि'र'तो' हु'क'खं' न' वि' दे'इ' व'ल'हो' जइ' वि । अ'व'रा'हे'ण' वि'णा' पु'ण' जी'यं' सो' नि'व'लं' लेइ ॥ ६९

1 A गिरदो । 2 B नरयो । 3 B व । 4 A कथिया । 5 A ताव । 6 C तहिं । 7 B वेणइ । 8 A it is not found in this Ms. 9 A अण्णण । 10 A विविहं । 11 C न च सा । 12 B C न वि व । 13 C नाई । 14 A पवहिअई । 15 A हिउइ स । 16 B C व । 17 A धारइ । 18 B C दूरं । 19 A C सिज्जाइ । 20 B कळा । 21 B इत्थ । 22 A कोगमिं । 23 A अमं कुण । 24 B इत्थेव । 25 B मज्जा । 26 B C बहुजणमा । 27 B सुमपरिविखो ; C सुहपरिविखो । 28 A वचलीओ । 29 B C अस्स । 30 A पुदियणो । 31 A अजो । 32 B व । 33 A व । 34 A B विवमणो । 35 A अजव । 36 B इवपुरि । 37 A C मंदरी । 38 A इज्जी । 39 A कुणपेरे ; C कुणपेले । 40 A C मया । 41 A सुंदरि । 42 C नामपि । 43 B अजोवं । 44 A वर्येवई ; B वर्येवई । 45 A अइदोस्सई । 46 A पुहं ; C पुहं । 47 A C मणोत्तरं ; B मणोत्तरं । 48 A वर्येवई ; B C अज्जा । 49 B C अइव । 50 A वराई । 51 B वीमज्ज । 52 C वृद्धिज्जो । 53 A वर्येव । 54 A it is not to be found in this Ms. 55 A अज्जाओ । 56 B C ओ । 57 A ओव । 58 B ओव । 59 B C विपुवं ।

मणवल्लभो विरसो विषावाराहेण कम्मदोसाओ । सरिओ सरिओ दुम्महं तंसाइं नडत्तलो ॥ ७०
 यन्ना ता महिलाओ जाणं पुरिसेसुं कित्तिमो नेहो । पाएण जओ पुरिसा महुवस्सरिसा सहावेणं ॥ ७१
 एक्कवसिओ सिनेहो^१ रंउत्तं कज्जायाणं वाहुल्लं । दालिं च विओगो एयं नरवं सहापोरं ॥ ७२
 निक्कित्तिमो न नेहो एयं लोयस्स सच्चयं जयणं । अज्जहं पिययमंविरेहो कइ बीणं चारिमो अहयं ? ॥ ७३
 धी संसारसहाओ ओ किर विमिसं^२ पि सुं चएणं जेयं^३ । तच्चिरहेण वि पिच्छह जीविज्जहं दइत्तेएण ॥ ७४
 नेहो बंधणमूलं^४ नेहो लखाइनासओ पावो । नेहो दोग्गईमूलं पइदिपहं^५ दुक्खओ नेहो ॥ ७५
 यन्ना ते वरपुणियो मूलं नेहस्स जेहिं परिच्छिन्नं । धज्जाणं वि ते धण्णा बालं चियं वे तवं पत्ता ॥ ७६
 अज्जायरसेहिं जओ निज्जाहिज्जहं तवं सुहेजेव । भुत्तविसयाणं चित्तं सरेज्ज ता इंदियं कयाइं ॥ ७७
 ता मज्ज वि आजम्मं नियमो नियमेण पुरिससंगस्स । दिट्ठो सो मालवओ मंडा वि हु यक्खिया तत्त्व ॥ ७८
 एवंविहम्मि कज्जे किं जुत्तं मज्ज एत्थं काउं जे । अहवा पिउपरगमणं मोत्तूणं न जुज्जए अज्जं ॥ ७९
 जइ वि हु पइसुक्काणं वियाइगेहेसु आयरो नत्थि । तह वि हुं तं चियं सरणं जइ भूमी मंचपडियस्स ॥ ८०
 इयं कित्तिज्जणं हियए चलिया सा मत्तवारणगईए^६ । एगामिणी वि^७ विमणा समुहा सीं जययनंवेरीए ॥ ८१
 सुकुमाल गम्भवइया मीरु एगामिणी हुइं मग्गे^८ । अहवा धा(धी)रयंकेसया मुच्छं लोयाणं विजेया ॥ ८२
 कइवयंदिणेहिं तो^९ सा तं नयरिं पाविज्जण उज्जाणे^{१०} । उवविट्ठो मुच्छगया पुणवि सयमेव संबुद्धा ॥ ८३
 अहं चित्तियं च तीए^{११} कइ हं पविसींमि नयरिमंज्जम्मि ? । एगामिणी उं अम्हा अबलीं लोयाणं निंदणिया ॥ ८४
 देहलिलंषणएण वि जां इत्थी कइ वि एगिया जायीं । तं^{१२} पि^{१३} हु निंदइ लोओ किं पुण देसंतर गयाए^{१४} ? ॥ ८५
 नवंसुवईणं वईणं बालाणं य एगयाणं नियमेण । निदोसाणं वि दोसा संभाविज्जंति लोएहिं^{१५} ॥ ८६
 एगागी दूराओ संपत्तो^{१६} सुहु तोसओ पुरिसो । महिला अइदुक्खयरा तेणं चियं निंदिया इत्थी ॥ ८७
 उप्पण्णाए सोगो वडुंतीए य वडुए चिंता । परिणीयाए उदन्तो^{१७} जुवइपिया दुक्खओ निबं ॥ ८८
 जइ पुण रंडा अईदुहवीं य जाएअं कम्मदोसेण । ता पिउमार्इणं दहं जावजीवं मणे^{१८} सल्लं ॥ ८९
 तीं वरि मा संभूया अहवा गम्मम्मि चैव परिखीणा । अप्प-पराणं^{१९} दुहया कज्जा कइया वि मा होवीं ॥ ९०
 एवं ठियंमि कजे^{२०} मरणं चियं मज्ज होइ सेयं तु । इयरह लोयावाओ आजम्मं दूसहो^{२१} नियमा ॥ ९१
 अम्मकखाणमकज्जं कज्जविणासो रिणं च गुणनिंदा । पञ्चुवयाराकरणं दूंसंति हु माणविहवारं ॥ ९२
 अहं सा खुहा-तिसाहिं^{२२} अभिमयीं उट्ठिज्जणं किच्छेणं^{२३} । जलं-फलगवेसणस्यं उज्जाणे^{२४} हिंइए सजियं ॥ ९३
 तिकखेहिं दुक्खेहिं अभिभूयाणं च दडुजीवाणं । भुक्खा-तिस-निहाओ हवंति नियमेण संसारे ॥ ९४

1 B सरिओ । 2 A पुरिसेहिं । 3 A B वि जेहो । 4 B अह । 5 B पिययमस्स । 6 A C
 शिमसं । 7 A C सुचए । 8 C जेव । 9 B C नडत्तं । 10 A दुग्गह । 11 A पवदिपहं; C पइसुसुहं ।
 12 A बालो । 13 B C इंचियकयाइं । 14 C व । 15 B ति; C ते । 16 A इह । 17 A गईएण ।
 18 C एव । 19 A से । 20 A जावकं प । 21 A D मरणं । 22 B पारव^१ । 23 B सोच्छा । 24 A कइवइ^२;
 B कववय । 25 A सा । 26 A उज्जाणं । 27 A उवविजा । 28 A पाहे; C पाए । 29 C पइसालि ।
 30 B नइरिं^३ । 31 C व । 32 A महिला । 33 C जइ । 34 B अइ । 35 B अह । 36 A वि ।
 37 A गवाणं । 38 B C ति^४ । 39 A एगाम । 40 A कोणेहिं । 41 A संपत्ता । 42 A एजे ।
 43 A B अह । 44 A D दुहवित्त; B D दुहवति । 45 A C जाएजा । 46 A मणे । 47 B सल्लो ।
 48 B लो । 49 A पराणं व । 50 B होजा । 51 A कजे । 52 A दूस्सहो । 53 B अभिभूयाणं;
 C विहवारं । 54 C तिसावुहाहिं । 55 B अहिभूया; C अतिहूया । 56 B उविवकणं । 57 A शिखीव ।
 58 A अण्णं । 59 A B उज्जाणं ।

ता निच्छद् सा करसि विचलबलं पउमलोमणसणाहं । जणणि विव अंपतिं तउठियतएहिं विहं विहएहिं ॥ १५
 मजेउं उतिष्ठा कुसुमेहिं अणिऊण मंडिलं । पञ्च फलाईं जुंजइ झाऊणं वलवराईं ॥ १६
 जणंतरम्मि दिअं सुमिअई इत्थं जेण जीवेहिं । तेणं चिय दाऊणं जुंजति सया वि वाण्यं ॥ १७
 वा वीसवेईं सत्या कण्ठीहस्वम्मि सुहु रम्मम्मि । ताव य विचलियतेणो अत्थगिरिं पाविणो सुखे ॥ १८
 पोकारइ म भीणो उदकरो दिणयरो वि सदेहिं । अहवा वसणावडिओ सरो वि हु कायरो होइ ॥ १९
 अत्थंगयम्मि सुरे तिमिरं ददूण सुंदरी भीया । अहवा मलिणंस्सुदये समयं चिय निम्मलं होइ ॥ २०
 अंभीकए वि मरणे मरणमयं तह वि होइ जीवस्स । कहुओसहस्स पाणं कहुयं चिय नियमओ जेव ॥ १
 सुमरेवि^१ इइदेयं वयणं वत्थेण अंपियं^२ दीणा । संकोइयंगुवंगो सयम्मिजे संठिया सुवधुं ॥ २
 फेकारंति^३ सिवाओ वग्घा जुंजति सुंसुवइ दीवो^४ । धूधूं करेइ धूओ^५ सुसु वायंति वाउलिओ ॥ ३
 इत्थंतरम्मि सहसा पुद्दिसा सुहुनिम्मला जाया । गहवइकरोहिं कुत्तो होइ विय इत्थि सवियासा ॥ ४
 अमयमओ वि हु समओ बहुआसपरिह्विओ वि नीरासो ।
 रयणियरो वि हु निरओ अहकमसो उमाओ चंदो ॥ ५
 सा वि हु तं ददूणं अप्पाणं^६ जीविय ति मजेइ । अमयमयदंसणेणं जीविअइ एत्थं को दोसो ? ॥ ६
 सुके थं अईमयग्गी निदा सा लइइ नीसंहंसरीरा । चिंतावरार्णं जम्हा निदा दूरेण नासेइ ॥ ७
 निदा भुक्खा तुडी सत्थं धम्मो य अत्थ कामो य । चिंताउरस्स सबे विरल विय होति लोयम्मि ॥ ८
 रयणायरम्मि दिडे रयणतिगं पाविउं अणग्घेयं । सुविणमिं रयणिविरेम पडिबुद्धा सुंदरी तुद्धा ॥ ९
 न य रयणाईं न उव(य)हिं^{१०} लयहरयं चैव सुंदरी दहुं । अह चितेइ मणेणं किमयमंसुयपुण्यं दिडं ? ॥ ११
 कत्तो मे पुच्चाइं रयणाणं जेहिं^{११} होअ उप्पत्ती । किं वा मह रयणेहिं रमणीए रयणिविरमम्मि ॥ ११
 रयणाईं वंजुयणो गेह-कलत्ताइयं च लोयाणं । सबाईं^{१२} वि^{१३} विहलाइं पाण्णायम्मि नियमेण ॥ १२
 जं दिअइ धम्मेणं तं चिय वित्तं गणंति सप्पुरिसा । इयरे कम्मयरा इव कस्स वि रेसंमि संचंति ॥ १३
 अहवा न याणिमो विय अज्ज वि पावाए होसए किंचि । पाएण जओ कज्जे विग्घसहस्साईं दुक्कंति ॥ १४
 सुमिणं^{१४} च जं पहाए चिन्ताईं विवज्जिएहिं सत्थेहिं । दीसइ तं सबं(अं)चिय निदिडं सत्थयारेहिं ॥ १५
 अणुहय-दिड-चितिय विसमावत्थाहिं तह य धाऊहिं । जं सुमिणं^{१५} दीसेआ तं जाणइ निष्फलं सबं ॥ १६
 वियलइ तारानिवहो सत्थामं रयणिचारिणो^{१६} जंति । वासंति तंबचूडा सारसज्जयलाईं तुं कलंति ॥ १७
 करकरंते^{१७} काया सुहुसुहु विरुवंति चिडयसंधाया । शुबंति देवसंधा संधं वंदंति दिर्यंपवरी ॥ १८
 आइए रविकिरणा फुरिया सबेसु पडययणेसु । अहवा सूरस्स करा पडंति पढमं महिहरेसु ॥ १९
 सिहरयंए रविभिणे उदर्यंगिरी सुहु पायडो जाओ । सरो मत्थयंधरिओ कुणइ विय महिहरकखाईं^{१८} ॥ १२०

1 A सी । 2 A एवविहागएहिं मज्जेहिं; B उठियतएहिं विहं विहएहिं । 3 B जुंजेअइ । 4 A एत्थ ।
 5 A सदेहिं; C the whole fourth quarter is not to be found in this Ms. 6 B वीसमती ।
 7 A मणियु । 8 A C अयं; 9 B C पासं । 10 C निम्मओ । 11 B सुमरेवि; C सुमरेसि । 12 A
 अंपियं; 13 B C वंगमंगा । 14 A सुवणा । 15 B पोकारंति । 16 A वीणी । 17 A B सुधु ।
 18 B C अह । 19 A बुत्ता; C डिवा । 20 C रयणिं । 21 A अत्थणं । 22 A इत्थ । 23 A इ ।
 24 A अणं; B वणं । 25 B निस्सहं । 26 A चिंताउरण । 27 B C सुइणम्मि । 28 B C D
 उवही । 29 A कियिम; C कियेवम । 30 A अत्थ । 31 A नवरीए; B रवणीए । 32 A सववाइं; 33 A it is not to be found in this Ms. 34 B C सुइणं । 35 A चिंताए । 36 B सुवधुं ।
 37 B निष्फलं; C निष्फलं । 38 B ओदिओ; 39 B C कु । 40 B करंति; C करंति । 41 A वणं; 42 B वणं; 43 B सिहरं; C सिहरि । 44 B वणं; 45 A मण्णरं । 46 B वण्णइं ।

उदयवर्षो वाहो वंदिष्ये मह्यं नतिवर्षिर्हि । सूरं उदयवर्षेण वक्ष्येण वनमए लीजो ॥ १२१
 उदय रविणो विषे मिलन्ति मिहुभाई चक्रवापायं । विहृत्तिर्नसंवत्सरां निषे विव हुनइ सदाय ॥ १२२
 मह सुंदरी वि गंतुं तीरि* करसीई चितइ वषेणं । नीरपवेसाईं किं मरणं मज्ज सेवं ति* ॥ १२३
 ताव व विरुदससे वेच्छई बहि-वडलमाहर्णं सुइए* । बभोसं श्रीलंके वदवाया विद्वाने द्विष्य ॥ १२४
 मह सरहसंकेते वेच्छइ बोधंतरग्नि मुनिवसहं । केवलमानसमेवं** धम्मं धम्मं व मुनिमयं ॥ १२५
 कंचणपठवमिषिहं कुण्णमार्णं देसयं सुराईं । अमएण व सिंचते गीरीरसुहाईं वाणीए ॥ १२६
 तं वंदिल्लव जा सा उपविहा एगेदेसमावमि । ताव य पुट्टो मयवं पुरिसेधेणेण एयं* तु ॥ १२७
 देवस्स य धम्मस्स व धम्मिपलोवस्स लक्खणं जमिह । तं सामिय कहसु महं बहुमेया तस्स केजेह ॥ १२८
 जंपइ सो मुनिवसहो सवं अक्खेमि जं तए पुट्टं* । संखेयेण महत्वं सुवउ एणेव विसेणं* ॥ १२९
 बोद्धो सुहा विवासा वंचण-अर-मरण-रोग-निदाओ । विता खेजो* सोजो* राग-दोसा य भरई य ॥ १३०
 मय-मय-वमाय-मावीं अडारसयं व जं* समाइई । एए जस्स पणहीं तं देवं मुणसु नियमेण ॥ १३१
 एसो सो वरदेवो जम्मंतरसोकखदायओ होई । अज्जे पुण बहुमेया इहलोक्कलावहा मणिया ॥ १३२
 इहलोहवे पि कअं सिज्जइ नियमेण पुणसुकएण । देवाहया निमित्तं तम्हा सुकयं चिय पहाणं ॥ १३३
 दालिहं मत्ताण वि दीसइ विहवो अमत्तिमंते वि । एयं* पि हु कारणयं सुपुबकंमाई* न हु देवीं ॥ १३४
 धम्मो वि सुहो एसो हिसाइविजजणं* जहिं कहियं । अज्जो पुण नायओ धम्मो वि अहम्मंसारिच्छो ॥ १३५
 धम्मो धम्मो मज्जइ न र्थं नजइ तस्स किं सरूवं तु । गइरियपवाहेणं जम्हा तं कारं बहुसो ॥ १३६
 संरिसाण वि पुरिसायं रवणगुणे जाणए जहा एको । तह लक्खण वि मज्जे धम्मगुणे जाणए विरलो ॥ १३७
 खंतो दंतो सरलो परहियनिरओ पियंवओ नाणी । अममत्तो तवज्जुत्तो एसो पुण धम्मिओ नेजो* ॥ १३८
 वंदिओ* पुनिर्वगल्लो रत्तंपरवारओ य अज्जो वा । पुण्णुणेहिं विहूणो सबो वि हु जीविवाकलिओ ॥ १३९
 जइ पेरुपैमज्जगओ लिंणं धारेइ जइ व न हु धम्मी* । तह खंताइविहूणो अज्जो वि हु तारिसो चेव ॥ १४०
 एत्थंतरग्नि सो चिय बहुविहदुक्खेहिं पीडिओ मणइ । जलणाइपवेसेणं* मरणं पि हु उत्तमं कवरं ॥ १४१
 जइ मणइ मुनिवरिंदो जलणाइपवेसणं पसवचरियं । कर्ममागयं सनियमं एयं पुण उत्तमं मरणं ॥ १४२
 दुक्खं ताण नासणत्थं जे वि हु मरणं पवज्जया एत्थ । दुक्खं ताण तह चिय पावं पुण जावए तिहं ॥ १४३
 *मरणेणं चिय फिइइ दुक्खं जइ होज्ज एस परमरयो । ता तव-चरणाईयं सवं पि निरत्थयं जाण ॥ १४४
 जस्स मएण मरिजइ तं दुक्खं जाइ पुट्टिमणुलगं । सग्गं* पत्ते वि खरे अणुमग्गं दावणो वाइ ॥ १४५
 जइ सुंदरी विचिंतइ जज्ज वि सह अत्थिं सुहु पुज्जाईं । अज्जइ तव-भाणनिही दहुं कइ लम्पए एसो ? ॥ १४६
 जइ कइ वि ण एस मुणी पुणविभावेणं दिइओ होज्जां । ता कुच्छियमरणेणं* दोग्गाईगवणं हुवं भासि ॥ १४७

1 B उदयं । 2 B °कलिपय । 3 A चक्रवापाय । 4 A विहृत्तणं । 5 A तीर । 6 B मनेण ।
 7 C ति । 8 B विच्छइ । 9 A C °नाइ । 10 A बहुदेव । 11 B सरहस । 12 B °कमेवं ।
 13 C एयं । 14 A पुट्टं । 15 B विसेण । 16 C सेजो । 17 A, B सेजो; C सेजो । 18 B C °विज्जइ ।
 19 B धम्म । 20 A पण्डा । 21 BC (५) ताओ । 22 C एयं । 23 A, B पुण्णं* । 24 A, B °जम्माईं ।
 25 B देव । 26 A °विज्जओ । 27 A अममत्तं* । 28 C इ । 29 B कीरप । 30 B सेजो । 31 A C
 अज्जो । 32 C मुनिव* । 33 A वेताणं* । 34 C धम्मो । 35 A, B °वेसायं । 36 BC (५) कम्मा* ।
 * In B, C, and D this stanza is found after st. 145. 37 C सलो । 38 A रिपु; B इतिपु ।
 39 C °विवाक्यं । 40 A होज । 41 B °मरणं । 42 B हुणइ* ।

सुविभो वं पसात्थं नयं कवचयं व लेकेयं । एवं निय सवचरं नाम वि करं किञ्चयेवं । १७८

अथेय सह विभोवो चरन्तस्य विचारं कथा होजा ।

केतिर्यदियथेहिं पुनो विवन्ना वि हु माविचय वि । ७९

सुविगस्तं वं किंचिं फलं कस्त व कम्मस्त परिणई मग्गे ।

सं पुञ्जमि सुमिं मह लजा करिवा जाया ॥ १५०

तो शरद्दिययं वचं ठविज्जम वलयकरकमडे । वगसुं वि हु वचं लजा कद्द कए जाया । ५१

कोहेती विवन्ना बहव न बोलेद्द कएपरिहायी । कुलपुत्तिवार्थं कजे सुविवा दोमरिणी होद्द ॥ ५२

परदिक्खिभो व सुणी नाज्जं सुंदरीं विचययं । बहुजर्णभोहिनिमित्तं एयं वचयं वयेवेद्द ॥ ५३

तुह मिठयो इह सुंदरी मज्ज पिवा आसि कल्लहो मित्तो । वामेणं गुणचंदो वस्स व मग्गा पियामंदा ॥ ५४

ताम य पुत्तो बहयं धम्मो नामेण वल्लहो सुहु । दसवरिसो कीलंतो अवहरिभो सीहस्सयेण ॥ ५५

नेज्ज कुम्भनयेरे तुह पुत्तो एस जंपियं एयं । दिव्वो विवमदिल्लए वेहेणं चंदकंताए ॥ ५६

मिठ-जणवीर्यं वं वरयं मह विरेद्द दुक्खपुञ्जं जायं । अहवा अवचतुक्खं मारेद्द न एत्थ संदेहो ॥ ५७

सीहेण वि विव्वान्णो दिसाणो मज्ज सुहु तुहेयं । नहवलगमपार्थया बहुविहकजाण साहमिया ॥ ५८

जम्मंतरं वं पन्ना वीसरियं पुञ्जं तु मह सव्वं । पायं लच्छिगयाणं वीसरद्द जणसि(मि)अप्यायं ॥ ५९

इंदउरे वं वीरनयेरे भीमो नामेण खेरपंनरिंदो । तस्स वं रत्तारिण्णा धूवा नामेण गुणयाळा ॥ १६०

तं कच्चं मज्ज कए तुहो मग्गेद्द खेयरो सीहो । भीमो वि कोववसथो एयं वचयं पर्येद्द ॥ ६१

अजायकुलस्स कए कल्लारयणं वि मग्गमाणस्स । सयखंडं कइं न गया जीहा तुई पावकलियस्स ॥ ६२

अप्याणस्स परस्स य जो न वि जाणेद्द अंतरं मूढो । सो खलु पावद्द निहणं जह मयणो रुद्धवेवाणो ॥ ६३

अद्द जीएयं कच्चं ता ओसर इत्ति दिट्ठिमग्गाभो । आव न निवडद्द कंठे मह खम्मो दासणो एत्तो ॥ ६४

अह सीहो वि हु जंपद्द पाव ! न जाणेसि लेयपरिवादिं । कच्चं मग्गद्द सव्वो दिज्जद्द पुण जस्स इह त्ति ॥ ६५

अह वि वं कीरद्द कच्चं धासाए परामयस्स लोवस्स । महरक्खरेहिं तह वि हु दिज्जद्द परिहारयं किं मि ॥ ६६

दूरट्ठिभो वि आवद्द कजेण परम्मि पुञ्जवत्ताणं । एगग्गाणे वि वरं इयरणं न जाणए को वि ॥ ६७

तं वेव वरं वाचसु जत्थ व कजेहिं विविहजणनियहो । जागच्छद्द पद्दियइं वचणामयपाणपरित्तो ॥ ६८

अह कद्द वि व संवत्तद्द वामं परमासयाणं लेवाणं । तीं किं वयणे वि पिए दाळिं दत्तलोवस्स ॥ ६९

एत्तो चिंथं विधिपम्मो कीरद्द परमासयाणं पडिबत्ती ।

तं पुण निम्बिण ! माविव ! जंपसि कद्द निहुरं वचयं ? ॥ १७०

ता उट्ठे(हि)हिं लहुं चिय रे रे केहेमि तुज्ज भडवायं । त्तव चिय हएद्द गभो आव न सीहं पत्तेएद्द ॥ ७१

अह टट्ठिज्जम भीमो वग्गं महिज्जम मीडद्द सीहस्स । अहवा रणम्मिं भीमो सीहं पि न मज्जए किं वि ॥ १७२

1 A व ; 2 B C नावचय ; 3 A लेकेय ; 4 A किञ्चयेव ; 5 B विचारयया ; 6 A किरियं ; 7 B C सुहवस्स ; 8 A C it is not found in these Mss. 9 A C किंचि ; 10 B कोविवाण ; 11 A सुंदरीण ; 12 B C सुंदरीण ; 13 C कोह ; 14 B C पियामंदा ; 15 C कंविभो ; 16 A कवचं ; 17 A जणवीर्य ; 18 A it is not found in this Ms. 19 B तुहेयं ; 20 B C व ; 21 A C इंदउरे ; 22 B C वरं ; 23 B वचयं ; D खेयरो ; 24 B C (५) वरचंदो ; D चंदो ; 25 C इ ; 26 B परमणीण ; 27 B C it is not found in these Mss. 28 C कोवा ; 29 B C किं ; 30 B C वचयं ; 31 B कोविण ; 32 A व ; 33 A वि ; 34 C वचरे वि ; 35 C चिंथंवे ; 36 B पुण संवत्तं ; 37 A इ ; 38 A व ; 39 B नावचयण ; 40 A को ; 41 A चिय ; 42 A उट्ठेद्द ; 43 A रणमि ।

दोन्नि वि पहरंति दठं दोन्नि वि वंचंति विविहकरपेहिं ।	
दोन्नि वि च्चदंति गयणे दोन्नि वि निचडंति महिवडे ॥	१७३
दोन्नि वि कुणंति थिउडि दोन्नि वि सोहंति सेयविंद्हिं ।	
दोर्न वि श्राडिंति असिं दोर्न वि भिंदंति महिवीडं ॥	७४
रत्तंवर व जाया दोन्न वि खग्गेहिं दारियावयवा । अहवा पच्छिमकाले रत्तं थिय अंवरं होइ ॥	७५
अन्नोन्नमम्यपहया पंचत्तं पविआ तदा दो वि । जह जाओ अबिसेसो दोणह वि पडिवाण मूमीए ॥	७६
सोऊण सीहमरणं चंदकंता वि विलविउं(उं) बहुयं । जंपइ एयं वयणं कस्स अणाहा अहं एत्थ ? ॥	७७
अह सा मए वि भणिया माए ! मा भणसु एरिसं वयणं । पुत्तत्तणेणं एण्हिं अहमेव य सामिओ तुज्ज ॥	७८
जणओ कुमारयावे तारुवे तह य होइ भत्तारो । विद्धत्तणम्मि पुत्तो न कया वि निराहि(सि)या नारी ॥	७९
अह भणइ चंदकंता सब्बं धम्मो सि नत्थि संदेहो । तं कुणसुं जेण सामिय ! मज्ज अणाहाए ^{१०} नाहत्तं ॥	१८०
सत्थे वि जहा भणियं गय-मयभत्तारयाण नारीणं । अन्नो वि य भत्तारो तम्हा जुत्तं तए भणियं ॥	८१
अह भणिया सा वि ^{११} मए अंबं ! म जंपेसुं एरिसं वयणं । पुत्तो भज्जइ भत्ता एयं अइनिदियं लोए ॥	८२
तो भणइ चंदकंता किन्नवि जाणेसि मूढ ! नियमायं । न हु अंबाणं ^{१२} सद्धा पूरिअइ अंबिलीयाहिं ^{१३} ॥	८३
गेण्हसुं रयणाइयं ववामो जत्थ नेय नज्जामो । नीसकं तत्थठिया भुंजामो विसयसोक्खाइं ॥	८४
अह चित्तियं मए वि हु पेच्छह एयाए एरिसं चित्तं । अहवा कामायत्ते तं नत्थि हु जं न संभवइ ॥	८५
उच्छंतु इमे विसया जाण पसणेण एरिसी चेद्धा । इहलोयनिंदणिओ ^{१४} (आ) परलोए दोग्गइकरी य ॥	८६
ताण नमो विसयाणं जाण पहावेणं दुक्खसंघांओ । बलिकीयं तं सोन्नं ^{१५} जं कज्जं तोडए पावं ॥	८७
विसयासमोहिएहिं तं कीरइ किं पि दारुणं कम्मं । जेण नं जायइ कित्ती नेय सुहं उभयलोए वि ॥	८८
भुंजंता वि हु विसया तह न वि ^{१६} तित्तिं करंति बहवो ^{१७} वि । तुच्छा वं ओसहीओ नराण संतोसरहिवाण ॥	८९
दाऊणं ^{१८} अणुकूलं वयणं तम्हा इमाए पावाए । ददूणं किं पि मुणिं विसए छ्खेमि नियमेण ॥	१९०
पावनिषित्तिनिमित्तं अलियं पि हु वयणयं न दोसरं । इयरह दोग्गइगमणं कोसियरिसिणो व नियमेणं ॥	१९१
अणुकूलं थिय वोत्तुं छड्डिअइ जेण नत्थि इह कज्जं । जो मरइ गुडेणं थिय तस्स विसं दिअए किं ^{१९} व ? ॥	१९२
इय चित्तिऊण भणिया मए वि तं अंब ! अच्छसु णिचिंता । कायसं तुह वयणं को वा नेच्छेइ कल्लणं ? ॥	१९३
किं तु इमं निसुणिअउ कोउं ^{२०} तायस्स ताव करणिअं । परिवाडीए ^{२१} कज्जं सब्बं पि सुहावहं होइ ॥	१९४
अह भणइ चंदकंता होउ कमेणावि तह य मईइ इहं । न हु उत्तालवसेणं उंवरपाओ कओ होइ ॥	१९५
अह उट्टिऊण तत्तो पत्तो हं देवसुरिपामूलं । गहिऊण तत्थ दिक्खं नाणाइतियं ^{२२} तवो गहियं ^{२३} ॥	१९६
काऊण कम्मखवणं केवलनाणं च पीवियं विमलं । तुम्हाण बोहणत्थं संपह इह आरिओ अहयं ॥	१९७
एयं ठियम्मि सुंदरि ! मह पुरओ किं तुमं विलज्जासि ^{२४} ? । अहवा जुवइज्जाणं लज्ज थिय मंडणं परसं ॥	१९८

1 B C (५) °चकणेहिं । 2 C दोन्न । 3 C दोन्न । 4 C दोन्न । 5 B दोन्न । 6 B जाडिंति । 7 B दोन्न । 8 B अंबरो । 9 B C विउविचं । 10 B पुत्तत्तणा वि; C पुत्तत्तणे वि एण्हिं कस्स अणाहा तुलं एत्थ । 11 B इण्हिं; C एण्हिं । 12 B C कुणसि । 13 B अणाहाइ; C अणाहाव । 14 B C (५) व । 15 B अन्न । 16 C जंपेसि । 17 B अंबाणं । 18 A अंबलीयाहिं । 19 B निचडंति । 20 B C °विद्वयीया । 21 A पभावेण । 22 A °सवाओ । 23 B C सुत्तं । 24 B न । 25 B सि व जाडिं करिंति । 26 A C बहवे । 27 B C इव । 28 C दारुण व । 29 B नियमेणं । 30 B C कीर । 31 A निच्छेइ । 32 B C कीरड । 33 A वा परिवाडी° । 34 A C जण° । 35 B C कामाईयं । 36 B गहियो । 37 C पाविचं । 38 A माणओ । 39 A औक्खेसि ।

एवं सुहृदकलियार्थं तस्य द्विसप्तं च अक्षरियहृत्वि । नियमेतिव हि वक्ष्यन् वाक्यार्थं चरित्वं च ॥ २२७
 कुलचंदो वि हु गंतुं सुंदरिससम्भि मणइ उवविद्धो । कमस्तु निइ अकराहं सुकु बहलं गहं वच ॥ २८
 बह सुंदरीए गमिवं तुह दोसो वत्ति एत्थ मणवं' वि । विणकरचम्मो जेवं तुच्छ वसाएव संपछे ॥ २९
 तुच्छ वि जुजइ काठं विणवम्मो चैव उमयलीयदिवो । जम्हा मणइ एवं इहं वम्मो निजोएवा ॥ २३०
 बह भंपइ कुलचंदो वल्लहवयजेयं सक्खोएणं । कीरंति अकज्जाहं' वि किं पुण वम्मो निइ परयो' ॥ ३१
 जुता-उत्तमिवरो बह कीरइ इयरलोयवयजेसु । तइ जइ वल्लहमणिए ता पेहो कितिमो नूनं ॥ ३२
 एस मए पडिचच्चो विणवम्मो तुच्छ वयजमेत्तेणं । गम्मिज्जठ नियनयरे सीयन्ति हु तस्य कज्जाइ ॥ ३३
 बह सुंदरीए गमिवं नयरं जानाहि देहयं मज्जइ । तस्य व चिरजाया हं कज्जाण न सीयणं किं वि ॥ ३४
 कवं वम्मज्जायं तमहं चिंतामि पइदिणं जेण । तेण तुमं जाणेज्जसु कज्जाण न सीयणं मज्जइ ॥ ३५
 नियमो ये मए गहिओ आईए चैव पुरिससंगस्स । सुगिदंसणेण पच्छा सइं पि विवचियं' वार्थं ॥ ३६
 निसुए' इमम्मि वयणे वजेण व ताडिओ य कुलचंदो । मरणाओ अहिययरं दुक्खं चित्तम्मि मज्जेइ ॥ ३७
 बह भेलिउज्ज सइं सयणंजणं सुंदरी पयंपेइ' । पवज्जामो अहयं पालजेसुं बालियं तुम्हे ॥ ३८
 सवे वि' दुक्खं कलिया वयणं जंपंति एसं तीसे' । पुत्ति ! न जुजइ एवं आयरिउं' तुच्छ तास्से ॥ ३९
 पइये वयन्निं विज्जा बीए पुण अत्थ-कामया दो वि । तइए जुजइ वम्मो एसा खलु जेयं परिवारी ॥ २४०
 तो सुंदरीए बज्जइ जुजइ सइं पि वयणयं तुम्ह । जइ एवं कमभावे इवेज्ज इह निच्छओ' को वि ॥ ४१
 गम्भत्थं जम्मंतं बालं तरुणं तदेव विद्धं च । सइं अखलियपसरो जंतुं मारेइ जमरायी ॥ ४२
 पाकसे तास्से जुजइ नापाइसंगहो लेए । चिद्धत्तणम्मि जम्हा पुव्वम्भत्थं पि नासेइ ॥ ४३
 बालवणं तरुणाणं लम्माइ चेज्जा सुहेण लेयाणं । कीरंति नेय जेणं इह कज्जा पक्कमंडाणं ॥ ४४
 किं थं इमो कमभावो' दस्सिसिज्जइ विसयलंपडममाणं । सवपणासम्मि जमो अइं पि हु जुजए लेउं ॥ ४५
 पाठ-उत्तमाण चित्ते' विसवांसंगो वि जुजए विरलो । विद्धार्थं तवो' नियमा वम्मो वि हु होइ कावओ ॥ ४६
 तम्हा तुम्हे वेउं' सीत्तरारियस्स मं समप्येह । इत्थीओ जेण जणे परतंता सक्कज्जेसु ॥ ४७
 नाउं तीसे चिचं सज्जे वि हु सो अपो इमं मणइ । तं किं पि करेज्ज तुमं बह जायइ हासवो' वेह' ॥ ४८
 पडिचच्चिउज्ज वम्मं वो तं मिल्हेइ' विसयमिद्धीए । सो पावइ उवहासं नहो व वेरीए वयमज्जे ॥ ४९
 को वि हु दुक्खमिच्छिओ विसए चइउज्ज मत्थइ पुणो वि । जणुहवपसवपीडा इत्थी इव पुरिससंगं हु ॥ २५०
 जो गिन्दिउयं वम्मं उज्जइ विसएहिं मोहिओ पावो । इंदो इव अहिवचिओ सो होइ अयंदिमिओ' य ॥ ५१
 पडिउज्ज वम्मसिहरे वे कइ वि त्सिंसंति विसयवाग्ग । ते नरयपरिसुहेसुं पडंति दुक्खेहिं संतता ॥ ५२
 इहलीपमिं अकिती परलोए दुग्गाइ य नियमेणं । वम्मम्भट्ठाण जमो' तम्हा चित्तेह नियसत्तिं ॥ ५३
 बह सुंदरीए गमिवं सुकुडे जायाण नत्थि परिवर्द्धं । कुलजंजुसेण जेवं निजइ वय्येव मज्जुक्खिओ ॥ २५४

1 A वचहु । 2 A योवं । 3 B सवजेण । 4 A अकज्जाह । 5 B एमो । 6 A वि । 7 C
 वए । 8 C व । 9 B विवचयं । 10 A जेण । 11 B विदुए । 12 C सक्क' । 13 A व मण्ये ।
 C पवोइ । 14 B पडिचच्चु । 15 A it is missing in this Ms. 16 A दुक्खं । 17 C तिवसे ।
 18 B.C. कावरीचं । 19 C जाण । 20 A तिविओ । 21 B.C. अकराजो । 22 C वि । 23 B
 वएज्जो । 24 B.C. (५) विहे । 25 B विहेण । 26 A पुम्हे । 27 B.C. वरं । 28 C हासवो ।
 D. हासवो । 29 A C जेव । 30 A जेवोइ । C जेवोइ । 31 A वेचिउज्ज । 32 C सवपणाओ ।
 33 B इहलोइमि । 34 C वए । 35 C पडिचच्चं । 36 C मज्जुक्खं ।

न तु एयमि विनेहे' शबो वि हु तारिसो जुनेवहो । वह कयरा कयहो तौ किं वस्त वि नासति ? ॥ २५५
 किं बहुपा मयिण्ये कलदत्तेणव ययकणो होही । सभो वि जणो पठम एरिण्यं वेव जनेह' ॥ ५६
 एवं' सौऊण तयो काऊण विविद-संकप्यं च । सीलापरियसमीने विपत्ता वि हु दाविधा तीणे ॥ ५७
 सीलापरिएण तयो पुणमाळपमिसिणीए सा विजा । सा वि हु तीसे मूले सभं वि हु सिक्खए विदिग्ग ॥ ५८
 काऊण तववरणं' कावय्यवरिसेहिं सुंदरी मरिउं । सोहम्मे वरकपे देवो पंदप्पहो जाणो ॥ ५९
 कुलचंदो वि हु गच्छइ नियमवरे बोवैसोवपरिकलिओ । दो तिण्णेव दिणाइ नियविहे जेण रणजणो ॥ २६०
 पियमेलिया वि वणुइ परियवमज्जम्मि सुहु अवहूया । चवला निहुक्खयणा बहुमक्खा सुहु अविणीया ॥ ६१
 राईए दिवसमि य सभं मुंजेइ नियमपरिहीणा । बहवा तिरिउवट्टा हवंति' मुक्खालुपी नियमी ॥ ६२
 ईसरकुलमि जाया ताकळं पाविधा सुक्खा य । तह वि न वेरेई को वि हु जम्मंतरकम्मदोसिणं ॥ ६३
 बोहंती चलंती' कुण्वाणी सोहणं पि' कळं सो । तह वि न कस्सं वि' भावइ दोहग्गकळंफिया सुहु ॥ ६४
 वीरो वि हु तं दहुं चित्तेणं वहइ सुहु उवेषं । कह का(रा)यहा एसा वरजोगा वडुए जेणे ॥ ६५
 तीए चिय नयरीए वणियसुधं मिक्खहिंडियं' निचं । दहुं चितइ वीरो एयस्स वि देमि एवं तु ॥ ६६
 अह मणिओ सो तेणं मा मिक्खं ममसु निरियं' पुत्त । अहमेव तुज्ज मल्लिओ भोषणमाईहिं नियमेण ॥ ६७
 मुंच इमं खप्परयं अविसंको विससु एत्थ धरमज्जे । मुंजई देई उह्ठिणं नियमेहं तुज्ज एवं तु ॥ ६८
 जं विहडियार्थं कीरइ नियगेहसमागयाण लोयाण । तं जाणसु उवयारं मइ । वयपंच इवरं तु ॥ ६९
 सवम्मि वि विषयगणै जुजइ दाउं विसेसओ सयणे । सयणा-सणाइ सभं इवरइ सयणेण किं कळं ? ॥ २७०
 एगउदएण जेणं उदओ सयणाण होइ नियमेणं । तेणं चिय महइ जणो नियसेणीए य उदयं तु ॥ ७१
 वंधू सयणो मित्तो मिओ अओ य जस्स मेहम्मि । पावइ मणनिवाणं पुरिसं तं चेव जाणाहि ॥ ७२
 एवं भणिए सो वि हु खयकरयनामओ मणे मुइओ । मोत्तुं नियउवगरणं पविसइ मेहम्मि सहस ति ॥ ७३
 ष्हाओ कयनेवत्थो' मुचविलित्तो' य गहियतंभोलो । वरसयणा-उडसणसत्थो कीलंतो अच्छए जाव ॥ ७४
 ताव य जंपई वीरो इत्थं काऊण मत्थए तस्स । परिणेई इयं कळं तुज्ज कए संठिया एसा ॥ ७५
 अह विहसिज्जमं मय्यं जंपइ इमओ वि एरिसं वयणं । तुमं चिय आपसो कायओ किमिह मणियं' ? ॥ ७६
 चितइ मणेव दमओ नूणं फलियाई मज्ज पुत्ताइ । अज्जइ चितार्हावा कह मज्जं एरिसीवरणी ? ॥ ७७
 सभं चिय जोगाणं ययदसस्यं न ववए काओ । बन्दारिसो वि बन्दा एरहमेसं' ययं पत्थे ॥ ७८
 काऊण वर्रमाई क्खेण वीरेण सक्खकलियणं । पियमेलिय-इसयाणं पाणिग्गहणं विणिम्मवियं ॥ ७९
 कयक्खिक्खस्स य सयणे पुरओ माईमं' रयमि सयसमि । पियमेलियफासेणं चित्तं दमक्खस्स अइसुहिणं' २८१
 उज्जइ मिज्जइ पुट्टई मज्ज सरीरं इमीए फासेणं' । जइ पुण करेज संयं तो हुआ निसुठं' मरयं ॥ २८२

1 B विनेहे । 2 A विपत्ता । 3 A जे । 4 B किं वा । 5 B बहु' । 6 B जनेह । 7 A एवं ।
 8 B संकप्यं । 9 B वणियं' । 10 A बोध' । 11 B मरिउं । 12 A मुक्खालुपी । 13 C जेणे ।
 14 C परिणइ । 15 B व वरंति, C वरकंती । 16 A च । 17 A च । 18 C इ । 19 A C विपयं-
 * Five sts. from 267 to 271 are noted in the margin of A but as they form a
 regular part of the text in B, C, and D, they are incorporated here as a part of the
 text. 20 A विदिग्ग । 21 A मुंजेइ । 22 A देहि । 23 B C विदिग्ग । 24 B जेणे । 25 अ
 विपत्ते । 26 B विपत्ते । 27 B वणं । 28 B वरिणेहिं । 29 A विपत्तियणं । 30 C मणियं' । 31 A
 वरिणी । 32 C एवं । 33 A विचं । 34 B वणं' । 35 C मणियं' । 36 A एयसमि ।
 37 C विहइ । 38 A कळे वि, B कळेव । 39 A B विज्जइ ।

दोहर्गं जं रक्ष्यं इंदुमर्दानामियाएँ अन्नमवे । तं तुमए बहुसुत्तं एवं दुक्क पुच्छवाहं^१ तु ॥ ३३३
 तम्हा कीरउ धम्मो समणणं अहव सावयाणं च । पड्डिपुत्तो खलु पदमो भीओ महससिओ एत्वं ॥ ३४
 पियमेलियाएँ भणिवं^२ पढमं काउण मज्झ नं हूँ सत्ती । अणुदियहं सुंजामी^३ जेणहं पाविय्य निवं ॥ ३५
 उन्हेण जलेण जवो पाए वोएइ जो ण वि मएणं । सो कर्हं पविसइ कीओ क्खेसुं जलणहुरेसु ॥ ३६
 तो जंपइ सा समणीं^४ दुक्खेण विणा न पुत्ति । सोक्खाइं ।
 जेण न पावइ को वि हु इंदियसोक्खं च मोक्खं^५ च ॥ ३७
 आइए सुहयाइं पच्छा दुहयाइं पुत्ति । दुसहाइं । तुमए चिय रयणीए अणुहयं एरिसं जेण ॥ ३८
 पियमेलियाएँ भणियं सामिणि ! एमेव नत्थि संदेहो । किंतु न सक्केमि अहं किं पि वि काउण तवचरणं ॥ ३९
 अहं तं^६ भणेइ समणी जइ वि न सक्केसि तह वि कुण एवं । उमयाएँ^७ पंचमीए उववासं पंचमासं तु ॥ ३४०
 चित्तट्टिएं वि चरणे मोक्खं पावेइ सुद्धं हियएणं । अंगीकए वि मरणे^८ जह तुमए पावियं सुयणु ॥ ४१
 नूणं सच्चं^९ वयणं इमाएँ हियएण चित्तए कन्ना । सच्चं इमीएँ^{१०} नायं रयणीए जेण सहचरियं ॥ ४२
 इय चित्तिउण जंपइ सामिणि ! इच्छामि तुज्झ आपसं । दिज्जउ एसो नियमो अजेव य पंचमी जेण ॥ ४३
 नेउं जिण्णिदमवणे पोत्थयरंरणं च ठाविउं^{११} पुरओ । दिज्जो इमो य नियमो समणीए सुद्धभावाए ॥ ४४
 वीराइया वि तर्हि पुणरवि गंतूण रुक्खमूलम्मि । दमयसरीरमदहुं अच्छरियं सुहु मञ्जति ॥ ४५
 अह नौसरिया तत्तो^{१२} दमयं दहूण हइमज्झम्मि । पुच्छंति कत्थ सुत्तो तं^{१३} गंतूणं च गेहाओ ॥ ४६
 अह जंपइ सो^{१४} दमओ सुत्तो हं नयंरिदेवर्यामवणे । तो दुक्खत्ता चलिया पियमेलियपिडओ सवे ॥ ४७
 पियमेलिया वि भणिया समणीएँ पुत्ति । पेच्छह नियमफलं । वीराइर्यां थं^{१५} जेणं तुह चेव गवेसया आया ॥ ४८
 अह पंविस्सिउण ते वि हु जिण्णिदमवणम्मि वंदिउं देवे । पणमित्ता समणीओ^{१६} उवविट्ठा महियले सवे ॥ ४९
 पियमेलिया वि सहसा दहूणं वीरमाइयं लोयं । लज्जाभवणयवयणा महिवेहे^{१७} मग्गए विवरं ॥ ३५०
 अलियम्मि वि संघम्मि वि जाए वयणे सुनिदिएँ कइ वि । लज्जालुया जणणं देसेइ न माणिणीं^{१८} वयणं ॥ ५१
 पमणइ जेहा वइणी पेच्छसु संसारविलसियं वीर ! । पड्डिबंधेयजणयं पलहुयं कम्माण जीवाणं ॥ ५२
 इडो होइ धणिट्ठो पुणरवि सो चेव होइ इइयरो । तुह चेव जहा एसा कन्ना पियमेलिया नाम ॥ ५३
 एगा अबला पु(वु)व्वा लज्जा-कुलसंजुया गुणसमेया । तुम्हेहिं कइ णु एसा निच्छूदा निहुरमणेहिं ? ॥ ५४
 निदोसं पि हु लोओ^{१९} निदइ अन्नोन्नवयणपच्चइओ । वच्चैरहियं पि जेणं भणइ जणो वीलमायासं ॥ ५५
 जइ मारि चिय एसा ता नियमा तुम्ह नयरिलोयाणं । एत्थियकालेणं जणे नामं पि पणइवं^{२०} होज्जा ॥ ५६
 जं जं दीसइ लोए तं तं जइ अवितहं तह च्चेवं । ता मयरूवो दमओ कइ जीवइ मणइ अह एयं^{२१} ॥ ५७
 हरिचंदउरी माइण्हियं य तह इंदयालंमाइया । पयडं पि हु दीसंता तह वि न साहिंति^{२२} नियकजं ॥ ५८
 दिडं सुयं च तम्हा सुचिरं परिभाविउण हियएणं^{२३} । कायवं मणुएणं दोण्ह वि जम्मार्थं हियजणवं ॥ ५९
 इय एयं नाउणं कीरउ धम्मम्मि निच्चलं चिसं । तस्स फलं अबं चिय तुम्हाणं दंसिमो पयडं ॥ ३६०
 पियमेलियाएँ भाया जा आसी सुंदरि ति नामेणं । सा तवचरणं काउं चंदणहसुरवरो जाओ ॥ ३६१

1 A पुण्यवाहं; C पुच्छवाहं । 2 A कत्थ । 3 A पियमेलियाए; C पियमेलिया । 4 C भणिया ।
 5 B C क । 6 B C इ । 7 A सुंजामि । 8 A किह । 9 A C मणी । 10 B सुयणं । 11 A सुय ।
 12 A एत्ति । 13 A सुहयाइं । 14 B सुहु । 15 A मणं । 16 B सचं । 17 B इसाइ । 18 B
 पुण्यव । 19 B C ठाविउं । 20 B अजे । 21 C गंतूणं । 22 C D जो । 23 C मणं । 24 A
 'वेववा' । 25 B 'इया' । 26 B य is not found. 27 B C लयणीणं । 28 A C महिवेहं । 29 C
 सुनिदिए । 30 A सा वि चिय । 31 C अणुहयं । 32 A पुजा । 33 B D लोए । 34 B पुण्यं ।
 35 B 'कालेय' । 36 A नहुवं । 37 A च्चेवं । 38 A इवं । 39 A माण्हिया । 40 A 'हियणं' ।
 41 B साहिंति । 42 C हियएण । 43 A अन्नाण ।

मरुत्तमिं दृष्टुं शोभित्वाभेन मेरु-दशकलिको । एतदाहं संपत्तो एवाय बोहवडाए ॥ ३६२
 काऊण तं त्वंभं विविहं वरणाभे रमित्तया एसा । निष्कृष्टा तुम्भेहि संयणीकलेण पविक्कदां ॥ ३६३
 पविभोहिवा य एसा गहियं एयाएँ वंचभिवयं चं । इय जंपिऊण तेणं नियरुवं दंसियं तेसिं ॥ ३६४
 रम्भविष्यामं निक्कवं" शीवं वचं च अञ्छरानहं । एयाहँ वि" दंसेहँ मञ्चाणं बोहवडाए ॥ ३६५
 दहुं जद्विडपुहं तं सव्वं वीरमाइया सुइया । अञ्छरियं मञ्चंता चम्मपहावं पसंसंति ॥ ३६६
 उच्चत्तकमपवच्चो भणमिसंनैयभो अलम्ममहिचलण्यो । अह जंपइ सो देवो तेसिं वयणं इमं सुइयं ॥ ३६७
 देवणं नियरुवं दहुं पसंति जेण नँ हुं मणुया । लेसेणं चिय एयं तुम्हाणं दंसियं" तेण ॥ ३६८
 मँहँ रुवाइयाओ उपरिसुराथं तु रुवमाइयं । वडुंतं वडुंतं जाव य सव्वद्वसिद्धिं" ति ॥ ३६९
 तं पि हु नाससमेयं तम्हा कम्मकत्तयम्मि जइयव्वं । जेण न पेञ्छहँ नासं सोक्खाणं इंत ! कइया वि ॥ ३७०
 इय एवँ सो देवो चम्मे दाऊण त्ताण जणुसद्धिं । पियमेलियं मत्ताविंयँ सोहम्भे पाविभो कप्ये ॥ ३७१
 एत्वंतरम्मि लोभो इस्सि-विसाएहिं पूरिभो संते । पविसइ नियनयरीए पियमेलिवसंजुओ सव्वो ॥ ३७२
 बहुजणसंपसमेवं" दहुं पियमेलियं च पविसंति । जंपइ सव्वो वि जणो पेञ्छइ एयाएँ माहप्यं ॥ ३७३
 सम्माणिया जणेणं पविसइ वेहम्मि सयणपरियरिया । मञ्चंती नियमफलं पवक्खं चेष हिक्खणं ॥ ३७४
 सो चेष इभो लोभो अहं पि सा चेष पट्टणं तं च । तह वि पसंसइ लोभो तम्हा नियमस्स फलमेयं ॥ ३७५
 इय चित्तिऊण हिक्ख जिणवम्मो सुहु निष्छिया जाया । अह निदइ अप्पाणं सद्धा-संवेयँभावत्ती ॥ ३७६
 वंदइ जिणवरचंदे साहूण य कुणइ वंदणार्हवं । दाणाइचम्मनिरया सञ्जाव-ज्जाणसंजुता ॥ ३७७
 पुत्ते वक्खम्मि तम्मि उ उच्चवचं" कुणइ जं जहाँगिहियं" । मञ्चंती अप्पाणं कयकिञ्चं सुद्धंभावेणं ॥ ३७८
 अह सा काळकमेणं पत्ते मरणम्मि चित्तए एयं । लद्धे वि हु मणुवत्ते दोहग्गं दासणं मच्च ॥ ३७९
 कुल-रुव-सील-विनार्थ-तासन्न-विहवगुणनियरा । सव्वे वि कया विहत्ता दोहग्गेणं मँहँ जेणं ॥ ३८०
 दोहग्गेणं कळिभो पुरिसो वि न पावए जएँ सोहं । किं पुण अबला घाला तुच्छा तह मंदसत्ता य ? ॥ ३८१
 ता पंचनीपलेयं जणप्पत्तुलं इवेज्ज सोहग्गं । जम्मंतरम्मिं मच्च वि जिणवयणं नत्तहा जेणं ॥ ३८२
 अह मरिऊणं तत्तो उववच्चा चंपनामनयरीए । गुणसेणमारियाए गुणवइएँ पुत्तंभावेणं" ॥ ३८३
 उच्चत्तेहिं भोहँ संवाए अंसयम्मि पंचमए । जावो कमेण पुत्तो सव्वाण वि तोससंजणभो ॥ ३८४
 काऊण पक्कमडलं देव-सुक्कवं पराएँ मत्तीए । सयणार्हणं च तहा दाणं दाऊण जहजोगं" ॥ ३८५
 कत्थाइएहिं तत्ते भुत्तेलं नयसिं च सव्वत्ते । पंचमहासरेहिं" वद्धावणयं पक्खेइ ॥ ३८६
 वचंदि के पि इत्थं अत्ते नापंति महुरह्मणिकलिया । सुसिणाइएहिं अत्ते सिचंति" परोप्परं मुइया ॥ ३८७
 तेत्तेलं पुत्ताइ कत्था-उउहरमाइँ लेति" अत्तोअं । एमाइचहुविषयं विट्ठइ लोभो मणे तुट्ठे ॥ ३८८
 विट्ठे कत्थावणए साए लोयाण सुहु परिमोसे" । गुणसेणो पियवयणो लोयं च विसज्जए कमत्तो ॥ ३८९
 कत्थावणदिक्खेहिं तत्ते काऊणं सव्वमेव करणियं । जयसेमँ इइँ पसत्वं" नामं पि पइडियं तस्स ॥ ३९०

1 C शोभित्वाभेन । 2 C नीहं । 3 A it is missing in this Ms. 4 A बहुविहं च । 5 A परिकथा; C पविक्कदा । 6 C एयाओ । 7 C D हु । 8 A विहवं । 9 A it is missing in this Ms. 10 B C जणिसिं । 11 B ने । 12 B it is missing in this Ms. 13 A इस्सियं । 14 B वच; C महु । 15 B सिह । 16 A पिच्छइ । 17 C अत्तावइ । 18 C 'सनेओ । 19 A 'संवेण' । 20 A 'संवेण' । 21 B उच्चमणं । 22 A C इहं । 23 C 'अभियं' । 24 C सुहु । 25 A C 'शिवानं' । 26 A जेण । 27 A it is missing in this Ms. 28 A जम्मंतरे वि । 29 A गुणवइ । 30 A 'सुक्कवं' । 31 C D कावेण । 32 B 'जेमं' । 33 C 'जवेणं च' । 34 A विविधिति । 35 B 'केव' । 36 A वरिजोत्तो । 37 C अचक्षुषो । 38 C इय । 39 C सत्वं ।

जहं बहं वदुहं चालो वदुहिकं विमलेहिं वीरिहिं । कालपुत्री नि सङ्घिन विरपुत्री नवयोवुह ॥ १११ ॥
 कंठं सो कालपुत्री संज्ञको कडुविरिचिचो वरुण । ताव निरुद्धं कुन्ने उरुनीये उरुनीयजद ॥ ११२ ॥
 एतेन वयमभरिसो नवार्थं कालव निच्छवं वने । सो वेव वं लंगहिचो विमलेहिं वनेवदहिं ॥ ११३ ॥
 विद्यापारकलायो तदा तदा तेन सख गहिचयो । निवउच्छाव' नि कदा भायो सो वेव उरुनीयो ॥ ११४ ॥
 काम-उरुयाणं थाणं जे च निहाणं व सखसत्यावं । तं तस जणजसुवं निहाणियं इति तसव' ॥ ११५ ॥
 वनीयो सङ्घवेणं विभववपी सङ्घीयवच्छुलो । तासखनि नि' वाए वविचारो सो महाकवो' ॥ ११६ ॥
 भव्यं पंडितं भवयो विभवो' गुणापुराजो व । ताकणं वविचारं विरलव' होइ इजेहिं ॥ ११७ ॥

वचहं जहिं जहिं चिय दिवनि राईव(१) सो' सुहिंसवेजे' ।

वालो तसयो हुडो अजुमव' सरइ सवो वि ॥ १८

वैभवं वचवं वचवं' हुंजव-वेव-उं-रमणमार्यं । सिक्कहं हुवापसयो निजेसो तदविसंवायो ॥ १९ ॥
 वचं व तस कवं' इहं वरिहिवाय सनचयो । पुरवहुचो नि रई कससं कइ विचवं ॥ २० ॥
 वका वकल कवेरुणी व चाएण रुजवईसु । वविचारिवपरिणामा सहजा रवति जेइंका ॥ १ ॥
 कवं वि हुं जेइं वचो वेच्छंति वलियवोउं वि । वचंजुणे तयो कइ वं वं रवति महिलयो ॥ २ ॥
 जवेव वं कवरीए सुते वनेव वनिचो इन्ने । तस व चरिपी' कील तीजे वृथा व कीलवई ॥ ३ ॥
 वचसेवेव सखवं' वगिगवहं व सीए संवायं । अहुहुविचरं अहुहुवगुणाई' सुहलवे ॥ ४ ॥
 कव पाणिगवहने लीको वनेइ हुपुरिहुडो । अजुको संजेयो विवनिजेव' संवायो ॥ ५ ॥
 निजुणं वंजेयो खेवनिवकवचवं' अइए' । हुक्का-उसोहावयो उह-वलिचं व इहवि ॥ ६ ॥
 वचोसिं विदंते इर-वोरीनं वं ताण संजेयो । वचो कमेन सुहयो दोइ वि वच-वचवहुहवणं ॥ ७ ॥
 वचंसाणं ताणं वदुहिकं उचवं निवकवोचवं । वचो वं वजुरयो' अजुसवं' वहुए वहिं ॥ ८ ॥
 वचविवरु वृथा वनेणं वचय वि विवकाया । कसवं वता नि हुं वुरिसे इहेइ वा निवं ॥ ९ ॥
 वचगिहाकवेणं वचवं' इहंवेदिवरिवरिवं' । वचसेवं इहं व नि हुं वचवका वया ॥ १० ॥
 कइ वंपइ सा कवो लंगवचवका सहिं वचवचं । कि होमं एते वेजे कि सिचो' वच वचो ॥ ११ ॥
 कि वा रईए' कवो वचक सो वेव वस वसतयो ? । एवं वचवयो जो' विसइ मालुसो वच ॥ १२ ॥
 वचियं एवसईए चिचं वरुण रविचं तीसे । वचवं वदीवचवं' विवपेवइसं वचवस ॥ १३ ॥
 वदि । एसो गुणनिलो वेवाव नि चित्तजेससेवचयो । गुणसेवजेइजुतो वचसेयो वच विवकवो ॥ १४ ॥
 वई इचको सुते सरलो पडिववचवलो वीरो । विवकवो वनिचो वनी विजाव-गुणविसिचो' ॥ १५ ॥
 इचवपईवेलीचो वचसेयो वाव सपकवइ । सख व सं वजेयं' विजे वइवचवं वच ॥ १६ ॥
 तं वेव विहइ विचें वं वेव व' वंपए वचवचवं । वचं पि तविच वेच्छं वं' विव सखं विववेइवउइव

1 B वच । 2 C उ' । 3 C वच । 4 B उचवं । 5 B C वचो । 6 B C वचो । 7 B C वच । 8 B C वचवं । 9 B C वनेण । 10 A व । 11 C वली । 12 A वीरी । 13 A वी । 14 A वीचि । B वचि' । 15 A वीच । 16 B C वचवं । 17 A वचव । 18 B वचं । 19 A वचिउवा । 20 B C व । 21 B C व । 22 A वचो । 23 A वचवं । 24 C वचव' । 25 C गुणव । 26 A वीचोव । 27 A वीचवचोव । 28 C (५) वचं । 29 B वचवच । 30 B C व । 31 B वच । 32 B वचवो । 33 C वचवं । 34 C वचो । 35 B वचव' । 36 C वचवो । 37 C वचोहिं । 38 C वच । 39 C वच । 40 C वचो । 41 C वच । 42 B C वच । 43 B वचवचवं । 44 C वच । 45 B वचव । 46 B it is missing in this Ms. 47 B वचो व । 48 B वच' । 49 A वचवं । D वचो । 50 A C it is missing in this Ms. 51 A वचव । 52 A it is missing in this Ms.

नायद् हसद् विचमद् सयनाइसु नेवं ठाई सपमेसं । आरिंमद् सहियवचं सुचं पिय देहं पडिवयये ॥ ४१८
 खणि खणि पावद् पाहिं खणि खणि लोलेह कुट्टिमत्तलम्भि ।
 खणि खणि स्वद् सटुकसं खणि खणि मुच्छं च पावेद् ॥ १९
 एकमवत्तं तीसे एगा दहूण ताण मज्जाओ^१ । नरवइणो गंतुणं हिट्ठी विनिवेयए सिग्घं ॥ ४२०
 न सहंती नामं पि हु पुंविं पुरिसाण जा महाराय । जयसेणहंसणेणं सा भिन्ना मयणपाणेहिं ॥ २१
 मह तुडो नरनाहो तीसे दाऊण अंगलगं तु । लम्बं च देह सिग्घं दम्माणं हरिसउल्लसिओ ॥ २२
 सित्तो हं अमएणं एयं वित्तंतयं कइंतीए । सुयणु ! तुमाए अच्चं कच्चं देवाण वि असच्चं ॥ २३
 जयसेणो विर्यं सुहजो जयसेणो चेवं सुंदरो एत्थ । जयसेणो चेव गुणी कंचणचित्तं हियं जेण ॥ २४
 इय जंपिऊण बहुयं राया सयवेव लोचपरियरिओ । गुणसेणवरे पविसइ कयसम्माणो जणाइणो ॥ २५
 काऊणं पडिवत्तिं^२ गुणसेणो रायसम्मूहं^३ भणइ । देव ! पवित्तं जायं मह भवणं तुज्जा चलणेहिं ॥ २६
 नरवइणो मुणिवसहां गुणियो^४ समणा य एत्थ लोयम्मि । धण्णाण धरंगयं कमंति पायारविदिहिं^५ ॥ २७
 नरनाहो गुणसेणं हत्ये गहिऊण जंपए वयणं । दिन्ना मे नियधूया जयसेणस्सउदरच्चं च ॥ २८
 अहं जंपइ गुणसेणो जोडियहत्थो^६ चलंतैसिरकमेलो । राय-वणियाण सामिय ! संबंधो लोयहसणिओ ॥ २९
 नरवइणा वि हुं भणियं सुयणु ! म जंपेसि^७ एरिसं वयणं । गुणवंताणं जेणं संबंधो सोहमाहवइ ॥ ४३०
 जाईए भिन्नाण वि सगुणाणं सोहमेव संबंधो । आहरणविदिहाणं^८ मणीण अह कंचणजुयाणं ॥ ३१
 अच्चं च वज्जभेओ कम्मवसेणं जणाण संजाओ^९ । जाईए सबं पि हु जहं सीसई एगवच्चं तु ॥ ३२
 अहवा जुत्तमच्चत्तं एयं न गणंति पत्थणे गरुया । दिन्नं कजेण जओ विहु(ण्हु)स्स सरिरकवयं पि^{१०} ॥ ३३
 पच्छा गुणसेणेणं पडिवत्ते रायसंतिए वयणे । राया पहरिसपुंओ निवमवणं पत्थिओ सहसा ॥ ३४
 तत्तो कमेण जाए पाणिग्गाहणम्मि तीए कुमरीए । गय-हय-रहमाईणं^{११} जयसेणस्सउदरं दिन्नं ॥ ३५
 दोहिं वि मज्जाहिं समं जयसेणो^{१२} भुंजए तहीं भोए । दोणह वि जुवईण जहा अहिववरं वत्तवहुमाओ ॥ ३६
 एयं चिय पंडिच्चं वत्तिजइ एत्थ^{१३} लोयमज्जम्मि । चित्तुत्तिजे वि जणे वट्टिजइ हियवइहे^{१४} ॥ ३७
 सुत्सेणो पवयाए श्रीयाए नंदसेणं नामो य । जयसेणसुवा जत्था गुणगणकत्तिवा महासत्ता ॥ ३८
 पुत्तजुओ जयसेणो मच्चइ दाराण संगहं सहलं । अब्भो वि जणो जंपइ वयणं सल्ल एरिसं जेण ॥ ३९
 रइ-पुत्तफला यथा लच्छी वि हु दाण-योगफलसारी । निहुइफले य मित्तो धम्मफलाइं च सत्याइं ॥ ४४०
 जाव यं कमेणं पत्ता दोष्णिं वि पुत्ता उं तस्स तारुच्चं । चंदप्पहो वि देवो ताव य एवं^{१५} विउवेइ ॥ ४१
 रूपेण कामदेवो सेहेणं तुंवरं इ गुणनिलओ । नट्टायरिओ सहसा नियपरियणसंजुओ पत्तो ॥ ४२
 गीएण वाइएणं^{१६} बहुविहपत्तेहिं नच्चमाणेहिं । अक्खित्तो सज्जणो तेणं नयरीए मज्जम्मि ॥ ४३
 राया वि पुहइचंदो^{१७} कोउगमरिओ जणाउ सोऊणं । आणावेउं सिग्घं नट्टायरिं इमं मणइ ॥ ४४४

1 A हसद् । 2 A वेव । 3 C मज्जम्मि । 4 C हसद् । 5 B पिय, C पिय । 6 A नवर । 7 B पडिवत्ती । 8 C °सम्मूहो । 9 B C °वसमा । 10 B मुणियो । 11 C °विदेणं । 12 A D लो । 13 B °हत्या । 14 B वत्तं । 15 C °सिदि । 16 A व । 17 B C लोवेहु । 18 B °नियदाणं । 19 B संजाओ । 20 B C जेण । 21 B C जासी । 22 B सि । 23 C पहरिइ । 24 B [ए] वेत्तं । 25 A C it is missing in these Mss. 26 B जहा । 27 B हय । 28 B °जुहे । 29 B व । 30 B C वत्तिजेण । 31 A पुत्त-दाण-योगफला । 32 C it is missing in this Mss. 33 O D कमेण । 34 A लोचिइ; C दोह । 35 A व । 36 B C एवं । 37 A उंदरो; B उणो । 38 B वाइएण व । 39 B पुहइचंदो ।

कचो तं संपत्तो ? किं ते नामं पि ? किं चं नबेसि ? किं वा पत्येसि तुमं ? एवं सत्त्वं विं वे कदसु ॥ ४४५
 नद्यारिओ वि लहुं पुहईचंदस्स उत्तरं देइ । कयसम्माणो' धीरो' जलहरगहिरिणं सदेणं ॥ ४६
 पुक्खरकरपुब्बदे भरहडियसेणंयरिमज्जाओ । एत्थाहं संपत्तो नामेणं मवियरुवो ति ॥ ४७
 मियमेलियाएँ चरियं नबामो' सयलंलोयस्मणीयं । मग्गामि सिद्धिमग्गं कच्चं न वि किंवि' अत्तेणं ॥ ४८
 बोहइ राया वयणं पेच्छसु जयसेण ! एयमच्छरियं । कम्मं जायगसरिसं गुणितुल्लं निप्पिहत्तं च ॥ ४९
 एवं रायारिया अत्तोच्चं जैपिज्जम अइवहुयं । सवे वि मणति तवो नद्यायरियं सबहुमार्थं ॥ ४५०
 पउणं करेह रंगं पत्ते सजेह ठाह सहाणे । गेणहइ आउजाइं पेच्छामो तुज्झं पेच्छणयं ॥ ५१
 सोऊण ताण वयणं नद्यायरिओ वि रंगमज्जम्मि । कारेइ नंदिओसं सवर्णं-मणाणंदयं' सहसा ॥ ५२
 अह वारिऊण रोळं वरयं काऊण दाहिणं' हत्थं । नद्यायरिओ इहो गाहाकुलयं इमं पइइ ॥ ५३
 पडियाणं संसारोवहिम्मि' मवियाण सिद्धिजोग्गाणं । जो बोहित्थो सत्थो सिवतीरिपराणओ सिग्घं ॥ ५४
 जो तिक्खदुक्खसंपीडियाण जीवाण वेजओ' निउणो । जो दोसंनिलविज्जावणम्मि वणसच्चिहो निबं ॥ ५५
 संसाराडधिमज्जे सिवमग्गपणइयाण मूढाणं । जो सत्थवाइसरिसो जीवाणं पयणुकम्माणं ॥ ५६
 अइहुक्करं पि कच्चं' जस्स पमावेण' सिज्जइ जणाणं' । दूरड्डियं पि लम्भइ हियइहं जेण लोएणं ॥ ५७
 नञ्जति जत्थ भावा जे' जहरूवेण संठिया भुवणे' । पुओ य जणो जायइ देवारिणं पि जेणेह ॥ ५८
 नरसोकच्चं सुँरसोकच्चं सुत्तिसुहं अं च उत्तिमं' पयडं । तं पि जओ पाविज्जइ किं वा बहुएण मणिएणं' ? ॥ ५९
 अं जिणधम्मं विमलं उव्वेहणयं' तु गरुयकम्माणं । अविक्खं सुविसुद्धं पयओ पणमामि मत्तीए ॥ ४६०
 पेच्छउ सवो वि जणो मोलुं विगहाइयं तु जत्तेण । पियमेलियाएँ' चरियं नच्चिजंतं पसाएण ॥ ६१
 उवओथेवंधियाणं कच्चं अइसुंदरं पि इहलोए । कहियं दंसियमेव य सच्चं पि हु निप्फलं जाण ॥ ६२
 बालत्तं कुमरसं पाणिमाहणं च दमयवित्तंतं' । निप्फेहं समणिसंण च्चेइयघर पंचमिवयं च ॥ ६३
 पुणरवि नयरिपवेसं वयउज्जमणं कमेण मरणं च । जयसेणंतं सच्चं वित्थरओ नच्चियं जाव ॥ ६४
 ताव य जंपेइ जओ दूर चिय ताव चरियनचणयं । रूवादयो' वि एसि देवाण वि हिययणंदवरीं ॥ ६५
 एयाण हंसणेणं अहं नयणाण अज सहलत्तं । अहवा इह नयणाइं दइइयदंसणफलाइं ॥ ६६
 जयसेणो वि हु सिग्घं जाइ सरिऊण विन्दिओ सुहु । नद्यायरियं' पुच्छइ कत्थेयं चरियसुवल्लं ? ॥ ६७
 एवं' मणिओ जंपइ नद्यायरिओ जणाण पक्खं । मज्ज पिआ भरहवई' आसी सेणाएँ नयरीए ॥ ६८
 तेणेमं' संरइयं अं जहवत्तं' विरायसंजणयं । मवियाण बोहणत्थं दइणं इंदियाळिसमं ॥ ६९
 मज्ज वि तेणं कहियं एयं' सच्चं पि अंतर्पे दिहं' । निच्चा य इमा दिच्चा तइया आगासगामिणिया ॥ ४७०

1 B वि; C वि । 2 B C (५) एवं । 3 B C (५) पूइ । 4 B C (५) वि । 5 B 'कम्माणो ।
 6 C धीरो । 7 B C 'सदेण । 8 B C गहिरिण । 9 C 'सेवि' । 10 A मात्ति' । 11 A C नबामो ।
 12 A सत्त्वं । 13 B D वि । 14 A पुब्ब । 15 B नंद' । 16 A सचक' । 17 A 'जणाणंदयं' ।
 18 A सवहुई । 19 C 'वहिम्मि' । 20 C 'नवरी' । 21 B विज्जाओ । 22 B देहा' । 23 A कम्मं ।
 24 A व्हावेण । 25 A जणस्स । 26 B C अं । 27 A भुवणा; B भुवणु । 28 B सर' । 29 B
 उचमं । 30 B मणिपण । 31 B उच्येवणयं; C उच्येवणयं । 32 B विक्खमेलियाण । 33 C उच्येवणं' ।
 34 A 'चित्तं च' । 35 A निक्खेह; B निप्फाह । 36 B C कत्थवओ । 37 B D 'अंजणया; C 'वेदवणं' ।
 38 C विन्दिओ' । 39 B 'वरिओ' । 40 C एवं' । 41 B 'वहुई' । 42 B 'तेजानं' । 43 C 'चित्तं' । 44 B
 इंदियाळ' । 45 B C एवं' । 46 C नइ । 47 C एवं' ।

परतन्वयानिनिष्ठं वसिष्ठं सञ्चरय परियणसमेजो । पवदंतो चरियणिं एत्सहं तं पवो ॥ ४७१
 रायार्थं सुरभो जयसेभो भणइ उचसवेणं । सवं पि मए एयं वसुह्वयं नत्वि संदेहो ॥ ७९
 किं तु इहं वं दिहं तं व(बु)ञ्चई बुद्धिमंतलोएहिं । एयं तु महच्छरियं वं पिसमयं पि इह रहवं ॥ ७३
 वेच्छइ जिणवरधम्मो पञ्चकलं चैव पंचमिवयस्तं । माहप्यं जेणाहं तारिसणो हरिसो जाओ ॥ ७४
 बोवं पि कयं पुर्विं तस्स फलं पावियं मए एयं । जइ पुण कीरइ बहुयं तां-लम्बइ इच्छियं नूनं ॥ ७५
 सञ्चसुमयं भयवं विसं व मञ्चंति मोह-मयमत्त । अत्ते विसयासत्ता कइंति धम्मं अहम्मं तिं ॥ ७६
 हिंसाईओ धम्मो तत्तेणं जइ हवेत्थं इह लोए । तां किं अबं पावं एयं मह कहइ सबे वि ॥ ७७
 चंदप्पहो वि देवो जइ कह वि हु एज एत्य समयंमि । तो धम्मपसंसाए करोज मह एय साहेजं ॥ ७८
 कजम्मि मज्जमाणे पुरओ लोयाण केण वि जणेणं । सप्पुरिसाणुमईए तं सुहु पइडियं जेण ॥ ७९
 एत्यंतरम्मि सहसा आयासे दिहरयणचिंचइयं । विसलं रम्मंविमाणं सच्चवियं सबलोएणं ॥ ४८०
 पच्छा दस वि दिसाओ उज्जोवंतं कमेण तं दिवं । तत्थेव र्थं जणठाणे संपत्तं सुरजुयं वृत्ति ॥ ८१
 चंदप्पहो वि तत्तो अवयरिठं दिहरयणनिम्मविए । सिंहासणे व(ब)इहो जयसेणं भणइ नेहेणं ॥ ८२
 अणुहवसिद्धो पुत्तय ! कीरउ सयमेव जिणमओ धम्मो । अप्पसमं सञ्चाण वि को सक्कइ लाउं मणसु ॥ ८३
 वंभाइएहिं मणुभाइएहिं मंचत्तमाइराईहिं । जयमेगमयं काउं न सक्खिउं बहुई किमणेणं ? ॥ ८४
 एत्यंतरम्मि कहिओ जसभहो केवली समवइओ । वणमज्जइएँ रम्मे चेइयभवणम्मि सुविसाले ॥ ८५
 सोऊण इमं सुइया सबे गंतुं जिणस्स भवणम्मि । वंदंति जिणवरारणं पिंघाई परममत्तीए ॥ ८६
 जयसेणो वि हुं तुहो जम्मंतरपदियवंदणं काउं । जोडियकरोवविहो एयं सुइमंगलं पइइ ॥ ८७
 निहंद-रायवज्जिय ! मोहमहाबंधमंजणसमत्थ ! । निहा-विगहविबज्जिय ! अहमयद्वाणनिहल्यं ! ॥ ८८

कोहग्गिनासणीरय ! सत्तभवद्वाणरहियवरचित्तं ! ।

मुक्ख-पिवासीविबज्जियं ! चिंता-उरइरहिय ! गुणनिलय ! ॥

भववणगहणनिमूलण ! मायादहवेहिंदप्पनिहल्यं ! । लोहंमहासुरनासण ! इंदियचोराण विहवण ! ॥ ४९०
 लोया-उलोयपयासय ! केवलनाणेण नायपरमत्थ ! । तिहुयणमत्थयसेहर ! भवियजणाणंदसंजणय ! ॥ ९१
 सामिय ! कुणसु पसायं सिवनयरे नेसु मं तुमं सिग्घं । जिणवर ! भवसयमीओ सरणं तुम्हाणमल्लीणो ॥ ९२
 अह ऊडिऊण तत्तो वंदित्ता गुणिवरं गुणनिहाणं । पुच्छइ अइनिच्चिओ कइया हं सुचिहं मयवं ! ? ॥ ९३
 सुणिवसहो वि हु जंपइ वयणमिणं दसप्पकिरणधवलासो । कल्ले चिय तव दिक्खा केवलनाणं च निहाणं ॥ ९४
 सञ्चाण वि परिकहियं सवं पि हुं पंचमीएँ फलमेयं । अत्तो वि इमं पावइ जो तं पालेइ मावेणं ॥ ९५
 बहुएहिं तओ गहियं दुविहाए पंचमीएँ वयमउलं । संमत्तं अत्तेहिं दिक्खा इयेरहिं लोएहिं ॥ ४९६

1 A 'सनेरं; C 'सनेवं; 2 A वसुह्वयं; 3 C न एत्य; 4 B चच्छइ; 5 A अहं चरियं; 6 C 'वपमि; 7 B D बोवं; 8 A तो; 9 B C पि; 10 B हिंसाईओ; 11 B इच्छिय; 12 A तो; 13 B कयं पि; 14 B जणेण; 15 B C इच्छ' ; 16 B 'विसाणे; 17 A उजोवंतं; 18 C it is missing in this Ms. 19 C 'हुणे; 20 B सीहासणे; 21 B विविहो; 22 B सचित्तं; 23 B C बहुइ; 24 B किमणेणं; 25 B समोइओ; 26 A 'द्वि' ; 27 C 'कुणमत्ति; 28 A व; 29 C वरं; 30 A 'विहवण!; 31 B C 'परीजिच!; 32 A 'पिवासा'; 33 A 'वज्जिय!; 34 B 'अह'; 35 B 'विहवण!; 36 B 'मोह'; 37 B C 'गुणिवरो; 38 B 'वज्जयो; 39 A व; 40 A वं; 41 C 'वृत्ति' .

अज्जण्हे संघाए वंदित्ता मुणिवरं जणो सवो । चिय-नियगेहिम्मि मज्जो वणंतो जिणमयं सुहु ॥ ४९७
जयसेणो वि हु दाउं रजं पुत्ताण वीयदियहम्मि । जसंमदंते दिक्खं लेह विमूए सुहज्जाणो ॥ ९८
अह जह वहुइ दिक्सो तह तह ज्ञाणं सुनिम्मलं तस्स । केवलनाणसमं चिय निज्जाणं पावियं तेण ॥ ९९
केवलमहिमं काउं चंदप्पहसुरवरो जणसमक्खं । श्विउणं तं सरीरं खीरसमुदम्मि पक्खिबह ॥ ५००
अंपंति विंदमुणियो पेक्खहं अचिरेण जं कयमणेणं । अहवा लहुपवइया वडेरं लिंतिं करचंठं ॥ १
चिरपवज्जा नाणं एयं न हु करणं हवइं भोक्खे ॥ जस्सेव सुहो भावो सो चैव य साहए कज्जं ॥ २
जयसेणकलचेहिं गहिया दिक्खा सुहेणं चित्तेणं ॥ दुक्खियजपाणं अहवा एयं चिय जुज्जाए काउं ॥ ३
सूरि महे सर रइयं जयसेणकत्ताणयं इमं पढमं । संखेवेण समतं पंचसयाइं च माणेणं ॥ ५०४

इति श्रीमहेश्वराचार्यचिरचिते पञ्चमीमाहात्म्ये जयसेनाख्यानकं

प्रथमं समाप्तम् ॥

*

२. नंदकहा ।

सोहग्गफलेण जुयं जयसेणउक्खाणयं पुरा भणियं १ । कुलजम्मफलसमेयं संपइ नंदस्स वोच्छामि ॥ १
वाणारसिनयरीए विप्पो नामेण इंदसम्मोत्ति । सबं मत्तइ नीयं नियकुलमयमत्तवो निच्चं ॥ २
जाणंतो वि हु चोरस विजाठाणाइं अत्थगरुयाइं । तह वि हु कुलमयजुत्तो निंदइ सव्वाण चरियाइं ॥ ३
रिउ-अजु-साम-उत्थवणं सिक्खा कप्पो तहेव वागरणं । नीरुत्त-छंद-जोइस-भीमंसा चैव तक्कं च ॥ ४
वीई तह य पुराणं अणेयभेयसयसंजुयं सबं । विजाएँ ठाणाइं भवंति १ इई चोरस इमाइं ॥ ५
जो १ नाउं सत्थाइं अप्पाणं १ धुणइ निंदइ परं १ च । सो पंडित्तणजीवी पढंतमुक्खो महापावो ॥ ६
रुवं सीलं नाणं विज्जाणं जोवणं च लयसं १ । विणयं चायं च तवं सूरत्तं १ धीरिमं तह य ॥ ७
क्खलं पियवयणं दक्खत्तं १ तह य निप्पिहत्तं च । निंदइ अन्नजपाणं कुलदोसं नियमणे ठवियं १ ८
अहियं उक्खिहो वि हु गुणनियरो सबलोयमणइहो । नियमा विसंवएई निम्मलकुलवज्जिओ लोए ॥ ९
अह जह पूए जणो कुलजुत्तं मज्जिउण अणुदियहं । तह तह अहिययरं चिय संवहुइ कुलमवो तस्स ॥ १०
मयवज्जिओ वि पायं १ पूइजंतो मयं पवजेइ । मयजुत्तो तं पावइ किं वा भणं एरुं अच्छरियं १ ॥ ११
अत्ता-दिक्ख-विवाहे घर-देव-तलाय-कूवविणिवेसे १ । जम्मण-भरण-उज्जवणे १ सो चैवग्गेसरो तत्थ ॥ १२
पुत्त-कलत्ताइं सवेसिं हिययनंदणो सो उ । अहवा उवयाररओ भण को व न वल्लहो होइ १ ॥ १३
अह सो जंतदिणेसुं १ वंधित्ता नीयगोत्तयं १ कम्मं । हुंक्खुले १ वि हु १ हीणे मरिउं तत्थेव उववज्जो ॥ १४
नामेण पुप्फदंतो धणकज्जलसज्जिहो य गीयस्सं । कुमरत्तं संपत्तो हीलिज्जइ सुहु लोएणं ॥ १५

1 C विवसम्मि । 2 A जव । 3 C सबं । 4 A अविउण, C गविउण । 5 B C अंपंते । 6 B C वि हु । 7 B पिक्खह । 8 A वडेरं । 9 B लेह । 10 B भवइ । 11 A भोक्खो । 12 B कल्लेण च । 13 B C सुपुक्खं । 14 B C विचेहिं । 15 B C जणेण । 16 A कदाणयं । 17 C संवाणं । 18 C वमाणेणं । 19 B ति माहेसरसूरिचिरचितं जयसेनाख्यानकं सम्मत्तं ॥ ७ ॥; C इति महेसरसूरिचिरचितं जयसेनाख्यानकं समाप्तम्; D इति श्रीसूरिमहेश्वरचिरचितं जयसेनाख्यानकं प्रथमं समाप्तम् । 20 A रइयं । 21 B अत्थवज्जण । 22 B वेज्जाए । 23 A D हवंति । 24 A इव । 25 A C जं । 26 A अजाणं । 27 B सुवं । 28 B उववज्जं । 29 B सूरितं । 30 A दिक्खत्तं । 31 C D उक्खिउं । 32 C पावं । 33 A भवइ । 34 B D इत्थं । 35 B कूव । 36 B विणिवेसो । 37 A वज्जवणे; B उत्तवणे । 38 B विचेहिं । 39 B गोवर्षं । 40 A उक्खंति । 41 A it is missing in this Ms.

अण्त्वेणो जाओ न व पावइ कण्वं विरुवं वि । अण्त्वं अर्हनिदइ हीणाय वि हीणयो अहिं ॥ १६
 सरिसे वि हु मणुपत्ते तुहे^१ वि हु अवववाण संखेत्ते । चोक्खा-उचोक्खविभागे केण कओ एस ज्ञेवाणं ॥ १७
 सरिसाण वि वंचणयं दुक्खं माणुष्णयाण संजणइ । एगभिं मंचर्यं मि हु दुहसेजां कत्त दूमेइ^२ ॥ १८
 एवं दुहसंपत्तो पइदियहं इंदसम्मगेहम्मि । गायंतो दाठिओ भोयण्णजायं विवम्मोइ ॥ १९
 अइसयणाणी चंदो तीसे नयरीए^३ बाहिरुजाणे । अहिणवसीससमेओ करणओ जागओ तइवा ॥ २०
 तस्स समीचे एगो रायसुतो योवदिवसंपइओ । कुलमयमुहहमाणो न कुणइ साहूण पडिपत्ति ॥ २१
 तस्स मयणासणत्थं बोहत्थं पुप्फदंतमाईणं । सिक्खगजुत्तो चंदो गोवरचरियं पविट्ठो^४ ॥ २२
 अइ सो कमेण पत्तो विहरंतो इंदसम्मगेहम्मि । पेच्छइ य पुप्फदंतं हीलिजंतं गिहिजवेणं ॥ २३
 अवसरसु रउपाविय ! मग्गं^५ वज्जेसुं सुहुदरेणं । अण्णायस्सं परस्स य किं न वि जायेसि रे ! येयं ? ॥ २४
 जेइसुयं महुसम्मं जंपंतं एरिसं खरं वयणं । वारेइ मुणिवरिंदो पियववओ उषसदेणं ॥ २५
 जम्मं नाणं लच्छि जस्स पसाएण पाविओ तं सि । एयं तं नियजणयं मा ! एवं^६ निदं महुसम्म ! ॥ २६
 अइ जंपइ महुसम्मो मयवं सुह वयणयं अईविरुद्धं । जाणइ सओ वि जओ मह जणयं इंदसम्मं ति ॥ २७
 पक्कखेण विरुद्धं जंपंतो तं मुणिदं ! लोयम्मि । होहिसि अइहसणिज्जो बालाण वि मंदबुद्धीणं ॥ २८
 अइ जंपइ मुणिपवरो जइ तुह मेलेज्जं एत्थं अहिनाणं^७ । ता एस तुच्छ जणओ सुबउ एयस्स वयणं तु ॥ २९
 सोऊण मुणिपलत्तं^८ कइ एयं हवईं चित्तमाणस्स । जायं जाईसरणं श्चि तओ पुप्फदंतस्स ॥ ३०
 नियवरणिं^९ महुसम्मं एगते ठाविऊण अइगूदं । सबं पुण्णुहूयं फुईकहियं पुप्फदतेण ॥ ३१
 अइ जंपइ महुसम्मो मुणिवइ ! मह एत्थ सुहु अच्छरियं । मह ताओ सुइमओ कइ हीणकुलम्मि उषवीओ ? ३२
 अज्जं च जणे सुबइ विप्पाईओ य इत्थि पुरिसो वा । जम्मंतरे तहं चियं न हु वीयं अज्जहा जेणं ॥ ३३
 तो जंपइ मुणिचंदो सुबउ महुसम्म ! मह इमं वयणं । न हु बाहिरदवेणं जायइ सुइत्तणं एत्थं ॥ ३४
 खम-दम-णाण-तवेहिं सुच्छइ जीवो दयाए^{१०} ज्ञाणेणं । तेणं चिय विउसजणो तेसिं चिय जायरं कुणइ ॥ ३५
 जइ पुण अवहिओ चिय जाईमाओ हवेज्ज जीवाणं । ता दुहसंभमाणं खरमाइसु कइ णुं उववाओ ? ॥ ३६
 समिईसुं जओ मणियं अंगोवंगाईं पडियवेयाईं । गहिऊण सुइदाणं होइ खरो भंमणो दुट्ठो ॥ ३७
 वारस जम्माईं खरो सट्ठिं^{११} जम्माईं सुयरो होई । तह सत्तिरि च सुणओ कइयेवमवट्ठियीं जाई ? ॥ ३८
 वीयं च एत्थ जीवो सबगईणं च सबजाईणं । कम्मसमेओ दियवर ! जइ नओ^{१२} विविहपत्तणं ॥ ३९
 कम्मणेण भमइ जीवो चउरासीलक्खं जोणिंमवगहणे । कम्मणेण विणा सिउज्जइ तेण सकम्मो य सो वीरं^{१३} ॥ ४०
 अहियं कुलमवमत्तो तुज्जं^{१४} पिया वंधिऊण वहुं कम्मं । एसो सो हीणकुले उववओ पुप्फदंतो ति ॥ ४१
 एवं^{१५} सोऊण मणे सहाण वि विम्वओ दढं जाओ । पेच्छइ जीवाण गई कम्माण य परिणई चित्ता ॥ ४२
 लोयाण वंदणिवो दियवरकुलमंडणो गुणनिहाणो । मरिऊण सो महप्पा कइ जाओ वुंभंगेहम्मि ? ॥ ४३
 अइ निविज्जमणेहिं गहिओ बहुएहिं जिणमओ वम्मो । अइसत्तीए^{१६} वयाईं वि गुरुकम्मा मइए मोत्तुं ॥ ४४

1 A B जणं तेओ । 2 A. सो । 3 A D अहयं । 4 A C उहे । 5 A एगभिं । 6 B मुंयए ।
 7 A दुहसेजं । 8 A "जेचं" । 9 A "विणइ" । 10 A व । 11 B विट्ठो । 12 B मग्गाओ । 13 A अण्णाय
 व । 14 A एवं । 15 B विह । 16 A C जोकेज्ज । 17 C D एत्त । 18 A D अहिवाणं । 19 B "पडिपत्ति" ।
 20 B मवइ । 21 B C "चरणी" । 22 A C कुहु । 23 B C उषसो । 24 A अहिं । 25 A विव ।
 26 A एत्थ । 27 B इवाइ । 28 A व । 29 C सगईइ । 30 B सट्ठिं, D सुट्ठिं । 31 A "जेचं" ।
 32 B "अवट्ठिय" । 33 A माओ । 34 A "जोणिं" । 35 A "कम्म" । 36 A वीर । 37 A एत्थ ।
 38 B C दुह" । 39 A एवं । 40 B वुंभंग", D बोम्भ । 41 A वयाईं ।

जेह्व व पुष्पदंतो सवर्ण ! तं चेव वंधवो मज्झं । संसारजलहिषोओ जिणवम्मो देखिओ वेणं ॥ ४५
 ओ जिण माया वप्पो सी चेव य वंधवो य मित्तो व । जो धम्मं उवएसइ परलोयसुहावहं लोए ॥ ४६
 जो धम्मं उवएसइ तेणं सव्वं पि दिव्वयं होइ । धम्मोणं चिय जेणं हियइइं लम्मए एत्थ ॥ ४७
 एत्थियकाले वि गए लद्धो धम्मो य एत्थ सुंदरओ । अहवा सा विसइ चिय जाएइ पहावसनयम्मि ॥ ४८
 कुण्डियकुलकारणयं फिहेआ कहं गु सामि ! कम्मं पि । तं चिय जाणेसि तुमं अइसयनाणेण संजुत्तो ॥ ४९
 तो जंपइ मुणिनाहो इमाओ जम्मोओ पुञ्जम्मम्मि । पावाएँ खेमणामो पक्कणकुलचेडओ आसि ॥ ५०
 जिणवम्मम्मि पवन्नो सेट्ठिसुओ गुणनिही महं मित्तो । परहियरणेण तेणं उवदिइं जिणमयं मज्झं ॥ ५१
 तेणं समं पइदियहं चेइयगणसाहुवंदणनिमित्तं । गच्छामि तस्य दूरे निदंतं अप्पयं ठामि ॥ ५२
 तेणुवइइं काउं वयमउलं पंचमीएँ महइए । तीएँ बला उववन्नो उदिन्ने(ते?) खत्तियकुलम्मि ॥ ५३
 वंभायरियसयासे दिक्खं गहिउण कम्मविधरेणं । लहिउण य वरनाणं तुह बोहत्थं अहं पत्तो ॥ ५४
 तो गिण्हिँ तुमं पि इमं पंचमिवयरयणयं कुणं विहीए । मुच्चसिँ जेण इमाओ किलिँडकम्मोओ नियमेण ॥ ५५
 नियउवयाररणं परउवयारो नरेण कायवो । तस्सुवयारोणं जओ नियउवयारो हवइ सिग्घं ॥ ५६
 अमित्तहहुदीएँ तओ गिण्हइ सो पंचमिं च अइमुइओ । मत्तीएँ पुप्फदंतो मुणिपयमूलम्मि विदिपुबं ॥ ५७
 दइणं सिक्खगो वि हु जं वित्तं तं तहेव सोउणं । कुलमयमइदूरेणं भेल्लितीं मुणिगणं नमइँ ॥ ५८
 तो बोहिउण चंदो अन्नत्तो विहरितं समाढत्तो । बोहितो भवियजणं पइदियहं बहुपयोरहिँ ॥ ५९
 जो जेणं चिय पुञ्जइ तस्स तयं चेव होइ दायव्वं । बोहितेण नरेण वि बहुरुइजुत्तम्मि लोयम्मि ॥ ६०
 गीएण नच्चिएण य सुएणं खुहिएणं चेवं लोहेण । दुक्खेण गहिलियाए मूसार्इणं च करणेणं ॥ ६१
 ययराम्य-मच्छरेण वि उचियाणुचियाइँ दूरओ मोत्तुं । परउवयाररणं पडिबोहो होइ कायवो ॥ ६२
 महसुम्मो वि हु सिग्घं गेहं काउण नियचरासन्ने । नेहेण कुणइ सव्वं अणुदियहं पुप्फदंतस्स ॥ ६३
 वरिसाइँ पंच काउं सिरिपंचमि उज्जमीयं जहजोगं । अन्नं पि पुप्फदंतो कुणइ तवं सुहु निव्विओ ॥ ६४
 एत्थेवं भरहवासे दक्खिणपदेसम्मि सुहुरम्मम्मि । पयडत्थिँ नयरि कंची कंची इव पुहइकच्चाए ॥ ६५
 कलिकालो इव दुहओ कयली च विसालओ य सव्वत्थ ।
 गयगण इवं बहुरयणो जो सो पइओ व गुणकलिओ ॥ ६६
 सरओ इव विमलासो हरि व कमलासओ इह जणम्मि । मित्तो व विसमभासो जिणवरनाहो व जियराओ ॥ ६७
 तीएँ नयरीएँ राया इक्खगकुलम्मवो विहु नाम । मज्जा य तस्स चंदा सच्चाण वि हिययथाणंदा ॥ ६८
 मरिउण पुप्फदंतो तीसे गन्मम्मि पुञ्जजोएण । उववन्नो बहूँपुत्तो कयकोउय-मंगलो सुहओ ॥ ६९
 सुहलम्मम्मि पवत्ते पत्ते जोगम्मि निम्मलयरम्मि । संपुञ्जदोहलीं अहं कमेण सा दारयं जर्णइँ ॥ ७०
 मित्ते वट्ठावणए दिन्ने दाणम्मि बहुपयारम्मि । विविहम्मि जम्मकम्मे पत्ते तह पुञ्जदियहम्मि ॥ ७१
 आएण जेण नंदइ तम्मि जणो वित्त-धज्जमार्इहिँ । तेणं चिय तस्स कयं नामं पिँ हुँ नंदं इव सुक्खा ॥ ७२

1 B मज्झं । 2 B जेणं । 3 B तेणं च । 4 B इमं । 5 A पावाव । 6 B मज्झं । 7 A "अपुष्पं ।
 8 C इहं । 9 B गेणइ । 10 A कुळ" । 11 C मुंचसि । 12 A किलेह" । 13 A परोवयारो । 14 B
 अचीण; D वचीइ । 15 B C चं । 16 B भेल्लिआ । 17 B C मज्झइ । 18 B अणिएवं । 19 B C
 खुत्तियएण । 20 B C it is missing in these Mss. 21 A वज्जुसेणि; D वज्जुसेणि । 22 B इत्थेव ।
 23 A वचसिणी । 24 B C विसारओ । 25 B वइ । 26 C पववो । 27 B C "मित्तवो । 28 B तीइ ।
 29 B वचसीइ । 30 B C गुण" । 31 A "वरम्मि । 32 A "ओहवा । 33 A वि च । 34 B C जिणइ ।
 35 A वंदो । 36-38 A नालेव ।

वदति बहुभाषे ह्य-मय-देसा तदेव दविषं च । नंदे लोवाणदं तद् गुणविचरो यः तस्तेव ॥ ७३
 विदुस्त्वं पुर्हसंस्तुतो सहस्रं विदु नंद तप्यपरिकलिजो । विवरंतो पद्दियहं सिंवाद्य-तिव-वउकेसु ॥ ७४
 सिक्खाइ य सिक्खाणीयं विणयजुजो गुफजणाओं मयपावो । नंदइ य कंरिजे नंदो निषं पि विक्खवयो ॥ ७५
 जह परिणइ कमेणं कक्षाणं रुव-ओहर्णजुवाणं । वतीसं सगुणाणं सो मुहवो जइविमूहए ॥ ७६
 ताहिं समं अणुदियहं भुंजंतो विसयसोक्खमणुकूलं । रइसागरम्मि पठिजो गयं वि काळं न वापेइ ॥ ७७
 महुसम्मो विदु काळं धम्मं जिणदेसियं सुहमणेणं । मरिज्जणं उववन्नो अहमकम्ममि सुरपवतो ॥ ७८
 सो य ताहिं दइयं देवविहूइं मणोरमं पवरं । चितइ विमिहियहियओ कस्स फलं मह इमं जायं ॥ ७९
 पेच्छइ ओहीएँ तओ सव्वं पिदु पुव्वजम्ममणुमयं । जिणधम्मस्स फलेणं विहवो विदु मह इमो जाओ ॥ ८०
 चितइ इमं च हियए पिउणो नेहेण मोहिओ सुहु । मरिज्जण पुप्फदंतो न य नजइ कथ उववन्नो ॥ ८१
 दिट्ठो कंचीएँ तओ नंदो विसएहिं सुहु वामूढो । परलोयनिप्पिवासो निषं कामड-त्थगयचित्तो ॥ ८२
 तप्पडिबोहनिमित्तं सव्वं मोत्तूणं कंचिनयरीए । सो सहसा संपत्तो पाहाउयरूवयं काउं ॥ ८३
 नंदसयणीयनियडे रयणीए मज्झिमम्मिं भायम्मि । आलविय मधुराणुणिर्णा एयं तव्वोहयं^{१०} पइइ ॥ ८४
 जहं बोलीणा रयणी तह चेव य आउयं^{११} पि बोलेइ । जीवाणं पद्दियहं तह वि न धम्मे मइं कुणइं ॥ ८५
 विसयासत्तो लोओ धम्मं दूरेण वज्जए सुहु । न वि जाणेइ वराओ विसया धम्मेण जायंति ॥ ८६
 पुबिहं उवभुंजइं विठविजइ अन्नयं पि जह दविणं । तह पुव्वधम्मसोक्खे भुंजंते ज्जए धम्मो ॥ ८७
 अहावारो दुक्खं पावइ जह पुबवित्तंठियम्मि । तह जीवो वि अहम्मो पुव्वकर्कयधम्मओएणं ॥ ८८
 धम्मपसाएण नरो लहिज्जणं उच्चमाइं^{१२} सोक्खाइं । तं चेव चयइ दूरे जह व खलो कज्जसिदीए ॥ ८९
 महुसम्मपिया वि पुरा कुलमयदोसेण पक्कणकुलम्मि । वाणारिसिनयरीए उप्पन्नो^{१३} पुप्फदंतो ति ॥ ९०
 चंपपसंगेण ताहिं लहिज्जणं जिणमयं सुहावासं । काज्जण पंचमिवयं लहिज्जणं पुन्नपन्मारं ॥ ९१
 तस्स पहावेणं इमो नंदो नामेण इह सुहं पत्तो । अच्छइ विसयासत्तो निहज्जो धम्मनिरवेक्खो ॥ ९२
 वीसरइ जस्स बुद्धी विमवमएणं जणस्स इह लोए । सो होइ अदइहो पावो पावाण संजणओ ॥ ९३
 जो न सरइ अप्पायं सो कइ संभरउं^{१४} अन्नलोयाणं । इय नाज्जणं एयं मा रूहइं विहवमुत्तणं ॥ ९४
 विहवेण जो न भुलइ जो न वियारं करेइ ताकखे । सो देवाण वि पुज्जो किमंग पुण मणुयलोयस्सं ॥ ९५
 जइ इच्छसि नंद ! तुमं नंदिं आगामियम्मि जम्मम्मि । ता मोत्तूणं विसए जिणधम्मं कुणइं मावेणं ॥ ९६
 सन्नम्मि सुए कम्मसो सहसा नंदस्स रंजियमणस्स । उप्पन्नं लहुकम्मत्तणेण जाइएँ सरणं तु ॥ ९७
 तक्खणमेत्तेण तओ जाओ मज्जाणसुवरि निरवेक्खो । जंपइ जोडियहत्थो को सि तुमं कइसु मह एयं ॥ ९८
 अह जंपइ सुरकेली महुसम्मो इंदसम्मपुत्तो हं । वाणारिसिनयरीए पठिबुद्धो चंदवयणेणं ॥ ९९
 काज्जण सावयत्तं पत्तो हं अइयम्मि कप्पम्मि । तुह नेहनडियहियओ एत्थाइं आगओ सिग्गं ॥ १००
 दूरमसज्जमकथं दुक्खं हापी तदेव मरणं च । नेहावद्धो लोओ मणयं पि न मन्नए हियए ॥ १
 ज्जत्ता-उत्तवियारो कौरइ जत्थेइ हिययइइम्मि । नियकज्जरएण फुहं दिट्ठो सलिलंजली मेइ ॥ १०२

1 B 'रिव' । 2 A 'सुह' । 3 B 'ज्जण' । 4 A 'ताहिं' । 5 BD 'विहूइ' । 6 A 'नल्लुयं' ।
 7 B 'कंरिइ' । 8 A 'विक्रममि' । 9 B 'ज्जुणिजे' । 10 A 'उपप्लोमयं' ; B 'उपप्लोमयं' । 11 C 'अइ' ।
 12 B 'आउयं' । 13 A C 'कुणइ' । 14 A 'उववन्नइ' । 15 B 'पुण' । 16 A 'कम्म' । 17 A 'उत्तियारं' ।
 18 A D 'उववन्नो' । 19 A 'मयावेण' । 20 A 'संभरजो' । 21 A 'कसइ' । 22 B C 'नेवण' । 23 A
 C 'ज्जुणइ' ।

अप्याणस्स परस्स य कीरंतो सुत्तिसाहजो चेव । नेहो वि धम्मकज्जे परंपरेणेहं संसारे ॥ १०३
 षडमेत्थ ताव तावो वीवं गुक्खाइवो महं तं सि । तुह बोह्वानिचितं तेणाहं आमवो चइ ! ॥ ४
 ओ चेव इवई बंधू ओ मोयई कम्मबंधवो नियमा । जो पुण बंधइ तेणं तं सत्तुं सुणसु तत्तेणं ॥ ५
 नंदो वि भणइ एवं^१ पढमं तं आसि मच्चमवियारं^२ । पुत्तो सामी य तवो धम्मायरिओ इयारिं तु ॥ ६
 इहलोए^३ चिय सुहवो पुत्ते सामी य एत्थ लोयम्मि । इह-परलोयसुहाइं धम्मायरिओ उं संजणइ ॥ ७
 इय न्नाज्जं एवं^४ मच्चं तं चेव कइसु परमत्थं । कइया हं पावेज्जा संसारुत्तारिणि दिक्खं ? ॥ ८
 ओ बोह्वई सुरकेली कलं चिय एत्थ नयरिवर्णमच्चो । सिरिभहो आयरिओ अवयरिओ गुणगणावासो ॥ ९
 मासम्मि इओ द्वियहा दिक्खा तव तस्स पासवो^{११} होही । कल्ले^{१२} तुह सुयजम्मो जाणेज्जसु पच्चयं एयं ॥ ११०
 वत्थाऽऽ-हरणार्हयं दाज्जं तस्स सुरवरो मुइवो । संपत्तो नियत्तणं गंतूणं रयणिविरमम्मि ॥ ११
 उइयम्मि तवो सुरे नंदो गंतूण तत्थ वणसंडे । अहिवंदइ सिरिमहं मत्तीए परियणसभेओ ॥ १२
 पच्छ जोडियहत्थो उवविट्ठो महियलम्मि गुरुपुरवो । धम्मं सुणेइ पणओ निच्चित्तो जम्म-भरणाणं ॥ १३
 निसुयम्मि तहिं धम्मे सुहुवरं विसयसोक्खनिच्चित्तो । पभणइ सूरिं भयवं ! इह कीरउ मासकप्यं तु ॥ १४
 खेत्तस्स बहुत्तणओ^{१५} बहुयाणं बोह्वेउओ तह य । आयरिएण तह चिय पडिवत्ते^{१६} सो गवो नयरिं ॥ १५
 एत्थंतरम्मि जाओ पुत्तो तस्सेवं दिणयरलोओ । कालेण कयं नामं बालस्स वि सुरसेणो त्ति ॥ १६
 संभालिज्जण पियरं बालं पक्खिवई तस्स उच्छंणे । काज्जण महींपूयं जिणवरभवणेसु सव्वेसु ॥ १७
 जणणी-परियर्णवेव र्थं संठविय दुहियमज्जवग्गं च । मोत्तुं तणं व लच्छि नीसरिओ नयरिदाराओ ॥ १८
 गंतूण सूरिपासे गिन्हइ दिक्खं जणाण पक्खत्थं । बहुएहिं^{१९} समं नंदो कुलउत्तय-मित्तवग्गेण ॥ १९
 दइण तस्स चरियं बहुयाण वि जिणवरिंदमग्गम्मि । जायं मणपणिहाणं^{२०} जं पूयई पूइओ^{२१} लोओ ॥ १२०
 आयरिएण समाणं सो चलिओ तम्मि चेव दिवसम्मि^{२२} । सयणाण मज्जयारे पच्चज्जा दुक्खरा जेणं ॥ २१
 सयणपमोए राओ तदुक्खे जेणं दुक्खसंधाओ । तेण सयणाय दूरे पच्चज्जा सुट्ठियीं होइ ॥ २२
 नाज्जं जाणणीयं^{२३} चारिणं पालिज्जं सो सुद्धं । संलिहियतणु-कसाओ संपत्तो अणुए कपे ॥ २३
 तवो चविज्जण तवो निज्जाणं पाविही सुहनिहाणं । नयरे नंदावसे नंदो कम्माण विगमेणं ॥ २४
 सोउज्ज मंदचरियं जो पाटइ पंचमीए^{२५} वयम्मलं^{२६} । सो पावइ निज्जाणं अहवा सुरसंपयं विमलं ॥ १२५

इति श्रीमहेश्वराचार्यचरित्रिते^{२७} पञ्चमीमाहात्म्ये^{२८} नंदारुयानकं
 द्वितीयं समाप्तम् ॥

*

1 A वेह । 2 B होह । 3 C मोजह । 4 BC एवं । 5 B अविपारं; C सुविपारं । 6 B इहलोए ।
 7 A ओ । 8 BC एवं । 9 A जणइ । 10 B °जण° । 11 A C पास । 12 A कलं । 13 B बहुत्त-
 णओ । 14 BC पडिवत्ते । 15 B तस्सेह । 16 BC पक्खिविय । 17 B D त्ता । 18 B °चरियर ।
 19 A °वेवच । 20 BC बहुपण । 21 B °वेव° । 22 A C °परिहाणं । 23 A पूयवं । 24 A
 पूयवो । 25 A द्वियहम्मि । 26 A जेणइ; C जेणेह । 27 A सुहुवः; C D सुविवा । 28 A जणणीयं ।
 29 A °पाणिहाणः । 30 A °मत्तुलं; D मत्तुलं । 31 B C D °विरचितं । 32 B C D it is not found
 in these Ms. 33 C समाप्तमिति ।

३. अक्षरकाहा

कुलकम्मफळसयेवं चरियं संरस्स साहियं पुंदिं । वाहिमिमोक्खेण ह्वं संपइ वराएँ वोक्खमि ॥ १
अणविसनयणा सुरकामिणि वं देह व मिअवहुत्तोया । माल व तंतुकलिया महसयचकं व बहुउहुया ॥ २
वैस व सुयंनहुवा कम्माणं परिणई वं दुत्तारा । गीवं वं तरलहारा सुपुरिसहियं वं बहुसत्थं ॥ ३
कालिंदी नम नई अत्थि वसिद्धा जयम्मि सत्थम्मि । अहियं नच्छइ नीए जा विअं दुहुमहिठ व ॥ ४
तीसेँ पच्छिमंआए देसो नामेण सूसेणो ति । बहुमाम-अयरं कलिओ जइ-सयसोहिवो रम्मो ॥ ५
अहियं नीरागमणो अणमणम्मि ठवियवहुसासो । सरसो तह य विरामो देसो सो मुणिवज्जेसमाणो ॥ ६
कज्ज व लीयचरणा लाडीहुवइ व दीहरच्छीयीं । सारि व बहुपयारीं बहुवजा चित्तलील व ॥ ७
विहुँ व सुपर्यसहिवा कजाहियेँ वं धरियवरवासा । अठवि व महुरनयरी बहुविहवा तत्थ देसम्मि ॥ ८
सालि व कोससुत्तो रुदो सेडी तहिं सुविक्खाओ । रयणि व तारहारा तारा पि य मारिया तत्स ॥ ९
सुंजंति दो वि मोए अज्जोअं रंजयेँवरहियया । अहवा नेहसुयाणं परिसओ चेव सम्भावो ॥ १०
अह अन्नया कवाई रयणीए पच्छिमम्मि जामम्मि । पेच्छइ सुमिणं तारा तुइ-विसत्ता य तुहा य ॥ ११
कंचणवन्नं कंतं पच्छा जालावलीएँ निरुं । पुणरवि कंतिकरालं गिण्हिय पठमावलिं दिवं ॥ १२
पक्खिवइ निययकंटे अणु (प्यु?) वं मण्णिज्जं अइसुइया । पडिबुद्धा य निवेयइ नियपण्णो वं जहादिहं ॥ १३
रुदो वि तओ जंपइ ताराए सम्मुहं इमं वयणं । नीरोग-सरोगा रोगवज्जिया जहकमं सुयणु ॥ १४
होही तव वरथूया सत्ताण वि उत्तमा पुंघीयं । जइ इहँ अरिथं पमाणं सुमिणफलंखा(क्खा)ययं सत्थं ॥ १५
तदिवसे चिय तीए गम्भे सुइ-असुहकम्मपरियरिओ । मरिज्ज को वि जीवो आवओ इत्थिमावेयं ॥ १६
मायाँविलसिएणं पुरिसो वि हु इत्थिया इहं होइ । इत्थी वि सरलहियया पुरिसो इहँ होइ संसारे ॥ १७
पसुमाईणं लोमाइएहिं जो कुणइ निहओ लोएँ । अंगाईण विचारं वे संहो होइ सो पावो ॥ १८
अइ जाओ डोहलओ एरिसओ तीएँ हिययमज्जम्मि । जह करिमो उवयारं दीणाऽ-णाहाण सत्ताणं ॥ १९
चितइ सा डोहलओ अइविसमो मज्ज एस संजाओ । पयइएँ जओ वणिया हियएणं संकडा होति ॥ २०
एवं चितंतीए तीएँ सरीरं च जाव परिहाइ । ताव य पमणइ रुदो हुक्खत्तो पेसलं वयणं ॥ २१
कहसु पिए ! अविसंकं वं हुक्खं तुज्ज संठियं हियए । सामत्थेण धणेण य जेणाहं फेडिमो सिग्घं ॥ २२
पमणइ तारा सामिय ! अलमिमिणा पुच्छिएण अम्हाणं । जेणासज्जाऽ-णुचियं कज्जं चितंति इत्थीओ ॥ २३

उचियाऽ-णुचियवियारो जइ महिलाणं हवेज्ज हिययम्मि ।

ता किं विउसेहिं इमा विसासकजेसु परिहरिया ? ॥

२४

जेणं चिय एयाणं हियए कजाईं ठंति विसमाइं । तेण वियट्टेहिं इमा मंतम्मि विवज्जिया सुहु ॥ २५
लजा-कुल-जाइ-वणाउलीं वि तह वेह-मत्तिकलिया वि । तं कुणइ वत्ति इत्थी जायइ सिरउलीं जेण ॥ २६
उम्मग्गे वि पयट्टो पुरिसो महलेइ पिउकुलं चेव । महिला उँ अकज्जया पिउ-ससुरकुलाइं महलेइ ॥ २७
ऊजं वम्मं नेहं पडिवन्नं कुलकमं च मजायं । सव्वं ण गणइ इत्थी मोहपिसाएण संगहिया ॥ २८

1 B अइइ । 2 B व । 3 B वरिणई । 4 B व । 5 BC जीवे । 6 BC व । 7 A CD व ।
8 B सुत्ता । 9 A तत्स व । 10 C मण्णिज्जं । 11 A ° वरि ; D ° वर । 12 C ° जण । 13 B ° रच्छाया । 14 B ° ववासा ; C ° ववासा । 15 C ° लाडि । 16 B मिण्णु ; D मिहु । 17 C सुक्खं ।
18 A ° हिययं । 19 A व । 20 B रज्जवेकं । 21 C जामम्मि । 22 B सुइयं । 23 A वसिकम ।
24 B वं । 25 A होइ । 26 A इइ । 27 BD ° कजां । 28 A अवाइओ । 29 B मावएँ ।
30 A वि व । 31 C विहं । 32 A ओओ । 33 B रोहकओ । 34 B लीय । 35 B लीय । 36 A D
जेण वणवत्तां विव । 37 A महिकाओ । 38 BC ° विवजा । 39 BC it is missing in these
Ms. 40 A C ° उज्जं । 41 A व ।

तम्हा सामि ! न शुज्जइ महिलाण समण्णियण अप्पाणं । सुहु विरायणुएहि उच्चियं चियं कीए ताण ॥ २९
 महिला गो सार्णा वि य नीया तह दुज्जर्णा य पराएए । अहसम्माणं नीया चवंति सीतिसु सामीणं ॥ ३०
 इय अणियम्मि तीए सुहुयरं रंजिएण रुदेणं । तह माठयरं पुट्टा जह कहियं तस्स परमस्यं ॥ ३१
 तुडेण तथो मणिया तारा रुदेण किञ्च मणिएणं ? । तं चिय वित्तं सहलं जेण तुमं निवुया होसि ॥ ३२
 वित्तेण हणह वसणं रक्खह वित्तेण तह य मज्जाओ । वित्तेणं मज्जाहि य अप्पाणं वेव रक्खेज्जा ॥ ३३
 मंडारं कोडारं उग्घाणेऊण दंसियं सबं । देसु पिये ! मा संकसु तुहतणयं सयलमेयं तु ॥ ३४
 नयरिसुहेसु पहेसु य मठ-देवतलय-कूममाईसु । अवारियसत्ताइं सिग्घं रुदेण दिज्जाइं ॥ ३५
 दिज्जइ बहुविहदाणं तह कीरइ परिवणत्स सम्माणं । राया वि रुदेणहा मेळइ वंदीणं संघायं ॥ ३६
 पडिपुत्ते^१ होहलए ताराए कालपरिणईघसेणं^२ । गुणसंजुत्ते लगे स(सं)जाया दारिया विमला ॥ ३७
 जायाए तीए जेणं पइदियहं^३ सबमेव भदं ति । तेण कयं से नामं गुत्थयंलोएण भइ ति ॥ ३८
 नरवइणो वि हु धूया वय-रुवसमाजया जया नाम । जिणवयणसावियमई तीए सहित्तेण संजाया ॥ ३९
 कलगहणं विज्जाणं भोगण-वैरकील-मज्जणाईयं । एगत्थ कुणंति सया ताओ नेहाणुबंधाओ^४ ॥ ४०
 अन्नोच्चं गिण्हिज्जाई विलसिज्जइ निचमेव^५ एगत्थ । सज्जावेण वलिज्जाई एसो नेहत्स परमत्थो ॥ ४१
 सोऊण मुणिज्जाओ माहप्यं पंचमीए भावेणं^६ । गिण्हंति ताओ दो वि हु सद्धा-संवेगकलियाओ ॥ ४२
 अन्नदियहम्मि सहसा सीं भरा वैहिपीडिया सुहु । अइविरसं आकंदइ जयाए^७ कंठम्मि परिलग्गा ॥ ४३
 सुलं सासो^८ खासो^९ सिरवेयण-दंत-कज्जवियणाओ । एगपए भदाए जायाओ सुहु तिजाओ ॥ ४४
 वेज्जां जाणयलोया सबे वि हुं आणिया तहिं तुरिया । नाऊण असज्जं^{१०} तं सबे वि गया भं परिहरिउं^{११} ॥ ४५
 जंपइ भरा वि तओ गहिऊण सहिं करेण दुक्खत्ता । षडिणिं^{१२} महं अइदुक्खं जं ण वि वयपूर्णं जायं ॥ ४६
 तह न तवई मह वाही जह असमती वयस्स एयस्स । अहवा वाहिदुहाओ अहियं आहीण दुक्खं तु ॥ ४७
 वाहीए तओ भरा कइवयदिवसेहिं तह कया इत्ति । जह कहिया वि न नज्जाई एसा सा भइकज्ज ति ॥ ४८
 एत्तो जया विचित्तह वेलीं भराए^{१३} मज्ज अवियारं । समसुह-दुक्खाण जओ मणियं मित्तत्तणं लोए ॥ ४९
 जइ नै वि^{१४} गहेइ दुक्खं अह न वि फेडेइ केण वि बलेण । ता मित्त-अमित्तानं को भेओ एत्थ लोयम्मि^{१५} ॥ ५०
 मित्तो वि मणइ हा हा इयरो इव जई जणत्सं पासम्मि । ता नामेणं दब्बो^{१६} जाओ सो दोणहुल्लो^{१७} ति ॥ ५१
 ता तं करेमि किं पि वि नासेजा जेण भइदुक्खं तुं । अह व मरेज्जां सयं चिय एवं सह मित्तया सहला ॥ ५२
 एवं उविऊण मणे मणइ जया भइसमुहं वयणं । सुयणु ! न कीरइ दुक्खं देवायत्तम्मि कज्जमि ॥ ५३
 दिव्वं च पुब्वकम्मं तस्सायत्ताइं सोक्खं-दुक्खाइं^{१८} । तं च सयं चिय रइयं रुसिज्जइ कहं तुं अन्नत्स^{१९} ॥ ५४
 जीवो जं किर कम्मं करइ हसंतो वि एत्थ संसारे । तं वेयइ रोयंतो तह य कणंतो ससंतो^{२०} य ॥ ५५
 होइ सरीरं खेचं वीयं पुण कम्ममेव पुबिहं । सुंजंतो नियवकिसिं लोओ किं खेयमुहइ^{२१} ? ॥ ५६

1 A वं ; 2 A उच्चियं ; 3 A सामे । 4 B शुज्जणा । 5 BC किमन्न । 6 BCD वंदाय । 7 CD परिपुत्ते । 8 B °परिणव° । 9 B °बलेण । 10 B वयदिवसं । 11 A °जण° ; 12 C °पर° । 13 B °कज्जयो । 14 B नेहेज्जइ । 15 A भेव is missing in this Ms. 16 BD षडिज्जइ । 17 C मणिये । 18 A it is missing in this Ms. 19 A वाहीई । 20 A कज्जाए । 21 B कासो । 22 B कासो । 23 BD तिजा । 24 A व । 25 BC अज्जइ । 26 BC वं । 27 B व् । 28 A परिहरियं । 29 C षडिणि । 30 B वइ । 31 मज्जइ । 32 B वेका । 33 BC भदाए । 34 A वि । 35 A व । 36 BC it is missing in these Mss. 37 BC कज्जवयत्स । 38 A C वल्लो । 39 A दोणहुल्लो ; B वहुल्लो ; C देवहुल्लो । 40 A °वाही । 41 A व । 42 A मरिये । 43 A वुव । 44 A कोवत्ताइ । 45 A व । 46 A C हसंतो ।

मिसवासतो जीवो तं कम्मं कुण्ह किं पि अइरोहं । पावइ जेण सुहाइं मग्गामो एत्थ संसारे ॥ ५७
 तम्हा पारसु हियए विचं चिय जिणवरं विगयमोहं । पावसि जेण सुहाइं दुक्कामावां च निक्खमेवं ॥ ५८
 मद्याए पडिक्खं तीए वयणं पराएँ मत्तीए । अहवा जत्तो सत्तो देवाणं मत्तवो' चेवं ॥ ५९
 ष्हाया सियवसभा वि य पुरणो जक्खस्स माणिभइस्स । रइज्जं भूमिसयणं कुण्ह जया जाव तेरत्तं ॥ ६०
 ताव य जक्खो तुडो सत्तेणं रंजिओ सुकप्पाए । मणइ वरं वरसु वरे ! जं इहं तुज्ज हिययस्स ॥ ६१
 विचं सोहग्गत्तं नीरोगत्तं च रज्जमाईयं । सव्वं पि देमि' सिग्गं मग्गसु बाले । वियवसंका ॥ ६२
 अह मणइ जया वयणं जइ तुडो सव्वयं तुमं मज्ज । ता मद्याए रोगं नीसिंसरं हरसु अंगाणं ॥ ६३
 जंणइ जक्खो सुइओ सुहुयरं सुयणु । तुज्ज तुडो हं । सव्वत्थ वि निरवेक्खा सहिकजे जेण उक्कुत्ता ॥ ६४
 पंचमिवयमत्तीए तीसे रोगं पणइयं' चेव । अइयं पि तस्स नासे निमित्तमेत्तं' मविस्सामि ॥ ६५
 देवा मंता तंता बंधुयणो तह य मित्तवग्गो य । लोयाणं कज्जेसुं निमित्तमित्तं चिय हवंति ॥ ६६
 कम्माणं निरवेक्खा देवाईया करेज्ज जइ कज्जं । तो दारिद्राईयं कस्स वि नै हुं एत्थं जाएज्जा ॥ ६७
 इय जंपिज्जण तेणं दिच्चं गोसीसचंदणं तीसे । मणिया य पुत्ति ! एयं रोगं दूरेण नासेइ ॥ ६८
 गहिज्जण जयाएँ' तयं मणिओ जक्खो सुमहुरवाणीए । दावेसु नियवरूवं मद्याए मज्ज वयणेणं ॥ ६९
 जायइ जेण थिरत्तं तीए हिययस्स धम्मकज्जेसु । जुत्तं चिय तुम्है इमं साहम्मियकज्जयं' मइ ! ॥ ७०
 अत्थि थिरत्तं तीसे तुम्ह पहावेण होइ सविसेसं । पक्खत्तं गुडमज्जे होइ गुहं गुहयरं चेव ॥ ७१
 एवं करेमि मणिउं' अइसयरूवेण संजुओ दित्तो' । मद्याघरम्मि पत्तो जयसहिओ वृत्ति सो जक्खो ॥ ७२
 मणिया जयाएँ' मद्या सणियं गंतूण महुरवाणीए । साहम्मियपडिवत्ती कीरउं' सहि' । आसपार्हिहिं ॥ ७३
 एसो सहि ! जक्खवइ देवो नामेण माणिभरो ति । तुह रोगनासणत्थं इह पत्तो धम्मबुद्धीए ॥ ७४
 साहम्मियउववारं जो जहसत्तीएँ कुण्हं मत्तीए । सो मइइ धम्मिडो इयरो पुण नाममेत्तेणं' ॥ ७५
 मद्याएँ' जया मणिया सहि ! मह वयणे वि' नत्थि सामत्थं । हियएण कयं सव्वं पढमं चिय जं तए कहियं ७६
 अग्घाईयं दाउं जयाएँ जक्खस्स जंपियं एयं । अहियेतेसुं महायस ! गोसीसं निययहत्थेणं ॥ ७७
 अमिमंतिएणं जाव य तेणं विलित्ताइँ सव्वगत्ताइँ । ताव य निम्मूलाइँ दूरपणडाइँ रोगाइँ ॥ ७८
 उच्छाहो लावत्तं' दित्ती' कंती तहेव वलियत्तं । अप्पुइं' मद्याए तक्खणमेत्तेण संजायं ॥ ७९
 मणियं जक्खेण तथो मइ ! पेच्छाहि धम्ममाहपं । देवा वि हु मणुयाणं आपाएँ जेण वइंति ॥ ८०
 इहलोइयं च कज्जं पुफं चिय जाण धम्मक्खस्स । जम्मंतरम्मि जं पुण फलमउलं तं मियाणाहि ॥ ८१
 जम्हा पक्खत्तं चिय दिहते' पंचमीएँ' फलमेयं । तम्हा पुत्ति ! करेज्जसु तं तं सुइेण भावेण ॥ ८२
 एक्केद्धीएँ दिच्चं तेणं वत्थाण जुवलयं दिच्चं । बहुविहवाभरणाइँ' लोयाणं पक्खनिमित्तं ॥ ८३
 दो वि पुणो वि सरेज्जसु जइ कज्जं किमि होअ तहमूयं । इय जंपिज्जण जक्खो अरेडो' वृत्ति संजाओ ॥ ८४
 मद्याएँ रोगविगमं वत्थाउ-भरणाइँ' तह य दिवाइँ । दइय जणो मिलिओ अच्छरियं मद्याए सुइँ ॥ ८५
 राया स्सो य तथो कज्जाओ गिग्घिज्जण उच्छंणे । पुच्छइ लोयसमक्खं पुत्तीओ' कहइ सु परमत्थं ॥ ८६

1 B सियवेण । 2 C मग्गो । 3 A होइ । 4 B रइज्जं । 5 B वेइ । 6 B वक्खत्तं । 7 B D 'विचं ।
 8-10 A कोइ व । 11 A B जयाव । 12 C पुण्ह । 13 B C कज्जो । 14 B हियव । 15 B 'विचं ।
 16 B जयाव । 17 A सहि । 18 A कीरउ । 19 B कुण्ह । 20 A D 'मित्तेणं । 21 B मद्याए । 22 C
 व । 23 A अमित्तमेत्तु । 24 B 'हत्थेणं । 25 A अमिमंतिज्जण । 26 A तीएँ । 27 A जयाव । 28 A
 दिहिं । 29 A अहुत्तं । 30 B जयाव । 31 A विहुत्तो । 32 B पंचमीव । 33 B पडिक्खिइ । 34 A
 'मद्याएणाइँ । 35 A B D अइयो । 36 A 'हरणाइँ । 37 A मग्गं, B C वइ । 38 A इणीइ ।

तार्हिं वि सङ्गं कहियं अं अहवत्तं क्रमेण जणयाणं । मञ्जति ते वि अप्यं सकवत्त्वं ध्यजणमे' वि ॥ ८७
 घ्वा वि गुणसमेया पुत्तो पुत्तफलाइं कुणभाणां । जो चिय वालइ गावी' सो चेव य जणुजो होइ ॥ ८८
 दहूणं' कक्षाओ पंचमिफलसंजुवाओ लोयाणं । जाओ एस वियप्पो पलहुयकम्माण हियवम्मि ॥ ८९
 धम्मफले पक्खे तह वि हु भायंतरं जणो वहइ । हत्थठियं कंकमयं को भण जोए' जारिसए' ॥ ९०
 इय निच्छियं चित्तेहिं गहिया सिरिपंचमी य बहुएहिं । गांतुं जिणिदमवणे गुरुपाबूलम्मि मचीए ॥ ९१
 तत्थेव य नयरीए रायसुजो सुंदरो ति नमोणं । सेहिसुओ वि थ कमलो तेसिं दिजाओ कक्षाओ ॥ ९२
 अणुवम-वररूवाओ विसयसुहं उत्तमं पशुंजति । दाणं देति गुणीणं पूयंति जिणिदविंवाइ ॥ ९३
 पठिपुत्रम्मि वयम्मि' उ' उज्जवणं' तह कयं तर्हि तार्हिं । जह लोयाणं जाओ अणुराओ सुहु धम्मम्मि ॥ ९४
 सुंदरमहिला पढमा नाऊणं सुंदरं जयारत्तं । तं किं पि करेइं जोयं जेण जया गहिलिया जाया ॥ ९५
 थावइ वलईं पलोइईं' तार्हिं नीसरइ देइ अहिखेवं' । गायइ रोयंइं नचईं कुणईं गुरुणं पि निदणयं ॥ ९६
 मया दहूण इमं चित्तइ अइहुक्खिएण हियएणं । मह उवयाररयाए कह जायं दारुणं वसणं ? ॥ ९७
 उवयारे उवयारो ववहारो चेव एत्थं लोयम्मि । सो वि महं न वि जाओ जयविसए पावकम्माए ॥ ९८
 मह उवयारकएणं मरणं पि जयाए कंखियं तइया । तह वि अहं निछज्जा किं पि उवायं न चित्तेमि ॥ ९९
 अह संमरियं तीए वयणं जक्खस्स चित्तभाणीए । अहवा वसणगाएहिं' सुमरिअइ दुक्खनासणओ ॥ १००
 ण्हाया सुक्खिवसणा पूयं काऊम तस्स जक्खस्स । महा सयणम्मि ठिया पुरओ तस्सेव मूमीए ॥ १
 तइयदिणे रयणीए जक्खो सहस ति निम्मलसरीरो । आगांतुं' मणइ इमं मदे ! इं कीस संमरिओ ? ॥ २
 मदाए तस्स कहियं सङ्गं पि तयं जयाए चित्तंतं । मणिओ य कुणसु सामिय ! जयाए गहमोक्खणं वृत्ति ॥ ३
 तीए सकतीए तओ गहिलत्तं लाइऊम सो जक्खो । आणेइ जयं सत्थं तम्मि पएसम्मि सहस ति ॥ ४
 अह देइ ताण तुझे दोणइ वि मणिजुवल्यं' गुणविसिद्धं' । जेण न पहवईं किंचि' वि' जं दुट्टं एत्थं संसारे ॥ ५
 पट्टवह जामि अहयं तुम्ह मयं नत्थि एत्थ नियमेणं । अहवा धम्मजुयाणं कह गु मयं होइ लोयाणं ? ॥ ६
 जक्खे गयम्मि संते मणइ जया महसम्मुहं वयणं । सहि ! मज्झकए तुमए मित्तंतं पयडियं' अज्ज ॥ ७
 इयरइ गहगहिया इं नूणं मरिऊण पावसंजुत्ता । जिणधम्मपोयरहिया संसारे बुद्धिआ आसि ॥ ८
 अह जायम्मि पहाए लोओ दहूण ताण तं चरियं । अहियं निच्छयं' मइओ धम्मम्मि पयट्टए सुहु ॥ ९
 कालेणं यं संजाया ताणं धूयाओ तह य पुत्ता य । कजाईं' वि जायाइं संसारियहिययहरणाइं ॥ ११०
 कारावियाइं बहुहा चेइयभवणाइं सुहु रम्माइं । साहम्मियाण दाणं दिन्नं च जहिच्छियं तार्हिं ॥ ११
 पोत्थाण लिहावणयं आगमसंभइयाण भावेणं । पूयं उज्जवणं' चिय बहुमेयं तर्हि वि' निम्मवियं ॥ १२
 जं जं कुणंति ताओ तं तं लोओ वि मग्गओ कुणइ । अहवा विहवजुयाणं सओ वि हु लगए मग्गे ॥ १३
 महयाणं चरियाइं हौंति पमाणाइं जेण इयराणं । तेणं चिय महएहिं सुहमग्गे चेव ठायसं ॥ १४
 अह जह वयपरिहाणी तह तह धम्मम्मि ताण अइत्तिती' । अहवा वयपरियाणे धम्मो चिय जुजए काउं ११५

1 A 'जम्मंमि । 2 B D कुणभाणी । 3 B गावी । 4 C दहूण वि । 5 A अवरीलो । 6 A B 'निच्छय' । 7 B वयम्मि, C वयन्मी । 8 A व । 9 C उज्जवणं । 10 A कयं । 11 A पक्ख । 12 B बुलोइइ । 13 A अक्खेवं । 14 A थावइ । 15 A रोवइ । 16 A करइ । 17 B इय । 18 A 'गएणं । 19 A आगेहु । 20 C 'जुवणं' । 21 A जयमेयं; C 'विदुह' । 22 A इयइ; D थावइ । 23-24 A विदुहं । 25 A वि वि । 26 A वयविणं । 27 A विरियव' । 28 A कालेयं । 29 A it is missing in this Ms. 30 B कजाइ । 31 B D उज्जवणं । 32-33 A ववर, B वव व । 34 B वयन्मी ।

अम्मासवसेण युयो पडिमे एगारसिं ववजंति । ताओ कव्वसेमे विपेमे विण्णिहाओ वि ॥ ११६
 सम्मत्तं वयमेव य सामाइव पोसहो य पडिमा य । वंमे सवित्तवमे वज्जइ आरंभयं तइ व ॥ १७
 पेसणवं उरिहं वज्जइ तइ समणओ व कालेणं । एगारस पडिमाओ सावयलेवाण एयाओ ॥ १८
 देसंति बहुजणाणं धम्मं विण्णोदसिं च पइदियहं । कविंति मावणाओ आसंयनिवारणइए ॥ १९
 ज्ञायंति य जणुदिवहं धम्मंज्जाणं महाणुमावाओ । वीरासणाइयाहं कुजंति तइ आसणाहं वि ॥ १२०
 अहं रोहं धम्मं सुहं ज्ञाणाहं होति चत्तारि । पढमाहं दोज्जि वज्जइ अंतिसु य आवरं कुणइ ॥ २१
 वीरासण-वज्जासण-गोदोहिर्महाइयाहं बहुयाहं । इहियाहं आसणाहं अणियाहं आयमे एए ॥ २२
 संलिहिय ताओ देहं तइ य कसायाहं सुहु रोइहं । खामित्ता सव्वजणं मत्तं पव्वन्निखयं ताहिं ॥ २३
 नवकरोण समाणं मरिउमं ताओ तइयकपम्मि । देवा मासुररूवा संजावा एवभविया उ ॥ २४
 मराए अक्ख्खणं वाहिविमोक्खेण संजुयं सोउं । जो कुणइ पंचमिवयं सो पावइ सासणं उयं ॥ १२५

इति श्रीमहेश्वराचार्यविरचिते पञ्चमीमाहात्म्ये मद्राक्ष्यानकं
 तृतीयं समाप्तम् ॥

*

४. वीरकथा

वाहिविमोक्खेण जुयं मराए कदाणयं कहेऊणं । पियसंगमसंजुत्तं संपइ वीरस्स तं कखिओ ॥ १
 इह चेव मरहवासे दक्खिणअदम्मि मज्जखंडम्मि । पुब्बम्मि बहुविहेहिं तित्थेहिं^१ धे ल्हेयंसिद्धेहिं ॥ २
 सगो व विबुहकलिओ मगहानामेण जणवओ तत्थ । हारो व बहुसरीओ मग्गो इव बहुपयाकंतो ॥ ३
 आगासं व विसालं वयणं पिव रयणसंजुयं रम्मं । नइपुल्लिं व सरामं^४ नयरं तत्थत्थि रायमिहं ॥ ४
 सज्जो व तुंगचित्तो विज्जो इव नम्मयाए संजुत्तो । सेट्ठी गुणाण निळओ तत्थ य नामेण वीरो ति ॥ ५
 मोरि व सव्वइहा लच्छि व अणंतहिययआवासा । तस्स य सुज्जयनाया मज्जा अइसुहु वल्लहिया ॥ ६
 अणुदियहं संगेण वि ताण न तित्ती मणम्मिं मणयं^७ पि^८ । अहवा सेविज्जंतो अहिययरं वण्णय कामो ॥ ७
 तं मज्जं सो वीरो जीवं^९ पि व रक्खए परजणाओ । तं चिय मज्जइ वित्तं^{१०} तं चेव य सव्वपरमत्थं ॥ ८
 महिल्लण वि मिल्लेणं मज्जइ पुरिसो^{११} ण एसें मिल्लिय ति । अहवा वल्लहलोए एस क्रिय होइ पत्तिवासी ॥ ९
 तित्तं पि मुणइ ह्हियं सुत्तं पि हु तइ मुयं^{१२} वियाणेइ । तुहं पि गणइ रुहं सो वीरो मोहिओ कंतं ॥ १०
 विरए कए चि मज्जइ एयाए उत्तमं कयं मज्जइ । असियं पि सियं पयणइ तीए परिमासियं^{१३} वीरो ॥ ११
 अगुणं पि गुणं मज्जइ वल्लहलोयस्स मोहवसवत्ती । करजक्खयदुहयाहं^{१४} वि^{१५} कामीणं जेण सुहयंति ॥ १२
 अज्जदियहम्मि वीरो रत्तीए पच्छिमम्मि आयम्मि । संमालइ घरवत्तं^{१६} केत्थियमेत्तं मइ वित्तं ? ॥ १३
 घरमज्जइहिं भुत्तं गलियं दिज्जालयं^{१७} च सव्वं पि । कमासत्तस्स दहं आयविहूणस्स कालेणं ॥ १४

1 B हेडिति । 2 B आसंति । 3 C आसंति । 4 A वम्मं । 5 A जाणं; D ज्जाणं । 6 BC गोदुहियामाह । 7 C इहं । 8-10 B *विरचितं कालसंज्ञकं सुमद्राक्ष्यानकं; C *विरचितं पंचमिकालसंज्ञकं मद्राक्ष्यानकं; D *विरचितं पंचमीकालसंज्ञकं मद्राक्ष्यानकं तृतीयं समाप्तम् ॥ 11 BC तित्थेहिं । 12 BC it is missing in both these Mss. 13 B विज्जेव । 14 B सरासं । 15 B मयं पि । 16 B मणयम्मि । 17 B it is missing in this Ms. 18 C जीवं । 19 B वित्तं । 20 BCD पुत्तिवा । 21 A इण; D इण । 22 A B सुत्तं । 23 C वीरवित्तं । 24 A *गुणयाहं । 25 A it is missing in this Ms. 26 B *वित्तं । 27 A D *विहं । 28 A च विहाति; D विहाति ।

बहुबाओ' श्येवओ पुरिसो अइउसओ इहं लोए । नित्तरइ जेव वसणं दुम्मिक्खं तह य वाहिं च ॥ १५
 समथाय-वओ मज्जो होइ जणो एत्थं लोयमज्जम्मि । गोवाओ' बहुववओ चिकिद्धो चेव पुरिसो ति' ॥ १६
 आयविहूणो जो पुण वयमेव कोइ निचकालं पि । सो षडसप्परहत्थो चिकखं चिय ममइ अचिरेणं ॥ १७
 एत्थियकालं भुत्तं वं पिउणा अज्जियं मए वित्तं । इहिं कइ निहाओ होदी मह पावक्कम्मस्स ? ॥ १८
 ओ ववसायविहूणो भुंजइ पिउसन्तियाहं दहाइं । सो लग्गइ मायासाउए वि अइनिदिओ षडो' ॥ १९
 रंठा वि पुव्ववित्तं भुंजइ काऊण कत्तणार्हयं । अवावारेणं चिय मइ पुण भुत्तं इमं सव्वं ॥ २०
 केण उवाएण पुणो दव्वं अजेमि भोयंकरणयं ? । दहमावेण अओ' भोयणं' साहणं नत्थि ॥ २१
 दीवन्तरम्मि भन्तं तन्हीं विडवेमि पउरदव्वाहं' । पल्लियंलुहणेण कत्तो लक्खसहस्साहं जायंति ? ॥ २२
 इय चित्तिऊण मेलइ कमसो भंडाहं बहुपयाराहं । दाज्जं' मेहसारं' जोग्गाहं सुवन्नदीवस्स ॥ २३
 अणे वि इम्मपुत्ता मिलिऊणं करिय सत्थसंघायं । वीरेण समं चलिया कयकोउय-भंगला सव्वे ॥ २४
 उवगरणेण समेया रंघणए सुबया वि अइकुसला । पंथे वि कुणइ निव्वं गेहाओ भोयणं अहियं ॥ २५
 परमत्थेण जणोयं भोयणकजेण कुणइ सव्वं पि । जइ न मणोज्जं तं पि हु ता जाणह निप्फलं सव्वं ॥ २६
 उववीसे-कासणं-ऊणिमो' य तहं रुक्खया य मलिणत्तं । धम्मत्थे सहलाहं इयरस्स दुहं चिय करिंति ॥ २७
 सव्वेसिं जइजोगं भोयणकालम्मि सा तयं देइ । सवायेरेण तेसिं पइदियहं सुबया मुइया ॥ २८
 तत्थ य सत्थे एणो सुवयरत्तो षणो ति वाणियओ । वीरेण समं भित्तिं कोइ अइनिम्भरं मूढो' ॥ २९
 मक्खं भोज्जं महं' वत्था-उहरणाहं तह य गंधाहं । चोक्खाण वि चोक्खाहं अणुदियहं देइ वीरस्स ॥ ३०
 नियघरिणीए' विसरिसं जं विवइ किं पि सुहु गुज्जं' पि' । तं पि हु तस्स कहेइ अविसंको भविय एगते ॥ ३१
 वीरो वि तस्स चेहं दइणं तिंनेहपडिबद्धो । अप्पाणस्सेव दढं वीससिओ सबकजेसु ॥ ३२
 नीहं'सलो वि जणो' वंचिजइ गाढमूढहियएहिं । ववणेणं विणएणं बहुविहदाणेण सरणेणं ॥ ३३
 अइ कमसो गंतूणं पत्तो जलहिस्स तीरदेसम्मि । सो सत्थो' अइसंतो' आवासइ समविमगेसुं ॥ ३४
 ठवियाहं वहणेसुं इंधण-सल्लिआहं तह य भंडाहं । गहिया तह य सहाया दिव्वं सुंक्कं च चरडाणं' ॥ ३५
 काऊण तओ पूयं रयणायरदेवयाए भावेणं । सव्वे वि हु आरूढा तुंगुहं'हित्थेसुं रम्भेसुं ॥ ३६
 षट्ठाहं षयवडाहं अणुकूलो मारुओ य संजाओ । चलिया अत्ति' बुहित्थीं चिंध-पढायहिं' चिंधइया ॥ ३७
 गच्छंतेसु दिणेषुं इंधण-सल्लिआहं सुहं' खीणाहं । पत्ता अंतरदीवे गच्छंता पुत्तजोएण ॥ ३८
 उत्तरिऊणं तुरियीं सव्वे' हिंइंति तत्थ दीवम्मि । इंधण-सल्लिकएणं कुसुम-फलाणं च लोमेणं ॥ ३९
 वीरो वि षणसमेओ परिसंतो' तत्थ एगदेसम्मि । सोवइ जाच णिचिंतो ता. चित्तइ सो षणो पावो ॥ ४०
 एसो चिय पत्थावो सुव्वहरणम्मि मज्ज अविचारं । कालंतरिए कजे विग्घाहं' जेभं जायंति' ॥ ४१
 सिग्घं गंतूण तओ वाहावई उम्मियाहिं' वाहाहिं' । हा ! हा ! अत्ति पलायइ पत्ता सव्वराण वाडि ति ॥ ४२

1 BCD 'वाओ । 2 B इत्थ । 3 BD गोवाओ । 4 B त्थि । 5 A D वृहिं । 6 B चिकिद्धो ।
 7 B भोण' । 8 B पुणो । 9 B भोयणं । 10 B दव्वं । 11 B किं विवारेण ? । 12 A रेठिव' ।
 13 B दाऊण व । 14 B वत्सारां । 15 A D उववाओ । 16 C अज्जण, D कयसण । 17 C अविमवा ;
 D अज्जण । 18 C वइ व । 19 C गूढे । 20 A मक्खं । 21 B 'वरीवीव । 22 A 'गक्खं । 23 C
 ति । 24 B विव' । 25 B वीह' । 26 B कोज्जे । 27 B C सरसेण । 28 B कज्जे । 29 B पुत्तिसव्वो ;
 C D अइसव्वो । 30 B 'विघ्गोसु ; C 'विघ्गीसु । 31 B वइ वारं । 32 D वर' । 33 A 'वहियेसु ; B
 बोहिये । 34 B सुववावणे । 35 B कहु । 36 B बोहिया । 37 B 'वज्जेगेहिं । 38 B कय । 39 B
 कजे । 40 B कुत्तिया । 41 B C परिसंठिय । 42-44 B वृत्ति विव्वाहं बहुवाहं । 45 C वाहावइ ।
 46 B वरिणकण । 47 B दो वइ ।

मह मित्तो वि हु वीरो वीणो पावेहिं^१ बंविठं सुरियं । तं दहुं दराओ पत्तो हं एत्थ सहस ति ॥ ४३
 वाळेहं पवण्णाहं जइ इच्छह जीवियं च दहं च । अज्जह सज्जपणासो होही सज्जण नियमेणं ॥ ४४
 तो तेहिं पवण्णाहं वेएणं^२ वालियाहं^३ बीएहिं । बीरस्स विजोएणं^४ अइयाहं हुक्खिसवमणेहिं ॥ ४५
 गंतुणं अइदुरे^५ सज्जसमहिएहिं मिलियसवेहिं । भगिया सुवयनामा रज्जणं भंजली सत्ते ॥ ४६
 तं चेव अहं माया भोगणदाणेण नेहकल्लिएणं । अहं वि तुच्छ पुत्ता मा कीरउ एत्थ संदेहो ॥ ४७
 जइ सुचिरेण वि वीरो पुबबिहाणेण एज्ज अम्हाणं । ता गिण्हइ नियवित्तं को किर पडिबंभवो एत्थ ? ॥ ४८
 संपइ पुण तुहतणयं एयं^६ सबं^७ पि नियमओ सुयणु ! । मा चित्तिजउ अज्जं अहं अणाह ति नाऊणं ॥ ४९
 सा वि रुवंती^८ जंपइ किं^९ महे^{१०} दणेण वीररहियाए ? । भोगाय जओ दहं न भै भोगो वीररहियाए ॥ ५०
 इत्थीण इहं^{११} भोगा भत्तारज्जयाण सोदर्यां होति । तव्वज्जियाण नियमा ताणं वडणं चिय कुणति ॥ ५१
 गर्यवहया रंडाओ रित्तिणो वि हु भोग-संपयाकलिया । बालण वि इसणीर्यां किमंग पुण विउसलेयाणं ? ॥ ५२
 तम्हा मज्ज वि वीरो जाव न पाषाएं मिलइ जीवंतो । तावेगंतरेसहियं पारणयं एमदणेणं ॥ ५३
 विरएइ वेणिरदं छोएइ दसपाहं भूसणं सुयइ । निदइ अहं अप्पाणं पिययमविरहेण हुक्खसत्ता ॥ ५४
 अह चित्तेइ षणो वि हु जीसे कजेणं विरइयं^{१२} पावं । एयं निरवेक्खा सा बहुएहिं^{१३} रं रक्खिसा सुहु ॥ ५५
 मित्तो वि मए दुहियो^{१४} एसा वि रं मज्जं^{१५} नेर्यं संजाया । एसो मह संजाओ पयडो षण-मित्तनासो उं ॥ ५६
 पच्छा ते संपत्तीं कमेण सवे सुवच्चदीवम्मि । दिअं निय-निर्यमंडं गहियण सुवच्च-रयणाहं ॥ ५७
 वीरो वि हु पडिउडो उवविट्ठो पेच्छिऊणं पासाहं । एकलं^{१६} चिय पेच्छइ अप्पाणं सिद्धजीवो व ॥ ५८
 उट्टेऊण पहावइ पेच्छइ उदहिस्सं सुच्चयं तीरं । चित्तेइ य इमं हियए^{१७} किं एयं एत्थ अच्छरियं ? ॥ ५९
 सवो वि महं मित्तो सत्थो^{१८} सम्माण-दाणसंगहियो^{१९} । तेणाहं कइ सुज्जो एगागी एत्थ दीवम्मि ? ॥ ६०
 अहवा एगंतठियं सत्थो मं मेळए^{२०} अयाणंतो । कइ मेळए^{२१} षणमित्तो^{२२} मज्जं चिय जो ठिओ पासे ? ॥ ६१
 किं सुवयाए^{२३} लोहं^{२४} किं वा दवस्सं ते गया मज्जं ? । जेणाहं एगागी अडवीए मेळ्हियो^{२५} तेहिं ॥ ६२
 कइ मज्ज विजोएणं धरिही पाणे य सुवया दुहिया ? । मज्ज रं जायं मरणं तीरे^{२६} विजोगेण नियमेणं ॥ ६३
 मित्तो वि होइ सच्च पुरिसाणं पुबकम्मदोसेणं । मज्जा वि विरज्जेखा अत्थो वि अणत्थयं जाइ ॥ ६४
 जइ हरियं मह वित्तं विहिणा रुडेण पावकम्मेण । ता किं हरिया कंता जीए^{२७} वसे जीवियं मज्ज ? ॥ ६५
 मणइच्छिएण समयं नूणं दासियं पि रमणीयं । रज्जं पि पिएण विणा हुक्खं चिय कुणइ लोयम्मि ॥ ६६
 अज्ज मए विज्जायं नत्थि हु नेहो जवम्मि सयलम्मि । जेणाहं जीवाओ सुवयविरहे वि^{२८} निल्लओ ॥ ६७
 जाया अत्थि य होही मज्जा पुरिसाण एत्थ लोयम्मि । सुवयसरिसा रं जणे जइ नूणं सुवया होइ ॥ ६८
 एवं चित्ताविहुरो^{२९} कासुम्माएण सो दहं गहियो । सुवयमणिरो वियरइ दीवस्स य तस्स मज्जम्मि ॥ ६९
 रुक्खं पि हु दइणं मणुपायारेण संठियं व्वत्ति । एसा सा मह मज्जा आळिगइ इय मणे काउं ॥ ७०

1 B वेजे । 2 C वाहहिं । 3 C वाळेह । 4 B वेजेणं । 5 BC वाळियाहं । 6 B विजोगेणं ।
 7 A ज्जदुरे । 8 A सज्जं । 9 A दहं । 10 A रुवंती । 11-12 A किरिह । 13 C हि । 14 B एत्थ ।
 15 B छोएण । 16 BC गहं । 17 B वचज्जिया । 18 C वा दगंतरे । 19 A सइ । 20 B
 कम्मिण । 21 B वचज्जियं । 22 B वि । 23 A सुहियो । 24 C हु । 25 C वेव । 26 C मज्ज ।
 27 B वि । 28 C हुण वय । 29 ACD वियं । 30 B विच्छिऊण । 31 BD वडणं । 32 B
 वचज्जिस्स । 33 B व मजे । 34 AC सज्जो । 35 B पुरिगहियो । 36 A वेणइ । 37 A वेणइ ।
 38 B वेजे । 39 B जेणं । 40 C वचिणवय । 41 B वेळ्हियो । 42 C वि । 43 A BC अज्ज ।
 44 CD व । 45 C हु । 46 B चित्तं वि हु ।

चक्रहस्तमग्नेयं एसासा मज्ज पिययमा जाइ । मह पुरओ कह नाससि अबक विर्यं तं पिए । जेण ? ॥ ७१
 सोऊण सउणिसहं पडिवयणं देह उन्नयन्वीयो । कीस पिए ! पोकारसिं ? एसो हं जाणओ सिग्घं ॥ ७२
 उन्नयिहम्मि विलग्गे तस्वरंगहणम्मि मुणइ सो मूढो । गहियं एयं वत्थं नियमा मह हियर्यदइयाए ॥ ७३
 बीहंत्तस्स लयाए गाढं गुत्तामिं केसपासम्मि । मज्ज पियाएँ चरिओ केसेसुं सुहु रुद्धाए ॥ ७४
 वत्थल्लियं-पडियदेहो चित्ताएँ सुहु रुद्धाए । चल्णेसुं अहं पइओ चिरक्खलाओ अ(इ ?) हं पत्तो ॥ ७५
 किं बहुणा मधिपणं ? सधं पि हु दीवणं मुणइ मय्यं । वीरो मोहियचियो हिंउत्तो तत्थ अणुदियहं ॥ ७६
 विरहो विच सेययरो* वल्ललेण्य एत्थ संसारे । जाणइ जेण जणाणं तिहुयणमिं तम्मयं विरहे ॥ ७७
 तन्नेहणाय सहसा अइसयनाणी व चारणो समणो । दीवम्मि तम्मि पत्तो नामेणं चंदगुत्तो सि ॥ ७८
 परिण भग्गेतेणं दिहो सो मुणिवरो सुहनिसओ । तस्स पमावेण तवो उम्माओ दूरओ मडो ॥ ७९
 तं चंदिऊण वीरो उवविहो महियलम्मि तप्पुरओ । मुच्छइ मुणिवरवसहं* कत्तो मट्टारया आया ? ॥ ८०
 अइ मुणिवरेण वणियं पत्ता अम्हे सुवज्जदीवाओ । अट्टावयम्मि चलिया परिसंता एत्थं* वीसमिया ॥ ८१
 चित्ता वीरो सुइओ नूणं नाही पियाएँ मइ एसो । वत्थं जहासरूचं पइमेहं हिंउए जेण ॥ ८२
 अल्लं वपपारं भिक्खयरा देसहिं विद्या तह य । सत्ताण वि* लेयाणं नियमा जाणति वत्ताओ ॥ ८३
 इव चित्तिऊण मुच्छइ समणं वीरो कहेइ मह मय्यं । दीवम्मि तम्मि दिहो किं सत्थो रायगिहत्तणओ ? ॥ ८४
 मुणिणा वि सत्थेवत्ता कहिया तह सत्थियाण नामाहं । तेसिं चिय चरियाइं सुवयचरियं च वणचरियं ॥ ८५
 इव वंपियम्मि मुणिणा चित्ता वीरो मणेण परितुहो । जह जाणियंमिंमिंमिणिणा नाही अत्तं पि तहं चेव ॥ ८६
 मय्यं ! कुणसु पत्तायं कहसु ममं* सज्जाणओ तं सि । किं सुवयाएँ* संगो मह होही ? अहव पेव ति ॥ ८७
 अह मुणिणा वि थं मणियं तुह संगे तीएँ* नियमओ होही ।

तिहिं मासेहिं गएहिं स्त्रीणे कम्मे वि वंचयरे* ॥

८८

किं इहलोइयमेयं किं वा परलोयसंचियं किं पि* ? । जस्सं विवागो एसो* वीरो मुणिसम्मूहं* मणइ ॥ ८९
 मणइ मुणी इह अरे मयउरनयरम्मि पिंगलो नाम । आसि तुमं सेहिसुओ तुह मज्जा नाम चंदवई ॥ ९०

*चित्तिय मणेण एयं (B एवं) गहिया भावेण पंचमी तुमए ।

जम्मंतरे वि विरहो मा मह कंताएँ सह होज्जा ॥

९१

अत्तादियहम्मि तुमए मज्जंतरेणं* नईएँ तीरम्मि । गंतूण सणिय-सणियं गहिया खलु चक्रवाइ ति ॥ ९२
 गहियाएँ ताएँ विहगो विलवइ गाढं च कलुणसरेणं । उण्यइ गयणमज्जे निवडइ वेएणं जलमज्जे ॥ ९३
 इहूणं निरयंकायं एसा ममं पिययमां ति* सहसं ति । आससइ सुहु सुइओ निस्साओ* मुच्छिओ सुयई ॥ ९४
 इय बहुभेयं दुक्खं अणुहवई जाव चारसमुहुत्तं* । ता तस्स तए मुक्का मिलिया सा पिययमा इत्ति ॥ ९५
 कम्मस्स तस्स उदए विरहो तवै पिययमाएँ संजाओ । चारसमासपमाणो दोसु वि लोएसु दुहवणओ ॥ ९६
 सोऊण इमं वीरो मणइ मुणि नाह ! सुहु अच्छरियं । हासो वि कह गु जाओ* मय्यं ! जईदासुणविवाओ ॥ ९७

1 A वत्स । 2 BC अवर्द्धिय । 3 A पुकारसि । 4 B तस्वरं । 5 BC शिवचं । 6 BCD जोषम्मि । 7 B पियाइ । 8 C वत्थल्लियं । 9 BC चल्णेसुं । 10 BC अहियचरो । 11 B मधि । 12 B मय्यं । 13 C एत्थ । 14 BC वत्थं । 15 C वत्थं । 16 C वत्थं । 17 BD जाणियं, C जाणति । 18 BD सि, C इत्ति । 19 B हं । 20 C महं । 21 B सुवयाइ । 22 C इ । 23 C ताएँ । 24 B वत्थयरे । 25 B किं पि, C कम्मं । 26 B कम्म । 27 B इव वीरो । 28 B मुणिवरं । * This stanza is not found in A. and D. 29 B मज्जंतरेणं । 30 B वीण । 31 B इहूणं । 32 B शिवं । 33 B मे, C मह । 34 B शिवसि । 35 A वत् । 36 B चित्तरो । 37 A नेकाओ । 38 A होइ । 39 अणुहवई । 40 B वीरो । 41 B सुइत्तं । 42 A जाणइ । 43 B मय्यं ।

जो पुत्र करेच को वि दु क्रौंहाइवसेण दीहकालं च । तस्स कहं मण मोक्खो दुक्ख्खाओ एत्थ संसरे? ॥ ९८
 तन्हा मुणिवर ! मज्झं सरणं तुम्हाण संतिओ धम्मो । शेही तस्सं बलेणं संगो मह द्विययइहाव ॥ ९९
 दीसइ जस्स पहावो^१ पक्कसेणेव एत्थ कज्जमि । सुहु तर्हि अणुराओ होइ परोक्खे वि लोयाणं ॥ १००
 सम्मतेण समाणा गहिया भावेण पंचमी तेणं । नियमविह्वणो मणुओ पसुतुओ होइ धरणिर्वले ॥ १
 बहुलोयबोहणत्वं करिय विगामं बलेणं विजाए । आरुहियं वीरसहिओ रायगिहं मुणिवरो पत्तो ॥ २
 आयासठियं दहुं रम्मविमाणं जणो जणं मणइ । किं एवं अक्करियं अदिट्टेपुणं इहं पत्तं ? ॥ ३
 उज्जोचंतं नयरं अवयरियं वीरयेहमज्जमि । पेच्छंताण जणाणं श्रुति विमाणं मणमिरामं ॥ ४
 रायपमुहो य लोओ सओ निहु तत्तं आगओ गेहे । दहूण मुणिवरिदं वंदित्ता महियले विसइ ॥ ५
 मुणिणा कहिए धम्मे पडिपुडे तत्थ लोयसंघाए । सच्चजणाणं मज्जे जिणमरंगेपहावणीं जाया ॥ ६
 अह मुणिवरो वि तत्तो उप्पईउं जत्थ सुबया तत्थ । संपत्तो सहस भिय बहुलोयबोहणइए ॥ ७
 दहूण मुणिवरिदं गयणाओ तत्थ आगयं सहसा । अह वंदिऊण पच्छा उवविद्धा महियले सओ ॥ ८
 पुच्छंताणं ताणं कहिए सच्चमिं मुणिवरिदेणं । अई चितियं मणेणं सुबयनामाए एत्वं तु ॥ ९
 जइ एस मुणिवरिदो कहेअं तस्सेहं संतियं वत्तं । तो तं करेत्तं नूणं जं एसो अक्खए धम्मं ॥ ११०
 मुणिणा वि तओ कहियं बजेउं पंचमीए माहणं । सबं पि वीरचरियं तीक्ष्णे नाऊण चित्तगयं ॥ ११
 तुइए सुबयाए सत्थियलोएण तह य सओणं । गहियो जिणवरधम्मो पंचमिवयसंजुओ विमलो ॥ १२
 उप्पइय मुणिवरिदो विहरइ वसुहं जणं विचोहितो^२ । सत्थो वि कमेण गओ रायगिहे निययनयरमि ॥ १३
 वणिणाओ अहियवरं संगं^३ वीरेण ते उ मज्जंति । अहवा वल्लहसंगो सञ्जाण वि उत्तमो होइ ॥ १४

पियविरहे जं दुक्खं तस्स य मिलणेण जं^४ हवई सोक्खं ।

तं जइ जाणइ सो भिय अहवा जो चेव सच्चणू ॥

सुहु पमोओ जाओ नायरलोयाण ताण मिलणेणं^५ । अहवा ईसरमिलणे मण कस्स न आयरो होइ ? ॥ १६
 हरिऊण धणं सबं नयराओ नीणिओ धणो सिग्घं । अओ वि मिसदोही दुक्खं पावेइ नियमेणं ॥ १७
 सुबय-वीराण तर्हि जुंजंताणं च विसयसोक्खाइं । जाओ पुअवसेणं पुत्तो दंभीयरो नाय ॥ १८
 परिणीए तम्मि सुए संजाए धरयरस्स जोगमिं । वीरो सुबयसहिओ^६ धम्मे धियं आवरं कुणइ ॥ १९
 देवाण कुणइ पूयं दाणं सञ्जाण देइ बहुजोमं । विसयसुहाओ नियत्तो धरे वि परिसंठियो निबं ॥ १२०
 जई चित्तं न विमुट्ठं ता जाण तपोवणं पि चरसरिं । सुदम्मि तम्मि नियमा गेहं पि तपोवणं होइ ॥ २१
 जइ जइ आगयत्तं भावइ पइदियइहुत्तमं वीरो । तह तह निम्मलचित्तो देहम्मि वि पिप्पिहो भाओ ॥ २२
 तं^७ वल्लहं पि वीरो जयसरिं सुबयं मणे मुणइ । अहवा गयरायाणं परिसओ चेव सम्भावो ॥ १२३

1 B अस । 2 B बलेणं । 3 B पहावो । 4 B सेणं । 5 B मज्जमं । 6 B मियलोय, C धरिय-
 मणे । 7 A सणेण । 8 A आरुहइ । 9 C अहइ । 10 A राय । 11 C एत्थ । 12 C (५) "धम्म" ।
 13 B "पहावणा । 14 B उप्पइओ । 15 B सत्तं वि । 16 C अहि" । 17 B करेण । 18 A कसेण ;
 D वीरस्स । 19 C करेण । 20 A कर्त्तं । 21 C विचोहितो । 22 A वनी । 23 B होइ । 24 B जं ।
 25 B मिकमिण । 26 B C इतोपत्तो । 27 B जोमिण । 28 C "धरियो" । 29 B अइ । 30 A अइ ।
 31 B होइ । 32 B C अइ ।

कालं कालं ततो लोके वीर्ये अनामाशुसरीषं । यतो बहुकल्पे तेषां वंशसिवस्त ॥ १२४
 वीर्यसङ्घानयमेवं श्लोकं चोक्तौ पंचमिं । उद्विक्तं विसृज्योपसं लोकात् परवनिधानं ॥ १२५

इति श्रीमद्भक्तिसुखाशङ्करी पञ्चमीस्वहात्म्ये श्रीकृष्णार्जवकं
 अनुर्थं समाप्तम् ॥

५. कर्मसाकश्यं ।

श्रियसंगमेण कठिनं भवियं प्रकृष्टाण्यं च वीर्यस्य । वंशज-सुयमसमेवं संपन्नं कर्मस्य भवित्येव ॥ १
 चोर्ध्वं (उ) ॥ इति यदुक्तं अस्मीति १ वं श्रावणसमेजो । रंभ इत्यस्यपिबो य अस्ति यो लोकेषो वि ॥ २
 स्तं व सावयमियं कश्चिद्विषयसं व सोह्यालीयं । नम्मयनईर्षं तीरे नवरं तत्कथिं भव्यम् ॥ ३
 तस्य य राया मेहो मेहो इव सप्तसप्तसंजयजो । तस्स य धरिणी विमला विमलायणसोहिया सुययु ॥ ४
 तेषिं ० ध्या कसला कसले ० १ सुहावहा जयमजायं । लयन्नस्स निहाणं ० खापी ० १ गुणाणं जो सुहया ॥ ५
 सत्सह भाजयाणं सा लहुया सत्तुदिसंजुता । ननु इ वद्वियकामा सधेसिं रायपुतायं ॥ ६
 रद-लुचि-गोरिरायं मयण-जषरण-हरा वि येल्हति ० । ददूण तयं कजं किं पुण अजेसु दारेसु ॥ ७
 सा चेव एत्य सुहया जा इहा इदमहिलकलियाणं । कामेणं तवियाणं रासहिं ० थं वि ० अचरा होई ॥ ८
 कयसगतितो वि जहा मणोज्जमोज्जमि कुणइ अहिलासं । इयरत्थीजुतो ० वि हु तहेव महिलार्णं रयणमिं ॥ ९
 इहिए कसणं तिसियायं पाणियं ० कामुयाय संजोभो । होत विसुरो एसो कामो ० उ विसेसिजो ० होइ ॥ १०
 लोपात्समि नवरो रावा रवणहो सुविक्रमायो । रवणहो ० १ हियद जो वईई सवलोयाणं ॥ ११
 प्रकृतणमि रेहा विज्जइ तस्तेव एत्य लोयमि । जो वज्जइ सवयं अरिया वि हु पयकवमेहिं ॥ १२
 अइउत्तमीं वि लोए जायंति य सत्तु-मित्त-मज्जत्थीं । सधेसिं म्वायं वि रिउमो सुवज्जि ० जेणेहिं ॥ १३
 मा वइउ कोइ ० गणं मह सत्तु नत्थि एत्य लोयमि । सुणिणो वि सिज्जपक्खा इवति जेणेह नियमेणं ॥ १४
 धगं सुहु महगं वत्था-उडहरणाइयं च पउरंमि ० । मेहस्स रंजणत्थं पेसइ रवणहो सययं ॥ १५
 पविज्जापइ सेवं लिहियपयारोहिं दूयवणेहिं । पयहावइ गुणनियरं अप्पणयं ० चारणाईहिं ॥ १६
 इहं ० पि ० जणं ० मेहं ० निदंत्तं कणइ तिक्खवणेहिं । मेहस्स टेहमाई सीसिण पठिच्छइ पणमो ॥ १७
 दाप्रग्गहणपसंसा अणुत्तलं च सवकालेसु । एत्य विलसिधं मित्तं मयइ सत्तु वि ॥ १८
 पिचइ वेहो वि इयं गुणमवज्जिणेण तइ य मियणं । रवणहोव सरिसो कण्ठे इह नत्थि सयसुमो ॥ १९
 कयस वि कुण्ठपहिवा इत्थीलोकावो एतम सुवपमि । अणुत्तं ० संजोभं तवहा क्वायं करिणो ० ॥ २०
 इयं चित्तिज्जं जंभइ पुरवो वंसीय वीर्यसुखत्तं । कर्मकारं वं जेयइ अणुत्तं ० वं सय एतं ॥ २१

1 C लोके; 2 C लुह; 3 B लोका; 4 B it is missing; 5 B वंशजो जो वः; * B वीर्य-
 कालं कालं च; C इति श्लोकाशुसरीषं पञ्चमीस्वहात्म्ये कर्मसाकश्यं समाप्तम्; 6 B चोर्ध्वं;
 7 C वि; 8 B श्रियसंगमेण; 9 B गतेन; 10 B लोके; 11-12 B उद्विक्तं; 13 C निहाणं;
 14-16 B सुहावहा कव्ये च; 17 A कण; 18 B निहाणं; 19 C एतत्तु; 20-22 B जेय करी;
 23 A वः; 24 A गुणा; D लोके; 25 B C वद्विय; 26 B C सवलोयाणं; 27 C लिहिय;
 28 C वि वं जणं; 29 B कण्ठे; 30 B निदंत्तं च; C निदंत्तं च; 31 C वि; 32 B वद्विय; 33 A
 वद्विय; 34 C कर्मकारं; 35 A B सुययु; C सुययु; 36 A सुययु; 37 A जेयइ; 38 C जो वः;
 39 B वद्विय; 40 C कण्ठे; 41-44 A श्रियसंगमेण च; 45 B C अणुत्तं; 46 B वः;
 47 B लोके; 48 C अणुत्तं; 49 B पुरवः; D इयं ।

संकीर्णो मन्त्रिणं* अहं वि हु बहवे निजस्वि इह सतुषा । तह नि हु अग्दाय नयं नमो इत्यस्यै चेष स मर
 पितृह सप्त नि मये मन्त्रिणं मन्त्रेण सम्मन्त्रिणेहि । सह वसवापाय इह सतिसो विष दुष्टिपरिणामो ॥२३॥
 नह मंतीण न शोती निविहो* पुण्ड्रिं पवरिलो मन्त्रे । ता किंकर इ मायं एषामो कीच वहीति ? ॥ २४
 कवत्सेयं रवी मंतीणं चेष एत लोवन्नि । सखो नि बयो कडको तेसि विष सुणइ भावै* ति ॥ २५
 नह मंतिणो न होजा रादीयं* वसवरकसर्वा एत्थ । ता नरवर्दीयं वृणं नामं वि पण्डुयं हौते ॥ २६
 वसवमि सम्मन्त्रिणो* सुरो वि हु नरवर्द दंडं श्रीणो । पुण्डइ किं करणीयं सोत्तुयं सखकडये ति ॥ २७
 नत्वेठं* पुण्डिप वंवेडं ववन्नसुवाकाय । मंतिवणो* हलिपसमो सववइहो* मण्णोइ ॥ २८
 इच चित्तिज्ज महेहो तेसि जपेइ सुहु संतुहो । ववन्नमण्डिवयेव व तुम्भेहिं थं मंतियं एयं ॥ २९
 सन्हा कळं दाडं वेसिणइ सिम्भवेण अविचारं । सोपारपमि नयेर कुसलो स्ववदिणो* कोइ ॥ ३०
 वकात्तुपन्नइ परहिपविवायमो ववणदण्णो । अवधारणो* निहोहो* नतो* स्ववदिणो* कुसलो ॥ ३१
 द्यायतो जेणं संवी तह विणमहो व लोवमि । कज्जमि वहुविणइ कुसलो दूणो* ववत्तेमं ॥ ३२
 मज्जदियहमि सालो दाऊजं पाहुडं बहुपचारं । इवल्लहस पासे दूणो संपेसिणो तेहि ॥ ३३
 सालेण वि गंतुयं दिजा इवल्लहस सा कमल । तेण वि तुम्भणेणं सायरतरमिच्छिया कजा ॥ ३४
 मज्जचितियं वि कळं संपजइ एत्थ पुण्णवंतायं । वाचसुयायं* वृणं करयत्तयं वि नासेइ ॥ ३५
 इवल्लहो वि सालं सम्मायिच पड्डोइ मेषवन्णे । तेण वि गंतुयं तहि मरवइणो वमिच्छयं सव्वं ॥ ३६
 कहवयविचसेहिं तमो पत्तो इवल्लहो वि मेषवन्णे । परिणेइ य तं कळं महीमिण्णुएँ सुसुत्तणे ॥ ३७
 करणइणेमं थं गहियं अज्जोन्नं द्विववयेव दोणं वि । दिड्डीए विलणेण व वडं तं चेष वइणाडं ॥ ३८
 अज्जोन्नं मिहुणज्जमो दिहिं दाऊज जं नियत्तेइ । वंवेडुयं द्विययं तं भावाइ अण्यत्तसमि ॥ ३९
 विसमाओ महिलाओ एयं कजेण नच्चय एत्थ । दिड्ढिण्णुएँ वमो द्विववं पुरिणाय वंथंति ॥ ४०
 सव्वं चिय तुच्छत्तं इत्थीणं अस्वि एत्थ लोयमि । अइवल्ले* वि* जेणं दिड्ढीएँ तिहावयं देति ॥ ४१
 अइवल्लं वि मेहो दाडं दाएज्यं विसजेइ । इवल्लं सकमळं कयमाणो परियणत्तमिणो ॥ ४२
 इवल्लहो कजेणं पत्तो‡ गंतुयं निवयनवरमि । अण्णायं मज्जतो सकयत्तं कमलसंभेण ॥ ४३

* The following three quarters are found instead in B and C:—

सोपारवणवरलोमिणो वंथा ।

इवल्लहो व दूणो, कळं वहीहाइ कमलाइ ॥ २२ ॥

† The following stanza is found instead in B and C:—

रावा वि सखो विणइ, मज कज्जवन्णेण संसियमिणेहि ।

सह वसवापाय इह सतिसो विष दुष्टिपरिणामो ॥ २३ ॥

1 B C विहो । 2-3 B अण्णमि । 4 B रावायं । 5 C वसवाजा । 6 B नरवर्दया(णो) । 7 B C अण्णमिणेइ । 8 B नवेठं । 9 B वंजो । 10 D वहुइ । 11 B C it is not to be found in these Mss. 12 B ववणं । 13 B स्ववदिणो, C सुववदिणो, D स्ववदिणो । 14 C को वि । 15 B C अण्णवदिणो । 16 B निहोहो । 17 B वंणो । 18 C इववदिणो । 19-20 C D विष दूयणो जेणं । 21 B C ववत्तेय पुणो । 22 C D पुण्डु । 23 C भाइणेमं । 24 C it is not found in this Mss. 25 B C मंतिवणो । 26 B अइवल्लइ । 27 B व ।

‡ The following quarters are found in B:—

वत्तो नरवर्दु परिणत्तमिणो ।

अण्णायं मज्जतो कमलायत्तिय कयत्तियं ॥ २३ ॥

कमलपुत्रं नयसंधे पविसंतं सह बलेण कयसोहं । कमलाजुतं व हरिं पेच्छइ रइवलहं लोको ॥ ४४
 बाला तरुणा विद्धा पुरिसा अहं इत्थियो य नयरस्स । निव-कमलदंसणत्वं चडंति उचुव्वाणेषु ॥ ४५
 पुरिसा धुणंति रायं इत्थीओ पयडनेवं कमलं च । मञ्जा-कंतफलेणं अण्णसरिसेण परितुष्ठा ॥ ४६
 अन्ना सही रं जंपइ वत्था-SSहरणेहिं बहिणि ! चंगंतं । जइ मच्च ताईं होत्ता ता वत्ता पायपूळि ति ॥ ४७
 एयं पमणइ अन्ना को किर लोयाण एत्थ कोडो' ति ? । नियमत्तारसण्णहा इयरा वि हु सोहए महिला ॥ ४८
 लजा वि नत्थि हिचए एयाए एमभासणगयाए । जइ किर खज्जइ मंसं ता वच्चइ किं गले हडुं ? ॥ ४९
 एक्का सहीण पुरओ जंपइ वयणं' सुपेसलं पयडं' । सडं पि हु धम्मफलं जं दीसइ उत्तमं किं पि ॥ ५०
 ता जइ इच्छइ एयं कुणइ पयत्तेण धम्मकजाइं । कोडेणं हलपकलिया न हु वच्चइ पोहले कोडुं' ॥ ५१
 इय बहुभेषालवे' जाए लोयाणं तत्थं नयरम्मि । पविसइ* कमलासहिओ रायां रडं च पालेइ ॥ ५२
 रइवलह-कमलाणं जं सोक्खं तत्थ विसयनिरयाणं । तं अइ मुणंति ते थिय किं बहुणा एत्थं भणिएण ? ॥ ५३
 विसयसुहं' पत्तुईहुइ पदमसवचीण जाइं हुक्खाइं । ताईं न वंति कहेउं हियएण परं धरिणंति ॥ ५४
 गिरिनयरे रायसुओ नामेणं कित्तिवड्ढओ तइया । अहिंयं इत्थीलोलो कमलाए सुणिय गुणनियरं' ॥ ५५
 जोगंधरनियमितं' लज्जं भोत्तुण मणइ एगंते । जइ कमलाए न संगो ता मईं मरणं फुडं' जाणं ॥ ५६
 जोगंधरेण भणियं दुविहा मितेइ हौंति जुवईओ । काओ पइइयाओ अन्नाओ सव्वजणियाओ ॥ ५७
 जइ सा पइवयकलिया ता निष्फल्लेव तीए आणयणं । पइवइयाओ' जेणं' जीयं पि चयंति न हु सीलं ॥ ५८
 अह कित्तिवड्ढेणं भणियं जोगंधरस्स वयणं तु । आणयणं तव उच्चियं सेसं मह चेव आयसं ॥ ५९
 अण्णदियाहम्मि कमला सुत्ता रयणीए मच्चसमयम्मि । जोगंधरेण नाउं आणीया वृत्ति गिरिनयरे ॥ ६०
 भूमीहरम्मि उच्चे सयणीए ठाविज्जण तं' कमलं । जोगंधरो ससंको तओ पएसाओ निक्खंतो ॥ ६१
 जेण सईओ मुणिओ जोगिणि-देवा य सुहु रोसविरीं ।
 वाहिं अहव उमायं (अहुत्तुम्मायं) मरणं वी वृत्ति कुच्चंति ॥ ६२
 सयणीयवत्थकलियं भंगलआहरणधारिणि' तइ य । सो कित्तिवड्ढणनिवो कमलं दइण चितेइ ॥ ६३
 एवंविहा वि एसा चित्तं कामीण हरइ वरमहिला । भूसियदेहा नूणं तियसाण वि देवै उम्मायं ॥ ६४
 जइ एवं थिय एसा भुंजिज्जइ नत्थि कामनिस्संदो' । उभयाणुरायकलियो कामो किर वच्चिओ सत्थे' ॥ ६५
 केली हासुम्मीसो पंचपयारेहिं संजुओ रम्मो । सो खलु कामो भणियो अन्नो पुण रासहो कामो' ॥ ६६
 तंहा बोहिय एयं' चित्तं रंजेमि महरववणेहिं । जेव महं संजायइ इमीए सह उत्तमो कामो ॥ ६७
 इय चित्तिज्जण जंपइ कमले ! उडेह नियह मह वयणं । तुच्छाहं' देवेहिं दिज्जो अत्तारखुद्धीए ॥ ६८
 अह कमला उडेउं दइणं कित्तिवड्ढणं सहसा । थितइ सच्चसमरियां किं एयं मच्च संजायं ? ॥ ६९
 अजं मेहं सयणं अन्नो थिय एस दीसए पुरिसो । कइं मच्च अउज्जाए कम्मविवागो इमो जाओ ? ॥ ७०

1 B रइवलहो । 2 C पुष्ठा । 3 C वड । 4 C (५) उक्कथं । 5 A पवडणे; C पवडणे व ।
 6 B *इ । 7 B कोडं; C कोडिं । 8 A एया । 9 B पाका । 10 B वयणं । 11 A कोडेण; B C कोडेण ।
 12 B C इहं । 13 A C कोडं । 14 A *जेवववारे; C *जेवववावे । 15 B कोकहकलिय । 16 C
 वत्थ । * The following is thus found in C:— कमलासहा, निववेहे सुहु रम्मिम्मि । † The
 following is thus found in B: भूसियसुहज्जणो ॥ 17 A एत्थ । 18 A *सुह । 19 A पवइ' B पव
 (व) व' । 20 B सोहणं । 21 A C *जिओ । 22 B it is not found in this Ms. 23 B
 विपुळं । 24 B मच्च । 25-26 B अहवा पत्तिवड्ढाओ । 27 B इ । 28 B *कसलिया । 29 C मा ।
 30 A *वात्थि । 31 B वेइ । 32 C *भीसंवे । 33 A सत्थे । 34 A कम्मो । § D This st.
 is not found in this Ms. 35 A जेव । 36 A कुत्तोइ । 37 B *दिववा । 38 A वड ।

निवतणायं ममिचं सं जाणसु कित्तिवदणं सुयत्तुं ! । गिरिनयत्सामिसालं तुह मत्तारं अचत्तरयं ॥ ७६
 पडिज्जं पावत्तुं एयं वि हु मणह पेसलं वचनं । मह जीवत्स परत्स ए तं चेवं वं सामिणी तूणं ॥ ७७
 पणह कमळ पि तयं हा पाव ! अकित्तिवदणो तं सि । जं इच्छसि सुजेठं रत्तवत्तुमारियं कुल्लयं ॥ ७८
 जह अचिरेण न पेससि घरिणी रत्तवत्तुहत्सं तं पावं ! । ता तत्स खग्गरवणं निवत्तेही तुह गले निवमा ॥ ७९
 ताडेज्जं बहुहा निहुरवयणेहिं सो तयं मणह । तुज्जाहं अहपावे ! अज सइत्तं पणासेमि ॥ ७५
 संजमिष इत्थ-पाए गल्लसंकल्लसंजुयं च कत्तज्जं । नरयीयाराए लहुं वल्लेमि^१ पइत्तुं गोत्तीए ॥ ७६
 रत्तवत्तुहो वि इहुं सयणीयं^२ सुज्जयं^३ इमं मणह । सेजापाहरियाणं कत्थ गया कहह मह भज्जा ? ॥ ७७
 मणियं च तेहिं सामिय । रत्तिं जम्मंतयाण अम्हाणं । पयचारेणं देवी न निग्गया ताव नियमेणं ॥ ७८
 सबं पि मा(पा)हिज्जं पणह रत्तवत्तुहो जणसमक्खं । विज्जाबलेण केण वि^४ हरिया नियमा महं भज्जीं ॥ ७९
 *पुरिसाहयं कियाणसु निज्जइ दरे वि जत्स किर भज्जा ।

उच्छंगठिया वि पुणो निज्जइ जत्सेह किं मणिमो ? ॥ ८० ॥

जो मह कहइ वत्तं भज्जाए को वि^५ कह वि^६ ठाणम्मि । रत्तं पि तत्स देवो दविणं च जहिच्छियं चेवं ॥ ८१
 सोगावत्तत्स तहिं पंचममासम्मि तत्स रायत्स । पत्तो केवलनाणी वणसंढे तत्स नयरत्स ॥ ८२
 सोज्जण तथो राया पट्टणलोएण संजुज्जो सिग्घं^७ । जोज्जं तं सुसाहुं^८ उवविट्ठो भत्तिसंजुत्तो ॥ ८३
 कहिए धम्मसरूवे मुणिवरवसेहेण सबलोयाणं । नाज्जं कइतरियं पुच्छइ रत्तवत्तुहो एयं ॥ ८४

किं जीवइ अहव मुया मह कंता अणह सामि ! गुणकलिया ? ।

कहियं च जहावत्तं मुणिणा वि हु तत्स तं सबं ॥ ८५

कम्मत्स कत्स भयवं ! तीए विवागो र्थं दाक्खो एस ? । किं गोत्तीए मरणं बंधाज्जो होज्ज मोक्खो वा ? ॥ ८६
 अह अणह मुणिवसहो विंशर्यनयत्तम्मि हुज्जो^९ राया । तत्स य घरिणी वज्जा आसी सा तुज्ज भज्जत्ति ॥ ८७
 कोहाविट्ठमणाए नियचेही बंधिज्जण पक्खत्तीं । मूसीहरम्मि तइया तयाए^{१०} अणुकंपरहियाए ॥ ८८
 परियणपसाइयाए सुक्खा सा ताए येवदिवसेहिं^{११} । तन्मंधणपचइयं अइं कम्मं च देवीए ॥ ८९
 तत्स फलं सुजेठं कहुयं^{१२} बहुयासु चेव जोणीसु । तुह भज्जा संजाया अत्तिहं^{१३} बंधणं चेयं^{१४} ॥ ९०
 अन्नभवे बद्धाए महइं^{१५} काज्जण पंचमीं^{१६} मणियं^{१७} । जम्मंतरे^{१८} वि^{१९} मज्जं बंधणमोक्खो लहुं होजा ॥ ९१
 होही तीए मोक्खो तीए पमावेण मासमेत्तेणं^{२०} । तुमए वि समं मिलणं नरवइ ! मा संसयं कुणसु ॥ ९२
 नरवइपमुहाण तहिं जाथो बहुयार्थं सुहु पडिचोहो । सो वि मुणी नीसंगो विहरइ अजेसु देसेसु ॥ ९३
 गिरिनयरे वि हु पत्तो अइसर्वाणाणी महाबले नामं । तत्स पहावेथं लहुं कमलाए बंधणं तुइं ॥ ९४
 अह कित्तिवदणो वि हु वंदित्ता मुणिवरं सुणइ धम्मं । बहुवाण बोहणत्थं मणइ मुणी कमलचित्तं^{२१} ॥ ९५
 सिरिपंचमियाहयं पेच्छइ एत्थेवं लोयपक्खं । कमलाए निगईमंगो पुषावत्थाए^{२२} देहत्स ॥ ९६

1 A सुयत्तुं । 2 C एयं । 3-4 C चेविह । 5 B हु(क)मळं । 6 B *वत्तवत्तुह । 7 B पावं ।
 8 B जो अकित्तिव । 9 B आ पावे ! । 10 B नरणा° । 11 B वल्लेसि ; C पल्लेसि ; D पत्तिवत्तुह ।
 12 B C कहुयं । 13 B सुज्जं । 14 B सयणीयं । 15 B *इ । 16 C D कंता । * The following
 first half is found in B:—सो अहु पुरिसाहयं निज्जइ हरिज्जण जत्स किर भज्जा । 17 A को ।
 18 A कहिं वि । 19 B पत्तरे । 20 B बहुया । 21 B कत्थ । 22 C मोक्खं । 23 C साहुं । 24 A
 काज्जण । 25 A इ । 26 A विंशर्य ; B विंशर्य° । 27 B C हुज्जो । 28 A B परिलिजा । 29 C
 वाए । 30 B विवहेहिं । 31 A अहुयं । 32 B अत्तिहं । 33 C चेव । 34 B C महइं । 35 B
 C पंचमी । 36 C अणह । 37-38 C जम्मंतरे । 39 A *सिजेठं । 40 A बहुवाण । 41 B अहत्तुं ।
 42 A D पमावेण । 43 B *सुजेठं । 44 B अत्तिव । 45 C विवत्तुं । 46 A C *वत्तवत्तुह ।

सोऽय इमं वचनं विमलमयो कित्तिवदणो श्रीभो । विदह निरु अन्धत्वं लज्जा-रूपपरिवर्णो अहिर्ष ॥ १७
 कलासरोज मय आदत्तं उदयलोचदुक्खसयरं । कमलाएँ निच्छएणं वं न कयं सुज्जोदणं ॥ १८
 अह उड्डिज्जण ततो कमलं गोसीहराभो नीमेउं । सामेइ चलयपडिभो अइविक बभुरेहिं वचयेहिं ॥ १९
 अहड्डो पावो अहं चोयम्मिं निरिओ षडो । तुच्च अपावएँ कयं वसणं अइरायणं जेण ॥ २०
 तं चेव मच्च वंधू चम्मावरिओ य एत्थ नियमेण । वट्टन्ते न अकमे जेमाहं वरिओ सहा ॥ २
 अकारितो वि हु लच्छिं वयणं अइनिहुरं पि बोहेत्तो । पाषाणो नियसंतो ततोयं वचवो भविओ ॥ २
 अहिपि । पसाएण तुमं रोसं रइवल्लहस्स अपयेओ । वषामि तुच्च नयेरं अहमेव तुषाएँ वरिक्कलिओ ॥ ३
 वरिज्जणं वहुणाइं रयणाइं महग्घमोक्षणं । कमलाएँ समं चलिओ गिरिनवरनराहिओ सहा ॥ ४
 रइवल्लो वि कडो नासत्थं कित्तिवदणनिवस्स । सामंतचक्ककलिओ चलिओ सहास ति नवसओ ॥ ५
 एत्थंतरम्मि पत्तो कमलाए लेहवाहओ तत्थं । पडिहारेण मिउत्तो पविंसइ रइवल्लहसमीवे ॥ ६
 पणमियं सो वि हु निवइं लेहं अप्पेइ कमललिहियं च । राया वि सयं गिग्घिय तं पायइं सुहु परिउडो ॥ ७
 सिरिकमलाए हियए पणमिय रइवल्लहं महारायं । रयणायरमज्जाओ कमला विवत्तियं कुणइ ॥ ८
 अक्खयसीलसरीरं तुम्ह पसाएण सामि ! अच्छामि । हिययडिएण तुमए जेण सणाही अहं सामि ॥ ९

माया वि मच्च सामिय ! आगच्छ कित्तिवदणो नाम ।

तुह चलयदंसणत्थं गुणगणकलिओ महासतो ॥

११०

चित्तिह राया वि मणे पेच्छह कमलाएँ सीलमाहप्यं । सत्तु वि मच्च मित्तो जाओ जेणं अक्किच्छेणं ॥ १
 बद्धाविओ य राया उत्तिन्ना कित्तिवदणसमेया । कमला बहुज्जणकलिथी रंयणायतीरेसम्मि ॥ २
 सुहु विमूहएँ तओ गंतुं कित्तिवदणं राया । कमलाएँ समं पेसइ नियनयेरं हरिसिओ रम्मे ॥ ३
 रंयणाइवं थं सइं अप्पेउं कित्तिवदणो तस्स । वडिवज्जाविय सेवं अच्छेउं कइवयदिणाइं ॥ ४
 कयसम्माणो गच्छइ नियनयेरं सह वलेथ संतुडो । रइवल्लो वि सुंवाइ कमलाएँ समं महाओए ॥ ५
 सुत्तम्मि तओ जाए जोगे जणवल्लहम्मि गुणकलिय । दाज्जण तस्स रजं पूयं काउं विभिदायं ॥ ६
 दाउणं दाणमउलं खाभित्ता सड्डलोचसंधायं । चंदणसुरिसमीवे सुहल्लमो मईविमूहए ॥ ७
 मिण्हंति दोवि दिक्खं नर-नारिज्जणेभं संजुया पच्छी । मोत्तूय विसवत्तणं सुत्तिसुहकंक्षिओ निवं ॥ ८
 अज्जा य नंद पाया कमलाएँ पविचिणी सुहा दिन्ना । विहरंति अग्गिस्ताए माया-उगी-मगी-माइ ॥ ९
 नाणम्मि दंसणम्मि य चरणम्मि तवम्मि तई थं विरिवम्मि । पइदिचइं वट्ठा कुणंति से आवरं परवं ॥ १२०
 इहूय ताव वरियं सोज्जणं पंचमीएँ म्हाहप्यं । बहुषाणं वि विणवम्मे सुहुवरं आवरो वाओ ॥ १२१

1 B गुणी । 2 C नीमेइ । 3 B वरिओ । 4 B लोएण । 5 C वरिओ । 6 A वरिओ ।
 7 C बोहेत्तो । 8 A निवसंतो । 9 C अकमे । 10 C अरिक्क । 11 C वरहणाइं । 12 B सुहाइं ।
 13 C पुतहिओ । 14 C it is not found in this Ms. 15 C this word is followed by
 बीसरीजे । 16 C एत्थ । 17 B निवसतो । 18 C पवजिय । 19 C महाराय । 20 B वरसंविचवत्तीका ।
 21 A D जणाहा । 22 A D इत्थ । * B जेण जेओ पुषाएँ महावओ वाओ । 23 B वरिहा । † B
 वया रवहावत्तम्मि । 24 B वओ । 25 B वदणो । 26 B वर । 27 B पसुहओ, C वेत्तिओ ।
 28 B राय । ‡ B रवणाइं पाहुणाइं जेएउं । 29 C रवणाइं । 30 C it is not found in this Ms.
 31 A D संजुओ । 32 B जेओ । 33 B कल्लय व । 34 B विजाणं । 35 B कल्लय । 36 B वर ।
 C महा । 37 B वरणेण । 38 B माया । 39 A वर । 40 A वर । 41-43 B बीरेइ अह व ।
 44 B वहुषाणं । 45 B it is missing in this Ms. 46 B वाओ ।

कस्मिन् विद्येत् कस्यचन्येऽपि सुदुस्वीयेषु । सत्कथं कमलाय उपायं केवलं नाम ॥ १२२
 पठिष्येति न ह्येव काजयं केवलीसमुपायं । मोक्षं इह देहं पश्ये रश्मिस्तो सिद्धिं ॥ ३
 कस्यचनं गन्तुं पठिष्येति पियर-भाइए तस्य । कमलाय वि गन्तुं मोक्षं सिद्धिं च निश्चयनीयम् ॥ ४
 कस्यचनं मोक्षार्थं कस्यचनं कथायाम् सुवेत्तुम् । यो करे पंचमिकं सो विं दुःखेहं सोऽप्यहं ॥ १२५

इति श्रीमहेश्वराचार्यविरचिते पञ्चमीमाहात्म्ये कमलाख्यायनकं
 पञ्चमं समाप्तम् ॥

५. शुक्लपुराणकथा

बंधनमोक्षसाधनं नमिष्यं कमलायनं तुं लेखेनं । संपन्नं विद्वत्पारं गुणाजुपायस्य चोच्छेहं ॥ १
 एतेव महाकासे नवरी अथ(उ)च्छ वि सुदु विनसाया । लोपाय वंदयिष्या उत्तिगपुरिसान ठाणं ति ॥ २
 निहयेष षण्णस्तुच्छे लेडी नामेय संयमो तस्ये । विद्वत्पारं मत्तो तिगसरिसं मन्नए अन्नं ॥ ३
 बहुयं पि देह दासं नउरकरहिं जगामै पर्यए । इदं पि कुण्ड रकं सो निबं माणदोसेमं ॥ ४
 एषं सो मयमतो, दारितनिकबंधं तु केवेत्तं । कम्मं विपायकहुयं तस्येव धैणाईएप्पसी ॥ ५
 पुत्राय वरिणीए मरिठं पुत्तमेय उववन्नो । नामेय वीरचंदो गम्भे विं वित्तनासणवो ॥ ६
 चेषणमचेयणं वा ते आर्यं किं पि नेहमन्नामि । दालिं विद्वो वा जावइ जेवेह लोपायं ॥ ७
 केणवि पुणो मरणं वाही तह बंधनं च केणवि । तह तिक्खविडंबणयं जाएवं होइ लोपायं ॥ ८
 जह जह कइइ बालो तह तह दालिचंदलीवो वि । पसरंति दुक्खजणवा पइदिवहं तार्यं भवणमिं ॥ ९
 निहंति कुठाराईं दुत्तं सखं पि होइ मंडारं । उरं-मास्सुयाइ तह य निहाणार्इ जायाइ ॥ १०
 विद्धं पि तेव उच्छेहं सवे अरेषणं पि मन्ति । सवाइं चउपप्याहं मरंति नासंति पइदिवहं ॥ ११
 निमिठार्इं पि गोहाइं पडंति मूळयो तह य वीहीवो । उववस्यं पि दु निबं दिसोदिं जाइ सखं पि ॥ १२
 जह अजया कइइ दुक्खिणवित्तानं महुमुत्तानं । मग्गंतायं ताणं मरणं सरणं च संकायं ॥ १३
 इधेयं विरहिणायं विद्वत्पुत्राय वाहियामं ॥ १४ । पित्तुणेहिं वीटियाणं मरणं निव होइ सरणं तु ॥ १४
 एणमि संयमो कमेण सो वीरचंदकुलउत्तो । जण्णरिखो विद्वइ नवरीं नच्चवारमिं ॥ १५
 जं वं कोइ किं पि वि तं तं सखं पि निष्फळं तस्स । कम्मविवागेमं पुणो दुक्खं वई-बंधनार्इयं ॥ १६
 कस्यार्थं उियाणं वि पुत्तविहूपाय एत्थ लोयमि । कणयं पि हरवठितं नियमा धूलितणपुणेइ ॥ १७
 पइदिवहं तस्स जरे अत्तं पीयं च विवसिणं जेण । सो वि दु विदुहो जावो लोयो खडु वीरचंदस्स ॥ १८

1 C विद्येत् व । 2 B मोक्षं । 3 B इह; C इहं । 4 C माहं । 5 B मोक्षं । 6 A सुदुस्वीय ।
 7 B कुण्ड । 8 B it is not found in this Ms. 9 B it is not found in this Ms.
 10 B पावति । 11 B सिद्धिं च निश्चयनीयं । * B D पंचमिकं सौम्यं कमलाख्यायनकं समाप्तम्; C इति
 अरेषणं विरहितं पंचमिकं सौम्यं कमलाख्यायनकं समाप्तम्; 12. B it is missing. 13 B समाप्तम् ।
 14 A वचनं । 15-16 B उपरि । 17 B वरिणी । 18 A D कमेण । 19 B पुणेण । 20 B C व ।
 21 B C इत्थं । 22 B C वहाय । 23 B विव । 24 A, D जह; 25 A D लोपाय । 26 C
 होइ; 27 B वण; C वण । 28 C पुत्रायण; 29 A, D कुठाराइ; 30 B वण; 31 B C
 निवार्इ; 32 B C वहायण; 33 B D वण; 34 B वण; 35 B इत्थं; 36-37 C वहायण;
 विवार्इ; 38 A, विद्वेहि; 39 C वेह; 40-41 B वहायण; 42 A D लोपायण; 43 A, D
 इत्थं; 44 A, D वण; 45 B वहायण; 46 B वण ।

मितो सवणो धूया माया य पिवा य माई-माईया । सबे वि होति विमुहा दालिदकलंकियतण्णं ॥ १९
उच्चियं हियं सुमणियं मणियं वणं पि लच्छिरहियस्स ।

नेहजुयं पि हु सहसा हीरइ दालिदपवणेणं ॥ २०

निरवेक्खं पि हु दहुं दालिदकलंकियं च दारम्मि । सुहु वि पियस्स सहसा दिज्जइ मसिवाहुणो वणणे ॥ २१

उडेज्जण पहाए पढमं दूणेण वज्जए लोओ । दालिदवयणाइं भोयणंलाभस्सं संकाए ॥ २२

योद्धी वि सुहु मिद्धा दालिदविडंभियाण लोएहिं ॥ वज्जिज्जइं दूणेणं सुसलिलचंडालकूवं ॥ २३

वच्छेणे ज़ुयस्स वि गेहं दालिदियस्सं वज्जेति ॥ परमत्थबंधवा वि हु दूणेण मसाणंभूमि इ ॥ २४

निस्साणं ॥ बंधूण वि मरणे दुक्खं पि नेह लोयस्स । अहवा कज्जं इहं बंधू पुण नामभेत्तेणं ॥ २५

माण-कला-विच्चाणं विणओ सूरत्तणं च धीरत्तं ॥ दालिदनिवासाणं सबं पि निरत्थयं होइ ॥ २६

मूलं परिमवैतरुणे दालिदं चैव होइ नियमेणं ॥ निस्सो जो सगुणो वि हु तणं व लोयाण पडिहाइ ॥ २७

अह सो वि वीरचंदो दालिदकरालिओ जणसएहिं ॥ निदज्जंतो निदइ अप्पाणं हिययंमज्जम्मि ॥ २८

* किं मह जम्मेण इहं पुरिसत्थविवज्जिएण अहलेणं ? । अयगलयणसरिसेणं इओ तओ हिंइमाणेणं ॥ २९

केण वि निययगुणेणं जो न वि उच्चेइं अप्पणो वंसं । निम्मलकित्तिपढायं किं नणु जम्मेण तस्सेह ? ॥ ३०

उचयारेण विहुणो ॥ पुरिसो जाओ वि एत्थ लोयम्मि । नियकुलविण्णोवणओ रंडागम्मो इ नियमेणं ॥ ३१

मह निदियस्स संपइ ज़ुज्जइ वसितं न एत्थ देसम्मि । तम्हा विएसगमणं करेमि अचिरेण किं बहुणा ? ॥ ३२

साणुक्कयाण धणवज्जियाण सहयरज्जेण हसियाणं ॥ ज़ुज्जइ विएसगमणं मणनिच्चुइकारणं परमं ॥ ३३

इय चित्तिज्जण तत्तो निक्खंतो सो यं दुक्खसंतत्तो । होति चिय दुक्खाइं जम्मणमूमिं सुयंताणं ॥ ३४

अणुवाहणोऽसहाओ कुच्छियवसणो असंभलो तइं यं । मयं अयाणमाणो दुक्खत्तो अइ अइए ॥ ३५

खुह-तिस-परिस्समेहिं ॥ मरणावत्थो मणेण चित्तेइ । कह मरणं मह जायं अइवीए पुच्चरहियस्स ? ॥ ३६

ओवंतरम्मि पेच्छइ बहुविहरुक्खोइं सोहियं रम्मं । निम्मलसलिलतलायं बहुसत्तनिसेवियं सहसा ॥ ३७

गंतूण तत्थ नुरिओ सलिलं अक्खाहिज्जण जाईए । थोवं ॥ थोवं ॥ पच्छा वीसमिओ पियइ तीरत्थो ॥ ३८

अइसंतो पढमं चिय पियइं ज़णो ॥ पाणिवं ॥ थं जो ॥ मूढो । सो लहइ पाणहाणिं वाहिं वा एत्थ नियमेणं ॥ ३९

अइ तोडियाइं कमसो नाणारूवाइं ॥ फलविसेसाइं । एगपएसम्मि ठिओ ॥ मुंजइ सत्थो अहिंक्काए ॥ ४०

सत्थावत्थो जाओ ॥ जा वियरइ तीररुक्खगहणेसु । ताव सुधिं सो पेच्छइ तस्तल्लक्षणम्मि वइतं ॥ ४१

1 B भाव । 2 B लयुस्स । 3 B C वि मणियं । 4 B वणं । 5-6 B पुरिसस्स । 7 B दारिइ ।
8 B कुणओ । 9 A दालिदिव । 10 A भाषणं । 11 B C कामस्स । 12 C कोएणं । 13 B वज्जेज्जइ ।
14-15 A D कूव इव । 16 A दालिदयस्स । 17 C वज्जति । 18 A C समाणं । 19 A निस्सोयं ।
20 A D निसेयं । 21 C वीरत्तं । 22 A परिहव । 23 B कोयाणं । 24-25 B जेण जणो ; C जेण
जणे । 26 A D लएणं । 27 B कोव ।

* This stanza and the following one are thus found in B:—

किं अत्थवज्जिएणं पुरिसेणं कोवमिदुमिणेणं ।

सत्थेण सवणतण्णे इओ तओ हिंइमाणेणं ॥ २९ ॥

किं बहुणा मणियं जो न वि उच्चेइ अप्पणं वंसं ? ।

निम्मलकित्तिपढायं किं नणु जम्मेण तस्सेह ? ॥ ३० ॥

28 C विहलेणं । 29 B C वइइ । 30 C वसवं । 31 B तिहीणो । 32 B विवणेण । 33 B सडियाणं ;
C रडियाणं । 34 C हु । 35 B मूमि । 36-37 B सीजे । 38 B अइवीइ । 39 B परिक्केहिं ।
40 B कोव । 41 B कोवं । 42-46 C जो वियरइ तीररुक्खगहणेसु । 47 B लयुस्सो । 48 B ठिओ ।
49 B जणो । 50 C वइतं ।

दङ्ग तयं मुह्यो उवसप्यिव वंदिऊण उवविसई । दालिहनासमत्तं किं पि उवायं यवेसेह ॥ ४२
 उस्सारेउं^१ शाणं सो वि मुणी अन्नकज्जतल्लिच्छे । दाऊण धम्मलामं पुच्छइ वत्तं सुहनिस्सओ^२ ॥ ४३
 अह मणइ वीरचंदो भयवं ! मह देहं किं पि उवएसं । जम्मंतरे वि जेणं दालिहं नेय वेच्छामो^३ ॥ ४४
 एवं इमस्स बोहो होही इयं जाणिउण मुणिणा वि । महइएँ पंचमीए कइयं वयमुत्तमं तस्स ॥ ४५
 तेणावि तयं गहियं अवितहमेयं ति भाविउं^४ तत्थ । अलियं न जेण मुणिओ जंपंति ह निप्पिहत्ताओ ॥ ४६
 चित्तइ य वीरचंदो परहियनिरया हवंति नियमेणं । समणा जेणं मज्झं वि^५ उवएसो सारं दिओ ॥ ४७
 अह सो मुणिवरवसहो विहरइ अन्नत्थ लोयबोहत्थं । सो वि हु तत्थेव ठिओ चित्तइ एवं तु हियएणं^६ ॥ ४८
 सत्ताण असंताणं थं दोसाणं पयडणम्मि पाएणं । वसणं लोयाण दढं अणुदियहं पावचित्ताणं ॥ ४९
 तम्हा जणवयरहिए रत्ते चिय अच्छिउं मह उचियं । जत्थ न वयणं कइयं फलमाइजहिच्छियं असणं ॥ ५०
 वत्थाइं वक्खलाइं विरिथिअंसिलायलाइं^७ सयणीयं । असणं जत्थ फलाइं तं रत्तं कह न रमणीयं ? ॥ ५१
 अन्नदियहम्मि पेच्छइ जिणायणं^८ सो थं रत्तमज्जम्मि । तुंगं थिरं विसालं सुपुरिसचित्तं व अइरम्मं ॥ ५२
 आइजिण्णिदं दहुं तस्स य मज्जम्मि सुदुरमणीयं । तं^९ पेच्छिऊणं तुट्ठो^{१०} उवविसियं महीयले^{११} रम्भे^{१२} ॥ ५३
 चित्तइ मणेण एवं नूणं एयस्स पूयकरणेण । नासई असुहं^{१३} कम्मं मई निबुई जेणं चित्तस्सं ॥ ५४
 अणुदियहं पूएउं दाऊण फलाइं बहुपयाराइं । पणमिय जंपइ एयं^{१४} पइदियहं भत्तिसंशुत्तो ॥ ५५

जइ वि न जाणामि अहं तुम्ह गुणे वत्तिउं जडसहावो ।

तह वि हु नमामि सामिय ! तुह चलणे सद्धहियएणं ॥

५६

अन्नायगुणं पि जहा रयणं लोयाण विहवसाहणयं । तह भयवं ! मज्झ तुमं हवेज्ज दालिहनासयरो^{१५} ॥ ५७
 पुज्जम्मि वए पच्छा खविए तह अंतराइए कम्भे । भरिऊण पोयणपुरे उववत्तो पुज्जओएणं ॥ ५८
 पुत्तो गुणाणुराओ नरवइभरहस्स लच्छिघरिणीएँ^{१६} । नयण-मणाणंदयरो पइदियहं विहववट्ठणओ^{१७} ॥ ५९
 तह तेण गुणा गहिया मयं-मार्यं विवज्जिएण अणुदियहं^{१८} । जह सच्चवियं लोए नियनामं पुरिससीहेण ॥ ६०
 तह सो भुंजइ भोए दाणं पि हु देइ अगणियं बहुसो । जह सबो सिरि हायई इम्मो मज्झो थं हीणो य ॥ ६१
 दित्तस्स वि पइदियहं^{१९} अहिहयरं तस्स वट्ठए विहवो । अहवा पुज्जखएणं^{२०} सो तुट्ठइ नेय दाणेणं ॥ ६२
 जं भुत्त-दिन्नसेसं नट्टं पि हु तं^{२१} नं दुक्खसंजणयं । तेहिं^{२२} विहूणं नट्टं दुक्खं पुण दासणं कुणइ ॥ ६३
 इय नाऊण सरूवं^{२३} भुंजइ तह देह विमलचित्तेणं । केण समं इह विहवो परलोयं परियओ भणइ ॥ ६४
 अह अन्नया कयाई पडिहारो कहइ भरहनरवइणो । सुलसस्स सामि ! चिट्ठइ पुरिसो दारम्मि किं करिमो ? ॥ ६५
 भरहेयं वि^{२४} सो मणिओ पेसइ सहस ति अवसरो एसं । नूणं सो सुहकहओ चिन्हेहिं जाणिमो अहयं ॥ ६६
 फंदइ दाहिणनयणं फुरइ तहा दाहिणं भुयासिहरं^{२५} । तेण मएँ विन्नायं एसो पियभासओ दूओ ॥ ६७

1 B उवविट्ठो । 2 B कसारेउं । 3 B काइं । 4 A D निसत्तं । 5 C वेहि । 6 B वेच्छामि ।
 7 C इह । 8 B भाविउं । 9-11 A D मज्झ वि जेणं । 12 B हियएण । 13 B महत्ताण, C अस्स-
 ताणं । 14 C it is not found in this Ms. 15 A विच्छिउं । 16 B सिलाणो वेव । 17 B
 जिणमयणं । 18 B इ । 19 B सो । 20 C अहिचंदिऊण । 21 C इट्ठो । 22 B उवविट्ठो । 23 B
 कस्स । 24 B पयपुरओ । 25 B भासेइ । 26 B अट्ठइ । 27 C (५) होइ महं । 28 C (५) निणुइ ।
 29 C (५) जेणं, D जणजेण । 30 C it is not found in this Ms. 31 B एवं ; 32 C नासणओ ।
 33 A अरणीए । 34 B विहूणओ । 35 A महं ; B महं । 36 B नाणं ; C भाणं । 37 B
 पइदियहं । 38 C इहं । 39 C एव । 40 A D अणुदियहं । 41 C अणुण वि । 42-48 C कइइ ।
 44 B वेहि । 45 C कइइ । 46-47 A D भरहेयं । 48 B एओ । 49 B च भुवत्तवत्तं । 50 A C कणे ।

पुरिसस दाहिगंगं पुरियं इहसस स्यमं^१ होइ । वामं च इत्थियाए यवं खलु जाणए सओ ॥ ६८
 पढिहाएणुआओ पविसिअ पुरिसो वि पणमिउं निवइं । उवविसिअ उचिबदेसे मवइ इमं पेसलं वयवं ॥ ६९
 सामिय ! अवज्जनाहो सुलसो नामेण नरवई पयओ । नामेण मियंकसिरिं^२ निवचयं^३ रुवं-गुणकलियं^४ ॥ ७०
 इच्छइ दाऊण फुडं गुणाणुरायस्स सुहु वसेणं^५ । अणुरूपचरो जेणं लम्भइ पुणेहिं लोवमि ॥ ७१
 बह मणइ भरहराया किं खलुं यणिएण एत्थ बहुरणं ? । नरवइचयं नियमा परिचेही नरवई चेव ॥ ७२
 जाणइ नूनं सुलसो जं जोगं^६ जस्स होइ लोयमिं । रायाणं सुतूषं गुण-दोसे^७ को विवारेई ? ॥ ७३
 सो चियं जायइ राया जो गुणवंताय संगहं कुणइ । इवरयहणेण जेणं रत्तमंसो धुवं होइ ॥ ७४
 गुणवंतेहिं निबद्धं रजं संचेणं सुहु निबहइ । मारं च तणार्हणं बद्धं रत्तुहिं लोयमि ॥ ७५
 ता कइसु इयं गंतुं छोलीएँ(?) पढिच्छियां मए कजा । सुलसेण समो सयणो को होही मणई मई अओ ? ॥ ७६
 तेण य मणियं सामिय । सुज्जइ कुमरीएँ सत्तरतेणं । तम्हा कीरउ पउणं कइयं कुमरस्स वं जोगं ॥ ७७
 पेसइ राया वि लहुं गुणाणुरायं बलेण संजुत्तं । दाऊण दावणोगं वत्याइयं च अइवहुवं ॥ ७८
 पत्ते कमेण गंतुं गुणाणुराओ अवज्जनयरमि । सुलसो वि सुहु तुझे बहुमाणं कुणइ कुमरस्स ॥ ७९
 पत्ते विवाहसमए पाणिग्गहणमि तत्थ निबसे । वरहत्थीखंधगओ हिंडइ नयरीएँ मज्जमि ॥ ८०
 रच्छामुहेसु तह चउमुहेसु उवरिमतलेसु सओसु । विद्धिं गओ थं लोओ उउम्पाहो तहिं जाओ ॥ ८१
 दहुं गुणाणुरायं मियंकसिरिसंजुयं जणो मणइ । विहिणा अइकुसलेणं^८ अणुरूपं^९ मिहुणयं घडियं ॥ ८२
 इत्थी-पुरिसाण गुणा जे के वि हु संभवंति संसारे । ते सओ वि हु मिलिया इयं मिहुणे अत्थि नियमेण ॥ ८३
 इंदपीसंजुओ अइरावयंखंधसंठिओ रम्मो । इंदो वि अत्थि सग्गे एयं पि हु निच्छियं^{१०} वई ॥ ८४
 नूनं^{११} इमाएँ^{१२} पुंभिं ललिआ आराहिया सउच्चाए । तेणेसो^{१३} पई लद्धो पयडं चिय एगिया मणइ ॥ ८५
 एवं पयंपमाणं सोऊणं ममडिउं बहिं कुमरो । नियपुब्बमवं सुमरई सहस ति समाउलमणो उ ॥ ८६
 कमलं व सीयपहयं विच्छमयं तस्स वयणयं दहुं । पासट्टिएहिं^{१४} मणियं अडणेणं^{१५} खेइओ कुमरो ॥ ८७
 तम्हा गम्मउ गेहं पुणरवि नयरीएँ दंसणं होही । एत्थंतरमि कुमरो मुच्छविहलंधलो^{१६} जाओ ॥ ८८
 उत्तारेउं सहसा मववरखंधाओ ठवियं सयणीए । सुलसार्हया इहिया जलसेयणमाइ कुंठति ॥ ८९
 बह सत्यं संजायं कुमरं पुच्छंति सुलसमार्हया । किं एयं तुह जायं सजाण वि दुक्खसंजवयं^{१७} ? ॥ ९०
 जोडियहत्थो कुमरो पुरओ सुलसस्स जंपए एयं । तं मज्जं पियीं नूनं^{१८} अक्खिज्जइ तेण परयत्थं ॥ ९१
 जणओ तहं उवणेया विजादाया तहउज्जदाया य । अओ वि सरणदाया पियरा पंचेव लोवमि ॥ ९२

1 A C रूपं । 2 BC *सिरी । 3 C *पूया । 4 B रूपं । 5 C *कडिया । 6 B जेण ।
 7 B वा । 8 A जोगं । 9 B निवसेणं । 10 C *दोसे । 11 B विवारेइ । 12 A चिय । 13 B संजेव ।
 14 C परिच्छिया । 15 B इमा । 16 A D वह । 17 A D मई । 18 BC कुमरीव । 19 C
 सत्तमेणे । * In place of this, the following is found in B:—सिरीबचरेसु उज्जममवररच्छाणु ।
 20 A व । 21 B *सिउणेणं । 22 B अइरुवं । 23 B वहु । 24 B अइरावइ । 25 C (५) सिउयं ।
 26 C (५) जेण । 27 C सिउयं । 28 B इवीइ । † The following one and half stanza is
 found in B in place of this:—....., सिउणं पुणो मियो वीते । सेणेओ वइ उओ विमिदुज्जमवस
 कुमुमसिं ॥ ८५ ॥ एउवं पयंपमाणो सोऊणं चित्तए मणे कुमरो । 29 A C सेणेणं । 30 A C वई ।
 † In place of this, the following stanza is found in C:—वयं पयंपमाणं सोऊणं चित्तए वई
 वसिउं । कुमरो विवपुब्बमयं सुमरइ सो एत्थ सहसति ॥ ८६ ॥ 31 A सज्जइ । 32 A D कवट्टिएण ।
 33 B समजेणं । 34 A C *अओ । 35 B अत्थियो । 36 B *संजायं । 37 B मज्जं । 38-39 B
 निवज्जुवं । 40 C वइ ।

गिर्ल-सावित्र-मिच्छामि परमत्वं चैव जविस्ववं उचियं । तेसिं पयारजेमं पावं चिय जेव अज्ञमत्वं ॥ ९६ ॥
 आमरमंदं सवं पच्छिमजम्मस्स संतियं कहियं । सवाण वि लोवाणं विम्हव-निद्वेषसंघवणं ॥ ९७ ॥
 वो बुद्धिं निंदतो लोभो सो चैव मं पसंसेइ । बोवस्स वि ताय । तुमो पेच्छह धम्मस्स माहप्पं ॥ ९८ ॥
 पंचमिभेत्तवस्स वि जिणधम्मो एरिसं फलं जत्थ । सो पडिपुत्तो चिच्चो मोक्खस्स वि साहजो होइ ॥ ९९ ॥
 उज्जाणपालएणं कहियं सुलसस्स अवसरे तम्मि । सामिय ! चंदणनामो उज्जाणे केवली पत्तो ॥ १०० ॥
 सव्वे वि तथो गंतुं मुणिवसहं वंदिज्जण भावेणं । पुच्छंति सुहुं तुहां निय-नियसंदेहकारणं ॥ १०१ ॥
 बोद्धं गुणापुरावो भयवं । इच्छामि गिण्हउं दिक्खं । संसारवासमीओ तुम्हाणं अंतिए अहयं ॥ १०२ ॥
 तो मुणिवरेण भणियं अज्ज वि तुह अत्थि पंचमीजणियं । कम्मं चं भोगहलियं वरिसाणं जाव चउवीसं ॥ १०३ ॥
 सुंदरमसुंदरं वा जाव न भुत्तं पुरा इयं कम्मं । ताव न बुद्धि जीवो नियमेणं कंस्समाजो वि ॥ १०४ ॥
 अइ इच्छियं पि कळं हवेज्ज लोवाण एत्थ संसारे । ता सुहिउ चिय नियमा सव्वो वि हवेज्ज किं बहुणा ॥ १०५ ॥
 तम्हा गेन्हसु एयं सावयधम्मं दुवालसंगं पि । पच्छा होही दिक्खा तुह नियमा वीरसूरीओ ॥ १०६ ॥
 अह पणमिज्जण भणियो गुणापुराएण सो मुणी तइया । गेण्हामि पंचमिवयं तीएँ पसाजो इमो जेणं ॥ १०७ ॥
 बहुएहिं समं गहिवा अह तेणं पंचमीविहाणेणं । अज्जेहिं सव्वविरइं सम्मत्तं चैव इयरेहिं ॥ १०८ ॥
 तं वंदिज्जण सव्वो मज्जे नयरीएँ पविसए लोओ । अइरंजिओ कमेणं गुणापुरायस्स चरिएणं ॥ १०९ ॥
 सुलसो वि तथो राया सव्वेसु वि निययमुत्तिठाणेसु । चेइहरसंघाणं पूयणयं कुणइ भावेणं ॥ ११० ॥
 अन्नदियहम्मि वच्चइ पोयणनयरम्मि अइविमूर्हएँ । गहिज्जण मियं कसिरिं गुणापुराओ महासत्तो ॥ १११ ॥
 मरहो वि सुहु मुइओ तं कुमरं पेच्छिज्जण सकलत्तं । पविसेज्जणं नयरे नियरज्जे ठावए सहसा ॥ ११२ ॥
 पूएइ जिणवरिंदे दाणाइं देइ तह सुपत्ताणं । षायइ धम्मज्जाणं एगंते संठिओ पायं ॥ ११३ ॥
 मरिज्जण विहाणेणं पत्तो कप्पम्मि बंमलोयम्मि । लेइ अभिग्गहमेयं गुणापुरावो वि निच्चिओ ॥ ११४ ॥
 जम्मि दिणेण सरामो नियचरियं पुब्बजम्मसंबद्धं । दीणाराणं लक्खं धम्मेणं दाहिमो तम्मि ॥ ११५ ॥
 सो परिपालई रज्जं इंदो इव सत्तैबंगपरिकलियं । भुंजइ भोए वि तहा सवाण वि उत्तमे रम्मे ॥ ११६ ॥
 सामी रई अमच्चो दुग्गं कोसो षलं च मित्तो य । सत्तेव य अंगाइं रज्जस्स हवंति एयाइं ॥ ११७ ॥
 पइदियइं कुणइ तहा तित्थस्स पभावणं च भावेणं । काराविया य तेणं चेइअर्धरंमंडिया पुहई ॥ ११८ ॥
 भुंजंतस्स य भोए मियं कसिरिसंजुयस्स नरवइणो । जाया कमेण सुहया तिच्चि सुया सव्वकमणीया ॥ ११९ ॥
 अन्नदियहम्मि पत्तो वीरायरिओ वि तम्मि नयरम्मि । नियसीसेहिं सममो वणसंठे संठिओ रम्मे ॥ १२० ॥
 सोल्लमं तं राया गंतुणं वंदिज्जण भावेणं । धम्मं सुप्पेइ पणओ निच्चिओ विसयसोक्खाणं ॥ १२१ ॥
 अह पविसिज्जणं नयरे रज्जं दाज्जण जेइपुत्तस्स । गिण्हइ दिक्खं मुइओ अंते गण्हारिणो तस्स ॥ १२२ ॥
 विहरंतो तेण समं गिण्हइ नाणं च चरुणंसंजुत्तो । सिक्खाए परिकलिओ तवचरणं कुणइ भावेणं ॥ १२३ ॥
 तह तेण तवं चिच्चं अविचलचिचेण कवहरदिएणं । अह कहिओ वि न नज्जइ एसो उँ गुणापुरावो ति ॥ १२४ ॥

1 B विपु । 2 B 'मिच्छेणं । 3 A D जविस्ववं । 4 B गुणी(मि) । 5 B विहा । 6 B अहइ ।
 7 B पुच्छामि । 8 B निग्घिउं । 9 C 'वाहि' । 10 A B अहियं । 11 A B it is missing in
 these Ms. 12 A B 'इच्छेणं' । 13 B जोचं । 14 B जो । 15 C एं । 16 B निग्घसु । 17 C
 नयेणं । 18 B 'अवसरे च' । 19 A D 'निग्घेय' । 20 B गुणापुरावो । 21 B 'इहयो' । 22 A दाणाइं ।
 23 C एत्थ । 24 B पइसाइइ । 25 B C एत्थ । 26 B लेइ । 27 B पहावणं । 28 B 'अ' ।
 29 A च । 30 C एत्थ । 31 C जाज्जणं । 32 B वणजे । 33-34 B जो वण्हारिणो । 35 A D
 विणव' । 36 C इ ।

दिवसं गहिज्जण जणो जो न वि सोसइ कसाव-देहाइ । मिक्खालाभनिमित्तं पञ्चमा जीविया तस्स ॥ १२२
खविज्जण पार्वकम्मं केवलनाणं च पाविउं^१ कमसो^२ । पत्तो गुणाणुराओ सिद्धिं^३ सिरिपंचमिवएणं ॥ २३
इय अक्खाणयमेयं गुणाणुरायस्स अक्खियं तुम्ह । सोज्जण कुणह धम्मं पञ्चत्तं वीयरगेहिं ॥ १२४

*इति श्रीमहेश्वराचार्यविरचिते पञ्चमीमाहात्म्ये गुणानुरागाख्यानकं
षष्ठं समाप्तम् ॥

*

७. विमलकहा

विहवगयं इह भणियं गुणाणुरायस्स छट्टमक्खाणं । पाणीण तहाभावं संपइ विमलस्स वोच्छामि ॥ १
दिववरसहस्सकलियं जम्मणभूमिं च वइरसामिस्स । तुंषवणं वरनयरं अत्थि इहं भरहमज्जम्मिं ॥ २
तत्थ दिओ पउमामो^४ वेयत्थवियाणओ महासत्तो । दिअंतं पि हु दाणं न हु लेइ कयाई केसिं पि^५ ॥ ३
अडवीओ^६ गहिज्जणं उंछाईयं च असणकजेण^७ । धन्नाए घरिणीए आणेउं^८ अप्पए निच्चं ॥ ४
भणइ य तं मह घरिणी जइ काहिसि मज्झं चेवं अणुकूलं । इयरह नूणं सत्तू दोसु वि लोएसु दुहज्जणया ॥ ५
दुकलत्तं दालिइं^९ वाही तहं कन्नयाणं वाहुल्लं^{१०} । पञ्चक्खं नरयमिणं^{११} सत्थुवइत्तं च वि परोक्खं^{१२} ॥ ६
तम्हा करेज्ज भामिणिं^{१३} ! सुट्टु पयत्तं^{१४} तुं असणसुद्धीए । जेण वि सुद्धं जायइ नाणादीयं महं सुयणु ॥ ७
आहारीसुद्धीए^{१५} होति असुद्धाईं^{१६} नाण-चरणाईं^{१७} । तेसिंमसुद्धत्तणओ^{१८} निव्वाणं^{१९} दूरओ नहं ॥ ८
सुबहुं पि तवं चिच्चं दुडाहारस्स निष्फलं चेवं । पउरं पि जहा दुद्धं कंजियलेसेण लोयम्मि ॥ ९
वंदिज्जईं पइदियहं लोएणं सो^{२०} यं सव्वंठाणेसु । अहव अलितो नूणं भण कस्स न वल्लहो होइ ? ॥ १०
सगुणो वि हु अइबहुअं^{२१} लितो नियमेण होइ लहुययो । विण्हू इव भूंगहणे एयं खलु जाणए सव्वो ॥ ११
जइ इच्छह निव्वाणं^{२२} तो^{२३} नाज्जणं गुरूवएसाओ । धम्मवगरणं मोत्तुं सेसं दूरेण वजेह ॥ १२
धम्मवगरणविहूणो^{२४} मोक्खो नत्थेत्थ हंत नियमेणं । जेण उवाएण विणा उवेयंसिद्धी जणे दुलहा ॥ १३
धम्मवगरणजुओ वि हु मुच्छाभावे परिग्गहो नेओ । काओ विसरागाणं तत्तेण परिग्गहो चेव ? ॥ १४
अह अन्नया कयाई धन्ना दहूण नियपइं किसियं । चिंतइ हियएण इमं कह एसो होहिइं बलवं ? ॥ १५
होहि^{२५} सिणेहेण बलं बलवंताणं च सव्वकज्जाइं । उंच्छीहारो य इमो कइं होही नेहसंबंधो ? ॥ १६
तत्थ य नयरे तीसे परिवसइ वयंसिया परमगोवी । तीए पुरओ कहियं ताए सव्वं पि हिययगयं ॥ १७
गूढाईं^{२६} वि कज्जाइं जाव न कहियाईं पियवयंसीणं । ताव न लहंति सोक्खं महिला जाईए पञ्चयओ ॥ १८
गोवीए सा भणिया भणह पइं^{२७} एरिसं तुमं वयणं । पंचमगीबुद्धरी(रि)यं^{२८} गोरसयं लेह तं नाह ! ॥ १९

1 B °काह° । 2 B C तओ । 3 B पाविचं । 4 B बहुसो । 5-6 B सिद्धिसुहं । * B D पंचमिकक-
संख्यकं गुणाणुरागाख्यानकं षष्ठं समाप्तम्; C इति महेश्वरसूरिविरचितं गुणाणुरागाख्यानकं षष्ठं समाप्तम् ॥
7 B °वासमि । 8 B पउमामो । 9 B कयावि । 10 B पि । 11 B अडवीए । 12 C °कजेण ।
13 B पइदियहं । 14 B निच । 15 B मेव । 16 B दोहणं । 17-19 B दारिदयं च बहुकजा ।
20 B °फलं । 21 B पञ्चक्खं । 22 B C सामिणि ! । 23-24 B पयत्तेण । 25 B C आहार° । 26 B C
°विहूणीए । 27 B C व सुद्धाईं । 28 C °वरिणाईं । 29 B तेण । 30 B [s]विहूणत्तणओ । 31 B
नेव्वाणं । 32 B होइ । 33 C अं दिज्जइ । 34-36 B C सव्वमेव । 37 B C °बहुवं । 38 A व°;
B व° । 39 B वेव्वाणं । 40 B वा । 41 B °विहीणो । 42 A D उवाए°; B उवाए° । 43 B C होइ ।
44 B C उच्छा° । 45 C तह । 46 B गूढाईं । 47 B पइं । 48 B C पंचम°; D पंचसु° । 49 A D
°गोवीं ।

गेण्हह दुद्धार्हं नेऊणं सुत्तं च मीसेउं । तस्स य देव जहिकं तेणं सो होहिइ अलं ॥ २०
 अह ताएँ तर्हा भणियो सो मत्ता सुहुविणयपठणीए । अह पडिवसं तेणं तीएँ तयं निष्पिहेणामि ॥ २१
 पंडिचं दक्खत्तं सूत्तं तह य निष्पिहत्तं च । इत्थीवसपडियाणं सबं चियं निष्फलं होइ ॥ २२
 एवं सा पइदियहं गोवीएँ घराउ दुद्धमाणेउं । मीसेउं अइगुत्तं पइमो दुद्धायं देइ ॥ २३
 पउवाहेण विनाउं कालेणं तीएँ तारित्तं चरियं । अइस्सेणं सहसा करछेओ तीएँ निम्मविओ ॥ २४
 आजम्माओ पावे ! सुदञ्जं खावियो तए दुडे । मह सुद्धी जेणं जणे जायई आहीरियां भणिया ॥ २५
 अवगयकोहो चितइ रइयं अइदारुणं मए कम्मं । लोयाणं अवचाओ कह सहियओ पहावम्मि ? ॥ २६
 मह उवयारनिमित्तं एयाएँ पवंचियं इमं सबं । मइ पुण एयं रइयं छंदसएणं कइं पेच्छ ॥ २७
 अहिमाणगहविमूढो मच्चंतो अज्जल्लोयमविवेयं । मुक्खार्थं सहस्साण वि छंदसलोओ महासुक्खो ॥ २८
 उवयारपराए वि हु वड्ढेतेणं च अणुवयारम्मि । सुघरी-मक्कडयाणं सबविओ वइयरो एसं ॥ २९
 कोहायत्तो जीवो कज्जं अवियारिउण तं कुणइ । दोसु वि जम्मेसु दुहं अइरोहं पावए जेणं ॥ ३०
 अइसंचियं च पुत्तं मित्तं कज्जं च जं च ईहं लोए । कोहग्गिसन्निवाए सबं छारत्तणमुवेइ ॥ ३१
 किं चित्तिएण बहुण्ण एयं गहिउण जांमि अन्नत्थ । पालेमि तहा काउं जह चितइ मंगुलं नेसा ॥ ३२
 पडिउणं चलणेसुं मणइ पिए ! मह तुमं पसेज्जासुं । अज्जप्पमिइ भयवइ ! देविं पिव पेच्छिमो अहयं ॥ ३३
 गहिउण तयं सिग्घं पउमाहो नीसरि(री)थं नयराओ । वच्चंतो रयणीए वग्घेणं मारिओ मत्ति ॥ ३४
 घत्ता मएण नट्ठा विलवन्ती पाविउण उज्जेणी । पेच्छइ उज्जाणठियं अइसयनाणिं मुणिं सुमणं ॥ ३५
 कहिउण तीएँ धम्मं मुणिवरसीहेण अक्खियं एयं । अज्जेव तुज्ज मच्च कुणसु मणे जिणवरं देवं ॥ ३६
 शायंती नवकारं खामित्ता सवमेवं जियलोयं । मरिउणं सा घत्ता उववत्ता असुरकुमरेसु ॥ ३७
 पउमाहो मरिउणं सिरिनयरे करयलेहिं परिहीणो । उववत्तो तुच्छकुले नामेणं दुंठओ दुहियो ॥ ३८
 अह वच्चिओ क्रमेणं सोलसवरिसो य तत्थ संजाओ । अइहीलिओ जणेणं चितइ हियएणं निच्चिओ ॥ ३९
 अन्नमवे किं पि मए रइयं नियमेण दारुणं कम्मं । मणुयत्तणे वि जेणं नरयायारं दुहं पत्तं ॥ ४०
 एत्थंतरम्मि पत्तं लक्खणसूरिं गुणायरं तत्थ । वंदइ लोएण समं दुंठो गंतूण भावेणं ॥ ४१
 कहिए बहुविहधम्मे अक्खाए पंचमीएँ माहण्ये । गहिया जहाविहाणं दुंटेणं पंचमी तइयीं ॥ ४२
 पुत्तंमि वए चितइ जइ सबं पंचमीएँ माहण्यं । तो अन्नम्मिं जम्मे सोहणपाणी अहं होआ ॥ ४३
 वाणारसिनयरीए तिहुयणंसेड्डिस्स संतवरिणीए । विमलो नामेण सुओ दुंठो मरिउण उववत्तो ॥ ४४
 आबालत्ता सबो इत्थी पुरिसो य तीएँ नयरीए । विमलक्रेहिं छित्तो मन्नइ अमएणं छित्तो हं ॥ ४५
 दइण वि करज्जुयलं तस्स य कंकेलिपल्लवायारं । पोढमहिठाण कामो हियएसु चउग्गुणो होइ ॥ ४६
 तत्थ य सल्लो राया सल्लो इव सेसरायचक्कस्स । विज्जाण-नाणकलिओ रूपेणं कामदेवो ॥ ४७
 सोऊणं जणपवायं विमलं इक्कारिउण नियमवणे । दहुं करयलज्जुयलं सुकयत्थं मुणइ अप्पाणं ॥ ४८

1 B गोए । 2 A B D एच । 3 B तेणे । 4 B C तीए । 5 B C वह । 6 C वि हु । 7 B C
 कालेण वि । 8 A D ताएँ । 9 B स्सेणं अह । 10 B आजम्माओ । 11 C दुई । 12 B C नेव ।
 13 A D जाइ ; C जाई । 14 B आहीरिया । 15 C मएणं । 16 B मुक्खाण । 17 B ओवओ ।
 18 B एलो । 19 A D अइवई । 20 C it is not to be found in this Ms. 21 C इहं ।
 22 B D पसेज्जासु । 23 A अहियं । 24 B नीसरेइ ; C नीसरीइ । 25 B उज्जेणिं । 26 A C D नाणी ।
 27 C मुक्खी । 28 B अज्जं ; C मणइ । 29 C कोव । 30 B वड्ढमाणे । 31 B करत्तेहि । 32 B
 वचचिओ । 33 B संजाओ । 34 A हियवेण । 35 B वहुं । 36 B दुंटेण वि । 37 A वतवा । 38 B
 वचचिओ व । 39 A D तिहुयणं । 40 C क्रेहिं व । 41 C अरिएण । 42-43 B कामदेवस्स ।
 44 B लोऊणं । 45 B जणपवायं । 46 B सुकयत्थं ।

उम्मेज्जं इत्थं पमवइ सल्लो मयेण परिहुडो । सड्ढाप वि लोयानं पुरयो अइग्गहिसिखेणं ॥ ४९
 तुच्छे वि हु मणुपसे जीविज्जइ एत्तिएण कजेणं । एवंविहेहिं समयं संजोमो आयय जेणं ॥ ५०
 तेयं चिय सह राया अच्छंतो चित्तनिच्छुदं लहइ । देइ पसाएण सहा वत्था-इरपाइयं तस्स ॥ ५१
 निषगेहासने चिय तस्स मिहं कारियं नरिदेण । दिवाइं लिहावेउं हय-गय-गामार्थं वंदाइं ॥ ५२
 निषमहिलाभो तेणं मणियाणो एस तुम्हं दियरो ति । कीलहं अणेण समयं मह संकं मा करेजाहु ॥ ५३
 अहं गम्भेसरिनामीं नरवइणो अग्गमहिसिया तत्थं । विमलकरप्फासेणं कम्मासत्ता निषं मणइ ॥ ५४
 सामिय ! मज्जं सरीरे रोयं अइदारुणं समुपचं । पुरिसाणं न कहिज्जइ इरणीणं चैव तं मयं ॥ ५५
 एगंतठियाएँ मए महिलाहिं संजुयाएँ छम्मासं । तत्तासत्थं किरिया कायथा अज्जाही मरणं ॥ ५६
 तत्थ ठिवाइँ सययं चइयइं वंसणं पि पुरिसाणं । तेण तुमं मह मेहं सामिय ! दूरेण वज्जेयी ॥ ५७
 इय वंचिज्जम निवइं जंतं दारमि किय अइगाहं । विमलं चिय चितंती सुदुवरं कामतविज्जणी ॥ ५८
 सइएँ सुरंगाएँ आपेउं नियवरमि तं विमलं । मणइ महं तं नाहो भुंजसु मं किं वै बहुएणं ? ॥ ५९
 विमलो वि पायवडिओ मणइ तयं मा इमं पयंपेसु । घरिणी सामिस्स तुमं मावा इव वंदणिजा सि ॥ ६०
 सजा वि हु वरइत्थी दड्ढा मयि-वहिणिसरिसेहं । किं पुण सामि-गुरूणं मित्ताइणं च जा भणिया ? ॥ ६१
 सल्लो अणेणतुल्लो पाणेहिं वि वल्लहा तुमं तस्स । अहयं च तुम्हं भिओ कह सामिणि ! जुजए एयं ? ॥ ६२
 सामि मितं च गुणं भूणं किविणं च तह व वीससियं । जो दुहइ पावकलियो सो पावइ नारयं दुक्खं ॥ ६३
 मत्तारवंचवाणं महिलाण वि एत्थ अयसमाइणि । परलोयमिं वै दुक्खं बहुमेयं होइ नियमेणं ॥ ६४
 एयं पि मा मुणिज्जसु गुत्तमकज्जं न नजए लोए । पंचउत्थि लोणीपाला सव्वं पि हु जेण पेच्छंति ॥ ६५
 उक्खं पि हु कजं आयइ लोयमिं पयइयं नियमा । जं पुण चोदसकत्तं कहं अजायं तयं होजा ? ॥ ६६
 तम्हा उप्पहपडियं पुणरवि चित्तं कोइ सड्ढाणे । पडवह मए माएँ ! इय मणिज्जं गजो सिगवं ॥ ६७
 या वि विलक्खा चित्तह संपइ किं एत्थ होइ कायइं ? दोण्ह वि यइएण सुक्का कहं छम्मासं ममिस्सामि ? ॥ ६८
 अहं सी कवडसमेया विदाइ नियनहेहिं नियदेहं । ठाज्ज मेहं दारे पुकारेइं रायपुरिसाणं ॥ ६९
 वावह वावह सिगवं देवं बोहेह कहइ मह वत्तं । अइमुया उअरियां सीलेणं खंडिया अहयं ॥ ७०
 सोज्जम तथं वययं राया सहस ति आगजो तत्थ । दहुं दारियदेहं पुच्छइ केजेयमावरियं ? ॥ ७१
 कहसु पि ! अइतुसिं तं पुरिसं पावकम्मयं मज्जं । खरकरवालेण अहं तस्स करे छिन्निमो जेणं ॥ ७२
 अहं रोविज्जम बहुयं जंपइ सा कुणइं सामि ! एगंतं । संसिज्जइं वरकजं न हु पुरयो सल्लोयानं ॥ ७३
 एगंतठियस्स तथो पमणइ य अणाउलेण सडेण । कुलपुत्तिया वि सामिय ! पइपुरयो कहइ दुक्खत्तं ॥ ७४
 तुम्हं सयात्ताभो मए मंतूयं एमइत्थिं कलिवाए । आहत्ता सा किरिया जीए तं मासए रोगे ॥ ७५
 जा सा मह मयिसमा नियगेहे वरिषया सकजेणं । ता राइए सहसा विमलो वि हु आणवो वत्थं ॥ ७६
 उपविडो सयणीए मं इच्छइ भुंजिउं बल्ल जाव । ताव मय सो भणियो न हु जुजइ एरिसं तुम्हं ॥ ७७

1 B अचंतो । 2 A गामाणु । 3 B वंदाइं । 4 B महिकालो । 5 B देवते । 6 B पुण् ।
 7 B C कीलह । 8 C संका । 9 A D करेजाइ । 10 B वामो । 11 B वत्स । 12 C लेणं । 13 B
 विवाइ । 14 B संजुयाएँ । 15 C इपरदा । 16 B द्विपाए । 17 B वरिज्जा । 18 B वि । 19 C व ।
 20 C वइ । 21 B माइ । 22 C सारिसेहिं । 23 B C मणिया । 24 B वरकोइयं । 25 B व । 26 B
 कोप । 27 B कम्ममि । 28 B वत्तं । 29 B वं । 30 B कहं । 31 B खए । 32 A D व । 33 B
 मेहं । 34 B कोकरइ । 35 B पुरिसाणं । 36 A उअरिया । C सुअरिया । 37 A D सीलेण व । 38 A
 D व । 39 B वीज्जेयो । 40 B वामि । 41 B इणइ । 42 A D सारिज्जइ । 43 A D वरिष । 44
 B माइ । 45 C वत्तं । 46 B पुण् ।

जेणे फिर तुई माया सहो तुई सामिजो वि विपत्ताजो । तन्मजं भुंजोई कह न तुमं लजिजो पाव ॥ ७८
 तह वि न बेत्तेजां तो ताव मए कंदिउं समाडचं । कुविण तेव पण्ण एसअवत्ता क्या मच्च ॥ ७९
 दंसेइ सुरंगसुई अणेण मग्गेण सो नभो सुरियं । अहं मि हु सुहु मीया विलपंती निगवा नाह ॥ ८०
 तस्स न दोसो सामिय । दोसो तुज्जेव नीहरहियस्स । नियमंतेउरसंभो(दे) सुज्जे" जेणेह तो तुमई ॥ ८१
 जहण्हं भरिसाणं उवरि पुत्तो वि बाहियो चेव । अंतेउराउ नरवह । एसा फिर रायनीह वि ॥ ८२
 अहरनिचावं मि सुसई" जो सं भोत्थं इच्छए पावो । कह व हवाजो तेणं सुत्ताजो तुज्ज बहिलाजो" ॥ ८३
 महिला रनिचाजंती सुरिसं हीणं मि सुणई हियएणं । किं पुण कानावारं निययेहसमागयं एव" ॥ ८४
 एवंतरम्मि असुरो वत्ताजीवो र्थं सुललिजो" बाणं । विमलस्स देइ सुमिणं वहुंभोहवहेउणं सहसा ॥ ८५
 दोसं वि पुण्णवाणं दिडाणं सबकअणुत्ताणं । एतो विमवो जाभो" जिणवरधम्मेष विमलेणं" ॥ ८६
 अणपहायत्तिं तुई" होही करुण्येणं च सत्ताजो । वम्मस्स पहावेणं" पुणरवि होरिति तुह इत्था ॥ ८७
 राया वि सुहु कुविजो खगं गह्जिज्ज विमलगेहम्मि । मंतूण वृत्ति पत्तो जंपतो निहुरं वचनं ॥ ८८
 विमलं जोडियहस्यं सयणाजो उट्टियं" र्थं ददूणं । असिणा दोसि वि इत्ये नरनाहो तोडए सहसा ॥ ८९
 जइ कइं वि" नत्तिं लज्जा ता नहो किं भवो वि तुह पाव । ।
 मह परिणी विवठेउं इह चेव परिडिजो" जेणं ॥ ९०

रयणिविरमम्मि लोओ मिलिजो वयणं पयंपए एवं । राईणं" सम्माणो" मरणतो होइ नियणेणं ॥ ९१
 राईणं" सम्माणं" सिगिय-पिसुपाण हत्थि-इत्थीणं । जल-अग्गीण य सययं वीसासो नेय कायजो ॥ ९२
 विमलो वि जणसमक्खं हियए ठविज्ज जिणवरं देवं । पमणइ उज्जियदुंटी" एयं चिव मच्च दिवो तु ॥ ९३
 जइ नत्थि मच्च दोसो जं राया मणइ कोईवयचित्तो । तो नीसरंतु इत्था जइ पुंरि होतवा आसि ॥ ९४
 अह सहसा सो असुरो लोयाणं बोहणार्थं जइपुंरि" । दोसि वि करे कोई दिपंते सुहु तेणं ॥ ९५
 होउमं पक्कसो लोयाणं सुललिजो तहिं मणइ । विमलस्स पुबचरियं सबं पि हु जं जहाविसं ॥ ९६
 पंचमिवयसाहयं दिहं तुभेहिं" अज पक्कसं । इयरह विमलस्स करा तथैवत्था कह पु जावंति ॥ ९७
 नंदउ जिणवरधम्मो जस्स फलं एरिसं तुं पक्कसं । जम्मंतरे वि निवमा सुरसुत्तिसुहाईं जायंति ॥ ९८
 राया वि तेण मणिजो कह तुमए एरिसं अकजं तु ? । अवियारिज्ज रहयं दोसु वि लोएस्सु हुहजणयं" ॥ ९९
 जो इच्छइ अत्तसुई सो निवइ इरण वजेइ । बहुपिसुणवयणकुविजो सो मारइ निवमवो वेव ॥ १००
 सोउण इमं राया लज्जाए अक्कज्जे दहं जाभो" । धितइ मग्गेण एयं पावाए वंचिजो कह पु ? ॥ १
 अवियारिज्ज कजं इत्थीवयणेण जो नरो कुमइ । सो होइ हुहावासो जहा अहं संपयं चेव ॥ २
 लउपसरा र्थं महिला नियवसपडियं वियाणितं पुरिसं । इह किंकरं र्थं पायं नचावइ वंगुलीकरियं" ॥ ३
 इव पित्तिज्ज सहो पणमिय विमलस्स जंपए एयं" । खमसु महं दुवरियं अवियारियं जं कयं तुण्ह ॥ १०४

1 B किर । 2 B it is not to be found in B. 3 B वृत्ते वर; C किर । 4-5 B सं भुंजो
 पण्ण । 6 C कण्ठे । 7 B सेडिजा । 8 B उदिकण । 9 B मात्तं । 10 C सुरिये । 11 B C तुजे । 12
 A D तुजे । 13 A ससुई; B सुवई । 14 B भोत्थं । 15 B बहिलाजो । 16 B मणइ । 17 B अ वि ।
 18 B वि । 19 B सुललिजो । 20 B वृत्तं । 21 B वृत्ति । 22 B जलो । 23 B विमलसहस्र । 24 B
 पक्कसो । 25 B तुं । 26 A D पक्कसो । 27 A D उदितं । 28 A स । 29-30 B वृत्ति । 31 B
 किर । 32 A D परिडिजो । 33 A वेव । 34 B रावणं । 35 B लज्जाणं । 36 C लो । 37 C
 लज्जाणं । 38 B C उदिकण । 39 A D उदिकण । 40 B वेव । 41 B बोहणार्थं । 42 B अणुत्ताणं,
 उदिकण इत्ये । 43 B तुभेहिं । 44 C वृत्तं । 45 B D वृत्तं । 46 A D वृत्तं । 47 B जलो । 48 B
 वि । 49 A किर । 50 A व । 51 A D उदिकण । 52 B वृत्तं । 53 B पक्कसो ।

काऊण इत्थिसंघे दितो^१ दाणाइँ सबलोयस्स । तूराण निग्घो(घो)सेण(णं) विमलं सम्माणए सुहु ॥ १०५
 असुरो वि गओ पञ्चा सट्ठणे^२ विम्हिज्जण सघे वि । अह जंपइ सबजणो जिणवरधम्मो अहो रम्मो ॥ ६
 सल्लेण वि सा देवी निच्छूडा बहुविहं च विण्णहेउं^३ । पेइयहरम्मि पत्ता अप्पाणं सवइ पइदियइं ॥ ७
 अम्मक्खाणे दिन्ने एत्थं^४ चियं एरिसाईं दुक्खाइं । परला(लो)ए जं होही तं जाणइ जिणवरो चेव ॥ ८
 विमलेण वि गंतुं जिणवरधवणम्मि सूरिपामूले । बहुलोएण जुएणं गहिया खलु पंचमी पयडा ॥ ९
 सल्लेण वि सह सुइओ सवत्थ वि कारवेईं भवणाइं^५ । विमलो भत्तिसमेओ जिणवरचंदाण रम्माइं ॥ ११०
 पुबकयाणं च तहा पूयं कारेइ सुहु रिद्धीए । सिद्धंतं च सुणेईं^६ संघस्स य पूयणं कुणइ ॥ ११
 धम्मरथाणं^७ ताणं काले बोलेइ केत्तिओ^८ जावं । ताव य सल्लो गहिओ सल्लेणं^९ सुहु तिष्ठेणं ॥ १२
 लोलइ वलइ पलोइइ कंदइ उट्टेइ पडइ मूयीए । आलिंगिज्जण विमलं भणइ कइं आगयं मरणं ? ॥ १३
 यंताइं^{१०} तंताइं सवाइं निप्फलाइं जायाइं^{११} । विमलेणं^{१२} तो^{१३} भणिओ मा सारिंथं ! कायरो होहि^{१४} ॥ १४
 आहार-विहरिकयं फिट्टइ रोगं तु मंत-तंतेहिं । पुबकओ पुण वाही मरणाओ चेव तुट्टेइ ॥ १५
 तम्हा सुमरसु देवं सबं खामेसु पाणिसंघायं । पावेसि जेण सोक्खं^{१५} जं जं इच्छेसि नियमेणं ॥ १६
 विहवो जिणवरधम्मो रोगामावो पिपण संजोगो । अंते समाहिमरणं पाविअइ परंमपुत्तेहिं ॥ १७
 अहिसिचिज्जणं रत्ते^{१६} पुत्तं^{१७} तह अणसणं चं गिण्णहेउं^{१८} । मरिज्जण गओ सल्लो माहिं देवलोयम्मि ॥ १८
 विमलो वि मणे चितइ जाव न एत्थेवं पाविमो मरणं । गिण्हामि ताव दिक्खं निहलणं^{१९} सब्बकम्माणं ॥ १९
 संठाविज्जण तणए दाणं दाऊण किवणं^{२०} मारुणं^{२१} । घोसाविज्जण अमयं पूयं काऊणं जिणभवणे^{२२} ॥ १२०
 अजाहिं समं गंतुं सुणिणो सालस्स नाणकलियस्स । पासे गिण्हइ दिक्खं सीहो इवं सो^{२३} महांसत्तो ॥ २१
 सीहो सीहो सीहसी(सि)यालो इवइ हु सियालसीहो य ।

तह य सियालसियालो चउभेयो दिक्खिओ पुरिसो ॥

२२

उक्किहो इह पडमो तइओ पुण मज्झिमो समक्खाओ । धीय-चउत्था दोच्चि वि होंति अहम्मा इहं लोए ॥ २३
 अइं विहरिज्जण बहुयं विमलो नाऊण मरणकालं च । काऊण तवचरणं संलिहियसरीरयं पञ्चा ॥ २४

दहिज्जण कम्मगहणं^{२४} सुक्कज्जाणगिणा निरत्तसेसं ।

अइज्जणं इहं^{२५} देहं^{२६} सिद्धिपयं पाविओ^{२७} विमलो ॥

२५

निबलक्खाणयमेयं कहियं^{२८} भवियारुं षोहणट्टाए । पलहुयकम्माण मणे निष्ठेयं कुणइ निसुयं च ॥ १२६

इति श्रीमद्देश्वराचार्यविरचिते पञ्चमीमाहात्म्ये विमलाख्यानकं

सप्तमं समाप्तम् ॥

*

1 A D देवो । 2 B सट्ठणं । 3 B सवकं । 4 B विण्णहेणं । 5 A D एत्थं । 6 A D विप ।
 7 B विण्णहराईं । 8 B कारवेईं । 9 B विवाइं । * In place of this stanza, the following is
 found in B:—पुबकयाणं पूयं काराणइ [य] सुहु विविहरिदीए । सिद्धंतणोववाइं सिद्धावए पूवइ वंथं ॥११११
 10 C सुणेईं । 11 B मरिवाण । 12 B जाव च । 13 B सुहेण । 14 B परमसओ । 15 B विण्णहेणं ।
 16 A D मंताइं य । 17 C जावंति । 18 B विमलेण । 19 B तओ । 20 A सारिण ! । 21 B होइ ।
 22 B C विवाए । 23 B D सुक्खं । 24 C ववरं । 25 A D आलिंगिज्जण । 26 B पुत्तं । 27 B रत्ते ।
 28 B it is not to be found in this Ms. 29 B गहेऊणं । 30 A अथेव । 31 B विरत्तिं ।
 32 B विण्णं । C विविणं । 33 B पुहयाणं । 34 B काऊण च । 35 B विण्णं । 36 B अ । 37 B
 it is not to be found in this Ms. 38 B सुणी महा । 39 B इइ । 40 B रात्तिं । 41-43 B
 संठाविज्जणयमेयं । 44 B पाविओ । 45 A D अविं । 46 B सवणं । † B D पञ्चमीमाहात्म्ये
 विमलाख्यानकं सप्तमं समाप्तम्; C इति मद्देश्वरविरचितं सप्तमं विमलाख्यानकं समाप्तम् ॥

८. चरणकहा

पाणीय तहाभावं विमलगयं अक्खियं समासेव । चरणाण तहाभावं धरणगवं अक्खियो एहिं ॥ १
 अवरविदेहे रम्मे जंजुरीवस्स मज्झयारम्मि । नरवइ इव बहुदारा नयरी करवंदिया नाम ॥ २
 कण्णो व सवणजम्मो पडो व परगुत्तगोवओ^१ निव्वं । जसवम्मो^२ तत्थ निवो अंजणतणओ व हरिनाहो ॥ ३
 अत्थोवायणकुसलो निव्वं चिय रायकज्जतल्लिच्छो । तस्स व सरलो नामं सवत्त्वं य उचमो मंती ॥ ४
 इह-परलोवविरुद्धं काउं मित्ताइवंचणं तह य । नरवइरंजणकज्जे दव्वं^५ चिय संचए सो वि^६ ॥ ५
 एयं चं अयाणंतो^७ दोञ्चि वि लोयाइं भाहएँ निव्वं । परकज्जं चिय किज्जइ सव्वपयारेण लोएणं ॥ ६
 ओसंतस्साप्पाणं^८ पावेणं दोग्गाइं हवईं सहला । परपोसणं अकज्जां दोग्गाइगमणं च विहलं^९ च ॥ ७
 लहिज्जण निओइत्तं^{१०} जो र्थं विराहेइ परियणं सयलं । सो पावइ अचिरेणं^{११} वंधण-भरणाइं नियमेणं^{१२} ॥ ८
 न वि अत्थि न वि य होही न वि य गओ को वि सव्वंलोयम्मि । जेण निओयठिएणं निर्व्वेगेहं बहुकयं एत्थ ॥ ९
 लखे वि^{१३} निओइत्ते^{१४} मित्ताइं जो करेइ बहुयाइं । रुडे^{१५} वि नरवइरेदे निच्चाहो तस्सं नियमेणं ॥ १०
 इह-परलोइयकज्जं अहियारी जं करेइ विहवम्मि । तं चिय लग्गाइ हृत्ये इयरह वंदी^{१६} य णरओ य ॥ ११
 तम्हा निओइएहिं कायव्वं उभयलोयं^{१७} अविरुद्धं^{१८} । मोत्तुं रायविरुद्धं वयणाइएहिं निव्वं पि ॥ १२
 तह रक्खइ सो सरलो दव्वं तं चेव सव्वकालं पि । जह लोओ चित्तेइं हरणोवायाइं बहुयाइं ॥ १३
 मंडाराओ एगो रयणाइं चरणलेवमग्गाइं^{१९} । मंडारिओ हरितीं पेसइ देसेसुं अच्चेसुं ॥ १४
 अह अज्जया कयाइं पचंतनिवेण सरलपासम्मि । बहुवत्थरयणहत्थो दूओ संपेसिओ तत्थ ॥ १५
 कयसम्माणो दूओ अप्पेउं पाहुडं पर्यपेइ । सरलस्स वयणमेयं नियसामियकज्जसूयणयं ॥ १६
 मह रज्जं तुहतणयं एयं नाज्जण तह करेज्जासु । जसवम्मो^{२०} मह सययं मित्तो चियं जह ददं होइ ॥ १७
 नइसरिसीं रायाणो निज्जंति महंतएहिं वालेउं^{२१} । हवइ अमच्चायत्तं^{२२} रज्जं जेणेह लोयम्मि ॥ १८
 परमयेणं^{२३} रज्जं होइ महंतार्थं एत्थ लोयंमि । जम्हा सव्वो लोओ तेसिं चिय कुणइ आणत्ति ॥ १९
 गेहिणिरहियं गेहं रज्जं च महंतएहिं परिहीणं । देह-मणाणं दुक्खं करेइ सव्वेसु कज्जेसु ॥ २०
 कण्णद्वारंविहीणं^{२४} बोहित्थं जह जलम्मि डोलेइं । सिइं-महंतर्थरहियं रज्जं पि हु तारिसं होइ ॥ २१
 इय सोज्जणं वयणं सरलो दूयस्स सम्मुहं भणइ । तुह पहुणो नत्थि मयं जाव अहं जीविमो एत्थ ॥ २२
 अच्चं पुच्छामि अहं तुम्हं रयणाइं^{२५} कत्थ एयाइं ? । मह पहुणो चिय गेहे जेणं एयाण अत्थित्तं ॥ २३
 तुम्हं^{२६} चियं नयरीओ^{२७} गयहिं वणिएहिं तत्थ दिच्चाइं । दूएणं परिकहिए सरलो एयं विचित्तेइ ॥ २४
 इच्चारोउं वणिएँ सव्वं पुच्छामि सम्ममाइंहिं । जेण पउत्तिं लहिमो रयणाणं निग्गमस्सेह ॥ २५
 अह पेसिंज्जण दूयं वणियीं इच्चारिज्जण सव्वे वि । तह पुच्छइ सो सरलो जह नायं तेण सव्वं पि ॥ २६

1 B इहिं; C एव । 2 B गोवओ । 3 C चम्मो । 4 B सव्वो । 5 B सव्वस्स । 6 B सव्वं ।
 7 A. D व । 8-9 B चियसवावलो । 10 C बाहिउं । 11 B स्तावा । 12 C अवे । 13 B सव्वं ।
 14 B सव्वं । 15 A. D निओवचं । 16 B व । 17 B अदरेणं । 18 C निववाइं । 19 A. D लो व ।
 20 C (५) चिय । 21 A. D it is missing in these Mss. । 22 A. D निओइत्ते । 23 A वदे ।
 24 B वरिच । 25 B वंधो; C वंधा । 26 A अमच्चाय; B सव्वहा चि । 27 A. D अमच्चाय । 28 B C
 चम्माइं । 29 B इरेया । 30 A. D अच्चेसु । 31 A. D वेसेसु । 32 C अलसम्मो । 33 A. D चिय ।
 34 B सारिचरि । 35 B कोलेओ; C बाडेउं । 36 B अमच्चायचं । 37 B परमयेण च । 38 B अमच्चाय ।
 39 B कज्जवक्का । 40 C चिय । 41 C कोकेइ । 42 B सिद्धि । 43 B अदवत्थ । 44 A सव्वहा ।
 45 A. D तुम्ह । 46 A. D चिय । 47 B वरिचइ । 48 C अदवत्थ । 49 C वणिओ ।

मंडारियस्स नाउं चरणोहिं रयणनिग्गमं सरलो । कुविओ चलयच्छेयं करेइ जणण पववत्तं ॥ २७
 अह मरिउणं सरलो ममिउणं नरय-तिरियजोपीसु । लहियण चरणकेयं सव्वस्य वि कुविसओं वहुहा ॥२८
 मणिवइए गुणवणिओ सिरिया नामेण मारिया तस्स । वीरो पुत्तो जाओ कमेण सो सरलवीओ उ ॥ २९
 तस्स य आवुलाओ तत्ते दुद्धम्मि पडिय सहसं ति । दोसि वि पाया द्दहा सडिपीहिं य पंगुलो जाओ ॥३०
 ममहंतो पइदियहं पंगुलो तत्थ चेव नयरीए । जाओ जोडणवंतो कमेण सो पुज्जोएयं ॥ ३१
 ताव य तप्पिउमाया समणो नाणी य आगओं तत्थं । उवसमलद्धिसमेओ चेइयमवणम्मि उवविट्ठो ॥३२
 पंगू वि अणेण समं पणमिय गंतूण तं मुणिसुहाओं । पंचमिफलकित्तणयं सुणेइ सो सुहु निविट्ठो ॥ ३३
 म्भोज्जा बहुपयारं पंचमिफलवत्तणम्मि गयचित्तो । सिग्गह्मुणिओ मूले पंगू सिरिपंचमी तइया ॥ ३४
 पुत्ते वयम्मि पच्छा कालकमेणं करेइ उज्जवणं । चित्तइ मणेण एयं चलणाभावेण निविट्ठो ॥ ३५
 जइ सव्वं किर एयं पंचमिकरणाओं इच्छियं होइ । तो चरणविणासो वि हु तहमावो चेव मे होव्वा ॥३६
 एयं काउण मणे मरिउणं एत्थ मरहमज्जम्मि । कुसुमपुरे नरवइणो कोसलनामस्स मेहम्मि ॥ ३७
 वरणीएणं वणवईएणं वरणो नामेण सो सुओ जाओ । वहुइ वड्डियतेओं विणयाइसमच्चिओ सुहओ ॥ ३८
 अत्ता वि देवमइया कोसलनिवमारिया तथा आसि । तीसे य सुओ महणो अणुजेट्ठो वरणकुमरस्स ॥ ३९
 वरणो महणो दो वि हु अन्नोन्नं सुहु नेहपडिबद्धा । सव्वं पि हु करणीयं कुणंति ते एगचित्तेणं ॥ ४०
 वयण-पणामाईयं दोणं वि मायाण दो वि ते पुत्ता । कुणंति मत्तिजुत्ता पइदियहं तत्तवुद्धीएणं ॥ ४१
 उच्चियं चिय होइ इमं जणणीए पूयणं तु संसारे । तीए समाणो जेणं न हु अन्नो हियकरो तेणं ॥४२
 गम्भट्टिं वि तणए माया चित्तेण आउला होई । तवुद्धिरक्खणस्यं सुहु उवाए वि चित्तेइ ॥ ४३
 बालसे वि हु निव्वं रोगाइनिवारणाय मोहेणं । ओसह-तिस-भुक्खाओ सहंति जत्तेण मायाओ ॥ ४४
 बालाणं फेहंती असुईमाईणि कुच्छणिज्जाइं । सकयस्यं चिय मच्चइ जणणी अप्पाणयं सुहु ॥ ४५
 जइ जइ वहुइ तणओ तह तह जणणीए वट्ट(इ)ए नेहो । तणयाणं पुण थोवो ताणं उवरिम्मि सो होइ ॥४६
 आगम्माओ वुहओ जइ वि हु तारुत्तनासओ तह य । तह वि हु तणओ इट्ठो जुवईणं होइ पयईए ॥ ४७
 माया-पिई-गुरुणं उवयारो नेय तीरए काउं । विहवेण सरीरेण वि किं वहुणा एत्थ मणिएणं ॥४८
 वरण-महणाण दोणं वि जिणवरधम्मम्मि सुहु रत्ताणं । ईसाए विमुक्खाणं कइवयवरिसाभिं वोळित्ति ॥४९
 अहियइम्मि पत्ते कोसलराया वि लोयपववत्तं । जुवरजे गुणजुत्तं वरणं अहिसिंचए तुट्ठो ॥ ५०
 अहिसिंचं जुवरजे वरणं सोऊव जणवओ सव्वो । वयणं जंपइ एयं अज्ज सणाहा इहं पुहई ॥ ५१
 महणजणणीए हियए चिंता अइदारुणा इमा जाया । मह तणयस्स न रज्जं सुविणे हु अत्थि मत्ते हं ॥५२
 जेणं सव्वोचरे वि हु रज्जं न हूं चित्तयंति नरवइणो । मुत्तूणं नियतणयं किं पुण सावत्तं अणुएं ? ॥ ५३
 कावणवसेण वरणो मच्चं तणयंमि वलई नेहेण । मा कुणउ एस रुद्धो हिंयं रज्जस्स कजम्मि ॥ ५४
 उववारेणं मारइ सत्तुं ओ होइ जाणओं ओए । उवयारमयाण जओ पुण उट्ठाणं कुटं नत्थि ॥ ५५

1. B *निग्गमो । 2. A D वरणं 3. B कुविसओ । 4. A C मुणिवइए । 5. A वीरो । 6. B सरलो वि ।
 7. B *उत्तरेणं व । 8. B *जोणेणं । 9-10. B समागओ । 11. B एत्थ । 12-13. B कुविसओं जइ ।
 14. C उज्जवणं । 15. C जइ । 16. B वरिणीए ; C वणवइए । 17. C वरणीए । 18. C *पेही । 19. B
 वीरो । 20. A D *जुवईए । 21. A C D जेणं । 22. B *मइ । 23. B वि हु । 24. C सुहु । 25. B
 जोहो । 26. A *जोओ । 27. B वुहओ । 28. A D *विट्ठो । 29. A D *गुरुणं ; C *गुरुवणं । 30. A
 व । 31. B दोसि । 32. B इत्ताव ; C इत्ताइ । 33. B *वरिसाई । 34. C जुवरजे । 35. C जुवरजे ।
 36. A व । 37. B C वंति । 38. B सावत्तं । 39. B अणुए । 40. A वणवदि । 41. B ववणे ; C D
 ववइ । 42. A D विव । 43. B वणव । 44. C जोओ ।

काएण इमिच्चं तो इण्हं वं सो चेव दिव्वोएणं । उवयारेणं पइओ इत्थं वि न चाएण निववा ॥ ५६
 सयसयान मेहो कलविहूणो न एत्थ नियमेण । जलं-अणलाणं संगो न हु होइ अणंतरो जेणं ॥ ५७
 यह तणओ वि मणेणं तह महिओ कवड-नेहकलिणं। जह सुविणे वि न चित्तइ मण्यं पि हु मंगुलनिमस्स ५८
 केणावि उणाएणं धरणं मारेमि जह वि अजाया । नियमा मरेज नेहीं महणो वि हु धरण विरोहेण ॥ ५९
 एयाणं च विओए राया वि मरेज एत्थ नियमेण । *तं चिय फिट्टइ नियमा जं लमं नवर पिण्णए ॥ ६०
 तम्हां तं चियं करिमो जेणं वाही इमस्स इह होइ । एवं कयम्मि नियमा मह पुत्तो राजओ होइ ॥ ६१
 इय चित्तिज्जण ताएँ कारेउं जोगपाणहीयाओ । रयणविचित्ताओ दं फंसेणं चरणनिहणाओ ॥ ६२
 इहारेउं धरणं पण्णइ सा पुत्त ! मज्ज एयाओ । केणं वि अजाएणं नरेण होवणिय दिव्वो ॥ ६३
 तस्स य तुट्ठाएँ मए भुंजाविय अंगलित्तयं दिच्चं । दीणाराण य लक्खं दिच्चं तह अस्सणुवळं च ॥ ६४
 एयाओ मए पुत्तय ! तुम्हं चलणाण सोहजणयाओ । अजंगाओ तहं चियं धरियाओ सुहु जत्तेणं ॥ ६५
 अजं वि पुत्त ! मज्जं जं किं चिं वि अत्थि गेहमज्जम्मि । लट्ठयरं मणइहं तं तुहँ दाऊण इच्छामि ॥ ६६
 मायाएँ एस पर्यइ जं कत्थइ पावइ मणोणं तु । तं सच्चं तणयकए संचइ दूरे वि निवसंती ॥ ६७
 अजं च पुत्त ! लोए सिंगारो विद्धयाण हसणिओ ॥ तेण इमाणं तुम्हं परिमोओ जुजए काउं ॥ ६८
 धरणो वि मणइ माए ! किं पडिवजाविण्णं बहुएणं ? । तुम्हं अम्हाणं गेण्हेउं जुजए जेण ॥ ६९
 सुहु वित्तिजाण जओ तणयाणं भोयणेहिं बहुएहिं । मायाकवलेण विणा निज्जाणं नेयं हिययम्मि ॥ ७०
 परिहेऊणं ताओ जाव य धरणो धरम्मि संपत्तो । ताव यं वृत्तिं विलीणं दोच्चि वि चल्पा उ जोएणं ॥ ७१
 रायाइओ लोओ मिलिओ सहस ति विन्धिओ हियए । दुक्खत्तो मणइ इमं किं एयं दाऊणं जायं ? ॥ ७२
 दिदीदोसो एसो मणइ जणो नत्थि एत्थ संदेहो । एरिसियाओ जेणं पाणहियाओ न दीसंति ॥ ७३
 देवमइएँ वि मणियं मज्जं दोसेण पावकम्माए । अइदाऊणं महंतं वसणं धरणस्स संजायं ॥ ७४
 अजो वि जणो मणिही ईसाए एरिसं कयमणाए । ता पज्जालह जलणं जेणाहं पविसिमो तत्थ ॥ ७५
 उवयारत्थं पि कयं जायं अइसस्सें कारणं मज्जं । संती वि करंताणं वेवालो उट्टएँ अहवा ॥ ७६
 अह धरणो मणइ तयं अंवे ! मा एरिसं पर्यपेसुं । दुप्पुत्तो हवइ जओ कह वि दुमयीं ण लोयम्मि ॥ ७७
 पुबुच्चियं च पावइ सओ वि हु माएँ ! एत्थ लोयम्मि । अइस्स देह दोसं जो होइ अयाणओ सुहु ॥ ७८
 धरणाइएहिं एवं मरणाओ नियत्तियाएँ ताए वि । पाणहियाओ लेउं पक्खित्ता जलणमज्जम्मि ॥ ७९
 मारेउं मरइ सयं वसणं दाऊण रोयएँ अलियं । इत्थी कवडेण जुया तं नत्थि ह जं न विरण्णं ॥ ८०
 इत्थीवीसासेणं वसणं पावेइ नियमओ पुरिसो । चलचित्ता दयरहिया साहसकलिया य जेणेसा ॥ ८१
 अलियं पि सच्चतुळं जंपंती कवडसंजुया इत्थी । विउसाण वि हिययाइं रजेई किमिह अणेसिं ? ॥ ८२

1 C इण्हं ; 2 it is not to be found in this Ms. 3 B C *सिद्धीणाण । 4 B C it is not found in these Ms. 5 B अणलं । 6 B *अजायं । 7 B अणंतरो । 8 B जेणं । 9 B अणंतं । 10 B दूरो । * The whole latter half is to be found thus in C:— एवं च एत्थ फिट्टइ जं निर लमं च पिण्णए । 11 B चत्ता । 12 B जं । 13-14 B चियं करिमो । 15 B तीए । 16 ACD केना । 17 A C D अजाएणं । 18-20 B अजंगाओ विचं । 21 C पि । 22 B तह । 23 C पावइ । 24 A D हसणिओ । 25 A D तुम्हं । 26 A पडिवजाविण्णं ; B पडिवजाए दत्थ । 27 B बहुएणं । 28 B तुम्हं । 29 B न विण्णुं । 30 B होइ । 31-32 B इत्थि । 33 B विलीणो । 34 B जोएणं । 35 B सयं वि रायं । 36 B लोओ । 37 B पविसियाओ । 38 B देवमइयाए । 39 B मणइ । 40 B जणो । 41 C अयत्तस्स । 42 B सज्ज । 43 B वृत्तिओ । 44 C इमं । 45 C पर्यपेइ । 46 A C D हु माया । 47 B अयाणओ । 48 B पाणहियाओ । 49 A D रोयए । 50 A D अलियं । 51 B विरण्णं । 52 B दूरो ।

मण्डित्वां वि जायं दोसो वि हु अवणिओ^१ मए ताव । देवमई^२ अइतुइ नियगेहं पाविया पञ्जा^३ ॥८३
 धरणी वि मणे चित्तइ अस्स पहावेणं पावियं रज्जं । तं जइ सुकयं सच्चं ता चळणा हंतु अचिरेण ॥ ८४
 तं नत्थि जं न सिज्जइ पुत्तेहिं समन्नियारणं जीवाणं^४ । तेणं चिय पुत्ताइं करेति जाणंतया निच्चं ॥ ८५
 हियाए वि जं न मायइ जं न वि जुत्तीहिं घट्टइ लोयम्मि । दूरं जं च असज्जं तं पि हु पुत्तेहिं संपट्टइ ॥ ८६
 इय चित्तिज्जं बहुयं कुणइ मणे निच्छियं^५ इमं धरणो । जाव न जाया चळणा ताव न सुंजामि असणीयं^६ ॥८७
 निच्छयरहियाणं जणे कज्जं न हु सिज्जए अणूयं पि । निच्छयजुत्तारणं पुणो गरुयं पि हु सिज्जए कज्जं^७ ॥८८
 कइवयदिवसेहिं तओ आउट्टा रायदेवया अहियं । भूमीसयणम्मि ठियं धरणं पइ जंपए एयं ॥ ८९
 कीस तुमं आदओ ? तुट्टा इं पुत्त ! तुज्ज सत्तेणं । तुह पाया संजाया अच्चं पि य भणसु जं कज्जं^८ ॥९०
 धरणेण वि सा मणिया कुणसु पसायं करेसु मह एयं । काउसि तुमं वरसामिणि ! कीस पसत्ता महं तं सि ? ॥९१
 किं उवचिओ^९ दिओ एस वरो अहव इयरहा चेव ? पाया वि^{१०} मज्ज नट्टा केण वं दोसेण सहस सि ? ॥९२
 कुल्लेवया तवाहं नियओ साहम्मिओ^{११} यं तं^{१२} मज्ज । सत्तेण य परिकलियो^{१३} तेण पसत्ता अहं तुज्ज ॥९३
 उवचिओ^{१४} चेव तए एस वरो पंचमीए माहप्पी । तेण न किलिट्टकम्मो निमित्तमेसं^{१५} अहं एत्थ ॥ ९४
 तुह असुहकम्मपरिपेरियाए कवेडेण देवमइयाए । जोगियपाणहियाहिं चरणाण विणासणं जायं ॥ ९५
 परिपुच्छिज्जं धरणं कहिज्जं कोसलस्स सच्चं पि । नियठाणं संपत्ता कुल्लेदेवी रयणिविरमम्मि ॥ ९६
 अह जायम्मि पहाए दहुं धरणस्स चरणसम्भावं । लोओ विम्वहयमरिओ अहिययो^{१६} मिलिओ^{१७} कोट्टेणं^{१८} ॥९७
 जणमज्जगओ^{१९} धरणो जंपइ लोयाण बोहणनिमित्तं^{२०} । वयणं मणाभिरामं सुइसुहजणयं च सत्ताणं^{२१} ॥ ९८
 कइ नं सुओ^{२२} जिणधम्मो अस्स पभावेण एरिसं कज्जं^{२३} ? । पच्चक्खं चिय जायं देवाण वि तोससंजणयं ॥ ९९
 विरिपंचमीवैलेणं^{२४} सच्चं पि हु पावियं मए एयं^{२५} । पुणरवि करेमि तं चिय पच्चक्खं दिट्ठिपच्चइयं ॥ १००
 बहुएहिं समं गहियीं पुणरवि धरणेण पंचमी तइया । गंतूणं जिणभवणे सूरीणं पायमूलम्मि ॥ १
 कोसलनरवइणा वि हु पूयं काउण जिणवरिदाणं । रइयं वट्ठावणयं दिवसाणं जाव मासं तु ॥ २
 विसे वट्ठावणए दिसे दाणम्मि बहुपयारम्मि । देवमई पट्टविया पिउगेहे विनडिउं^{२६} बहुहीं ॥ ३
 अच्चदिवहम्मि राया धरणं अहिसिचिज्जं नियरजे । जुवरीजे पुण महणं दिक्खं जिणदेसियं लेइ ॥ ४
 धरण-मइणारणं दोणं वि रज्जसिरिं तत्थ सुंजमाणं । वच्चइ कालो बहुओ कलियाणं धूय-पुत्तेहिं ॥ ५
 देवमइया वि तत्तो अट्ट-दुह-ट्टेहिं संजुया पावा । मरिज्जं उववत्ता अइरुदा वाणमंतरिया ॥ ६
 कोसलमुग्धिं च दहुं एगंते ज्ञाणसंठियं संतं^{२७} । चित्तइ रोसाविट्ठा इग्धिं^{२८} विनडेसि एयं पि ॥ ७
 पायेण इमेव अहं विनडेउं सच्चलोयपच्चक्खं । नीसारिया अयंहे निदयइयएण रुडेण ॥ ८
 अणमिय निययं दोसं मुणिओ उवारिं करेइ सा रोसं । अहवा पाएण जणो एरिसओ चेव संसारे ॥ ९
 काउं वणवइरुयं^{२९} आगंतुं कोसलस्स पामूले । भणइ रुयंती एयं पुत्तेहिं निसारिया अहयं ॥ ११०
 अणुकुल्ल-इपरेहिं उवसग्गेहिं न सक्किओ जाव । खोहेउं^{३०} मुणिवसहो^{३१} ताव य खग्गेण सो छिओ ॥ ११

1 B अवणितो । 2 B देवमयी । 3 B पभावेण । 4 B समन्नियत्त । 5 B कोयम्मि । 6 B कुत्तिरे ।
 7 A सिच्छियं । 8 B असणाइ । 9 A सिच्छियं । 10 B सहियाण । 11 C एयं । 12 B किं वि । 13
 B उवचिओ । 14 A व । 15 B व । 16 B साहम्मिओ । 17 B it is not to be found in this
 Ms. 18 B तुमं । 19 B परिकलियो । 20 A उवचिओ । 21 B माहप्यं । 22 B मज्जं । 23 B
 कोयिओ । 24 B पमाए । 25 B it is not in this Ms. 26 C सिच्छियं । 27 B कोट्टेणं ; C कुट्टेणं ।
 28 B मणो । 29 B इयाए । 30 B कोराणं । 31 B न । 32 B सुहो । 33 B जायं । 34 B उवचिओ ।
 35 B उवचिओ । 36 B एयं । 37 B विट्ठिं । 38 B धरिया । 39 B विम्वहियं । 40 B बहुयं । 41 C उवचिओ ।
 42 B मइयणं । 43 A दोषि । 44 C सा वि । 45 A एहिं । 46 A कज्जं । 47 B D कोट्टेणं 48 B अज्जो ।

अद्विवासितस्स इहं खीमे कम्ममिं कोसलमुजिस्सं । जायं केवलनामं निधानं तद्द व सइस ति ॥ १२
 अद्विवासितस्स नभरे केवलनामी दिवायरं नाम । दहूण समोसरियं धरणो महणो व वंदति ॥ १३
 नारय-तिरिय-नराउ-भरमवाण जं कारणं इहं किं पि । तं सव्वं चियं तेणं कहियं भोएहिं संसुत्तं ॥ १४
 *रोहेयं नरयगई अट्टेणं तिरियसंभवो होइ । मज्झिमगुणेहिं मणुया धम्मेषं देवजाईओ ॥ १५
 सुक्कम्भाणेण पुणो सिद्धिगई होइ कम्मरहियम्भं । संखेवेणं कहियं मए वि गइकारणं एयं ॥ १६
 कोसलचरियं सोउं केवलिवयणाओं धरण-महणेहिं । अईनिच्चिन्नमणेहिं गंतूणं निययवेहेसु ॥ १७
 दाऊम विविहदाणं काऊणं जिणवरारणं पूयं च । खामेऊणं लोयं रत्तं दाऊणं तणयाणं ॥ १८
 गंतूणं जिमिदघरे ११ वंदित्ता जिणवराणं पिंवाइं । उवविसिय ताणं पुरओ १२ पढंति गाहाणं पुयलं च ॥ १९

जय सत्ततदेसय ! जय सामिव ! पुत्र-भावपरिहीण ! ।

जय असरीर ! निरामय ! जय जिणवर ! पवरनामहु ! ॥

१२०

तुम्ह पसाएण म्हां दिक्खामहणं च तद्द व निधानं १३ । आमरणंतं जायउ समाहिमरणं च अंतम्मि ॥ २१
 अह उट्टिऊण तत्तो वंदित्ता मुणिवरं महासत्तं । गिण्हंति दो वि दिक्खं निच्चिन्ना भवकडिस्सओ ॥ २२
 विहरंता यं कमेणं पत्ता सत्तुंजयमिं गिरिपवरे । संलिहिऊणं देहं अणसणयं तत्थ पडिबवो ॥ २३
 चइऊण देहगोसिं १४ तोडेउं कम्मबंधणं निचिडं । दुग्गं भयंपैरिहीणं सिवनयरिं १५ पाषिया दोवि ॥ २४
 धरणक्खाणयमेयं सोऊणं जो कोइ पंचमियं । सो नर-सुरसोक्खाइं मुंजेउं १६ लहइ मोक्खं १७ पिं ॥ २५

इति श्रीमहेश्वराचार्यविरचिते पञ्चमीमाहात्म्ये धरणाख्यानकं
 अष्टमं समासम् ॥

*

९. देवीकथा ।

धरणस्स कहा कहिया धरणतद्दार्मीकसंजुया जाविं । अञ्चितहाभावजुयं देवीए अन्निस्समो एण्ह ॥ १
 रामकहेव ससीओ ११ कामिणिहियओ १२ व पुरिसवद्दासो । कंतारो व ससाही उत्तरदेसो इहं अत्थि ॥ २
 तत्थ यं पुहवीतिलया देवत्थाणी व जंतउंसिया । अत्थि पुरी अइरम्मा तक्खसिला नाम विक्खाया ॥ ३
 अयलो व बहुपहाओ राया नामेण सीयलो तत्थ । पिसुणो व पयडबलिया संतिमई भारिया तस्स ॥ ४
 ईसावसेण तीए सेससवत्तीण तत्थ ओएणं । अञ्ठीणं निम्महणं निहयहिययाए निम्मवियं ॥ ५
 पडिबजावइ एवं १३ तुम्हं वसणेण मज्झ वहिणीओ । निहा वि णडुपाया दूरे चिय मुक्खमारियां ॥ ६
 असणार्थं ताणं पइदियहं देइ अप्पभां चेव । ण्हावइ मलइ विलेवइ नियदोसनिवारणद्वार ॥ ७
 दहूण तीए चरियं राया विणयण रंजिओ सुहु । सवेसु वि कजेसुं तं चिय अग्गेसरिं १४ कुणइ ॥ ८
 सुहकवरएण वओ १५ नयणविहूयाव दंसणं पढं । परिहरियं सययं जसेमं बुद्धिकल्पियं ॥ ९

1-2 B धरणतद्दार्मीकसंजुया । 3 C पि हु । * The following first half is found in B:—
 अग्गेयं सिहियगई रोहेयं होसि नरवहुक्खाइं । 4 B कोमो पि । † B केवलनाणेण सात्तपडुवाइं । 5 B *नव-
 वास । 6 B सइ । 7 C *तद्द । 8 B सव्वं । 9 B च पुवाण । 10 B दाऊण । 11 B *दूरे । 12 B
 पुरओ । 13 C निचिदघरे । 14 B *अविहालो; C *कुचिहाओ । 15 A ण । 16 A अणुजयमि । 17 B
 C पडिबवं । 18 A D *कुचि । 19 C भव । 20 B सिद्धिपुरी । 21 B ओएणं । 22-23 B नेव्याणं ।
 † B D पंचमीकथासंजुयं धरणाख्यानकम् १; C *विरचितं पञ्चमीकथासंजुयं धरणम् १ । 24 A D *अहा ।
 25 A D वाव । 26 C देवीओ । 27 C सहीओ । 28 B शिवं । 29 B व । 30 A D पि । 31 A
 *ओक्खिया । 32 C ववं । 33 C *अर्द्धं । 34 A अण्णो । 35 B C अविहरिं । 36 B अणो ।

अंधो कुडी कंठु विन्नोडो विन्नकल-नासो वं । पडमं चिव चलिणं वञ्जेवत्ता पयसेणं ॥ १०
 तुडे' पडिपुंजणे निम्मलवसणे वं इट्टमणिए य । दिडे य कज्जसिद्धी नियमा पुरिसाए होइ ॥ ११
 संभो व अंधएहिं हरइ वलं नियमओ मणुस्साणं । सञ्चारं पि महाणं अंधमहो दाक्खो जेणं ॥ १२
 इय चित्तिज्जप राधा ताए चिय संगमं कुणइ पायं । सा वि मणे परितुट्ठा मज्झइ अण्णाणयं केमं ॥ १३
 पावं पि हु काज्जणं वंचेउं मित्तमाइयं तह य । अच्चाणे' महुनेहो' होइ दहं पावकलिपाणं ॥ १४
 प्रावेणं' जा लच्छी लच्छिनिर्हा' चेव सा अहं मत्ते । परिणामे दुहज्जणया भुत्तं च विसुइयाहेउं ॥ १५
 स चिय मज्झइ लच्छी दोसु वि लोयसु जा सुहं जणइ । नियमित्तं वंजुमोजा इयरा पुण काममित्तेणं ॥ १६
 भोत्तुणं विसयसुहं संतिमई अह कमेण भरिज्जणं । नारय-तिरियमईसुं अंधत्तं पावए दुहिवा ॥ १७
 इह चेव भरहवासे चंदउरे वउल्लेसेट्टिचरिणीए । संतिमईए जीवो उववन्नो धूयमावेणं ॥ १८
 नामेणं इंदुमईयां तीएँ सही आसि पडमिया नाम । सा वि य सावयधूया जिणवरमयरंजियमईया ॥ १९
 उववासइ पंचमियं वंदइ विवाइँ जिणवारिदाणं । पत्तार्णं देइ दाणं अणुदियइ सुणइ धम्मकइ ॥ २०
 उवरोहेणं तीए इंदुमईया वि जाइ जिणमैवणे । कुणइ पणामाईयं जिणवरमईमं एमेव ॥ २१
 उवरोहेणं लोभो कुणइ बहु' नवरि एत्थ पाएणं । परमत्थठियार्णं जओ सीयत्ति हु सब्बज्जाइ ॥ २२
 निरवेक्खया जईमं वि' कालाइविभागओ' इहं भणिया । सेसाणं पुण कज्जे जुज्झइ सावेक्खया चेव ॥ २३
 असमत्थो वि हु जायइ कालवसेणं समत्थओ जेणं । निरवेक्खवाण जुज्झइ काज्जणं तेण लोयमिं ॥ २४
 जाए पाणिग्गहणे दोणइ वि कुमरीण ताण कालेणं । इंदुमईए नयणा केण वि दोसेण निच्छूहा ॥ २५
 अह पडमियाए भणियं वहिणि ! इमं' तुज्झ संतियं नूणं । उरिच्चं अहरोइं जम्मंतरसंचियं' कम्मं ॥ २६
 संतं पि जेण कम्मं देइ फलं सब्बजीवरासीणं । दहं खेत्तं कालं भवं च भावं च संपप्य ॥ २७
 जम्मंतरमिं कस्स वि दिच्चं अंधत्तणं तए सुयणुं । तस्स फलं नूणमिणं एहिं' संपावियं तुमए ॥ २८
 अं पि हु कीरइ केण वि कस्स वि' जीवस्स दुक्खमिह लोए ।
 तं पि हु किर पाविज्झइ एत्थं जहञ्जेण दसगुणियं ॥ २९
 कम्मं च पुवरइयं अणुमवियच्चं च नियमओ चेव' । तवसा वा सोसिज्जाइँ केण वि पुजेहिं कलिणं ॥ ३०
 तम्हा तुमं' पि' वहिणी ! मावेणं लेहूँ पंचमी महइ । जम्मंतरे वि जेणं अंधत्तं द्रओ जाइ ॥ ३१
 तववणेचं ताएँ महिया सिरिपंचमी विहाणेणं । गंतूण जिणिदचरे मावेणं दुक्खमीयाए ॥ ३२
 अइविसयासत्ताण वि दुक्खेहिं विडंविवाण जीवाणं । धम्ममि मई जायइ गुरुकम्मं पाणिजं भोत्तुं ॥ ३३
 गुरुकम्मया जेण इहं वाहिजंता पि तिक्खहुक्खेहिं । अहियवरं पावं चिय कुमंति तं' अट्ट-रोदेहिं' ॥ ३४
 अहं रोइ' ज्ञायं नियमा पावाण होइ' कारणयं' । तेणं चिव विउसज्जणो एएसिं वज्जणं कुणइ ॥ ३५
 चित्तेणं चिव वंचइ पुच्चं पावं च जीवसंचाओ' । उवचोयवञ्जियाणं येवं चिव वंचणं जेणं ॥ ३६
 पडमं वि हु पइदियइ इंदुमईए जिणिदधम्ममि । कुणइ चिरत्तं तइया देसण-दारप्पयारेहिं' ॥ ३७
 इंदुमइया वि पच्छा जिणवरधम्ममि निबला जाया । काज्जण इमं हियए मित्ते न हु वंचओ' होइ ॥ ३८

1 C वं । 2 A हेडे, D दिडे । 3 C परि' । 4 B इ । 5 B अच्चाणो । 6 B 'नामो । 7 B पडिउं ।
 8 B 'मिया । 9 B 'जेस' । 10 B 'जेसेण । 11 B वचक' । 12 C नामेणं । 13 A C इंदुमई । 14 B
 वाहूय । 15 A जिणवर' । 16 B 'विवाण । 17 A D कहुं । 18 C 'विवाण । 19-20 A D जीव' ।
 21 A D 'विहाणओ । 22 A D व जणे वि, C विउसेहिं । 23 C मई । 24 B 'संतियं । 25 B 'जेसि ।
 26 A कुणइ । 27 B इहिं । 28 A व । 29 B इत्थ । 30 B जेण । 31 B 'सोसिज्झइ । 32 A D कुणइ ।
 33 A वि । 34 A वेहु । 35 B तीए । 36 C हे । 37 B 'जेव' । 38 B वं । 39 B कलणं । 40 B
 होइ । 41 B 'वंचाओ । 42 B जेण । 43 B वचओ । 44 B 'वचारेण । 45 B वंचिओ ।

पुत्रमि वर चित्तं इदुर्गै उज्जयीव एषम । नयणाई होतु मच्छं अन्नमवे सन्नवहियाई ॥ ३९
 नयणाने वंमसे सन्नं वि हु चंगयं इहं अंगं । मुह-वर्षसहिमाए अन्नार्ण वि मलिमा जेणं ॥ ४०
 अन्नोप नरो बद्धो ह्येव कयाइ दिश्वोएणं । दिडीए पुण बद्धो सययं पि न कुइइ कया वि ॥ ४१
 सन्नान वि दूर्णं दिहि विच एत्थ दूया निउणा । इडा-उण्डिहियायं जेणं सा चेव बजेई ॥ ४२
 जं नयणान न भावइ हिययं दूरेण तं फुडं चयइ । तेणं विच नयणार्णं माहय्यं सन्नकमेसु ॥ ४३
 अइ अन्नया कयाई इहईं भरहस्स मज्झखंडम्मि । अहिउत्तनामियाए नयरीए माहवनिवस्स ॥ ४४
 लीलावइपरिणीए मरिउणं कम्मपरिणइवसेणं । इदुर्गैए जीवो उववन्नो कुच्छिमज्झम्मि ॥ ४५
 पडिपुत्तेसु दिजेसुं सोहणलगम्मि संपवत्तम्मिं । उत्तसंकमयवन्ना जाया तीसे सुहा कन्ना ॥ ४६
 जायाए जेण तइया दिप्पइ सन्नो वि जभवन्नो ताणं । देवि त्ति नाम तीसे ठविचं जणणीए तेजेव ॥ ४७
 वहुंतीए तीए वहुइ तासन्नयं सलावन्नं^१ । तरुणार्णं तावकरं अणंगसत्थं व अंगमयं^२ ॥ ४८
 सीसे वि तीए चरिया मिट्ठि^३ विथं ठंति केसया निचं । अहवा कसिणसहायां पटुणो दिट्ठि विचञ्चति ॥४९
 सरलो वि कुडिलरूवो तीए निडालम्मि कुडिलसंचाओ।अहवा अलियपसंगे सरला वि हु कुडिल्या होति^४ ॥५०
 किन्हाओ कुडिलाओ मसुहाओ दे^५ वि^६ तीए^७ रायंति । लोयणवाणजुयाओ^८ मयणस्स व चावलहीओ^९
 सवणंतं पत्ताई निम्मल-कसिणाईं^{१०} तीए^{११} नयणाईं । विउसाणं व मणाइं कस्स वं हिययं न मोहंति^{१२} ? ॥५२
 किं वन्निएण बहुणा ? सन्नं पि हु तीए अंगसंठाणं । इयरतच्छणीण दिट्ठं मसिवट्ठं देइ वयणेसुं ॥ ५३
 कुलकमवसेण तीए धम्मो वि हु जिणमओ मओ निचं । नर-सुरसुहसजणओ भोक्खस्स पसाहओ^{१३} तह या^{१४}
 कुलकमओ वि हु पत्तो मेत्थिहजईं दोससंजुओ धम्मो । दालिइं पिव दुइओ कलिउणं विठसलोएणं ॥ ५५
 पउमा वि समाहीए मरिउणं लच्छिसुंदरो देवो । माहिदे वरकप्पे उववन्नो पुत्रजोएणं ॥ ५६
 ओहिआपवसेणं देवि दहूण पेहवसवत्ती । सो सहसा संपत्तो अहिउत्तं रयणिसमयम्मि ॥ ५७
 इदुर्गैए रूवं काउणं नयणवज्जियं तत्थ । पउमी^{१५} कट्ठियं-कलियं दंसेईं ण्णत्ति गायंती^{१६} ॥ ५८
 जम्मंतरचरियाइं जह जह गावंति ताणो^{१७} जुवईओ । तह तह देवीहिययं करुणाए समाउळं जायं ॥ ५९
 दहूणं वि^{१८} जुवईओ रुयमाणं विठजणं पि सहस ति । कुञ्चति असुवायं जाईए पवववसेणं ॥ ६०
 अइ जावम्मि पहाईं दहुं^{१९} रूवं^{२०} वं ताणं सी देवी^{२१} । ठाणं जाइं^{२२} कन्नं^{२३} सन्नं पि हु पुच्छईं कमेथं ॥६१
 ताहिं^{२४} वि सन्नं कहियं जं जहवत्तं च अन्नजम्मम्मि । तं सोउं देवीए जायं जाईए संसरणं^{२५} ॥ ६२
 अइ मुच्छिउण सहसा निवहीया आसणाओ मूमीए । पच्छा सयाईया दुइचित्ता तत्थ सम्मिल्लिया ॥ ६३
 सल्लिलेणं अनिलेणं आसत्था उच्छिउण सा देवी । आलिगिउण पउमीं दुइया अइनिम्मरं स्याईं ॥ ६४
 अवला पाळा नीया हुक्खं सूरएण उवसमं नेति^{२६} । तच्चिरहियाण ताणं मरणं चियं जायए जेणं ॥ ६५
 संविकिउणं ताओ उवविसिउं आसणेसु सन्नं वि । अहियं विन्दिवाचित्ता पुच्छंति यं कारणं तत्थ ॥ ६६

1 B उज्जयीव । 2 A होति, D हुइ । 3 B 'हुइ' । 4 A C पत्ताय । 5 B 'विचानं' । 6 A D
 निवेइ । 7 B इवेव । 8 B जीव । 9 B उपरम्मि । 10 B सुइदिणे वेव । 11 B उल्ल' । 12 C जाय ।
 13 B लल्लयणं । 14 B 'ज' । 15 B सि' । 16 B विच । 17 B 'समावा' । 18 B हुत्ति । 19-20
 B जीव । 21 B दो'वि । 22 B 'जुवाओ' । 23 C 'विवाइ' । 24 B वि । 25 A D मोहंति । 26 B
 C पववसेणं । 27 B 'व सन्नो' । 28 B जेठिहइ । 29 B 'जोएणं' । 30 B पवव । 31 B कटि' । 32
 B कमेथं । 33 B उल्ल' । 34 A एणं । 35 A it is not found in this Ms. 36 B जाय ।
 37-43 A एणं । 44 A 'व देवी' । 45 A 'ज' । 46 B वेण । 47
 B वेण । 48 B जीवणं । 49 A C पत्ताय । 50 B जह । 51 B C वेइ । 52 C हु ।

अह लच्छीसुंदरेण वि नियरूचं पयडिऊणं अहरम्मं । निवमाईयं पुरभो^१ कइयं सवं वि तुचवं ॥ ६७
 कइयम्मिं तम्मि पच्छ जाओ बहुआण धम्मपडिबोहो । पच्चयओ चिय पायं कजेसु पयइए लोभो ॥ ६८
 राज्जणं देवीए वत्था-ऽऽहरणाई^२ बहुपयाराई । सुयणु ! सरेज्जसु वसणे भणिऊण अदंसणो जाओ ॥ ६९
 सुरलोयणए हेवे विन्ध्यभरिओ जणो वि विक्खिरिओ । देवी वि धम्मकजे अहिययरं उज्जमं कुणइ ॥ ७०
 राया वि मणे चितइ कस्सेयं कच्चयं पयच्छामि ? । अणुरूवो मीए^३ बरो विरलो चिय एत्थ लोयम्मिं ॥ ७१
 अहवा किं बहुएणं ? विरएमि सयंवरए^४ मंडवयं । जेण बरेइ सयं चिय एस चिय रोइयं^५ पुरिसं ॥ ७२
 काराचियं च बाहिं नयरीए सरिसम्मिभायम्मि । मंडवयं अइविउलं^६ मंचेहिं समच्चियं रुइरं ॥ ७३
 आहूवा रायणो जे के वि हु दसदिसासु वइति । दिवाइ^७ भं वासाइ^८ सयणाऽऽ-सणमाइकलियाइ ॥ ७४
 अन्नदियहम्मि आए कच्चाए सयंवरस्स जोगम्मि । सबे^९ वि^{१०} यं नरवइणो मंचेसु पइइया कमसो ॥ ७५
 देवी^{११} वि भूसिबंगी चडिऊण रहम्मि जुत्तुरयम्मि । पविसइ मंडवमज्जे खोइती^{१२} निवइचित्ताइ ॥ ७६
 वइण तयं इतिं सबे वि हु नियमणम्मि चिंतति^{१३} । सो चिय पुरिसो सुइओ^{१४} जस्सेसा चडिही माळं ॥ ७७
 अफा(फा)लियम्मि तूरे तह य पढेतेहिं वंदिण सएहिं । नियपडिहारी कमसो दंसेइ नराहिंवे सबे ॥ ७८
 सबे वि हु मोत्तूणं देवी वरमालियं गुणइस्स । कंठम्मि विलंबेई कायंदीनयरिनाहस्स ॥ ७९
 एत्थंतरम्मि कुविया नरवइणो वयणयं पयंपंति । अवमाणं अम्ह कयं सच्चाण वि पेच्छ एयाए ॥ ८०
 रुक्काइएहिं कलिए सबे वि हु मेल्लिऊणं निवतणए । सच्चाण अहम्मयरे पावाए चलिया माळ ॥ ८१
 अहवा जाइवसेणं^{१५} सरियाओ तह य दंष्ट्रमहिलाओ । मोत्तूणं उच्चाइ^{१६} नीयं चिय जंति पाएण ॥ ८२
 अन्नो पुण भणइ इमं दोसो मणयं पि नत्थि एयाए । नयणाण चरियमेयं ताणं चिय निरगहं कुणिओ ॥ ८३
 गइऊण तओ चावं लोहमइं गोळियं च चलेउं^{१७} । निच्छोलइ नयणाइं देवीए लाहवगुणेणं ॥ ८४
 आकंदिऊण पडिया धरणीए निययलोयपरियरिया । देवी सरेइ हियए अह लच्छीसुंदरं देवं ॥ ८५
 वसणम्मि सयावडिए षत्ति उवायस्स चितणं^{१८} उच्चियं^{१९} । इयरह वइइ दुक्खं समयं चिय निसुणमाणेणं ॥ ८६
 उच्चोयंतो गयणं विमाणरयणेहिं सो सुरो सहसा । संपत्तो नेहवसा लोयाण विबोहणडाए ॥ ८७
 मंचेऊणं सचले^{२०} निवतणए जंपए इमं वयणं । उबहइ पुरिसनामं^{२१} ववहारं नेयं जाणेह ॥ ८८
 एत्थो चिय परिणेई कच्चं किर जाणए जणो सबो । तां तम्हे^{२२} इह खुइया कहइ महं केण कजेणं ? ॥ ८९
 जम्मंतरसंजणिओ संजोओ जेण एत्थं मिहुणाणं । रुवाइया तेणं नेहस्स न कारणं होति ॥ ९०
 अह गिण्हऊण देविं^{२३} फसेउं करयलेहिं अच्छीणि । सच्चाण वि पक्कत्तं मणइ इमं पेसलं वयणं ॥ ९१
 जम्मंतरम्मिं तुमए सुयणु ! कया पंचमी सुमत्तीए । तस्सं पभावेणं तुहं नयणाइं होतुं पउणाइ ॥ ९२
 तक्खणमेत्तेणं^{२४} तओ नयणाइं तीए^{२५} सुइं रम्माइं । जायाइं लोयाणं जिणधम्मे पच्चयकराइं ॥ ९३
 यणिया य सुरेण इमं नरवइणो देविअयथेणत्थं । जइ इइं नियजीयं ता देविं नमहं उइउं ॥ ९४
 ते वि हु मरणएणं मेल्लिही जाइमाइइहिमाणं । सच्चजणायं पुरजो^{२६} नमति देवीए पयकमलं ॥ ९५

1 B पइडिऊण । 2 B पुरभो । 3 B कइयं वि । 4 A D *ऽऽहरणाई ; 5 A C D इमीए ; 6 B लोयम्मि । 7 B रोइयं । 8 B *रम्मं । 9 B एत्थं । 10 B दिवा । 11 B it is not to be found in this Ms. 12 B आवासाओ । 13 B सचवं । 14-15 B विप । 16 B कुणरी । 17 B चोवन्ती । 18 B विक्खिरि । 19 B चओ । 20 B मेल्लिऊण । 21 B *ववेणं । 22 B D वइ । 23 B वचइ । 24 B चलेवि । 25 A चितवं । 26 A उच्चिउं । 27 B सचले । 28 A D *नामं । 29 B वेण । 30 A ओ । 31 A तुजे । 32 B इत्थं । 33 B देवी । 34 B *मंचे वि । 35 B तीए । 36 B वचजेण । 37 A होति । D इति । 38 B *विपेण । 39 B सुइ । 40 B तीए । 41 B *वेणं । 42 A D वणइ । 43 B विक्खिया । 44 B कुणरी ।

इतीवापुत्रितो वा नमविभर् नेयं एवं लोपमि । होति कुम विभ पुत्रं पुत्रं वा पुत्रितो होइ ॥ १६
 देवीए सुतो मणियो मण्यं लेमि निम्बळं महं । म्यंतरे मि लोपं दुग्धाय न कयमी होमि ॥ १७
 तेवापि दु सा मणिया अज वि तुह अत्यि मोहयं कम्भं । कम्भं अहिदिसि दिक्खं नापं चरणं च निशानं ॥ १८
 अहं आमिज्ज सधे वधेउं जिणमयस्स माहप्यं । गत्तुं सुरलोएं तो मुंजइ उत्तमे भोए ॥ १९
 सधेहिं पि निवेहिं गुणहु-देवीण नेहकलियहिं । सुहल्लगमि पणंसे पाणिग्घणं विणिग्घणं ॥ २०
 इय-मय-देसाईवं विधं सधेहिं तत्थ देवीए । एवं तं संजावं पुण्णया पुटिका जावी ॥ २१
 एकसहावं वत्तुं मत्थि इहं सधवं जिवाविहिं । संतुं वि वेव इवं मित्तं वधवं दिहं ॥ २२
 संत्तुं वि होइ मित्ते मित्ते वि दु संसुसद्धि हो वेव । तम्हा सेव-कमोए दोसु वि न निवर्त्तिवेव ॥ २३
 माहवनिवेव पण्ण सम्मानेज्जं सधवस्वइमी । संवेसिथा कमेवं निय-नियमवसेसु सधे वि ॥ २४
 देवी वि गुणहुत्तुवा विसवत्तुं उत्तमं पि मुंजंती । दिक्खं जिणवरयमिं वियएवं वधं निव ॥ २५
 मुंजंताणं भोए देवी-गुणहुण परिणइवसेणं । जावा दो वरपुत्ता गुणवंद-गुणावर नावं ॥ २६
 सधं पि तेहि नापं जं किं वि मि पयए इहं लोए । अहवा रायसुवाणं एवं विच मंठणं होइ ॥ २७
 विज्ञाणाइविहीणो राया सव्वाणं वेव लोयाणं । होइ सया इत्तणीओ हुत्ता-उत्तं वयाणंती ॥ २८
 राया समणो मंती दूओ तह वेव धम्मजहिगारी । निपसत्थेण विहीणा कवं पि कवं विजासंती ॥ २९
 मुक्खो राया लुटो मित्तो दुट्टा य महिलिया लोए । सोवेण वि काळेणं मूलस्स विजासया हीति ॥ ३०
 जायं पाणिग्घणं बहुविहकत्ताहिं ताणं कुमराणं । पन्मे य मई निलणा अकहियसुवा वि संजावा ॥ ३१
 उवएस-निसग्गाणं होइ निसग्गं च उत्तमं ताव । नहसग्गियाणं जम्हा न हु जावइ अत्ता दुसी ॥ ३२
 अहं अत्तया कयाई गुणहुरायस्स तिग्घवाहीए । पाणा मत्ति पण्ण्डा पवणेणं दीवी(वि)यसिहं ॥ ३३
 तस्स कए करणीए लोएणं सुहु दुक्खियमणेणं । काज्जं सोर्णनासं गुणवंद-गुणावरणं पि ॥ ३४
 सोहणदिग्घमि जाए गुणवंदो अविओ निवपयम्मि । जुवरेजे अहिसित्तो गुणावरो विउल्लं गुणकलियो ॥ ३५
 दो वि ॥ ३६ तणया मणिया देवीए निहियत्तहिययाए । मेहहई पुत्ती । तुप्पे ॥ पव्वं विहिदो ॥ वेव ॥ ३६
 तेहिं वि मणिया देवी खयम्मि मा खिवसु खारवं माए ॥ पिय-दुक्खियाणं अहं हिमयविज्ञाओ तुवं वेव ॥ ३७
 देवीए त्थो मणियं तीसाओ को वि अत्यि जीवाणं । मोत्तुं दुक्खरहियं सिद्धिपयं सत्तयं पुत्त ॥ ३८
 पित्तं अत्थ निवेसइ वीवो इह कम्म-कारणवसेण । सो वेव होइ सत्तु अहवा मारोए सोत्तेओ ॥ ३९
 सत्तारवणियारणं गिहम्मि ॥ ज्ञातीय सोर्यरहियाणं । वापारेसु रसायं न य पराओ न पय्या ॥ ४०
 तम्हा नियमेण मय पय्या वेव ॥ पुत्तं । कायया । एवं मणियं गुणका पव्वं विमय देवी ॥ ४१
 पय-जयपय्याणं आत्तं पयसेत्थेव सयमाहं । न ॥ हु ॥ निम्बळयहिययाणं इह होइ निशानो को हि ॥ ४२
 कम्मणं वपवरणं मत्तिज्जं ॥ सधं य माहकम्माई । उपासिं कमेवं केवत्तयसं च देवीहं ॥ ४३
 पविण्णिय सेलेसि माज्जं भाउवं च अहवोवं । पविज्ज कम्मसेसं मोक्खं ॥ पि ॥ पाणिवं ॥ सुहं ॥ ४१-४४

1 B एव ; 2 B वेव ; 3 B लोपमि ; 4 B पुत्रो ; 5 C वत्तु ; 6 B मित्तं ; 7 A D कयमी ;
 8 A D कोवे ; 9 C कया ; 10 B कयवं ; 11 B अविवासी ; 12 B हु ; 13 B पव्वं ; 14 C
 वेव ; 15 B वत्तु ; C वत्तु ; 16 B विजासंती ; 17 B वेव ; 18 B पयसेत्थे ; C कयय ; 19 C
 वत्तु ; 20 B पुण्णया ; C पुण्णया ; 21 B लोए ; 22 B लोए ; 23 B पुत्तं ; 24 B मित्तं ;
 25-26 B विच ; C वेव ; 27 B वेव ; 28 B पुत्तं ; 29 B पुत्तं ; 30-31 B वेव-कमोए ;
 32 B कयमी ; 33 B विजासंती ; 34 B विहिदो ; 35 B विहं वि ; 36 B लोए ; 37 B पुत्तं ;
 38 B वेव ; 39-40 B वेव ; 41 A वेव ; 42 B अविज्जं ; 43-47 B अहं अत्तया कयाई इति

देवीं क्वं क्वं सोऽमं ओ करोइ वंचमिषं । स्रोसिं वि सुहाणं सो वि हु खडु मावणं होइ ॥ १२५
इति श्रीमद्देवराचार्यविरचिते पञ्चमीमाहात्म्ये देव्याख्यातकं
नवमं समाप्तम् ॥

१०. भविस्त्रयस्तकहा ।

लोयणतहयावहृणं विसंतं देविसंतियं ग्रमियं । द्वीवतंसोक्खल्लुयं भविस्त्रयस्तस्स बोच्चमि ॥ १
मुणिवइ इव बहुविज्जो सायर इव दोमिपोवपरिकलिओ । जंबुद्वीवो रम्मो द्वीव-समुदाण मन्नागमो ॥ २
तस्सं यं दाहिययइ^१ मच्चिमखंडम्मि तित्थपुजम्मि । धम्मम्मि य पइदियइं सुहरसकल्लिए विसालम्मि ॥ ३
सग्गो^४ इ सुरसवेओ मुगओ इव अजसत्तपन्नकओ । बंधो इ नहालीणो चक्रं पिव बहुपयावासो ॥ ४
उमहि इ विविहरयओ दिवससग्गो इ मरियसमाणो । इत्थि इ पउरपमओ^५ कुन्देसो अत्थि रमणीओ ॥ ५
इंसो^६ इ सुप्पयारं नयरं नामेण गवउरं तत्थ । सरओ^७ इ सुद्धकंठं^{१०} दिणयरविषं व बहुउदयं ॥ ६
कामो इ सवाचंओ इंदो इव सुरगणेहिं कयसोहो । ऊउरववंसप्पभवो भूपालो नाम तन्नाहो^{११} ॥ ७
हुडा-उहुइसवावं पुइइं^{१२} कोहाइवज्जियमणेणं । पाल्लेणं सययं^{१३} नियनासं तेण सच्चवियं ॥ ८
ओ विव पाळइ पुइइं^{१४} सो चेव य एत्थ होइ भूपालो । जो पुण अन्नायरओ सो चरओ अहव लुंठओ ॥ ९
तत्थेणं य वरनयरे धणवइनामेण वाणिओ तइया । सहाण वि लोयाणं^{१५} विहवेणं^{१६} उत्तमो आसि ॥ १०
भूपालस्स वि पुओ^{१७} विहवेणं सो दहं^{१८} तहिं^{१९} जाओ^{२०} । सव्वजणाणं^{२१} उवरिं सेट्ठियं पावीए तह य ॥ ११
विहवेणं मरुयसं विहवेणं^{२२} सयणपरियणार्इयं । विहवेणं सुहभावो विहवेणं वसणपरिहाणी ॥ १२
गुणिओ मुणिओ^{२३} बीरीं जाइ-कुलाहिं भूसिया अहियं । धणवइणो घरदारो पइदियइं सेवया जंति ॥ १३
तन्हा अइ तइ जुअइ विहवस्सुप्पायणं इहं लोए । विहवरहियाण जेणं सओ वि परम्महो होइ ॥ १४
कमलसिरी सिरितुल्ला तस्स य सेट्ठिस्सं वल्लहा मजा । अणुदियइं पइमत्ता अणुकूला सव्वकजेसु ॥ १५
सा चेव इवइ मजा पइइं जा करोइ अणुदियइं^{२६} । इयरा चंडसहावा वरिणीरूवेण वइरिणिया ॥ १६
वरिणीकुसलसेणं सोहं पावेइ^{२७} इह जणे पुरिसो^{२८} । अइकुसलो वि हु जेणं पुरिसो किं इंडियं^{२९} लेइ^{३०} ? ॥ १७
पिसवमुइं सेवती कमलसिरी अइ कमेण संजाया । गम्मवइं^{३१} सुइसुविणीं वहमाणी हिययभाणंदं ॥ १८
कुल्या कंतसरूवा विहवजुया वल्लहा य नियपइणो । गम्मविहूणीं नारी अकयत्तं मुणइ अप्पाणं ॥ १९
अइ अइ वइइ गम्मो तह तह तीए वि वट्टए अंगं । अहवा उदरपवट्टीं^{३२} जणणीए कुणइ वट्ट(इ)त्तं^{३३} ॥ २०
दोहलए पडिपुण्णे कालेणं^{३४} तीए दारओ^{३५} जाओ । नयण-मणार्णदयरो जणणीए तह य लोयाणं ॥ २१
वाल्लवरियाइं इहुं अन्नाण वि होइ नेहसंबंधो । जणणीए पुणो नेहं जणणि विव जाणए तणए ॥ २२
पिठ-भार्इहुं नेहो नासइ इत्थीण तेत्थिओ^{३६} नियमा । तणयाणं अम्मेणं वत्थूण सहावजो एत्थं ॥ २३
मिणे वट्टापणए दिव्हे दावम्मि विविहलोवाणं । कालेण कयं नामं भविस्त्रयस्तो सि पिथेहिं ॥ २४

1 B मावणो । * B पञ्चमीकल्लसुचकं देवी(व्या)ख्यातकं समाप्तं नवमम् । C जरीवरद्विरचितं पञ्चमीकल्लसुचकं देव्याख्यातकं समाप्तं नवमम् । 2 C विजं । 3-5 B दाहिययइ तस्स व । 6 B सग्गु । 7 B* वल्लो । 8 B. वंछु । 9 B वरु । 10 A D *कंठं । 11 B मत्ताहो । 12 B इंसो । 13 B सययं । 14 C पुइइं । 15 B वणिवाणं । 16 B विहवयणं ; C विहवेण व । 17 B पुत्तमे । 18 B. कंठि । 19 B एजे । 20 B काओ । 21 A C D *जणेणं । 22 B वणिणं । 23 B विहवेण व । 24 A D. कुणयो । 25 A कीरा । 26 C विसत्त । 27 C वट्टियइं । 28 B' C पावीए । 29 B C उरिण । 30 C इंडियो । 31 C कोए । 32-33 B गम्मो अइ वट्टिये । 34 B *विहिया । 35 B *वट्टी । 36 B. D. A. वट्टी । 37 B वत्थूणं । 38 B वत्थी । 39 B विविहो ।

महारिषो व तो सो उगणीओ उज्जयाम पदमत्थं । अविस्मयणीयाओ विजाओ तेण सवाओ ॥ २५
 जिणपम्मस्स वि तत्तं विजायं तेण विणवपउणेयं । लोयस्स वि ववहारो तेण वणो वरव विजाओ ॥ २६
 सुसुं जणववहारं तत्तं चिय जो करेइ निरवेकखो । सो वज्जिअइ लोए पम्मस्स य इतिमं होइ ॥ २७
 संजर्मजुओ वि अई हीळावंतो जिणस्स मग्गं तु । मिच्छदिद्धिज्जाओ हीणवतो सो इइ नेवो ॥ २८
 दोसेण दुग्गंकाए समाहिणुत्तस्स सुणिवरिंदस्स । धणवणो कमलसिरी सहस विव अप्पिवा जया ॥ २९
 भणिया सा धणवण्णा वा पुरथो अस्सु मज्ज नयणाणं । अघोरेणं चिय ववसु नियमित्तेहम्मि किं ववुवायि ॥ ३०
 कमलसिरीए ववियं नाइ । य जंपेसुं एतिसं वयणं । निक्कवारणरोसणवं* विमाण वि जेवं हसणीवं ॥ ३१
 गहिज्जण तथो कंठे निस्सारइ निययोगहराओ । एसाणिणी स्वतीं कमलसिरी सो दइ कुवियो ॥ ३२
 नायं ताओ अणाए र्हो नियमेण एस मह अज्ज । एयारिसं अणेणं कइया वि न विद्धियं* जेण ॥ ३३
 तत्थेव य वरनयरे पिउंगेहे सा गया सुविच्छाया । दहुं च तइं इतिं पिउलोओ दुक्खिसओ जाओ ॥ ३४
 रुयमारिं संठविउं* पुच्छंति व* कारणं च आगमणे । सा वि हु साइइ तेसिं सव्वं पिय भणुओ वरियं ॥ ३५
 एत्थंतरम्मि पत्तो भविस्सदत्तो वि णायवुत्ततो । कमलसिरीए भणियो पुत्त । न सुत्तं कयं तुमए ॥ ३६
 तुह पिउणा पुत्त । अइं केण वि दोसेण जइ वि निच्छूटा । तह वि हु तुह तं गेहं मोत्तूण न जुअए कइ वि ॥ ३७
 जंपइ भविस्सदत्तो न हु सुत्तं अंभि । वरिसं वयणं । जणणीविरेह वन्हा जणओ सलु पित्तिओ* होइ ॥ ३८
 तत्थेव य अच्छंतो वाग्धिजं चैव कुणइ सो कुमरो । सव्वकअसुं वि* कुसलो सवाण वि तोससंजणओ ॥ ३९
 तत्थेव य वरदत्तो तस्स य धरिणी मणोरमी नाम । ताण व नायसरूवा पूया वररूवसंपक्का ॥ ४०
 सा परिणीया पच्छा धणवण्णा भग्गिज्जण वरदत्तं । तीसे जाओ पुत्तो नामेणं बंधुदत्तो ति ॥ ४१
 कालेणं संपत्तो* तारुन्नं जाव रम्मयं सुहु । ताव वयसेहिं इमो भणियो काज्जण एगंते ॥ ४२
 जो तरुणत्ते* दइं विडवेइ न नियवलेणं केणावि । सो विडवे सोयई* कज्जेसु विस्सरवायेसु ॥ ४३
 पुववए दिवसम्मि अइहिं मासेहिं एत्थ लोएण । तं किं पि हु कायवं जेणत्ते* सोक्खवं* होइ ॥ ४४
 पुव्वजियदवाइं जो सुंजइ महिलिय इ धरमज्जे । सो पुरिसनामधारी* कइ न वि लजेइ लोयम्मि ॥ ४५
 विडवेज्जणं दइं जो न वि वियरेइ सयणमारुंसु । पुरिसायाओ य फुडं सो निवसई महिलिया गेहे ॥ ४६
 तन्हा सुवन्नभूमिं गंतूणं अज्जिमो महादइं । जेण जणाणं मज्जे पुरिसत्ते पाविमो ठीहं ॥ ४७
 जंपइ य बंधुदत्तो सुत्तं तुम्हेहिं जंपियं एयं । एरिसयं पुवं चिय मज्ज वि हियंए हियं चैव ॥ ४८
 गंतूण पिउसयासे पमणइ एवं च बंधुदत्तो वि* । ताय । अइं ववाओ सुवन्नरीवम्मि दवियत्थं ॥ ४९
 धणवण्णा वि य* भणियं जुअइ वणियाण एरिसं काउं । किं तु तुमं एगो चिय अइं वक्खइ इइं पुत्तं ॥ ५०
 देसंतरं च गक्खं सावायं तह य अलहिउत्तरवं । दवियं च* अत्थि तुम्हं सुंजतं जं व विडेइ* ॥ ५१
 तह वि न मेत्तइ अइि अइगाइ* कइ वि बंधुदत्तो वि । ताहे सोऽणुवाओ पिउणा मायाए* किच्छेयं ॥ ५२
 पोसावियं च वयरे सुवन्नदीवं* च* जो वयइ को वि । तस्साइं वडेमो* सवेसु वि कज्जाएसु ॥ ५३

1-2 B वाओ । 3 B 'जणीवाओ' । 4 A D 'पदमेण' । 5 B जोसुं । 6 A संव' । 7 A होइ ।
 8 C 'सिरीव वि' । 9 B 'जेइ' । 10 B 'ज्जाणवं' । 11 B होइ । 12 B हसणियं । 13 A D वंती ।
 14 B वेद्धियं । 15 A विज्जे । 16 B संसियं । 17 C इ । 18 B निज्जे । 19 C 'ज्जाहिं' ।
 20 C it is not found in this Ms. 21 B C ज्जेस्ता । 22 C सो वतो । 23 B वयरे । 24 C
 विणवपणं । 25 A C जेअइ । * In B following quarter is found—वण्णविहीणे ज्जा वीणे ।
 26 B जेवं चिय । 27 B सोक्खविइ । 28 B 'वाओ' । 29 B व विडेइ । 30 B C 'विज्जे' ।
 31 B 'वि' । 32 C इ । 33 B चैव । 34 C वि । 35 A C D विइइ । 36 C वक्खइ । 37 B
 जायाइ । 38 C 'दीवम्मि' । 39 C it is not found in this Ms. 40 B 'वोणे' ।

संसोज्जीवितं मन्त्रिस्तद्वदेन संसुदत्तः । आदि मां विनं काठम । सुखं वरिणं तत्र मां ॥ ५४
 सुखमपीदं विप कस्यो कस्यत् तिसस्य संसुदत्तो वि । अ कस्य कस्य ! सुखं काठम सवं नि संसवं ॥ ५५
 वगच्छे सावा वनिषो जह कस्ये होर कह वि पुजेहि । ता जाग सिप्यो वि दु निपयेह नत्व संयेहो ॥ ५६
 सवं नि कवं पिउमं दीवंतारमोगवं च सवेहि । पंसयापं च सामी सस्यिचपुरिषाम सो जाणे ॥ ५७
 मेनिषो च संसुदत्तो मायाए इविषं सुहुं एगति । तहं हुत ! कोष सुवं मविस्तद्वतो जह न एह ॥ ५८
 इवद एवो जेहो निउविरेह सामिषो इहं होदी । जहवा अदग्गाही सुत्तव । इहं संसवी नत्व ॥ ५९
 अत्रियहमि सस्यो चलिषो सधो वि सो जणसमेणो । पसो कमेण गंतुं तीरे उदरिहसिं कदस्स ॥ ६०
 उदरीं वि सत्यपुरषो उदर इवं तुंगतरलकल्लो । जहवा गिहपत्ताणं कुणति वरुया वि उद्धणं ॥ ६१
 अरिज्ज पवहणाइं सधे वि दु निययसंज्जायस्स । चलिषा मंगलपुवं सुवत्तदीवस्स ममेणं ॥ ६२
 मच्छंताय कमेणं तुहे सधार्थं इंचणार्थं । यग्गावुपहिं सहसा तीया मयणापदीवमि ॥ ६३
 इत्थं य उत्तरिज्जं येणंति फलाइयाइं सधे वि । वंति य सवं विं दु पेच्छंति य पेच्छमिज्जाइं ॥ ६४
 सो वि तदिं एवा मविस्तद्वतेण वजिया जाव । ताव य चालेइं पोए वेणं संसुदत्तो वि ॥ ६५
 अहं सस्यिहं मयिं मविस्तद्वतो न दीसए एत्थ । मोत्तूण कीस चलिषा ? सस्यस्स न सुवए एयं ॥ ६६
 नईं मणीं संसुदत्तो एवस्सं कए न नासिषो सधे । न्हावा तदमि तुम्हे गुण-दोसा पुण मं एत्थ ॥ ६७
 नात्तय मस्स चियं सधे विं दु संखिस्सं मणे दुहिया । पसो य तण्यसे मविस्तद्वतो विचितेह ॥ ६८
 किं मं मोत्तूण वया ? किं वा सो चेव न दु इमो देसो ? । जहवा दीसह चिणं तन्हा खेमेणं सुक्को हं ॥ ६९
 इयं चित्तिज्ज ततो सो सुव वत्तिज्ज हिइए दीवं । कम्मलीहरमि रम्ये स्यमीं बोलेइं ठाज्जं ॥ ७०
 मय पहावसमं मण्डितीं गिरिवस्स कडयमि । पेच्छइं विवराभिक्खुं पुराणसोवार्थमंतीयं ॥ ७१
 चित्ताइं कमेण एयं नूनं केणां वि विपुरिसेणं । रया सुवाणपती कस्स वि ठाणस्स कमेणं ॥ ७२
 अहं चडइं तत्थ सभिवे हियाए काठम निच्छवं एयं । सुपुरिसमग्गमि ठिषो पुरिसो कवेइं कसाणं ॥ ७३
 मीसरिषो विवराणो पेच्छइं नपणाविरामयं पुरतो । उक्खणगणसोहिलं अमरपुरीसरिसयं नयरं ॥ ७४
 उतुंगकयवसाइं तोरणकलसेइं सोहिवसुपां । अइयहिपरिहिं कलियं जणवयरहियं च इइणं ॥ ७५
 पविसइं विमिहयचिषो पेच्छंतो वीहि-मेहपतीषो । कंचण-रयणमयाणो देवार्थं विं तोसज्जयाणो ॥ ७६
 वेवंती च मत्तु पेच्छइं बहुयेवत्तापरिकलियं । कंचण-रयणससुं चासणमार्हिं परिकलियं ॥ ७७
 इत्थसिं इइणं तीसरिउं पेच्छइं मच्चिससं । चंदपाहविचयवणं बहुविहरयोहिं चिचयं ॥ ७८
 इत्थं कयवसाइं महिज्जं सुहि-वार्थं-कुलमार्थं । पविचियं इइणं तदिं चंदपाहसयियं एत्थं ॥ ७९

1. C ५४. 2. A वि. 3. A वणिषो. 4. B व. * B जेवं च विप सुवकीवस्ता. 5. C
 * वणम. 6. C it is not found in this Ms. 7-8 B वणिषा. 9. B इह. 10. A. D उदरिहसि.
 11. B उदरी. 12. B इह. 13. B वणमि. 14. B वणमहिं. 15. B विचिषो. 16. B वनि. 17.
 B वि. 18. B वणम. 19-20 C वणम व. 21. B वणम. 22. B वणम. 23-27 B वणमि
 वनिषो. 28. B वणम. 29. C वणि. 30. B व वणम. 31. B वणिषा. 32. A वणमि.
 B वणमि. 33. B इह. 34. B वणम. 35. C वणिषो. 36. A. D वणम. 37. B वणम.
 38. B वणम. 39. B वणम. C वणम. 40. A. D वणि. 41. B वणम. 42. B it is not
 to be found in this Ms. 43. C वणि. 44. B वणिषा. 45. B वणम. 46. B वणम.
 47. B वणम. 48. B वणिषा. 49-50 B वणिषा.

सो उच्यते संतो रक्ष्यं तं वृषामिं कथं । निवन्त्यमानं मन्त्रं सप्तशतं कश्चिदेव ॥ १००
 दोहं वि दुं अन्नोत्तं द्वियवनिष्पन्नो य इरितो जायो । जई पुत्रवहाणेनं अन्नायं होय संवधो ॥ १
 यत्परमिं जेह सहसा अह खेतदेववा तस्य । सुम्हाण होठ पुत्तव । संवधो मन्त्रं वयमेव ॥ २
 मन्त्रं पुत्र-विच्छिन्ना दो वि जन्म जाव तस्य अच्यंति । ताव व पत्तो अदुरो नामेवं अस्मिन्नेगे ति ॥ ३
 पितृ सो वि मनेवं दीसह वसुधायं मिहुणयं एत्य । तां चलेमि ससुरे महिउमं नियवहत्येहिं ॥ ४
 ताव व खनेव जायो अहिनयरं सोऽसुरो पसन्नमणो । जाणह ओहिवसेमं मह मितो एस पुच्छितो ॥ ५
 पञ्च वनिस्सदत्तो मणिओ असुरेण मेहकलियण । वरवित ! तुमं दिदो पिरकाळाओ इहं अज ॥ ६
 अन्नायनिष्पन्ने कश्चि ए असुरेण तस्य कुमरस्स । जाया मणमि तुही मिलियं पितं व अन्नोत्तं ॥ ७
 दोहं वि ताव खनेवं सुहविर्गुहं पणिगहं व । असुरेण समपुत्तं निम्पविं जह व जणयं ॥ ८
 मणिओ य तुमं राया एत्य सुरे तह व सयलदीवमि । रयण-सुवच्चार्यं सवं पियं तुह कयं एयं ॥ ९
 इव जंविज्ज ववणं नियठाणं सामिज्ज सो पत्तो ।

ते वि दु दोहि वि पञ्चा विसयसुहं तस्य भुंजंति ॥

११०

अह अन्नक कयाई मविस्सदत्तेण पुच्छिया अन्ना । नियवुत्तं अक्खहं जं जहवितं व दुहं कलियां ॥ ११
 मधरं व दीवतिलयं एयं राया असोहरो एत्यं । मवदत्तो मह जणओ जणणी वि दु नागसेण ति ॥ १२
 अन्नो वि भासि लेओ बहुविहोएण संज्जओ सुहओ । विजाण-नाणकलियो देवसमूहो व इह नाह ! ॥ १३
 केवावि दु सहस विय सओ वि दु रायसंज्जओ लेओ । रयणायरमि खितो अहमेव य मुक्किया एक्का ॥ १४
 मह जणणी-जणणहिं निय-नियरुवं व कारियं पुच्चिं । पेच्छंतीएँ इमाहं मए वि कालो इहं गमिओ ॥ १५
 तपविहं भुंजंता विसयसुहं दो वि तस्य नयरमि । अन्नोत्तं पडिबद्धा मयं पि काळं न यापंति ॥ १६
 कमलसिरी वि ससोवा सुवणअण्णएँ नाणकलियाए । कहह रुयंतीं दुक्खं नियतणयमिओइया पणया ॥ १७
 अवणीय तीएँ बहुवं सोयं सा समणिवा सुवयणेहिं । गिण्हावह पंचमियं वच्चितीं तीहं फलभावं ॥ १८
 कहियाई ताईं तीएँ संवच्छ-भास-पक्ख-दियहाइं । होही जेसु इयाए मविस्सदत्तेण मेलाओ ॥ १९
 तपयमसत्यद्वियवा कमलसिरी सुवयाएँ पामूले । जिणसाहुप्यणरया अच्छह ओहिं विचित्तीं ॥ २०
 आसा रक्खह जीवं सुहु वि दुहियाण एत्य संसारे । होइ निरासाण जओ तक्खणमितेण मरणं पि ॥ २१
 अन्नदियहमि मणिओ मविस्सदत्तो वि नियवकंताए । सामिय ! कहेसु मच्चं अप्पणयं ठाणमार्यं ॥ २२
 कहियं व तेण सवं जं जहवितं व दीवपन्नं । सरिज्ज नियवजणमि पञ्चा सो दुम्मणो जाओ ॥ २३
 मणिओ य तीएँ सामिय ! कीस तुमं वृत्ति दुम्मणो जाओ ? तुह विमणत्तं दहुं मण्णं दुहं दारुवं होई ॥ २४
 अनुमानेवं नवह द्वियए इहेय इहसंतीयं । सोक्खं जह वा दुक्खं संकंत्तं वयणजयाए ॥ २५
 पणह मविस्सदत्तो पाओ हं निहुरो पिए ! सुहु । तहवच्छं वि जणधिं पेच्छमि व जेव गंतुं ॥ २६
 महिज्ज सारम्यं ववाओ ताव जलहितीरमि । तस्य ठिवाणं होही को वि दु अनुगामिओ सत्तो ॥ २७
 पणह सा वि दु सामिय ! वं तुह चित्तस्स किं पि पडिहाइ । तं कीरह अपिरेणं वई नि अनुकूलिया तत्त्वा ॥ २८
 अह पणमिज्ज चलेओ दो वि दु चंदप्पहस्स मायेवं । संचारितीं कमेवं जं वं चित्तस्स पडिहाइ ॥ २२९

1 B वृष्य व । 2 A D सप्तशतं । 3 B व । 4-6 B वृषामिनामो जह । 7 B वृषु ।
 8 B विह्वल्य । 9 A जो । 10 A D वर । 11 B वृष्यं । 12 C वि दु । 13 B वृष्यं । 14 B वृष्यं ।
 15 C वृष्यं । 16 B वृष्यं । 17 B इत्य, C इत्य । 18 B वृष्यं । 19 A वृष्यं । 20 A वृष्यं ।
 21 B वृष्यं । 22 B वृष्यं । 23 A वृष्यं । 24 A वर । 25 B विह्वल्यं । 26 B वृष्यं । 27 B वृष्यं ।
 28 B वृष्यं । 29 B वृष्यं । 30 B वृष्यं । 31 C वृष्यं । 32 C वृष्यं । 33 B वृष्यं ।

मन्त्रंति तीर्थेसे काहवचिन्साहं जयं सुहृदाम् । ताव य पत्तो सत्तो संवेदुरत्तो तर्हि जेव ॥ ११०
 उचरिज्जं इरिसा वनसंता पेच्छिज्जं तं मिदुमं । मंतूय सुहु सुहृत्ता कर्त्तंति ते वंतुदासत्त ॥ १११
 को वि हु उचरिज्जं जय य पावेहं तं पयसं तु । पेच्छद् वचिस्सदत्तं ताव य वद्वचिज्जो जाओ ॥ ११२
 दह्म वंतुदत्तं वचिस्सदत्तो वि उड्डिउं सहा । वाडिमाह जेवेमं मिडिउं वंतुदासो वज्जाम्भो ॥ ११३
 अह मयाह वंतुदत्तो पाओ हं सिद्धंरसपवओम्भो । तुज्ज अयावत्स कय पावं वचिचित्तियं जेव ॥ ११४
 दहत्स लोचनारं ययागी तं मय इहं मुक्कओ । पद सातं मिय जावं अहियवत्स सुह मुक्को उच्छी ॥ ११५
 दुज्जणजमचिन्तानियं वसणं वि हु उच्छिक्करणं होह । पुज्जकडियाव नियक्क अयसो पावं व चिदुत्तावं ॥ ११६
 पनमह मचिस्सदत्तो सत्तं वि हु तुज्ज संतियं पयं । तुज्ज कयं वि हु मज्जं मा पित्तु किं वि पुच्छिउं ॥ ११७
 इय जंपिज्जं सत्ते ज्जोवेउं सोहया उड्डिक्काए । तह पुच्छिया व वत्तं मद्-आर्यासंतिवं कर्त्तं ॥ ११८
 मचिओ य वंतुदत्तो एयं सत्तं तहेव भाउज्जं । निययंवहणेसु" निज्जद् मज्जाम्भो जेण नियमपरं ॥ ११९
 अपुमच्चिय तक्षयणं चित्तद् हियएय वंतुदत्तो वि । सत्तं वि अणत्तसमं कद् मज्जं होसए एयं ? ॥ १२०
 अहवा मह पुजेहि एयं नियमेण आणियमणेण । इयरह को" मेत्ताओ समयं एएण अन्तुणं ? ॥ १२१
 तो वंचिज्जं एयं सत्तं गहिज्जं वचिओ सिग्गं । पच्छा मरिही एसो मुक्कओ वि हु एत्थ रीपग्गि ॥ १२२
 इय चित्तिज्जं मणियं पेसह भाउज्जयं तर्हि ताव । जेण इमं परिक्कसह सत्तं वि हु पयंरलोचाम्भो" ॥ १२३
 देसं" पि" अहं पि तर्हि जत्थ इमं कीरए य तव दत्तं । एत्थेव तुमं अज्जं वा सत्तं तत्थ संपरिहं ॥ १२४
 काउज्जं इमं ठए अहमेव य सयलंजेयपरियरिओ । वेत्तुण तुमं चडिओ गहिज्जं वत्ताइयं पडरं ॥ १२५
 मोत्तुं अविस्सदत्तं ठवियं नियपवहणम्मि सत्तं वि । सत्तेउं कम्मपरे चालावद् पहणए सत्ते ॥ १२६
 चित्तद् अविस्सदत्तो अज्ज वि न हु एए सो महं माया । तम्ही लहेमि वत्तं उड्डिता भासणा जेव ॥ १२७
 गंतूण तीरदेसे दह्मणं सुज्जयं तयं सत्तं । चित्तद् मणेण दुड्डिओ नूणमहं वंचिओ तेण ॥ १२८
 पेच्छद् पावत्स तहा विणओ वयणं च सुहु रमणीयं । आयरणं पुण एयं वीसंभो कीरए कत्थ ? ॥ १२९
 अहवा वंचयलोचो एरिसओ जेव होह नियमेयं । न हु वंचिज्जद् को वि हु फुड-विययंरहासिणीं जेव ? ॥ १३०
 दुक्खं न दहत्तपयं कंत मिय सत्तए महं हियए । मज्ज विजोए जेणं दुक्खं सा मरिही जीवं ॥ १३१
 ता किं बहुएण इहं वचामो तत्थ जेव नवरम्मि । चंदप्पहमवणठिओ उभयहियं पाविओ जेव ॥ १३२
 गंतूण तओ नयरं पचिसिय मेहम्मि तत्थ निययम्मि । दहुं कंतविदुर्भं" अहियवरं दुमिसओ जाओ ॥ १३३
 वीसरिज्जं तत्तो पत्तो चंदप्पहत्स भवणम्मि । अहिवंरिज्जं देवे जाओ दुहवचिओ किं वि ॥ १३४
 मचिसपुरुवा वि तर्हि हीरतं ज्ञापिज्जं अप्पायं । चित्तद् हियएय इमं पेच्छद् एयत्स चरियं तु ॥ १३५
 दविणं चिय अह मिण्ही महत्तयं एस पाविओ दुड्डो । "जीवंतीए महं पुण सीउं न वि चंउए नूयं ॥ १३६
 अह मह कंतेण समं मेत्ताओ वत्ति एत्थ जम्मम्मि" । ता भुंजामि न सययं आहारं चावधीवं वि ॥ १३७
 उवयस्स बहुपयारं तीए विणएण वंतुदत्तो वि । सा पुण निष्पिहहियवा मणयं वि न वीहए तत्स ॥ १३८
 कुविएण तेण ताहे पत्तिग्गं" जेव काउमात्तर्त्ती । ताव य तीए पहावा देवीए एरिसं सत्तं ॥ १३९

1 B अहः 2 A D "हु" 3 C पावेहः 4 B यः 5 A उड्डिक्काएः 6 B सुहुः 7 B
 "आओम्भोः 8 B लोचनारः 9 B C "यागी" 10 B सत्तं, C सत्तं 11 A D "सिग्गं" 12 A D
 "पयंरलोचाम्भोः" 13 B कद् 14 B "मेत्ताओ" 15-16 B C वंचिओ 17 B अणत्तसमं
 18 C "सत्तं" 19 C "सत्तं" 20 B C कम्मपरे 21 C "जम्भो" 22 B "वत्ताइयं", C "वत्ताइयं"
 23 B "मिण्ही" 24 B "मेहम्मि" * B "जीवंतीए" य अहं न चंउए. पुण इयं सीउं ; C "जीवंतीए" अहं अहं जीवं
 य हु चंउए नूयं 25 C "जीवंतीए" 26 B "पयं" 27 B "यागी"

यो जपकारतलजो हुनको कसेव होइ कथनीच । यो वा सोठे हुदियो जपकर य कि ति कथिएन ॥ १०८
 यो पुन हुनको वनकर पुग्यो ठोपाम हुडिलचिजन । सो तापं हसनीयो एवं हुनको च अहिचकर ॥ १०९
 जपकारहिनेन भयिषि कि सावय । वंशिएन बहुएण ? । कजेण कुडं होही मह वनको त्यमिसवभिमि ॥ ११०
 वनको कजविहुनं चम्मविहुनं च बापुसं जम्म । निरवधं च कलसं तिनि वि लोए च भन्ति ॥ ११
 बोलीने तमि दिने भविस्सदत्तमि पाविए निरं । रथं दिवविमाणं जपकारहिणमाभिकेचं ॥ १२
 बहुरयणेहिं समेयं ठविय विमाणमि कमलसिरितणयं । संपत्तो सहस चिय सो जपको इतिवजपुरमि ॥ १३
 कमलसिरीचरदारे दहण विमाणयं च अवयरियं । नायं च सुवयाए भविस्सदत्तस आगमनं ॥ १४
 कहियं कमलसिरीए तीए सयमेव तस्य सचवियं । पठिपुजेण य नायं भविस्सदत्तेण विमनवरं ॥ १५
 पुच्छिय भविस्सदत्तं सो जपको जाइ चियवठाणमि । सो वि हु उहेजणं पणमहु नियजणमिपयकमलं ॥ १६
 सधं पि हु ठविजणं सुतं तं रणमाइयं सो उ । अज्ञाउ चिय अच्छर वारेउं जणमिवाइयं ॥ १७
 कहियं कमलसिरीए पुत्तय ! तुह भाउणा इहाणीयं । पतं कज्जारवणं कथं वि दीवमि अहरम्मं ॥ १८
 ण्हाणु-वट्टपरहिया सवेपिदंडा य भोगववकलिया । योवांसणा वि कर्त्ताकेण वि कजेण सा पुत्त ॥ १९
 होही पाणिग्गहणं तीए किर पंचममि दिवइमि । सोजण कर्त्तचरियं भविस्सदत्तो वि परितुडो ॥ २००
 जाए पमायसमए यहिज्जं रथण-वत्थमाइयं । दिडो सुपालनियो तेण य गंतूण विवत्तं ॥ १
 दिज्जासणेव भयियं सामिय ! तुह पाळणं सुजेज्जम । तुह पाय-आवसेवं काउं वुराथो पछो ई ॥ २
 सुपालेण वि मणिओ अच्छसु तुह संतियं इयं नयरं । पचं चिय मह रत्तं तुह सरिसा वत्थ निवसंति ॥ ३
 निवगेहे संपत्तो मणिओ जणणीए पुत्त ! कि करियो ? । तर्त्थं वि विवाहकजे हनकरइ वंपुदत्तो पि ॥ ४
 चितइ भविस्सदत्तो अज्ञाउं मज्ज आगमं सी उ ॥ कंता अहुदियमणा चएणं बीयं पि हु कयाइ ॥ ५
 तज्जाणियानिमिच्छं तम्हा पेसेमि जपभियं तस्य । इय चित्तिज्जण तेणं संकेयं करिया जपणी ॥ ६
 याइ ! मह सा कर्त्ती मज्जामसणं कहेसु तं तीए । इयं च नायमुइं वीसे इत्थमि देव्याहुं ॥ ७
 तस्य गया कमलसिरी मविसइ वा निम्मलेण वेसेणं । तव य जपवइया वि हु एवं खडु चित्तिवं चियइ ॥ ८
 चिरकालमुक्कय वि हु एया पुत्तेण तइ वि सच्छया । कमलसिरी इह दीसइ वा पुन कि वरनं रथ ॥ ९
 कमलसिरी संपत्ता मणिमुक्कयइं अंतियं जाव । ताव य जामियवत्ता सा तीए कुणइ चिचिची ॥ २१०
 मणिया य मज्ज पुत्तो तुह मज्ज इत्थ जायथो तिण्णा । एत्थं च नामपुरा साविज्जणं च तुह सुपणु ॥ ११
 संखवेज्जण तयं गंतूणं कहइ निववपुत्तस । सो वि हु तुमवि हुओ गंतूणं सयणेइमि ॥ १२
 मणिओ च तेषं एत्थं मणिमि ! ओएणुं मणिउं मज्जत्तो । मणवपुत्तेण सधं मणि विवाओ कां वपयो १३
 सुपणेण वि तिण्णं वंजवइसुत्तं च तस्य माणीया । तेहिं कजेइ वतं मणिसदत्तो वि वत्तणं ॥ १४
 इहुं मणिसदत्तं मणिवणीओ वं वंपुदत्तो वि । वणयत्ता कज्जठे तां पि वं कज्जकर कर्त्ता ॥ १५
 जपचीहिं तयो कहियं सामि । निवनेण सधं रथं । वं हुणं परिउहियं कर्त्तं वि मणिसदत्तेण ॥ १६
 वत्तण्णा वि यं तिण्णं पुत्त-कठ्यासंहुणो तया । हुओ गुतीइए वणवइसेही वि कुत्तियं ॥ २१७

1 C बोधिसुत्त । 2 C किल (म) वि । 3 B लं । 4 C लोइ । 5 C लोइ । 6 B लोका ।
 7 B C लोका । 8 B C लोका । 9 A लोका । 10 A लं । 11-12 A D सुत्तियं । 13 B लोका ।
 C लोका । 14 B लोका । 15-16 B लोका । 17 B लोका । 18 C लोका । 19 D लोका । 20 B C
 लोका । 21 B लोका । 22 B लोका । 23 C लोका । 24 B लोका । 25 B लोका ।
 26 B लोका । 27 B C लोका । 28-29 B लोका । 30-32 B लोका । 33 B लोका ।

अओ वि हु षरविहो भविस्सदत्तस्स संतिओ जाओ । एयं संसनिहाणं संजावं बंधुदत्तस्स ॥ २१८
अज्जाविहत्तं पिं वयं अप्पणवं होइ पुत्तकलियाणं । अप्पणयं पि परायं संजावइ पावकलियाणं ॥ १९
सिंणारेउं अहियं भविस्सदत्तस्स भारियं राया । अंतेउरिं^१ नियावइ निवमहिल्लपत्थिओ^२ सहसा ॥ २२०
इइय तयं लोयो^३ हरिसेण पूरितो संतो । न हु एरिसयं रूवं दिइं अम्हेहिं कइया वि ॥ २१
तुडेणं नरवइणा समयं रज्जाएणं अद्रेण । दुहिया सुतारनामा दिजा य भविस्सदत्तस्स ॥ २२
भणियं कमलसिरीए पुत्त ! न उचियं चं एरिसं तुज्ज । पिउ-माइ-भाउयाणं परिणयणं बंधणयायाणं ॥ २३
विज्जविउं नरवाहं छोडेउं^४ बंधणाओ नियपियरं । ठविज्जण हत्थिखंघे नियगेहे नेइ सो पणओ ॥ २४
दाऊय सायमेयं नियमाइसमाणयं च मेत्हेउं^५ । देसस्स अंतंभाए ठवेइ सो बंधुदत्तं पि ॥ २५
विच्चे विवाहकजे ठविउं सीहासणम्मि नरवइणा । विहियो रज्जिसेओ भविस्सदत्तस्स मुइएणं ॥ २६
सुहु विमूरेणं तओ पूयं विरएइ जिणवरिदाणं । सहियो कमलसिरीए संघस्स य कुणइ बहुमाणं ॥ २७
दोहिं वि पियाहिं सहियो^६ भुंजइ मोए सुरो व सो जाव । पढमाए ताव गम्भो संजाओ सद्धतोसकरो ॥ २८
दोहलए संजाए किसियाइं बहइ सा वि अंगाइं । कहइ निबंधे^७ य कए भविस्सदत्तस्स दोहलयं^८ ॥ २९
नियजम्मणभूमिए चंदप्पहसामियं च पूएउं । वियरामि जहिच्छाए एसो मह दोहलो^९ दुसहो ॥ २३०
सोऊण इमं दुहियो भविस्सदत्तो वि अच्छए जाव । ताव य दिव्वविमाणं गयणाओ श्चत्ति अवयरियं ॥ ३१
उत्तरिऊणं तत्तो निम्मलपुरिसो पयंपए एयं । गुरवो तुम्हे अम्हं आपसह जं मए कज्जं ॥ ३२
कहियं च तस्स सब्बं भविस्सदत्तेण दोहलसरूवं^{१०} । तेण वि भणियं एयं केत्तियमेत्तं^{११} इमं कज्जं ? ॥ ३३
दोहिं^{१२} वि अज्जाहिं^{१३} समं तत्थ विमाणम्मि कमलसिरित्तणयं ।
ठविज्जण पुरामिसुहो^{१४} मणवेगो चलिओ सहसा ॥ ३४
चल्लंताणं ताणं चल्लंतं सब्बमेव पडिहाइ । अहवा अप्पेण समं सब्बो वि हु मच्चए अज्जं ॥ ३५
पत्तं कमेण गंतुं दीवत्तिलयम्मि^{१५} तं वरविमाणं । उत्तरिया सब्बे वि हु चंदप्पहमवर्णमज्जम्मि ॥ ३६
ण्हाउणं पउमसरे गहिऊणं पंचवन्नकुसुमाइं । न्हविय-विलित्तं देवं पच्छा मत्तीए पूयंति^{१६} ॥ ३७
काऊण बलिविहाणं षट्ठीवियारेहिं फलपयारेहिं । चित्ते सुद्धिसमेया देवे वंदंति सब्बे वि ॥ ३८
मणमिय भविस्सदत्तो उवविट्ठो महियलम्मि भावेणं । चंदप्पहसामिड्डियं गुणजायं किं पि पयडेइ ॥ ३९
नियकितीए सभाणा तुम्हं छाया वि जेण देहस्स । तेणं चिय सामि ! तुमं चंदप्पहनामओ जाओ ॥ २४०
सरियो वि जेण सामिय ! तिमिरं नासेसि हिययनिहियं पि ।
होसि सरिच्छो सामिय ! तेण तुमं कह णु चंदेण ? ॥ ४१
खारयो^{१७} मयपडिकलिओ दोसासंगेण संज्जुओ^{१८} पायं । एवं पि तुज्ज तुल्लो कह चंदो होउं वरदेवं ? ॥ ४२
नासेसि जह महावस । देहस्स पहाए बाहिरं तिमिरं । चंदप्पह ! तह नाससु हिययड्डियं पि हु तयं मच्च ॥ ४३
अह उड्डिऊण तत्तो तं नयरं परियडंति सब्बे वि । आपंद-विसायज्जुया अत्तोअं कहियनयरगुणा ॥ ४४
ठाणे ठाणे लग्गइं तेसिं दिडी वि दीहंदाउ इ । अहवा गुणवंतेसुं वंका सुपंति को दोसो ? ॥ २४५

1-2 C वृत्ति । 3 A D अंतेउरे । 4 B C आणावइ । 5 A D *पत्थिओ । 6 B छोओ । 7 B *वाह । 8 B हु । 9 B छोडेउं । 10 B मेत्हेइ । 11 A अंति । 12 B सहियं, C समवं । 13 B होह-
कए । 14 B निबंधेण । 15 B जोहकवं । 16 B जोहको । 17 B जोहको । 18 B *सत्तं । 19 B *सिं । 20 B छोओ । 21 B अज्जाहि । 22 B *दिसुहो । 23 B दीवत्तिलयम्मि । 24 B *कुणइ ।
25 B वृत्ति । 26 A B वचं, C वचं । 27 B चंदो, C चंदो । 28 D अज्जो । 29-30 B वरदेवं-
वचं, C होह वरदेवं । 31 B वरदेवं । 32 C वरदेवं ।

अधुयं वि अउञ्चं भावइ हिययन्मि तस्स मिहुणस्स । अहवा रमणीयते एसो चिय होइ सम्भावो ॥ २४६
 प्ररिमिउज्जं नयरं पुणरवि पत्ता जिणस्स भवणम्मि । पेच्छंति साहुजुवठं उवविट्ठं एयहेसम्मि ॥ ४७
 अहियंदिउज्ज सजे उवविट्ठा महियलम्मि अहंसुइवा । ते वि हु पियवणणेणं धम्मसीसं पयच्छंति ॥ ४८
 तस्य जयपंदनाभं केवलनाणेण संजुयं साहुं । पुच्छइ भविस्सवत्तो जिज्झाहरवागसं पणओ ॥ ४९
 अइ मणइ जयापंदो कंपिलं अत्थिं पुरवरं^१ एत्थं । तस्य य राया पंदो भासी सुयणाण भागंदो ॥ २५०
 उवरोहिओ^२ वि^३ तस्स वि^४ नामेणं वासवो तर्हि आसि । तस्स य मयवल्लहिया नामेण सुकेसिया तन्ना ॥ ५१
 तीए य होञ्चि पुत्ता सुवक्क-दुवक्कं नामयीं तर्हो । दुहिया वि य संतिमई अग्गीमित्तो य तीए पई ॥ ५२
 सो पेसिअइ सययं नरवइगेहेसु णंदनादेण । पाहुडणयणाणयणं अविणासी एस्स नाउज्जं ॥ ५३
 अइ अन्नया कयाई सिंघलदीवम्मि पाहुडं दाउं । अत्ते वि हु बहुरयणे^५ सो विणो पेसिओ तेण ॥ ५४
 नेउज्जं तस्सै सबं सिंघलवइणो^६ तर्हो समप्पेइ । तह सबं पि हु अक्खइ जं जं नंदेण आइइ ॥ ५५
 दिअं सिंघलवइणा बहुदबं तस्स पाहुडनिमित्तं । अइपहे चिय तेणं तं इविणं^७ विलसियं सबं ॥ ५६
 नाउज्ज चिरायंतं^८ अवसेरिं^९ कुणइ तस्स नरनाहो । पुणरवि संठवइ मणं इत्थएसो ति काउज्जं ॥ ५७
 मंती सुगुत्तमंतो जोइससत्थस्सै गहियपरमत्थो । वायम्मि सुवक्केणं पराजिओ छेयमज्जम्मि ॥ ५८
 सो जोयइ छिदाइं वासवल्लोयाण निब्वकालं पि । अहवा विवायकुविओ मरणं पि हु देइ कालेण ॥ ५९
 सुक्कच्छायविवाया धम्मविवाओ^{१०} य तिच्चि सबे वि । दोञ्चि अहम्मा पट्ठा सोहणओ तस्य अंतिल्लो ॥ २६०
 दोणहं चिय अत्तोअं सुक्कच्छाओ इहं विणिदिट्ठो । होइ सहायविवाओ दुणहं^{११} अहियेसं जुत्ताणं ॥ ६१
 अत्तोअं धम्मीणं उवसमजुत्ताण पक्खरहियाणं । सत्थविचारो सत्थो सो मअइ धम्मवाओ^{१२} ति ॥ ६२
 नाउज्जं चारंजणा नरवइणो जईं कर्हेति^{१३} अहिययरं । पच्छा कुविओ राया अग्गीमित्तस्स उवरिम्मि ॥ ६३
 अन्नदियइहम्मि पत्तो निद्धणं चंगो तिवेइंभत्तारो । नरवइवंचमकजे देइ इमं उच्चं दीणो ॥ ६४
 पहियं सिंघलवइणा तुम्ह कए उत्तमं च बहुदबं । अइपहे चोरेहिं गहियं अम्हाण पासाओ ॥ ६५
 एत्थियकालं सामिय ! अहं पि गोत्तीए^{१४} घल्लिउं धरिओ । इंडकए दुडेहिं छलेम अहं^{१५} निग्गाओ एम्हिं ॥ ६६
 राया वि णायतत्तो अहिययरं तस्स उवरि आरुडो^{१६} । गोत्तीहरम्मि रोरे अत्ति समअं धरावेइ ॥ ६७
 दोनयणो वंचिअइ जणेण कुसलेण नत्थि संदेहो । नरवइ पुण सहसक्खी कह तीरइ वंचिउं ? मणइ ॥ ६८
 वासवपमुहा सजे दइणं अग्गिमित्तवित्तंतं । निय-नियचारेण मया गंजण-मरणाण अइसीया ॥ ६९
 महिया सुकेसिणीए तन्मयसुक्कए देसन्निरइ ति । तीए^{१७} बलेणं जणणी रविपइवाओ सुरो जाओ ॥ २७०
 सो चनिउज्जं तत्तो उववत्तो तुज्ज धरिणिगच्चम्मि^{१८} । मरिउज्ज सुवक्को वि हु उववत्तो सुत्तरो तावो ॥ ७१
 पच्छा चविउज्ज तन्नो मणवेगो निरुंधारओ एस्स । जाईसरणवसेणं जणणीनेहेण इह पत्तो ॥ ७२
 तुवक्को वि हु मरिउं संसारे समडिउज्ज अइचहुयं । एण्हिं अमरगिरिवे उववत्तो असगरो चोरो ॥ २७३

1 B उवविट्ठा । 2 B साहुजुवठे । 3 B अत्थिं । 4 A D सो । 5 B पयणाणं । 6-7 B C व
 लयपंदनाभं । 8 B सुहुयं । 9-11 B वाय पुरवरं अत्थि । 12 B इत्थेविणो, C उवरोहिओ । 13 B
 व; C it is not to be found in this Ms. 14 B व । 15-17 B वइ पुवक्कनामाने [?] ।
 18 A D एत्थं । 19 B नेउज्जो व । 20 B इ । 21 B सिंघल । 22 B एत्थो व । 23 B व ।
 24 B सिंघल । 25 B इत्थं; C एत्थं । 26 A D चिरायंतं । 27 B अवसेरिं । 28 B एत्थेव ।
 29 B सुवक्कवाओ; C वक्कवाओ । 30 B C दुणइ । 31 A अहिये । 32 A सुहुयणं । 33 B
 एत्थेव । 34 B अत्थे । 35 C एत्थे । 36 C एत्थेव । 37 B उववत्ति । 38 A निद्धणं । 39 B
 निद्धेव । 40 C सुत्तीए । 41 C अत्थे । 42 B इत्थेव । 43 A एत्थेविट्ठो; D अत्थेविट्ठो । 44 B एत्थेव ।
 45 B एत्थेव । 46 B एत्थेव ।

अग्नीविद्य-विद्ये^१ मण्डितं बहुवतिरियजोवीहः । जयं तावसमिद्युं वप्य नरिजय वप्ये ॥ २७७
जायो य माग्निमदो अग्नीविद्यस्त एस सो जीयो । तस्सं वरिणी वं तिवे^२ नरिजयं वप्यमहिदि वि ॥ ७५
यस्युवाच पंच गर्ह तिरियामं चैव होति^३ चत्वारि । नात्य-देवाय तद्य दो चैव होति^४ इह (हं) वेवा ॥ ७६
यस्युचो ऋणो तिरियो^५ मस्युचो^६ वि य एत्थ देव नेरइयो । मस्युचो य तद्य सिद्यो^७ एवं^८ ऋणाय वंचति ॥ ७७
तिरियो तिरियो तिरियो मस्युचो देवो य होइ तद्य तिरियो । तिरियो नेरइयो तद्य एवं तिरियम चत्वारि ॥ ७८
नारय-देव दो वि हु वमिजयं जंति तिरिय-मस्युसु । हो विथे ताव गर्हयो तम्या इह सत्यमनियामो ॥ ७९
वश्यविवा य^९ नियस्य सिद्ध विद्य हुति कम्मबलरहिवा । तम्या कीरउ सहसा कम्मस्त विजासणं चैव ॥ २८०
जाय सकम्मो जीयो ताव बुहं एत्थ चैव संसारे । कम्मकवयमि सुनके सोकसं विव केवळं तस्य ॥ ८१
इय वजयं एवं अग्नीमार्हदु^{१०} चयसुं पद्धिवं । सबं मि जयो मोतुं^{११} एनो^{१२} विव वश्य जीयो ॥ ८२
सोतथं इमं^{१३} सधे संसारसारयं बहुपयारं । विणवरघम्यपुरायं कुंति हिक्वमि^{१४} अहियवरं ॥ ८३
पुषरवि वंदिय देवे सुणिवरवसहे य कम्मवइकुसले । जाइहिजय विमग्ने हस्तिजनपरं वया सधे ॥ ८४
वश्य सधे वि जयो मन्तिस्सदत्तस्य सुहु म्हाहपं । सुरमइया वि जेयं जाणं इयस्त कुंति ॥ ८५
परमयेणं राता एतो^{१५} विद्य एत्थं पुहइमच्छमि । अजे पुण नरवइयो नूनं इयस्त कम्मयरा ॥ ८६
एवं चिव^{१६} निकमेणं वम्मस्त पुराइवस्त माहपं । तम्या से^{१७} विव कीरउ कि इह मणिण्य बहुएणं ? ॥ ८७
सम्माविजय पहिधे^{१८} नियनये सो^{१९} वि^{२०} तेणं^{२१} मणवेनो ।

नियमारियाहिं सहियो सो वि तहिं अन्धइ सुइयो ॥ ८८

अहं अज्ञया कवई जाय समममि सुहु सुहयमि । जायो सुम्पहनामो पुतो मज्जये^{२२} पठमाय ॥ ८९
सोतम पुत्तवयं एरि^{२३} विव ताव जयव-मार्हणं^{२४} । अज्ञाय य परिओसो हिक्वसु न माइयो चैव ॥ २९०
अग्नेय वि पुत्ताणं लोयो हिक्वमि वइइ परिओसं । अइया उदयायो^{२५} विद्य कुणइ स्वी पठवपठियोहं ॥ ९१
वजावणममिं कयं वइइं लोयाण पहरिसो अहियं^{२६} । अइया विन्दुर्यवसयो सधो वि हु होइ अहिययो ॥ ९२
एवं गर्ह वेयं अइरमं तद्य य मंकार्यं । इइ मयं^{२७} वं^{२८} मुणीणं^{२९} कि पुण इइइं सतमाणं ? ॥ ९३
परइवइमिठसिणं नंबयोयं य एत्थ लेवमि । जस्स न हीरइ हिययं सो पसुचो अइव पुण देवो ॥ ९४
अजे वं^{३०} पूप-पुत्त जाया कातेण तस्स नरवइयो । राया वि वडे जायीं रत्तं मि वं^{३१} परियमं^{३२} तस्य ॥ ९५
अहं अज्ञया कवई मन्तिस्सदत्तस्य विसवसुत्तस्य । उजाणपालएणं कहियं इयं य सहस वि ॥ ९६
उजाणे उजाणे उजाणे देव । तुम्हत्तपमि । मुणिकसहीं मुणिवसहीं मुणिवसहीं जायया दोवि^{३३} ॥ ९७
एकजे नवसो नवसंजे पिच्छिऊय तस्य मइ । तुह कहियं तुह कहियं तुह कहियं कुणसु वं जोमं^{३४} ॥ ९८
अडियो मन्तिस्सदत्तो दाऊयं अरिओसियं तस्य । परियरियो लोएहिं कएहिं चैव मतीए ॥ ९९
कंठुं तहिं पतो तस्य वाकरवजियमि ठाममि । उवविइं नयपसुहं रिच्छं साहुण सो सुवठं ॥ ३००

1 B विद्ये; 2 B वति; C तिरि; 3 A वीजयं, C वीजय; 4 B विद्ये; 5 B हुति; 6 B हुति; 7 B C मस्युचो; 8 B C तिरियो; 9 A C सिद्यो; 10 C एत्थं; 11 A D विक्व; 12 B व; 13 B हुक्व; 14 B म्हाहप; 15 C मुणसु; 16 B मुहु; 17 B वसु; 18 B जीजयं; 19 A D इह; B इह; 20 B वम्ममि; 21 B वसु; 22 B इयं; 23 C रि हु; 24 B हु; 25 C विय; 26 C वियो; 27 A D वेण; 28 A D से; 29 A D वि; 30 C मज्जये; 31 B वृ; 32 B C म्हाहप; 33 B उदया; 34 C वजावणमि; 35 C वाय; 36 C वसु; 37 B विक्व; 38 B विक्व; 39 C मुणीणं; 40 C वि; 41 C मयं; 42 B वि; 43 B कवो; 44 C हु; 45 B जीजयं; 46 B वजया; 47 B वजया; 48 B वजया; 49 B हुति; 50 B जोमं; 51 A वेवइ ।

होय नि कर्ण ककरो कनिऊमं प्रायनेकं सो उ । उवरिडो मूर्तिं सदिनो वपलेनं लोपं ॥ १०१ ॥
 गह सो नमिस्तदयो नहसयनगेष संद्युयं सानु । नापेन निमलमुदिं पुन्यत् एव न निपत्तं ॥ १०२ ॥
 नवयं । सो नि हु मई पवकलं पेव मसए संतं । सेतं न वसंतं निव इई कनमिपवसो नितं ॥ १०३ ॥
 कालाहविपहिं वं सं नूनं नरिं एव" लोपमि । इदिपयहपाकक सतं नि हु कनमिपवसं ॥ १०४ ॥
 बाया नि नरिप निपय पंचम्याहसिपयो कोह" । पेवतं पुन इहं सुपां वप" इति ॥ १०५ ॥
 उवनासमाहपामं कलं न कनिपयसामं पेव । विपला नि कलिपामं निपयला पेव निपिप ॥ १०६ ॥
 देकार्णं करणपयं समाहिकरयं" न कलपयं न । उवकई-निहुउवकई कनिपयह पाकलीह ॥ १०७ ॥
 परलोहपो ककाका एयं निवमेव नरिप परलोपो" । तन्हा दापार्हं सतं नि निरपयं पेव ॥ १०८ ॥
 वरिपते नि हु मसह किं सो मुतो इ नहय इवरो" ति । पवकलो नि व पडो इयो पुन इवव कइ ॥ १०९ ॥
 किं वा मुपयस कइ संपयो पडइ कम्मुरी एव" । कम्मविहुरो" न कइ वपइ लोपतिं उयं ॥ ११० ॥
 इय नाउर्य एयं सोकखेयं वरइ देहंकरयं । उरीम्यस्त वयो पुनताकयं इहं वरिप ॥ १११ ॥

सोऊज इमं सामिय ! सुहु नि पिउसाग हिययमच्छमि ।

वायह कलु नाहितं किं पुन पुन्यार्थं पुरिसाणं ? ॥

तन्हा कहेसुं सामिय । एवविपकयं" न जं" इहं किं पि । नन्दारिसाय जेपं चिचं कयो निरं कोह ॥ ११२ ॥
 नह मणइ मुनिवरिदो एयं जेयाइयं मयं" पावं । "पवकलाहिकइं कइ पिउसायं मयं इउ ॥ ११३ ॥
 पवकलेणं दिडो अत्यो सडो नि अरिप जइ सवं" । ता मियतण्णिवसलितं ग्हापार्हं सदाहेउ ॥ ११४ ॥
 करणीविसयसेणं जइ मावो नरिप एत्य मावेयं" । वचंसाइवकेयीं क्वाइया नि त्त वरिप ॥ ११५ ॥
 जइ देसविपहिवाणं होइ वययो इहं पवत्याणं । जेयाइवकहरो त्त मावो निपकले सडो" ॥ ११६ ॥
 कालेव वि अंतरिया सवे दीसंति एत्य जेयमि । गहपार्हया सवे भागमिया सामिया पयवा ॥ ११७ ॥
 जे वि सजावंतरिया ते वि हु निवसंति" नरिप संदेहो । म्य-सिसाईया [यो] वयया इय कइइउययो ॥ ११८ ॥
 बाया नि इहं निवइ सुहिचो इं एवमाइ मन्यो ति । पुं पि जायसेवे वपाहिउसे उ सम्भायो" ॥ ११९ ॥
 † भागमियं" नि व वयं निवइ निवमेव एत्य संसरे । दीसंति मया जेपं मूयं-विसायाहकियेण ॥ १२० ॥
 सुएहिं अरिचं पेवयं पेव मसए बाया । तवमेए तवकलं मयेयं सुएहिं मरये वि ॥ १२१ ॥
 मुके न ताव जीयो होइ वसुतो नि कम्मसंयो । आयासे" सुएहिं व" तन्हा दापार्हयं सडलं ॥ १२२ ॥
 मुकनेरंडफउस्त व उदयपहसदावयो व जीवाणं । मुकस्त सिद्धिउपे मयं नि हु होइ-सो रोसो ॥ १२३ ॥
 पयपइ नमिस्तदयो कायो वन्द्याम निच्छयो एव" । वइ पुववम्यचरियं संपइ मयं । परिकोइ ॥ १२४ ॥
 नइ वंपइ मुनिपत्तसे जेयायं सोहपार्हं सुपयासं" । मंडुरिरेवए वामेयं वरिपुं वरिप ॥ १२५ ॥
 तत्त वयंनपययो तया जेयाय वनिपपरिचोयो" । मंती वि वकलेयो तस व मया रं सिद्धिउ ॥ १२६ ॥

1 A D मूर्ति; 2 B जीवय; 3 B वपलेन; 4 B ककरो; 5 B नि; 6 B कइ; 7-8 B वपवसयनमिपवो; C पेववपवसयनमिपवो; 9 A एव; 10 A वरिप; 11 A कोह; 12 B उव; 13 C देवाह; 14 O "नर्य"; 15 A D उवपइ; 16 B वरलोपो; 17 A नरिप; 18 B कम्मुरी; 19 B इय; 20 O "विहुरो"; 21 O पुन्याह; 22 A D जेय; 23 A D कलिपयं; 24 O इह; 25 B इह; * From this onwards, some eight stanzas are not found in B as the page 194 is missing; 26 A वयं; 27 O मये; 28 C मययं; 29 O "विययो"; 30 O कोह; 31 A वरिप; 32 C मययो; † From this onwards the stanzas are to be found in B; 33 O मययिप; 34 D इह; 35 B इह; 36 B मययं; 37 B C मययो; 38 B व; 39 B इय; 40 B जोहयाह; 41 O पुन्याह; 42 B वपवसो; 43 C व

तीसे य आसि ध्या नामेणं तत्थं कित्तिसेण ति । तीसे मत्ता यं कढो विहवत्तमज्जिओ सुहम्मो ॥ ३२८
 तत्थेयं सुरे इम्मो घणत्तो नाम सुहु विक्खाओ । मज्जा य नंदिमहा घणमित्तो दत्तओ ताणं ॥ ३२९
 तत्थेयं नंदिदत्तो सेट्ठी लोयाणसम्मओ निचं । तस्स य मज्जा भदा पुत्तो पुण नंदिमित्तो ति ॥ ३३०
 घणमित्त-नंदिमित्ता दोञ्चि वि कीळंति तत्थं नेहेण । घणमित्तो^१ जिणवम्मो ठविओ खलु नंदिमित्तेण ॥ ३३१
 तत्थेयं गुत्तदेसे समाहिगुत्तेण मुणिवरेणात्ति । पत्ते पाउसकाले जोगम्महणं कथं इत्ति ॥ ३३२
 गिम्हे सहंति तावं सिसिरे सीयं च साहवो जुत्तं । पाउसकालम्मि पुणो गुत्ते चियं ठंति नियमेष ॥ ३३३
 सुहु म्हुत्तयेणं लग्गा देहम्मि इत्ति विवयंति । आउक्काइयजीवा आगमओ परिसं नेयं ॥ ३३४
 नीरस्स पसंगेयं^२ पुहवीक्काओ सचेयणो सुहु । अत्ते यं हरियमाई^३ भायर-सुहुमां यं^४ को गणहं ॥ ३३५
 कइ वत्तउ उउमत्तो आहिस्सेसम्मि संत्थिओ सो^५ उ ? । तम्हा पाउसकाले साहूणं गुत्तयं ठणं ॥ ३३६
 रिउपदे वि हु काले अइवाए^६ वासयम्मि महियाए । गुत्तम्मि ठंति मुणिणो पाणीणं रक्खणइए ॥ ३३७
 वत्तओ^७ वि तणुक्किलेसो संजमरहियस्स पावसंजणओ । ओओ वि संजमज्जुओ मुत्तीए साहवो सो उ^८ ॥ ३३८
 तम्हा जुज्जइ काउं संजमकज्जेसु उज्जमो सययं । संजमज्जुत्तो असठो कायकिलेसं पि^९ सेवेज्जा ॥ ३३९
 तत्थेयं सन्निवेसे बालतवट्ठो य कोसिओ आसि । निंदइ समाहिगुत्तं अत्ताणं मत्तए बहुयं ॥ ३४०
 विचे पाउसकाले समाहिगुत्तस्स साहुणो तस्सं । अइसुहु कया प्र्या मत्तीए वज्जसेणेण ॥ ३४१
 दहूणं तयं पूयं कोसियनामो^{१०} वि वज्जसेणस्स । कुविओ मरिज्जणं तओ जाओ सो असणिवेयंसुरो ॥ ३४२
 पूयपभावेण तहा मरिज्जणं वज्जसेणमंती वि । दीवतिलयम्मि नयरे उववत्तो नरवई परमो ॥ ३४३
 घणदत्तमाइएहिं पूयं सक्कारयं च काज्जणं । साहुस्स तस्स तइया समजियं कम्ममइसुहयं ॥ ३४४
 साहुं समाहिगुत्तं पडिलाहेज्जणं तत्थं घणमित्तो । बंधइ कम्मं सुइओ जम्मंतरभोयसंजणयं ॥ ३४५
 घणमज्जा वि हु तइया पासित्ता मल्लियं तयं साहुं । हसइ कोइ दुगुंछं कारणयं असुहकम्मस्स ॥ ३४६
 नूणं कया दुगुंछा अण्णेषु वि सुहु दुक्खसंजणया । किं पुण जइमाईसुं निचं पि हु घम्मनिरएसु ? ॥ ३४७
 हील्लिज्जंता मुणिणो हीलं जम्मंतरेसु बहुएसु । देत्ति फलं^{११} जंतूणं तम्हा मा हीलणं कुणसु ॥ ३४८
 वसणेणं अभिभूओ दूरे देसंतरम्मि संपत्तो । अइदुसहो^{१२} सो य कढो सौत्तूणं सयणमाईयं ॥ ३४९
 *जणणिं जम्मणभूमिं सयणाईयं च दूरओ चयइ । वसणासत्तो पुरिसो माणवणो नत्थि संदेहो ॥ ३५०
 कम्मवसा मल्लिये संजाए इत्ति^{१३} माणिणो पुरिसा । जइ वि न चयंति जीयं नियदेसं^{१४} तह वि मेळंति^{१५} ॥ ३५१
 वसणे^{१६} विहवाभावे मालिजे तह य वाहिसंजोए । माणुत्तयपुरिसाणं परदेसो सुंदरो होइ ॥ ३५२
 गुणगणज्जुत्तो वि जणो^{१७} पावइ वसणाइयं तयं किं पि । निंदिज्जइ जेण इहं परलोए दारुणं दुक्खं ॥ ३५३
 कम्मं सुहु विरुद्धं तं किं^{१८} पि^{१९} हुं कुणइ नार्णकलिजो वि । पावइ जेण दुहाइ दोसु वि लोएसु गरुयाइ ॥ ३५४
 एयं पि मा सुणिज्जसु गरुयाण न होइ निंदियं कम्मं । सक्को वि अहिंल्लेओ भगणकं पाविओ जेण ॥ ३५५
 पंचमसिरकण्णयं सुक्कयवाहं^{२०} च दिट्ठिमित्ते^{२१} वि । रंमा-गोरीणं तहा बंभेण वि पावियं चेव^{२२} ॥ ३५६

1 B मज्जा; G D मज्जं च । 2 B वत्त । 3 C it is not to be found in this Ms.
 4 C को । 5 B इत्थेयं । 6 A D घणत्तो । 7 B च संगेणं । 8 C वि । 9 B *माह को । 10 B
 *सुहुमाइ । 11 B it is not found in this Ms. 12 B ते । 13 A अइसुह । 14 A D पुक्को ।
 15 B वि । 16 B च । 17 C तत्थं । 18 A *नामा । 19 B *वेयं । 20 C जुत्तं । 21 A D *सुत्तणे;
 C *सुत्तणे । * This stanza is not found in C. 22 A D मज्जि । 23 A *वेहं । 24 B निदंति ।
 25 A वत्तणे । 26 B वत्ते । 27-29 B वि हु ति । 30 B *माव । 31 B D मज्जु; C विहवत्तं ।
 32 G *वत्तं । 33 C *वेहं । 34 A D वेयं; B वत्तं च ।

भावसिराहएहि केवहीभाहसंभवेहे । तव-नाणसुद्धियहि वि कि न कवे विमंगलजेहि ॥ ३५०
 इह गइयाण वि जावइ मालिं पुहकम्मदोसेण । तन्हा मा मणह तुमं गइयाण न जावए सोसो ॥ ५८
 पिठणा तेण विमुक्का अइदुहिता तत्थ कित्तिसेणा वि । समयं करेइ मेत्तिं यइदियह नंदिमहाए ॥ ५९
 कइजण पंचमिवयं उववणं जा कोइ अइगमयं । अतीए नंदिवस कइजाया चित्तए काए ॥ ३५०
 भक्ता सु इमा रामा जीसे सबं पि इच्छियं मिलइ । मह पुण पावए मुहा जम्मं इह निम्मियं विहिता ॥ ६१
 इव चित्तज्जण जंपइ सा पुरवो तीए एरिसं वयणं । तव-दाणाइविहिमा कइ होइमो इले ! अहं ॥ ६२
 जइ वि न पुजइ दाणं तइ वि उवासेमि पंचमीं ताव । जम्मंतरे वि जेणं एरिसया न वि जइ होया ॥ ६३
 गहिजण गुरुसयासे काउणं पंचमिं च भावेणं । मरिजण दीवतिलइ भवदत्तपरम्मि पुजेहि ॥ ६४
 कुच्छीए उववक्का नामेणं नागसेणपरिणीए । भविसणुरुवा कइता तुह भरिणी जा इमा एहिं ॥ ६५
 मुंजंतो विसयसुहं जा अच्छइ दीवतिलयनाहो वि । तो उव(य)हिम्मि सत्तेओ पन्निचतो भवपिवेवेणं ॥ ६६
 तुहा रईं यं तहां देवा वि हु रोस-तोसफलजणया । कालेण होति नियमा भोवगकम्मोहिं पणिवही ॥ ६७
 मरिजण नंदिमहा पुजेहिं विमाणिएसु उववक्का । अशुयइंदो जाओ मरिजणं नंदिमित्तो वि ॥ ६८
 धणदत्तो वि हु तत्तो तुज्जे पिआ एस धणवइं जाओ । धणसखीं वि हु एसा कमलसिरी तुच्छ अणणि ति ॥ ६९
 धणमित्तो मरिजणं पंचमिवयजणिवधम्मनिवहेण । एयाण तुमं पुत्तो भविस्सदत्तो ति संजाओ ॥ ३७०
 पमणइ भविस्सदत्तो को अत्तो एरिसं जहावत्तं । वत्तेउं इह सककइ मोत्तुणं नाणिणो तुम्मे ॥ ७१
 जइ इहइं न वि होजी नाणपईवा तुमेहिं सारिच्छा । ता मोहपउरलोए भम्माइपयासणं कइ पु ॥ ७२
 एयं सोज्जण महं सामिय ! जाओ मणम्मि निवेओ । इच्छामि वयं गहिउं तुम्हाणं पर्यवत्तम् ॥ ७३
 अह गंतूणं नयरे हक्कारेज्जण सबलोयं च । जेईसुयं अहिसिचइ नियरत्ते परमजुद्धीए ॥ ७४
 दाज्जण तओ दाणं काउणं जिणवराण महिमं ॥ ७५ । गंतूण सुणिसयासे दिक्खं भावेव सो लेइ ॥ ७५
 कमलसिरीपमुहेहिं गहिया दिक्खा महाणुमावेहिं । केहिं पि देसविरइं अत्तेहिं वि दंत्तणं चेव ॥ ७६
 काउणं तववरणं उववत्तो सत्तमम्मि कप्पम्मि । हेमंगयनामधरो भविस्सदत्तो य सुरपवरो ॥ ७७
 तत्थेव य कमलसिरी संजाओ सुरवरो पहाचूले । भविसणुरुवा वि तहा संजायीं रयणचूले ति ॥ ७८
 दोणह वि पडाण मज्जे सुहु सुगंधाण तह य मउयाण । पढमं चिय उववत्तइ देवो पुत्ताणुभावेणं ॥ ७९
 अंतमुहुत्तेण तओ वीसईं वरिसो इ निइविगमम्मि । उइइ उम्मुट्टेउं नयण-मणाणंदणो सहसा ॥ ३८०
 चउसु वि दिसासु पेच्छइ सो सबं सुईं तत्थं रमणीयं । पच्छ मणेण चित्तइ को एसो गुणमओ देसो ॥ ८१
 एवं चित्तेमाणो ओहीनाणेण पेच्छए सबं । नयणेणं पिव पयडं कम्मंतरेसचियं चरियं ॥ ८२
 खीरोदयभरियाए सुवक्कावीए रयणखचियाए । किंकरदंसियंमग्गो मज्जययं कुणइ पवित्तेउं ॥ ८३
 उत्तरिज्जणं पच्छा चेइयववणम्मि पणमित्तं देवे । वावइ पोत्थवरणं सीहासपसंदिमो विहिणा ॥ ८४
 तत्थ य अच्छइ लिहियं अणेण अत्थेण संजुयं पढमं । धम्मेण इमं लप्पइ तन्हीं धम्मे मं कुणइ ॥ ३८५

1 A नेह । 2 B मिति । 3 C निदए । 4 B न । 5 B वि । 6 A पंच । 7 B अणत्ते । 8 C
 भविसणुरुवा । 9 B इहि । 10-12 A व वेहा रइ । 13 B इति । 14 A D एहिक्का । 15 B मज्ज ।
 16 B महा । 17 A नाणिणो । 18 B पुन्ने । 19 B इण । 20 A CD तुम्मे । 21 A CD
 वाव । 22 B इह । 23-24 B नंदिमहा । 25 C it is not found in this Ma. 26 C संजाओ ।
 27 B पुणे । 28 A पणुवीह । B वीवइ । 29 A मज्ज । 30 A सुहु । 31 A ओहीनाणेण । 32 B वक्का-
 वाव । 33 B मज्ज । 34 C विवाए । 35 A D वेत्ति । 36 H मज्ज । 37 B C वित्तवणं ।
 38 B संजुयं । 39 A धम्मे । 40 A तन्हा ।

सुखेऽपि पवित्रं उद्योगसमिं बहु स्वकीय । सो पञ्चसुख-मये निष्कामसुख-मयः ॥ २८६
 निवस्य तत्र परिच्छं सद्यमेव महिषमरुतयो । मन्त्रतो द्विष्यन् जन्मार्थं पुत्रसंभारं ॥ २८७
 निविष्टाई व श्याई कथा-ऽऽहवाई बहुपचारं । पेच्छ कमेव सुखो त्वसंतं मेदिहं सुख ॥ २८८
 कर्हि उर्हि नावेर्हि सहि कथं निर होइ पेच्छमार्हि । नरुइ यपरिचयं देवय सुखेय कलियार्थ ॥ २८९
 प्रहृषो वि कयो काले वरुतो नेव नरुइ सुखेर्हि । सुखिसनं परिचा वि हु कन्नाससमानिया होइ ॥ २९०
 किं कपिय वहुणा ? सुख विव वेति सुखस काठं । जोसुं बायसकरं सम्मदिहिं च पाय ॥ २९१
 अधिभोर्भडियाय तर्हि जं हुपसं होइ देवमार्गं । तं नरयाजो अधियं द्विष्यन् सुवेति नार्थसुया ॥ २९२
 सख्यं ति हु कलियानं विहं वस्यं च एत्थं संसारे । सम्मदिही जीवो वसुसखं विपारेइ ॥ २९३
 विहयेवं न वि नरुइ ससखेवं नेय दीपयो जेव । सम्मदिही पावं जुमिऊवं कम्मपरिचार्थ ॥ २९४
 तत्र डिवो सो सुखसं सुखेऽपि च दीहकाठं वि । दीपयसिहं व पच्छा सहस सि अदंसयो होइ ॥ २९५
 सप्तमकथमि डिम ते सिचि वि सुखस गुणसमेया । अज्ञोभं मिलिय विव काठं गमयंति सुहकलिया ॥ २९६
 नील-निसर्गार्थं मज्जे सुखविदेहं च मेरुसुखेण । लवणोर्भडियसरेण सोलसविजएहिं संसुतं ॥ २९७
 तत्र य विचयं फले संभावनामयं सुविक्खायं । माम-नयोर्हि कलियं घण-घन्नसमाउलं सवयं ॥ २९८
 नये व लोयकलियं वंशसुरं च तत्र सुपसिद्धं । अहुइययाकिन्नं सुविपुद्धं सदसत्यं व ॥ २९९

सरयो इव सुखेदिसो पडियठायं व वईपरिपरिजो ।

अवलो इहाणसुखो चंदणदम्बो इ नागसुखो ॥

४००

तत्र च तस्यां आसी चक्षी संवसरेणयो नाम । चत्तीससहस्रेर्हि रायाणं सेविजो निव ॥ १
 चौरसरयणादिपरं नवनिहिनाहो तदेव सुपरिणं । चउसदिसहस्राणं उच्चउईगमकोडीणं ॥ २
 चमकं उचं कम्मणिं सणिदेहं धम्म-खग्य-चहुइ य । सेण-पुरोदिय-गहवइ-इत्थी-यैय-तुरैय-रयणां ॥ ३
 नेसणे पेहुयए पिणल तह सहरयव महपउमे । काठे य महाकाले माणवगनिही य संखे य ॥ ४
 मय-तुरय-रहाण तहा चउरासी तस्स होति लकखाई । चारसजोयणमाणं कडयं पिहु तस्स घणसनिहं ॥ ५
 सोलस य सहस्साई अणं कुवंति तस्स जक्खाणं । सबकडयाजो अधियं सामत्यं वृत्सए तस्स ॥ ६
 गंवारीनामाए तस्स य परिणीए कालपरिणए । चविजय पहाचूळो पुत्ते व वसुंचरो जाओ ॥ ७
 तस्स वि जोत्थंसमए सुमई चामेण चारिया जाया । सुंवेताणं चोए तेसिं कालेण सुहाय ॥ ८
 हेमंगवसुरनाहो चविजणं पुत्रसेससंखुतो । सिरिवदधो ति नाम उववज्जो पुत्रभावेवं ॥ ९
 काठतोण पच्छ [५] रक्खचूळो सुतो वि चायेण । वेदीवदधनामो तेसिं विव जायओ पुत्ते ॥ ४१०

1 B C चक्षी ; 2 B it is not found in this Ms. 3 B C चामाई ; 4 B उर्हि ;
 5 D निवस्य ; 6 B C अधिभोर्भ ; 7 C अधिभ ; 8 B C चामाई ; 9 A सुखं ; 10 B सुख ;
 11 A गलियानं ; C गलियानं ; 12 A D उर्हि ; 13 B विहयेवं ; 14-15 B विहयेवं ; 16 A C D
 उर्हि ; 17 B व ; 18 B उर्हि ; 19 B C सुखे ; 20 C चामाई ; 21 B व ; 22 B C सुखे ;
 23 A B is not found in this Ms. 24 A चामाई ; 25 C उर्हि ; 26 B उर्हि ; 27 B
 सुख ; 28 A C it is not found in this Ms. 29 B सुख ; 30 B चामाई ; 31 A D
 उर्हि ; 32 A चामाई ; 33 B व ; 34 B उर्हि ; 35 B सुख ; 36 B उर्हि ; C चामाई ;
 37 A D सुख ; 38 A D उर्हि ; 39 B व ; 40 B सुख ; 41 C सुख ; 42 B
 उर्हि ; 43 B सुख ; 44 A D चामाई उर्हि ।

दोषिं वि' व' बद्धमाणां तोसं वहुंति लोपेहियवामं । पावाय काय-अत्या इयसमं धम्म-भोक्ता वां ॥ ४११
 भोक्तां चककहरो विसयसुहं उत्तमं जहिञ्चाए । हियएणं निरहितासो तक्कणमिचेव संजाओ ॥ ४१२
 केवामि क्खारेणं होइ व भुक्खा तहेव मरणंता । तह उत्तममभुपाणं विसयासंसा निवत्तेह ॥ ४१३
 हाऊण महादार्णं रज्जमि वसुंधरं च ठविऊणं । तण्णिवि भोत्तणं सिारिं गिण्हइ दिक्खं यहासयो ॥ ४१४
 संतं पि महापुरिसा मेल्हंति तणं व धम्मबुद्धीए । तुञ्जाण अंसंते" विहुं पडिचंयो होइ अहियससे ॥ ४१५
 सुंजंति ताव विसए पञ्चा मेल्हंति" सबहा जत्ता । इयेरे पुण पावरया दोग्गं वि लोयाण पुंजंति ॥ ४१६
 उत्तमसोक्कंपसत्ताजे व वि मेल्हंति" विसयसोक्खाइ । तां वि इइ सुहियाणं सहल चिय दोग्गं" होइ ॥ ४१७
 "विसए व अण्णसोक्खे आसत्ता नेय धम्मकज्जेसु । वहुंति महामुक्खा विहल चिय दोग्गं" ताण ॥ ४१८
 दिक्खं गए वि तम्मिउ ऊम्मासं जाव त्यणमारियं । सबं ठाइ तह चिय पुबुजियधम्मतेण ॥ ४१९
 मण्हइ ताण पडुत्तं" जाण परोक्खे वि कज्जसंसिद्धी । दाढी" पावियलजा बहुयाण विवत्तए जेण ॥ ४२०
 अइ अक्कया कयाई सरए सरए" व बहुलांधम्मि । अहियं उम्मायकरे वहुंते" सब्बाणीणं ॥ ४२१
 वायायणे विसाले सुमईए समाणयं समासीणो । कुणइ वसुंधरराया सब्बदिसालोयणं गयणे" ॥ ४२२
 धवलियआसा-कासा बहुविहवणराइसोहियपएसा । निम्मलजलठणाइं नरवइचित्तं विणोयंति ॥ ४२३
 मणइ वसुंधरराया बुद्धिवियासो जणम्मि जेणेह । चित्तविणोयणकज्जे सत्थंविचारं तयं करिमो ॥ ४२४

को किर गयमयजणओ ? को वा सोईहिं गरहिओ अहियं ? ।

को असिहत्यो कुसलो ? को दिवसो घूसरो मणइ ? ॥

२५

एयालावयजाई एसो पण्होत्तरो पिए ! ततो । विहसियं जंपइ सुमई" पिययम ! नायं मए सरओ ॥ ४२६
 नरवइणा वि र्थं भणियं भिन्नं पण्होत्तरं इमं तुमए । एयं अन्नं भणिमो वत्थंसमरयं" धं जाईए ॥ ४२७
 को आगासे" गच्छइ ? किं इहं चक्कवायमिहुणस्स ? । को दुक्खाणं दाया मिहुणाणं" ? भणं पिए ! ततो" ॥ ४२८
 अइ सुमई मणइ इमं एयं पिय ! जाणियं मए विरहो । मणइ वसुंधरराया विंदुबुययं इमं सुणसु ॥ ४२९
 चिन्तंती ओहिदिणं नजइ लिहियाहिं" कुइलेहाहिं" । गयंवाइया खलु नारी दुराओ आगएहिं पि ॥ ४३०
 पमणइ सुमई" हिट्ठा चिंतंती विंदुओ मए नाओ । संपइ पमणसु सामिय ! अट्टंगाई निमित्तस्स" ॥ ४३१
 दिवं च अंतरिक्खं भोमं अंगं च सरयवज्जणयं । लक्खणपसत्थंरूवं मणइ निवो अइ एयाणि" ॥ ४३२
 एत्थंतरम्मि पेच्छइ आयासे सुदुरम्मयं अण्णं । सेयं गइंदसरिसं नरनाहो उम्मुहो" मुइओ ॥ ४३३
 तक्खणमेत्तेणं तओ पेच्छंतस्सेव तस्स नरवइणो । वायनिवायवसेणं खंडविहंडीकओ मेहो ॥ ४३४
 दइर्धं तयं" राया निच्चिओ सुहु कामभोएसु । पमणई नियधंरिणी" सो एवं कंते ! चलं सयलं ॥ ४३५
 अथिरे विहवाइए जे" थिरसुद्धिं करंति गयनाणी । ते मायण्हियतोयं पिचंति तिसिया अहिञ्चाए ॥ ४३६

1 B इति । 2 C it is not found in this Ms. 3 B it is not found in this Ms. 4 A व बहुमाणा; B C पबहुमाणा । 5 B कोज । 6 A D "भोक्तां । 7 A D च । 8 B दिक्खण । 9 A "दामं । 10 B C जहंतेह । 11 B C it is not found in these Mss. 12 B जोए । 13 B सिद्धि । 14 A अम्मा । 15 B हुणइ । 16 B "सुक्का" । 17 B सिद्धि । 18 B ताण । 19 B हुणइ । * In B this quarter is thus found—जे विव विसवत्तण; and in C as under—जे वि व विववालोक्खे । 20 B हुणइ । 21 A D विहुं । 22 C इतिव । 23 B C सरण । 24 C वहुंते । 25 C जहा । 26 C अण्णं । 27 B विववि । 28 B हुणइ । 29 C हु । 30 C वच्छ । 31 C अण्णं । 32 B च । 33 B आयासे । 34 C हुणइ । 35-36-37 B को वि-वाति जणे ? 38-39 C केइहिं कुइलिहियाहिं । 40 B गइ । 41 B हुणइ । 42 C "वपुण" । 43 C वज्जं । 44 A इण्णो । 45 B "विणेण । 46 C वहुं । 47 C वं । 48 B अण्णं । 49 B विव । 50 C वीरिणि । 51 A चं । 52 B अण्णं ।

सखं वि ज्ञेयं एवं सरस्वत्समापन्नं सरस्वते । तेषां सयाणां कत्व वि पडिबंधं नेय कुर्वन्ति ॥ ४३७
 इडे दुद्विय-विणडे दुक्खं नियमेण होइ लोयाण । तन्हा काउण इमं इडं इरेण वणेहं ॥ ४३८
 चेयणमचेयणं वा सखं वि असारयं अण्णिं च । मण-तणुदुहसंजणयं तस्मिं निबंधं^१ तथो सुवसु ॥ ४३९
 देहम्मि वि पडिबंधो कुणइ दुहाइ^२ न एत्थ संदेहो । तन्हा तं कायधं देहविमोक्खो हवइ जेण ॥ ४४०
 देहामावे जाए पडिबंधो नेय सखमावेसु । छिन्नम्मि इहं विरोहे^३ कलहाभावो सबचीण ॥ ४४१
 तन्हा गेव्हामि अहं पड्डं सखदुक्खनिदलमि । निदामि य गरिहामि य इयरह बंधो ममं^४ होज्जा ॥ ४४२
 अन्नदियहम्मि राया अत्थाणे संठिओ जर्ष मणइ । मज्ज खमेज्जसु दुकरं तवगहणे संठिओ जहवं ॥ ४४३-
 अहिसिचिऊण ख्जे पुत्तं सिरिवद्धणं जणसमक्खं । जुवरजे य कण्हं पड्डं गिणहए राया ॥ ४४४
 छट्ट-ट्टम-दसम-दुवालसेहिं मास-दमासखमणेहिं^५ । सोसंतो^६ नियदेहं नाण-ज्झाणाइ^७ सिक्खेइ ॥ ४४५
 बच्छा ज्ञाणवसेणं खविऊणं कम्मसंचयं^८ सखं । पावइ सो तं ठाणं जत्थ न दुक्खाइं नज्जति ॥ ४४६
 सिरिवद्धणो वि रत्तं पालइ तह लोहवज्जिओ सोमो । जह लोयाण मणेसुं सो चेव य ठाइ अणुदियहं ॥ ४४७
 सिरिवद्धणं नमेउं^९ विन्नवई नंदिवद्धणो एयं^{१०} । देव ! ममिजइ पुहई दीसइ दद्वयं तत्थ ॥ ४४८
 एगट्ठाणठियाणं गउरवभावो न होइ नियमेण । अहपरिचयाओ सत्थे सुहु अवजा जओ मणिया ॥ ४४९
 अइवल्लहं वि पुरिसं चुलीए^{११} रक्खवालयं सययं । नियमजा वि हु मन्नइ इत्थीओ^{१२} वावि^{१३} हीणवरं^{१४} ॥ ४५०
 मासाऽऽयारविसेसो नज्जइ देसेसु विविहलोयाणं । उक्कंठा य पियाणं तन्हा देसंतरं जुत्तं^{१५} ॥ ४५१
 कागा कापुरिसा वि थं^{१६} इत्थीओ तह य गामकुक्कडया । एगट्ठाणे वि ठिया मरणं पावेति अइवहुदी ॥ ४५२
 पुहई पवा वि जाणइ एसो मह सामिउ त्ति पक्कखं । खग्गाइ परिणीया महिला इव इयरहा लोओ^{१७} ॥ ४५३
 सिरिवद्धणो वि जंपइ आलिगिय नंदिवद्धणं तुट्ठो । किं भाउय ! बहुएणं ? तुह वयणं चेव कायधं ॥ ४५४
 लहुभाउयस्स हिययं जइ ण वि रंजेइ मायरो^{१८} जेट्ठो । ता तस्स जेट्ठभावो^{१९} विहलो चिय होइ नियमेण ॥ ४५५
 अन्नदियहम्मि तेहिं सखं काउण पउणयं कडयं । दावाविया थं मेरी पयाणसंसइयीं सहसा ॥ ४५६
 चउरंगुबलसमेया गइदखंधम्मि संठिया दो वि । उब्भियसियायवत्ता पंचमहासइनिग्घोसा ॥ ४५७
 जेट्ठणं पणमंता दिता दाणाइं चारणाइंणं । पूयंता देवगणे नयराओ निग्गया दो वि ॥ ४५८
 गामे थं नयरदरीं^{२०} गिहवयणो रायसन्निहे तह य । पेच्छंतो^{२१} नरनाहो अप्पाणं मज्जए गरुयं ॥ ४५९
 नरवइणा अणुदियहं जणवर्यंरिद्धीए होइ जइयधं । खीणम्मि जओ लोए खिजइ राया वि नियमेण ॥ ४६०
 नह-क्ख-तलायाइं^{२२} देउलरम्माइं पड्डय-वणाइं । पेच्छंतीं पइदियहं दो वि हु विवरंति^{२३} महिवेहं^{२४} ॥ ४६१
 वणमिव धरियअसोयं सीय-मणोहरयं धरियंवरवयणं । वयणमयंकंससोहं सोहणं जणसेवियं परमं ॥ ४६२
 परमगुणाण निहाणं निहाणलाहे^{२५} वि लोहपरिद्धीणं । द्वीणे वि धम्मकहयं हयसखकसायपसरं च ॥ ४६३
 केवलनाणसमेयं मुणिससहं रयणसेहरं नाम । पेच्छंतिं^{२६} दो वि मुइया उवविट्ठं पायवतलम्मि ॥ ४६४

1. B बन्धिजा । 2. B इम्मि य । 3. B बंधं । 4. B दुहाइं । 5-6. A जए करणे; C उ करकहे । 7. C सखं । 8. C इमं । 9. C *खमणेहिं । 10. A सोसेले; D सोसिलो । 11. A *असवणाइं; B *असवणाइं । 12. B *असवणं । 13. A. D वि पडिबंधं । 14. B पुत्तं । 15. B चुल्लए । 16. A इत्थी वर; C इत्थीओ । 17. A वि लोहो; B. C पालिही । 18. A मणवरं; B मणवरं; C मणवरं । 19. B वणे । 20. A व । 21. B *वहुयं; C *वहुयं । 22. A. C काओ । 23. B भावरं । 24. B भावजिडे । 25. A ति । 26. C *अणुदियया । 27. B. C it is not found in these Mss. 28. B नयरागरे; C नयरागरे । 29. B विच्छंतो; C विच्छंता । 30. B *पइ । 31. B *ललायाइं । 32. B विच्छंता । 33. C विवरंति । 34. B *वेहं । 35. B. C *ह [य] । 36. B. C *असिधं । 37. B *सिधं । 38-39. B सोहं वण । 40. A. D *काओ । 41. A. D कोओ । 42. B विच्छंतिं ।

अतीव वंदिता तं समर्थं सुदु लोचपरिकलिता । सुयम्नि महीवीरं उच्यते विंशत्युत्तमो ॥ ४६५ ॥
तेषु वि कश्चिन्मो धम्मो हिंसाद्विषयस्त्वय्यो परमो । छिन्नार्थं संसर्गं लोचानं बोद्धव्यम् ॥ ४६६ ॥

सिरिवद्धणो वि बुच्छइ मयवं । लोचस्स केत्तियं माणं ? ।

कह भेया ? कह व छिई ? केत्तियं चैव विसओ सि ? ॥

अह जंमइ मुणिवसहो बहुओ लोचस्स एत्थं मित्थारो । लेसेणं अण्णिवज्ज किं पि त्ति तुम्हाणं वविसओ ॥ ४६७ ॥
चोइसरकुवमाणो बोहेणं उच्च-अहयलोओं ति । उच्चं तिरियं च अहं भेया वि हु तस्स त्तिओ ॥ ४६८ ॥

वासाहठाणकलिओ कश्चित्पयसंजुओ जहाँ पुरिसो । संडाणं अणियमिणं सव्वस्स वि चैव लोचस्स ॥ ४६९ ॥
उच्चमि होति देवा तिरियं देवा च तिरिय-मणुषा च । देवा नेरुय्य वि हु होति अहे एस विसओ ति ॥ ४७० ॥

उच्चमि सर्त्तं रज्जु सत्तेव य तह य अहयलोयमि । अटारस य सयाइ जोयणमाणेण तिरियं च ॥ ७२ ॥
तिरियं च रज्जुमाणं दो दीवा अद्धयं च मणुलोओ । सव्वे वि तत्थं नेया दीव-समुदा असंखेज्जा ॥ ७३ ॥

अन्नं च तेहिं पुट्टं नियचरियं पुव्वजम्मपडिवद्धं । तेण वि कहियं सव्वं जं जहवित्तं च सविसेसं ॥ ७४ ॥
सोऊण निययचरियं जाईसरणं च ताण संजायं । पच्छा मणम्मि जाओ संवेओ सुदु विसएसु ॥ ७५ ॥

मणियं च तेहिं सामिय ! तुम्ह समीवमि गिण्हिमो दिक्खं । जम्मंतरे वि जेणं दुक्खाण न भायणं होमो ७६ ॥
मणियं च मुणिवरेणं विज्जइ अज्जावि जाव छम्मासं । भोगाणं कारणयं कम्मं चारित्तवारणयं ॥ ७७ ॥

पच्छा होही दिक्खा दोण्हं वि तुम्हाण तह य मोक्खो वि । तम्हा गमेसुं कालं कज्जं परिणामओ जेणं ॥ ७८ ॥
नमिऊण तयं दो वि हु नियनयरं पाविचा सह बलेणं । जिणवरसंघाईणं पयं वियरंति मावेणं ॥ ७९ ॥

अन्नदियहम्मि पत्तो सो चैव य मुणिवरो तहिं ठाणे । राईणं अन्नाण य उवयाररथो महाभागो ॥ ४८० ॥
नरवइपमुहो लोओ सुणिऊणं मुणिवरं तहिं पत्तं । गंतूण भत्तिकलिओ विणएणं वंदए तुट्टो ॥ ८१ ॥

सिरिवद्धणेण मणियं मयवं ! पुत्ताइ अम्ह दिवहाइ । दिज्जउ संसई दिक्खीं सुदु पसाएण अम्हाणं ॥ ८२ ॥
सम्मं विणएण तओ दिक्खं धेत्तूणं पायसूलम्मि । सिक्खंति सिक्खणीयं तवं च कुवति बहुभेयं ॥ ८३ ॥

एवं कुणमाणणं खीणे सव्वमि चाइकम्ममि । लोया-उल्लेयपयासं उप्पन्नं केवलं नाणं ॥ ८४ ॥
पच्छा मोत्तूणं इहं देहं कालेण सव्वमलमुक्का । सिरिवद्धणमाईयीं मोक्खपयं पाविचा बहवे ॥ ८५ ॥

कहिय भविस्साईयं भविस्सदत्तस्स मणियंमक्खाणं । लेसेण मए एयं पंचमिफलसंजुयं दसमं ॥ ८६ ॥
इय सोऊणं एयं माहप्यं पंचमीए पयहं तु । कुणउ तयं भवियजणो संसयरहिण चित्तेण ॥ ८७ ॥

अह सणियाणं एयं तवचरणं पंचमीए संबद्धं । संसारपववृणयं काऊणं जुज्जए कह पु ? ॥ ८८ ॥
एवं पि हु अजुत्तं जं मणियं सुदु दुट्टं-सडेहिं । जम्हा पवित्तिहेउं निदिट्टं एवमाईयं ॥ ८९ ॥

पढमं सणियाणाओ वयाओ जेणेत्य होइ लोयाणं । सव्वपविच्छी धम्मो पाएणं तेण न हु दोसो ॥ ४९० ॥
सणियाणं पि हु सेयं तवचरणं भावसुद्धिसंजणयं । पारंपरेण मणियं सुद्धत्तमियस्स वि सुयम्मि ॥ ९१ ॥

सुद्धत्तणेण लोओ सणियाणं ताव चैव पडिवजे ।

सत्थाइववृणेहिं को वि हु तत्तं पि पच्छओ (?) ॥

४९२

1 B रम्मो । 2 A B छिणेइ । 3 B C केत्ति सो । 4 B इय । 5 B सुइत्तं । 6-7 B कोगरिम ; C कोयं ति । 8 A D महां ; C वहां । 9 B हुंति । 10 A D तस्स । 11 B पुट्टा । 12 A D छम्मासा ; B छम्मासा । 13 B पुट्टा । 14 C गमेइ । 15 A कम्मं । 16 C विरवति । 17 B मावेणं । 18 C रज्जुमाणं । 19 B मुणिवरो । 20 A D दिवसाई ; B दीहाई । 21 B दिक्खा । 22 B संसई । 23 B गहिऊण । 24 B साहुवववृटे । 25 A D सिरिवद्धणं । 26 B सुत्तुणं । 27 B इत्तं । 28 B सिरिवद्धणमाई । 29 B कहियं । 30 B सोऊणं च । 31 C इहं । 32 B अजुत्तं । 33 C पुट्टं । 34 C दोह । 35 A दोसा । 36 C it is not found in this Ms. 37 C मुणिवरिणं । 38 A वविसओ । 39 A मणुणेहिं । B ववणेहिं । 40 C इत्तं ।

अश्वेषु वि कञ्चैसु पाएणं सुद्वजो^१ इहं लौओ । अद्गहणम्मि विचिते किं पुण वम्मत्स कज्जम्मि ? ॥ ४९३
 इय नाउत्तं एयं अक्कमच्चियं दुच्चियपुवयणाइं । कय्यत्ता खलु एसा पंचमिया सुईमावेणं ॥ ९४
 अच्चं पि हु तवचरणं जं जह भणियं च एत्थ समयम्मि । तं तह कावच्चं चिय सुहम्मगं एच्छयावेणं ॥ ९५
 दोषक्खुओयकरो दोसासंगेण वच्चिओ अमओ । सिरिसज्जणउच्छाओ अउच्चंदो व अक्खत्तो^२ ॥ ९६
 सीसेण तस्स कहिया दस वि^३ कहाणा इमे उ पंचमिए । सूरि म हे सर ए णं भवियाणं बोहणइए ॥ ९७
 सहगयं अत्थगयं जं किं पि^४ वि दूत्तणं मए रहयं । तं सच्चं विउत्सेहिं खमिअच्चं सोहिअच्चं च ॥ ९८
 विरयंतेणं^५ एयं जं^६ कम्मं अजियं मए सुहयं । तेण जणो मल्लहिओ सच्चो वि महेसरो होउ ॥ ९९
 मिलियाणं च दसाण वि एत्थं कहाणाण होइ विजेयं । गाहाणं माणेणं दोग्गिणं सहस्साइं गयंगं ॥ ५००

इति श्रीमहेश्वरसूरिविरचिते पञ्चमीमाहात्म्ये भविष्यदशाख्यानकं
 दशमं समाप्तम् । समाप्तोऽयं दशाख्यानकसंबद्धः
 पञ्चमीमाहात्म्यनामा ग्रन्थः ॥

*

इति श्रीमहेश्वरचार्यविरचितं पञ्चमीमाहात्म्यं समाप्तम् । विक्रमादित्यसंस्कारत् १००९
 वर्षलिखितताडपत्रीयपुस्तकात् जेसलभेरुमहादुर्गे संवत् १६५१ वर्षे आषाढशुक्र
 ३ सोमवारे पुष्यनक्षत्रे तपागच्छाधिराजमहाराक श्री श्री ५ श्री श्री
 आनंदविमलसूरीश्वरपंडित श्री श्री ५ विजयविमलगणि-
 शिष्यशिरोमणिपंडितश्री आनंदविजयगणेशिष्यबुद्धि-
 विमलेन लिखितमिदं पुस्तकम् । मद्रं भूयात् ।
 श्रीसंघस्य कल्याणमस्तु । श्रीरस्तु ॥ ७ ॥

* *

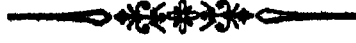
*

1 A D सुद्वजो । 2 B अजिमच्चिय । 3 C सुहु^० । 4 B इच्छयावेण । 5 C अक्कत्तो । 6 B च ।
 7 B पि । 8 B विरयंतेण च । 9 A चं । 10 B इय । 11 B हुचि । * B it is not to be found in
 this Ms; C the last page is defaced but from the last line which is somewhat
 legible it can be made out that it contained this; D इति महेश्वरसूरिविरचितं पञ्चमीमाहात्म्य-
 नाटकं भविष्यदशाख्यानकं समाप्तम् ॥ अंशमं १००० इति पञ्चमीकथा समाप्तोति मद्रं लेखकमाकरोः ॥ शुभं भवतु ॥

ग्रन्थगतसुभाषितानां पादसूची

विषयानुक्रमेण वर्णानुक्रमेण च

N. B. The first figure denotes the number of the Canto and the second, the number of the Stanzas.

वर्णनं		ज्योतिष	
कुक्कुटस्यो वि द्रु पत्तो	९;५५	संगो च अंबपट्टि	५;१२
अनुपकार		रुपा	
उचचारपरप वि द्रु	७;२९	तिरवेहिं द्रुवेहिं	१;९७
अशुचि		दान	
आहाराशुचीप	७;८	जन्मवर्त्म रिचं	१;९७
आशा		वं गेहं सो विहयो	१;२१८
असा रपचह जीपं	१०;१२१	विचस्त वि पद्विचहं	९;६२
उपकार		दारिद्र्य	
उचचारोम विहयो	९;२१	एकवसिभो सिनेहो	१;७२
जो उचचारसमन्वो	१०;१८८	द्रुककं दाकिं	७;६
नियउचचाररणं	२;५६	गण-कका-विचानं	६;२६
पुत्र-ककचाईणं	२;१३	मियो सचयो पूया	६;१९
एकान्तवोच		पुर्गति	
नवशुचईण वईणं	१;८६	पोसेवस्ताप्यां	७;७
कन्या		दुष्कृत	
उचचारो सोगो	१;८८	द्रुककं दाकिं	७;६
एकवसिभो सिनेहो	१;७२	दुःखकरवस्तुनि (मानिनाम्)	
वा वरि मा संयूया	१;९०		
द्रुककं दाकिं	७;६		
कर्मन्		अवस्यतामकर्म	१;९२
कर्म च पुण्यरह्यं	९;३०	पुर्गाण्य	
वीर्यं च पत्य वीरो	२;३९	दोहनोणं कठिभो	१;३८१.
कका		द्रव्य	
वर्ज महं गेवं	१०;२९३	केम उवाच पुजो	७;२१
काम		वदनव्यष्टिप मुचं	७;१७
अशुचिचहं संगेय	७;७	जो वकसाचविहयो	७;१९
केली हासुमीसो	५;६६	वजुवाजो वीचवजो	७;१५
सुचिद्र अन्नं तिसिचाम	५;१०	स विच महह कण्ठी	९;१६
सा वेव पत्य सुचया	५;८	समजाच-वजो मज्जो	७;१६
शुच		धर्म	
हत्वी वा पुदिलो वा	९;९६		
सो विच वचह राव	६;७४	जह कह वचपरीहाणी	३;११५
सुहवाच		जो धम्मं उचचसाह	९;७७
जेम कहिं विचसिचह	६;४५	धम्मकठे पचपठे	३;९०
विचिरो वरवजो	३;४६	जो विच माया वजो	३;५५

धर्माचार्य		पुस्तक	
हरकोट्ट विष सुहस्रो	२;१०७	अत्रविदुर्त्तं वि धर्म	१०;२१२
नरक		सं मरिचि मं व विद्वान्	८;८५
एकपक्षिर्त्तं सिनेद्रो	१;७२	मणधितिवि वि कर्म	५;१५
नारी		बवसापण ठियाण वि	६;१७
अविचारिकण कर्म	७;१०२	विद्वयो सिनवरचणो	७;११७
श्रुतिप्रसं वेव सुहं	१;२६९		
गुणाहं वि कणाहं	७;१८	पुत्र	
अणभो कुमारभावे	१;१०९	हरकोट्ट विष सुहस्रो	२;१०७
अण्हा सुन्दे नेतं	१;२४७	धूया वि गुणसमेवा	२;८८
पंथिचं वस्खरं	७;२९		
पित्त-मार्द्रसुं नेहो	१०;२३	पुत्री	
अस्त्रवज्रियाणं	९;१२०		
महिकंणाहि विसहिभो	१;३१२	पुस्तक	
मायाइविकसिपुणं	३;१७	धम्म सा महिकाभो	१;७१
मारिठं मरइ सचं	८;८०	बंधू सचणो सिन्नो	१;२७२
कणा-कुक्क-आइ-अणाकला	३;२६	मायाइविकसिपुणं	३;१७
कणा वि मरिध हियपु	५;४९		
कर्म अण्मं नेहं	३;२८	अइउत्तमा वि छोए	५;१३
कण्णसरा व महिका	७;१०३	अट्टणहं वरिसाणं	७;८२
विसमाभो महिकाभो	५;४०	अरिध विरत्तं तीसे	३;७१
सम्भं विष पुच्छचं	५;४३	अवका वाका नीवा	९;६५
		अलिपमि वि सवमि	१;३५१
विद्वान्		अह सुंदरीपुं अमिचं	१;२५७
तिस्सोहिं पुषसोहिं	१;९६	इंकरभूपसरुवा	१;३८३
		अण्णो अलेण अणो	१;३३६
निमित्त		उववासो व अकम्मो	१;१६
वेवा भंका संजा	३;३६	एकसहाचं वत्तुं	९;१०२
श्रुतिसस्स दाहिणं	६;६८	किन्धीपुं मच्छरेण व	१;१३
कंदइ दाहिणमचयं	६;९७	को वि तु पुस्समिचिओ	१;२५५
		कलिओ वि अहा सुहस्रो	१;८
नियम		गधवइवा रंठाओ	६;५३
सम्मसेव समाप्ता	४;१०१	गुणिओ सुणिओ धीरा	१०;१३
		रोहिमिरिधं रोहं	८;२०
विद्वान्		वेयणमवेयणं वा	६;७
विच्छन्नरहिषाण अणे	८;८८	अण्णं वि तु कर्म	७;६६
		जेण सइओ सुणिओ	५;३२
पाण्डित्य		ओ नाठं सत्थाहं	२;६
एवं विष पंथिचं	१;४३७	वाणम्महजपसंसा	५;१८
		दीसइ अस्स वहाओ	७;१००
अणभो सइ उवयोया	६;९२	दोनवणो वंथिअइ	१०;२६८
मावा-विइ-गुस्सं	८;४८	नरवइणो सुविषसहा	१;४२६
पूज्यता		पठिअकिअण वण्मं	१;३७९
विद्वान् ओ व सुहइ	२;२५	उण्णवणं विषसंमि	१०;३७६

बाबाहनुवन्नाई	४;५७
बाबाके बाबाके	३;२४३
बाबाके वरवाले	१;२४४
बाबाहनुवन्नाई मनुमाहनुवन्नाई	१;४८४
महिकाम बंमनाम	१;३६२
महिका नो साभा नि व	३;३०
मनुको रावा कुको	१;११०
मनु-कुलका भव्या	१;४४०
राईले सम्मान	७;९२
रावा समनो मंती	९;१०९
कुहुईय नि किरियाए	१;११
बधये कजविहृण	१०;१९१
बसने निहवाभावे	१०;३५२
खगुणे नि हु महुवहुल	७;११
सवं धिय लोगाणे	१;२७८
सरको नि कुठिकरुवो	९;५०
सम्बा नि हु परहृधी	७;६१
सामि मिचं व गुवं	७;६३
सम्बसयम नैहो	८;५०
प्रमथ	
प्रमथसिम्मो सिनेहो	१;७२
किचुणे नि हु पणओ	१;९७
जाईए निभान नि	१;४३१
कुलमकुलविपारो	१;२३२
धूरमसज्जसकजं	२;१०१
निङ्किसिम्मो न नैहो	३;७३
नैहो बंधणमूलं	१;७५
मणहृविष्णुण समवं	७;६६
मिहुणानं किर कोए	१;२९१
बरी मा जाओ नैहो	१;६८
प्रत्यक्षवरक	
हुककतं वाकिई	७;६
प्रमज्या	
जावरिण समाने	२;१२१
बंधंति विदुमिणो	१;५०१
सचनपमोए राजो	२;१२२
प्रार्थना	
महवा कुलमकुलं	१;४३३
कुमुला	
सिपओहिं दुपओहिं	१;९७
मर्त	
बरी हकिणो नि हु मज	१;३९

मर्त	
मिहकवन्ना नार्थ	१;५०१
महु मिचं व मिहुवं	७;१२१
महु	
हको नि मओ वरिओ	१;५१
बहुवा निमहु समनो	१;५२
समनो पोसासंगी	१;५३
महोपुलक	
महवानं वरियाई	६;५३७
माए	
महु वरणो मणहृ तवं	८;७७
कचिं धिय होह हूं	८;७२
कुहु विविगण जओ	८;७०
मान	
सरिसाण नि बंधणवं	२;१८
उहए रविओ विवे	१;१९२
महु न वि गहेह हुकवं	३;५०
लो वेव हचह वंध	२;१०५
मभिन	
महु मंतीण व होंतो	५;२४
मज्जहिओ रावाने	८;७८
मरवेवं कुडीए	५;२८
मुनि	
तेणाणि तवं गहिनं	६;७६
मूह	
अप्याणस्त परस्त व	१;१६६
धमराज	
गठमवं जम्वंतं	१;२४६
पुषतीभियाणि	
हुवं मओ हूं	१;९४
राजनीति	
उपचारें मारह	८;५५
कण्हारविहीणं	८;२१
तम्या निमोहपुहिं	८;१९
राज्याहानि	
सामी हहु अमओ	६;११७
रूपप्रधाना	
वाका मवका नार्थक्या	१९;७०१

श्लोक	अध्याय	श्लोक	अध्याय
निर्दोषं वि द्रु कोनो	१;३५५	पोकारहं च भीनो	१;५३
वर्षमेव		व्याधि	
नक्षं च वचनेभो	१;४३२	दुष्कल्पं वाकिरं	४;६
विदेशगमन		शकुन	
मातृव्रतान व्रतव्रतियान	२;३३	अथो कुटी पंगू	५;१०
विकल्पस्त्वनि (आसन्नस्त्वयुणाम्)		दृष्टे पठियुक्तो	५;११
रव्याहं वंशुचनो	१;११२	शत्रु	
विभव		अहं न वि नहेह दुष्क	३;५०
अं अं कुमंति तावो	३;११३	सो येव हवह वंशु	२;१०५
विह्वेनं गद्वचं	१०;१२	शील	
वियोग		असहायान वि कइ नि	१०;१६५
दृक्वसिर्जो सिनेहो	१;७२	सपत्नी	
विरलवस्त्वनि		वदि गन्मनि मिळीना	१;४०
अर्धं पंथिचं	१;३९०	सम्बन्धे	
विरलवस्त्वनि (चिंतातुपणाम्)		विह्वेनं न वि नजह	१०;३५४
निदा शुक्ला कुटी	१;१०८	संयोग (मिथुनानां)	
वैद्यक		मिथुनानं संजोगो	१;४०३
अर्धलो वचनं विव	६;३२	स्पृश्यतास्पृश्यता	
वैद्यक		सहिते वि द्रु मशुचते	२;१०
दृक्वसिर्जो सिनेहो	१;७२	स्वामिन्	
		इहकोप विव शुहभो	२;१०७

अथ्यगतविशेषनाम्नां वर्णानुक्रमसारिणी सूची ।

N. B. Figures in black indicate the numbers of the Oantos
and the remaining figures, those of the stanzas.

अग्नीमिष १०; २५२, २६३, २६९, २७७
 अक्षुयर्हव १०; ३६८
 अक्षुयकण्य २; १२३; ४; १२४; १०; ८९
 अजुण ३; ८८
 अरिपुर १०; ३२६
 अथज्ज ६; २, ७०, ७९
 असमिवेग १०; १०३, ३४२, ३६६
 अहिऊत ९; ४४, ५७
 अहिहा १०; ३५५

इंदवर १; १६०
 इंदसम्म २; २, १९, २३, २७, ९९
 इंदुमहया १; ३७, ३३३; ९; १९, २१, २५, ३७,
 ३८, ३९, ४५, ५८

उजेणी ७; ३५

कंचण १; ४०९, ४२४
 कंची २; ६५, ८२, ८३
 कंचिह १०; २५०
 कठ १०; ३२८, ३४९, ३६०
 कमल ३; ९२
 कमकसिदि १०; १५, १८, २९, ३१, ३२, ३६, ९२,
 ११७, १२०, १७४, १७८, १९३, १९४, १९५,
 १९८, २०८, २०९, २१०, २२३, २२७, २३४,
 ३६९, ३७६, ३७८

कमका १; ३१; ५; १, ५, २०, २१, ३४, ४२, ४४,
 ४५, ४६, ५२, ५३, ५६, ६०, ६१, ६३, ६८,
 ६९, ७३, ८४, ९५, ९६, ९८, ९९, १०४,
 १०६, १०७, १०८, १११, ११२, ११३, ११५,
 ११९, १२२, १२४, १२५; ६; १

काचंड़ी ९; ७९
 कार्किपी ३; ४
 किरिचवण ५; ५५, ५९, ६३, ६९, ७१, ९५, ९७,
 १०५, ११०, ११२, ११३, ११४

किरिसेणा १०; ३२८, ३५९
 कुंजगवर १; १५६
 कुंजपद १; ६०, ६५, २०७, २१५, २२६, २२८, २३१,
 २३७, २६०
 नागपदं ११

कुसुमपुर ८; ३७
 केवही १०; ३५७
 कोसल ८; ३७, ५०, ९६, १०२, १०४, १३०, १५६,
 ११७
 कोसिण १०; ३४०, ३४२
 कोसिण (वि० ना०) ३; १९१

कोस्तदेवया १०; १०२
 कोम २; ५०

गंधवपुर १०; ३९९
 गंधवसेण १०; ४०१
 गंधारी १०; ४०७
 गन्धोसरी ७; ५४
 गवडर ४; ९०; १०; ६, १६३, १६६
 गिरिगकर ५; ५५, ६०, ७१, ९४
 गुणपद १; १५४; ९; १०६, ११४, ११५
 गुणह ९; ७९, १००, १०५, १०६, ११३
 गुणमाका (वि० ना०) १; १६७, २५८
 गुणवह १; ३८३
 गुणसेण १; ३८३, ३८९, ४१४, ४२५, ४२६, ४२८,
 ४२९, ४३४
 गुणापुराण १; ३१.
 गुणापुराण ६; १, ५९, ७१, ७८, ७९, ८२, ९९, १०४,
 १०६, १११, १२१, १२३, १२४; ७; १
 गुणावर ९; १०६, ११४, ११५

कंद २; २०, २२, ३४, ५९, ९९
 कंदवर ९; १८
 कंदकंठा १; १५३, १७७, १८०, १८३, १९५
 कंदगुण ४; ७८
 कंदप्यह १; २५९, ३०३, ३६१, ४४१, ४७८, ४८६,
 ५००; १०; ७८, ७९; ८७, ८९, १२९, १५६;
 १५४, १८१, २३०, २३६, २३९, २४०, २४३

कंदवह ४; ९०
 कंदा २; ६८
 कंध (०६) २; ९१
 कंधा १; ३८३

अबलेश २; ३१, ३२०, ३०४, ३१०, ३१४, ३१६,
 ३२१, ३२४, ३२८, ३२५, ३२६, ३२८, ३२९,
 ३३९, ३४४, ३४७, ३४२, ३४२, ३४७, ३४८, ३४९,
 ५०३, ५०४

अजा ३; ३९, ४३, ४९, ६३, ६९, ७२, ७३, ७६, ७७,
 ९५, ९८, ९९, १०३, १०४, १०७

अजावन्त २०; २४९, २५०

अज्ञान २; ४८५, ४९८

अज्ञान ८; ३, १७

अज्ञोहर २०; ८८, ११२

अज्ञोहर ५; ५६, ५७, ५९, ६०, ६१

अज्ञान ७; ३८, ४१, ४४

अज्ञ २०; २५०, २५३, २५५

अज्ञानिका ९; ३

अज्ञा ३; ९, १४, ३२

अज्ञेय २०; २६४, २७४, २७५

अज्ञान, अज्ञान, अज्ञान २; २७६, २७७, २७९, २८०,
 २९३, २९८, ३०४, ३१७, ३४५, ३४६, ३४७,
 ३५७, ४६३

अज्ञोहर ४; ११८

अज्ञानवेत्त २; ३४

अज्ञानिक २०; ११२, २३६, ३४३, ३६४, ३६६

अज्ञानिक २०; २५२, २७३

अज्ञान ८; ३९, ७४, ८३, ९५, १०३, १०६

अज्ञान २; १९६

अज्ञानी २; ३१; ९; १, ४७, ५७, ५९, ६१, ६४, ६९, ७०,
 ७६, ७९, ८४, ८५, ९४, ९५, ९७, १००, १०१,
 १०५, १०६, ११६, ११७, ११८, १२१, १२५

अज्ञान ३; ५१

अज्ञान ४; २९, ४०, ५५, ५६, ८५, ११७

अज्ञान २०; ३३९, ३४४, ३६९

अज्ञानिका २०; ३६९

अज्ञानिक २०; ३२९, ३३१, ३४५, ३७०

अज्ञान २०; १०, १३, २९, ३०, ४१, ५०, ९२, १०२,
 २०८, २१३, २१४, २१७, ३६९

अज्ञान ८; ३८

अज्ञान ७; ४, १५, ३५, ३७, ८५

अज्ञान (अज्ञानिक) २; १५५

अज्ञान २; ३१; ८; १, ३८, ३९, ४०, ४९, ५०, ५१,
 ५४, ५९, ६३, ६९, ७१, ७४, ७७, ७९, ८४,

८७, ८९, ९१, ९६, ९७, ९८, १०१, १०४,
 १०५, ११३, ११४, १२५; ९; १

अज्ञान १; ३१, २; १, ७२, ७३, ७४, ७५, ८२, ८४,
 ९२, ९६, ९७, १०६, ११२, ११९, १२४, १२५;
 ३; १; ५; ११९

अज्ञान २; ४३८

अज्ञानिक २; १२४

अज्ञानिक २०; ३३०

अज्ञानिका २०; ३२९, ३६०, ३६८

अज्ञानिक २०; ३३०, ३३१, ३६८

अज्ञानिक २०; ४१०, ४४८, ४५४

अज्ञानिका ५; ३

अज्ञानिका २०; ११२, ३६५

अज्ञानिक ७; ३, २४, ३४, ३६

अज्ञानिक २; ५९

अज्ञानिका ९; १९, २६, ३७, ५६, ५८, ६४

अज्ञानिका २; २, ३४०, ३४३, ३६४, ३८२, ४६३,
 ४७४, ४९५, ४९६; ३; ४२, ६५, ८२, ८९,
 ९१, १२५; ४; ९१, १०१, १११, ११२, १२४,
 १२५; ५; ४५, ९६, १००, १०४, १०५, १२३;
 ७; ४२, ४३, ९७, १०९; ८; ३३, ३४, ३६,
 ९४, १००, १०१, १२५; ९; २०, ३१, ३२,
 ९२, १२५; १०; ११८, ३६०, ३६३, ३६४,
 ३७०, ४८७, ४८८, ४९४, ४९७

अज्ञानिका (अज्ञानिका) २; १, १०; २; ५३, ५५, ५७, ६४,
 ९१, १२५; ५; ९१, ९६, १२१, १२४, १२५

अज्ञानिका (अज्ञानिका) २; ६

अज्ञानिक २०; ३२७

अज्ञानिक २०; ३७८, ४०७

अज्ञानिका २; २२७, २६१, २७९, २८०, २९८, ३१०,
 ३१६, ३२५, ३३१, ३३५, ३३९, ३४७, ३४८,
 ३५०, ३५३, ३६१, ३७१, ३७३, ४४८, ४६१

अज्ञानिका २; १५४

अज्ञानिक २; ५५

अज्ञानिक २; १५, २२, २३, ३०, ३१, ४१, ४५, ५७,
 ६३, ६४, ६९, ८१, ९०

अज्ञानिक २; ४४४, ४४६

अज्ञानिक २; ५८, १०८

अज्ञानिक ९; १८

अज्ञानिक २०; ४१, ४६, ४९, ५२, ५४, ५५, ५८, ६५,
 १३०, १३१, १३३, १३९, १४०, १५६, १६१,

१६२, १६८, १६९, १७८, २०४, २१५, २१८, २२५

अदा १; ३१; ३; ३८, ४३, ४४, ४६, ४८, ४९, ५२, ५३, ५९, ६३, ६९, ७२, ७६, ७९, ८०, ८५, ९७, १०१, १०२, १०३, १०७, १२५; छ; १; १०; ३३०

अरह १; ५५; ६; ५९, ६६, ७२, १०९

अरहवास १; ३४

अरुणक ५; ३, ३६, ३७, १२४

अवदत्त १०; ११२, ३६४

अविस्वदत्त १; ३१; १०; १, २४, ३६, ३८, ५४, ५८, ६५, ६६, ८८, ८९, ९०, ९२, ९३, १०६, १११, ११९, १२२, १२६, १३२, १३३, १३४, १३७, १४६, १४७, १७८, १८२, १८७, १९२, १९४, १९५, १९६, २००, २०४, २१४, २१५, २१६, २१८, २२०, २२२, २२६, २२९, २३१, २३३, २३९, २४९, २८५, २९६, ३९९, ३०२, ३२५, ३७०, ३७१, ३७७, ४८६

अविरसक्या १०; ९१, १५५, १७३, २१०, ३६५, ३७८

मीम (वि० ना०) १; १६०, १६१, १७२

भूपाक १०; ७, ११, २०१, २०३, २१४

भृगुवेग १०; २३४, २७२, २८८

भृगुवस्तु १; ४४७

भृगुवस्तु ८; २९

भृगुवस्तु १०; ४०

भृगुवस्तु १०; ६३

भृगुवस्तु ८; ३९, ४०, ४९, ५२, ५९, १०४, १०५, ११३, ११७

भृगुवस्तु २; २७, ३१, ३२, ६३, ७८, ९०, ९९

भृगुवस्तु १; २, ५०४; १०; ४९७, ४९९

भृगुवस्तु ३; ६०, ७४; १०; १८१, १८३, १९२, २७५

भृगुवस्तु ९; ४४, १०४

भृगुवस्तु ७; ११८; ९; ५६

भृगुवस्तु ६; ७०, ८३, १०८, ११६

भृगुवस्तु ५; ४, १५, १७, १९

भृगुवस्तु ५; ११, १५, १९, २२, ३३, ३४, ३६, ३७, ४२, ४३, ४४, ५३, ७३, ७४, ७७, ७९, ८४, १०३, १०५, १०६, १०८, ११५, १२२, १२३

भृगुवस्तु १०; ३७८, ४१०

भृगुवस्तु १०; ४६४

भृगुवस्तु १०; २७०

वह १; १६३; ३; ९, १४, २१, ३४, ३६, ३५, ३६, ८६

लक्ष्मणसूरि ७; ४१

कण्डिभुवस्तु ९; ५६, ६७, ८५

कण्डि ९; १५, १६

काव्येस ५; २

लीलावई ९; ४५

वाजलेग १०; ३२७, ३४१, ३४२, ३४३

वरदत्त १०; ४०, ४१

वसुंधर १०; ४०७, ४१४, ४२२, ४२४

वाणारसि २; २, ९०, ९९

वाणारसी ७; ४४

वासव १०; २५१, २५२, २६९

विंश ५; ८७

विदु ३; ८

विदु ७; ११

विमल १; ३१; ७; १, ४४, ४५, ४८, ५४, ५८, ६०, ७६, ८५, ८८, ८९, ९६, ९७, १०४, १०५, १०९, ११०, ११३, ११४, ११९, १२४, १२५, १२६; ८; १

विमलसुदि १०; ३०२

विमला ५; ४

विदु २; ६८

वीर १; २११, २६५, २६६, २७५, २७९, २८८, २९५, २९६, ३४५, ३४८, ३५०, ३५२, ३६६; छ; १, ५, १०, ११, १३, २४, २९, ३०, ३२, ४०, ४३, ४५, ४८, ५०, ५३, ५८, ७६, ७९, ८०, ८२, ८४, ८६, ८९, ९७, १०२, १०४, १११, ११४, ११८, ११९, १२२, १२३, १२४, १२५; ५; १; ६; १०३, ११७; ८; २९

वीरचंद ६; ६, १५, १८, २८, ४४, ४७

सर्वग ६; ३

संज्ञा ७; ४४

संज्ञा ९; ४, १७, १८; १०; २५२

सक १०; ३५५

सक १०; ४९६

सक ८; ३२३

समाहित १०; २९, ३३२, ३४०, ३४५

सरक ८; ४, १३, १५, १६, २२, २४, २६, २७, २८, २९

सक ७; ४४, ४९, ६२, ७८, ८७, १०४, १०७, ११०, ११२, ११८

सिचकीव १; ३६; १०; २५४

सिंघकवह १०; २५५, २५६, २६५

सिंघकटा १०; ३२०

सिंघनवर ७; ३८

सिंघनर २; १०९, ११२

सिंघिया ८; २९

सिंघियण १०; ४०९, ४४४, ४४७, ४४८, ४५४,
४६७, ४८२, ४८५

सीकवह १; ४०३

सीका १; ४०३

सीह (विशेषनाम) १; १५५, १५८, १६१, १६५,
१७१, १७२, १७७

सुंवर ३; ९२, ९५

सुंघरी १; ६०, ६२, ६३, ६५, ६६, १००, १०९,
११०, १२३, १४६, १५३, १५४, १९८,
२००, २०२, २०३, २१०, २११, २१४, २१५,
२२०, २२२, २२८, २२९, २३४, २३८, २४१,
२५४, २५९, २६१

सुकेसिना १०; २५३, २७०

सुगुलमंज १०; २५८

सुताता १०; २२२

सुपह १०; २८९

सुमई १०; ४०८, ४२२, ४२६, ४२९, ४३१

सुकस ६; ६५, ७०, ७३, ७६, ७९, ८९, ९०, ९१,
९७, १०७

सुवक १०; २५२, २५८, २७१

सुवया ४; ६, ६५, २८, २९, ४६, ६९, ६३, ६७,
६८, ६९, ८५, ८७, १०७, १०९, ११२, ११८,
११९, १२३; १०; ११७, १२०, १७६, १९४

सुर १; ४०३

सुरसेण १; ४३८; २; ११६; ३; ५

सोषारव ५; ११, ३०

सोहम्म १; २५९

सुमंगम १०; ३७७, ४०९

संस्कृतभाषायां शब्दाणां वर्णानुक्रमसारिणी सूची

N. B. Figures in black indicate the numbers of the cantos
and the remaining figures, those of the stanzas.

अहगाह १०; ५२
 अंग (रजस्त) ६; ११४
 अंगकिलिय ८; ६४
 अंधमह ९; १२
 अंबिलीया १; १८३
 अकमिन्मयमास १; १८
 अहंग १०; ४३१
 अणुसङ्घि १; २५,
 अवेह ३; ८४
 अप्पलिय ९; ७८
 अकमन्साण १; ९२; ७; १०८
 अभिगाह ६; १११
 अमच ८; १८
 अमय १; १०५
 अमित ३; ५०
 अयगलथण ६; २९
 अवसेरि १०; २५७
 अर्द्धग ८; १५
 अव्यारिय ३; ६५
 असंत १०; ३०३
 असहभाव १; ७, ११
 असुरकुमर ७; ३७
 अहिणेत १०; २६१

 आहृजिर्गिद ६; ५३
 आया १०; ३०५
 आरिसम ३; ९०
 आस १; १०५
 आसण ३; १२०, १२२
 आसा १०; १२१

 आत्मी ८; ८०-८२

 आकर्मिहृदय १०; ३०७
 आनयण १; २, २०-३३
 आनसाका १; ३९२
 आसाक १; १९५
 आवस ९; ११२
 आवकोश ९; ३६
 आवकोश १; ९२

अवचार १; २६९; ३; ९८; ६; ३१;
 ८; ४८, ५५-५६; १०; १८८
 अवचास १०; ३०६
 अवसम ८; ३२
 अवसय १; ३२९, ३३०
 अवबृहण १; २५

 ऊणिना ४; २७

 एगभविष ३; १२४
 एगाकावचजाह १०; ४२६

 ओसह १; १०१

 कंकणय ३; ९०
 कम्म ९; २७, ३० (अकराह्य) ६;
 ५८ (वाह) ९; १२३ (मोहय)
 ९; ९८ (भोगहृदिय) ६; १००
 कम्ममास १; १७. Also see
 कंसियमास
 कंसियमास १; १८ Also see
 कम्ममास
 कडिम ९; ५८
 कडिक १; २९०
 कडिकका ८; १२२
 कथा १; २४४
 कर १; ११९
 ✓ करकरकर १; ११८
 करबंदिना ८; ९
 काम ४; ७; ५; १०, ३५, ३६, ३७
 काक १; २
 कुकजम्म १; २८; ३; १
 कुकजम २; १०, २१, ४१, ९०; २; १
 केवलीसमुग्गवाय ५; १२३
 कोडु १; ४०२; ५; ५१; ८; ९७

 लख १०; २४२
 ✓ लखुव १; १०३
 ✓ लुप्यति १०; २४५
 लोडु १; ३०४

लोज १; ४४
 लोह ९; ७६

 मह १०; २७६, २८०
 महुरिय १; १३६
 महम १; ६४
 मलताकुभनाय १; ३८
 महण १; २
 महणविहाण (जेहाप पंचमीप) १; १६
 महणविहाण (कडुईप पंचमीप) १;
 १३, १६
 मामकुल्लय १०; ४५२
 मामेह्य १; ४०१
 गावी ३; ८८
 गिहियम्म १; १००
 गुण ९; ९६
 गुपीहर १०; २१७
 गोपी १०; २६६

 घग्घर १; ३२७
 घर १; १६८, १६९, १७०
 घरचास ९; १२०
 ✓ घल्ल ९; ७७; १०; १०४
 घल्लिं १०; २६६
 घुलिय १; ६४.

 चउत्तवय १; ९
 चंवण ३; ९७
 चरक १०; ९
 चिचहृद १०; ७८
 चुंभियगल्ल १; १३९
 चुंभेति १०; ४१६
 चुली १०; ४५०
 चुडुचुडु १; ११८
 चेहव ३; १११; ८; ३२
 चेहमचर ६; ११५
 चेईहर ६; १०७
 चेवस १०; ३०५
 चोएलकक ७; ६६

सुन्दरमथ १०; ३३६

सुन्दर ७; ६६

√ सुन्द १; १९०, २५१

√ सुन्द १; २८६; ९; ४१

सुन्द १०; २१७

सेली १; ४२.

सोपेठ १०; २२४

√ सोपेठ ४; ५४

जठका १; ३१२

जठिका १; १३९

जठराया १; २४२

जिणधम्म १; २३०, २३३, ३७६,

४६०, ४७४, ४८३; ६; ९६;

९; ९३; १०; २६

जिणमभ ९; ५४

जिणमय ९; ९९

जिणवरधम्म १०; २८३

जिणवरपूया १०; ४७९

जोइससत्थ १०; २५८

जोगपाणहीया ८; ६२, ७३, ७९, ९५,

झाव १; १७४

झाण १; ४९९; ३; १२१; ६; ११०;

८; ११६; ९; ३५

झुणि १०; १८७

√ झर १; १५१

डिंम ८; ५४

डुंबकुल २; १४

डुंबगोह २; ४३

√ डोह ८; २१

डोहक ३; १९, २०

ढकण ३; २६

√ डुक १; ११४

डोचमिथ ८; ६३

जियाण १०; ४८८, ४९०, ४९१, ४९२

जीइमण १; ५०.

तंबवूड १; ११७

तसविधारणा १०; ३०३, ३२४

तहभाव (अण्पीण) १; २८

,, (कर-वरणार्ण) १; २८

तहाभाव (वरणार्ण) ८; १

,, (पाणीण) ८; १

तिसा १; ९४

तिहुयण ७; ४४

तुंबवण ७; २

√ तुह ६; ६२; ७; ११५

√ तोह ७; ८९

तोवेठ ८; १२४

थंछिह १; ९६

थणाहिलास १०; ३२०

थेरी १; २४९

दम्म १; ४२२

दम्म ४; २१; १०; ४३, ४६

दावी १०; ४२०

दणाईये १०; ३०८

दार १; ३१.

दारगाहा १; २९.

दावण १; १४५

दिवला १०; ३०६

दिव्वाकय ४; १४

दियावर ८; ११३

दीवार ६; ११२; ८; ६४

दुह १; ६४

देव (तल व्वाक्या) १; १३०, १३२

देवजम्मवणण १०; ३७९, ३८५

देसबिरह १; २०८; १०; २७०, ३७६

दोहग १; ३८०, ३८१

दोहकण ३; ३७; १०; २१

धम्म २; ४५, ४७, ८५, ८९; ३;

१०६; ११५, ११९; ६; ९५; ९;

५५; १०; ४६६

धम्मिज (तल व्वाक्या) १; १३८

धादि ४; ४२

नरव ७; ६

नराहिव १; ३६

नाण १; १

नाणाहतिव १; २४

नाममुहा १०; २०७, २११

नाहिव १०; ३१२

निच्छय ८; ८८

√ निच्छोक ९; ८४

√ सिह १०; ५१

सिहा १; ९४

सिहजयण १०; २६४

सिफिठिठं १; २९५

सिसि १०; ४३१

सिसण ९; ११२

सीराल १; १०५

सेसण १०; ४०४

सेह २; १०१, १०३; ३; ४१; ९; ९०

पंचगुण १; १६

पंडुवण १०; ४०४

पडिमा ३; ११६, ११७, ११८

परदेस १०; ३०८, ३५२

परिगाह ७; १४

पविसिणी ५; ११९

पवज्जा २; १२१, १२२; ६; १२२;

१०; १२०

पसव १; १४२

पाव १; १९५

पाइअकवपसंसा १; ३, ५

पाठिया १; ३८

पामूक १; १९६; ३; ९१; ७; १०९;

८; ११०

पियर ६; ९२

पिवसंगम ४; १; ५; १.

पियसंजोग १; २८

√ पुकार ७; ६९

पुच्छवाह १; ३३३

पुच ८; ८५, ८६

पुजा ६; ६

पुरिस १; २

,, (दिनिव) ७; १२२

√ पोकार ४; ७२

पोहक ५; ५१

फक १; २

√ फिह १; २१९; २; ४९, ७; ११५

√ फेकार १; १०३

√ फेह ३; २२, ५०

फेहंती ८; ४५

बहक ५; २८

बंधमसुवण १; २८; ५; १, १२५

बंधमसोपक ६; १

बंशकौष ३, १११
 बलिबद्ध १०, १५९
 बिक्रमसुख १०, ४२९
 बुद्धिया ३, १०८
 बोरी १, २८६
 ✓ बोक ६, ९९
 बोहंत ४, ७४

भगवत्क १०, ३५५
 भजा १०, १६
 भहारण ४, ८०
 भकाविय १, ३७१
 भक्षिमा ९, ४०
 भावण १०, १३९, १४३
 भावणा ३, ११९
 भुक्ता १, ९४

भ्रम १, ५१
 भंगुळ ७, ३२, ८, ५८
 भंड १, ७८
 भकडय ७, २९
 भय (भद्र) १, ५०
 भयण १, १६३
 भरण १, १४२-१४४
 भस्त्रिहम ६, २१
 भस्त्रिह ९, ५३
 भक्षिका ७, १०३; ९, ८२
 भाद्रिहिया १, ३५८
 भायिहिय १०, ४३६
 भावा ८, ४२-४८
 भावासाठय ४, १९
 भाकवम १, ७८
 भित ३, ५०, ९, १०३
 भित्त ५, १८
 भित्तविहिय १०, ३१५
 भुक्त १०, ३०९
 ✓ भेळ १, २९४
 ✓ भेळ ५, ७, ७, ७९, ९, ५५
 भेस्त्रिह ४, ६२
 भेस्त्रेठ १०, २२५

भोकककेला १०, ७३
 भोकव १, २९
 बज ८, १८-२१
 बहुवाविय २, २४
 रणरणभो १, २६०
 रत्तंबरधारण १, १३९
 रवणतिग १, १०९
 रायनीह ७, ८२
 ✓ रळ १, ११७
 लच्छी ६, ५९
 कदि ८, ३२
 कलिमा ६, ८५
 काहवगुण ९, ८४
 कोयविल्यार १०, ४६९-४७२
 कोबाबाज १, ९१

वच्छळ १, २५
 वत्यसमत्य १०, ४२७
 वाडलि १, १०३
 वाणमंतरिया ८, १०६
 वाहिविमोक्क १, २८, ३, १, १२५;
 ४, १
 विजाठाण २, ४-५
 विणवेठं ७, १०७
 वित्त ४, ८
 विनविठं ८, १०३, १०८
 विनवेठं ७, ९०
 विरह १०, ४२९
 विवाय १०, २६०
 विहव १, २८; ३, ११३; ६, १, ६२,
 ६४; १०, १२
 विहाण १, २
 वीचराण ६, १२४
 वेबाळ ८, १६

लंब ६, १०७; १०, २२७
 पखंसा १, २३, २७
 पूया १, २५७; १०, ४७९
 संत १०, ३०३

सकवकल्प १, ३
 सखवियं १०, १९५
 ससु ९, १०३
 सस्थाम १, ११७
 समम १, १०५
 सम्मत ६, १०५
 सम्मादिदी १०, ९३, ९४
 सरम १०, ४२६
 सखवृत्तिदि १, ३६९
 सखविरह १, २०८; ६, १०५
 सखविसाण १०, ३०४
 सामाहिय ३, ११७
 सावत्त ८, ५३, ५७
 साववधम्म ६, १०३
 साहम्मिज ८, ९३
 साहम्मिय ३, ७०, ७३, ७५, १११
 सीयळ ९, ४
 सीकावरिय १, २५७, २५८
 सुंक ४, ३५
 सुंसुमार १, २९१
 सुवरी ७, २९
 सुमिण १, ११५, ११६, ३, ११,
 १५; ७, ८५
 सुरंगा ७, ५२, ८०
 सेणा १, २२२, २२४, ४४७, ४६८
 सेयंवरि १, ३२३
 सेलेति ९, १२४
 सोक्क (वीचंतरम्मि) १, २९
 ,, (मणुव-सुरा-सुराणं) १, २९
 सोहग १, २८
 सोहगदार १, ३३

हंडिय १०, १७
 हकारेठं ८, २५
 हकारिकण ८, २६
 हरिचंदवरी १, ३५८
 हलिम १, ३९
 हलिप ५, २८
 हिंठ ४, ८२; ६, ८०
 होतय ७, ९४

वीर सेवा मन्दिर

पुस्तकालय

काल नं० २६०.३ अक्षय
लेखक शुनि विनविजाय
शीर्षक ज्ञान पञ्चमी कथा
वर्ष ६२०६ क्रम संख्या